

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

**AİLE HUKUKUNDA
KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR**

Elif KARA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

AİLE HUKUKUNDA
KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR

Elif KARA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

TEŞEKKÜR

İhtiyaç duyduğum her an sabırla yolu bana tekrar gösteren kıymetli hocam ve aynı zamanda danışmanım Doç. Dr. Derya ATEŞ'e üzerimdeki emeği için teşekkür ederim.

Tezimin en iyi noktaya gelebilmesi için titizlikle incelemelerde bulunarak değerli görüşlerini benimle paylaşan jüri üyelerim Prof. Dr. Erkan KÜÇÜKGÜNGÖR ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma HIZIR ASRAV'a katkıları ve yorumları için teşekkür ederim.

İnsanın gerekli yerlerde kendisinden beklenen çabayı gösterebilmesinin önemli bir erdem olduğunu bana öğreten ve çabalarken beni hep destekleyen aileme teşekkür ederim.

ÖZET

KARA, Elif. *Aile Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar; kişinin duygusal saiklerle hareket ettiği, ayırt etme gücüne sahip olduğu durumlarda hakkı kullanma iradesini bizzat göstermesi gereken kişiyevirliği hakları olarak kabul edilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 16. maddesinde ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanması için yasal temsilci rızasının gerekmediği metne alınmıştır. Ancak söz konusu bu genel düzenlemeye ek olarak kanunda, pek çok kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak bakımından özel olarak yasal temsilci rızasının arandığı da görülmektedir. Ayrıca kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar kural olarak temsil düşmanlığı gösterdiğinden ayırt etme gücüne sahip olmayanlar bakımından hak ehliyetsizliğine varan neticeler doğurmaktadır. Bu durumu aşmak amacıyla farklı sınıflandırmalar ileri sürülmüş olsa da; konunun, özellikle yasal temsili ilgilendiren problemleri yanları, öğretisi ve yargıdaki farklı görüşlerde kendini göstermektedir. Çalışmamızda kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, aile hukukunda yer alan temel haklar çerçevesinde sınırlandırılarak incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, özellikleri ve sonuçları açıklanmıştır. Akabinde farklı sınıflandırmaları ve ehliyet gruplarına göre incelemesi yapılmıştır. Son olarak ise aile hukukunda yer alan temel kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar özel olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak, Temsil, Fiil ehliyeti, Yasal temsilci.

ABSTRACT

KARA, Elif. *Strictly Personal Rights In Family Law*, Master's Thesis, Ankara, 2025.

Strictly personal rights are considered as rights where the individual acts based on emotional motives and, if having mental competence, is required to personally express the intention to exercise the right. Article 16 of the Turkish Civil Code provides that minors and restricted individuals with mental competence do not require the consent of a legal representative to exercise strictly personal rights. However, in addition to this general provision, the code specifically requires the consent of a legal representative for certain strictly personal rights. Moreover, since strictly personal rights generally oppose representation, they result in consequences that lead to a lack of capacity to have rights for individuals who lack mental competence. Although various classifications have been proposed to address this issue, the problematic aspects of the subject, particularly those concerning legal representation, appear in differing opinions within legal scholarship and judicial practice. In this study, the concept of strictly personal rights is examined within the framework of fundamental family law rights. Initially, the concept, characteristics, and consequences of strictly personal rights are analyzed. Subsequently, different classifications and evaluations based on types of capacity to act are discussed. Finally, the twenty-seven fundamental strictly personal rights in family law are specifically examined.

Keywords

Strictly personal rights, Representation, Capacity to act, Legal representative.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	
ETİK BEYAN.....	
TEŞEKKÜR.....	İV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	XI
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ VE SONUÇLARI	4
1.1. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK KAVRAMI	4
1.1.1. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hak Tanımı	4
1.1.2. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Tarihsel Gelişimi.....	8
1.1.3. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukundaki Yeri.....	12
1.1.3.1. Karşılaştırmalı Hukukta Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	12
1.1.3.1.1. İsviçre Hukukunda	12
1.1.3.1.2. Alman Hukukunda	15
1.1.3.2. Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	17
1.1.4. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklarla Korunan Değerler.....	20
1.1.5. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Benzer Kavramlardan Farkları.....	25
1.1.5.1. Kişisel Haklar ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	25
1.1.5.2. Kişivariği Hakları ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	27
1.1.5.3. Kişiyeye Bağlı Haklar ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	27
1.1.5.4. Kişilik Hakkı ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	28
1.1.5.5. Kişisel Edim ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	30
1.1.5.6. Fikri Mülkiyet Hakları ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	31

1.2. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN ÖZELLİKLERİ	33
1.2.1. Kişi Olmaktan Doğan Haklar Olması	33
1.2.2. Kişivarlığı Hakkı Olması	34
1.2.3. Hak Kullanımına İlişkin Kararı Bizzat Hak Sahibinin Verebilmesi.....	36
1.3. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK OLMANIN SONUÇLARI.....	37
1.3.1. Temsile Uygun Olmama	37
1.3.2. Ölümle Sona Erme	42
1.3.3. Devredilemez Olma	44
1.3.4. Vazgeçilemez Olma	45
1.3.5. Rehnedilemez ve Hacedilemez Olma	46
2. BÖLÜM: KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN FARKLI SINIFLANDIRILMALARI, SONUÇLARI VE EHLİYET GRUPLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMELERİ.....	47
2.1. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN FARKLI SINIFLANDIRILMALARI VE SONUÇLARI	47
2.1.1. Genel Sınıflandırma: Mutlak Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Nispi Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	47
2.1.1.1. Genel Olarak	47
2.1.1.1.1. Mutlak Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	52
2.1.1.1.2. Nispi Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	54
2.1.1.2. Sonuçları	55
2.1.2. Kullanım Şekillerine Göre Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Sınıflandırılması.....	57
2.1.2.1. Genel Olarak	57
2.1.2.1.1. Hak Sahibinin İrade Açıklamasının Yeterli Olduğu Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	57
2.1.2.1.2. Resmi Makamların Katılımının Gerekli Olduğu Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	58
2.1.2.2. Sonuçları	60
2.2. EHLİYET GRUPLARINA GÖRE KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR.....	63

2.2.1. Tam Ehliyetliler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	64
2.2.1.1. Tam Ehliyetliler	64
2.2.1.2. Tam Ehliyetlilerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı	64
2.2.2. Sınırlı Ehliyetliler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	66
2.2.2.1. Sınırlı Ehliyetliler.....	66
2.2.2.2. Sınırlı Ehliyetlilerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı.....	69
2.2.3. Sınırlı Ehliyetsizler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	71
2.2.3.1. Sınırlı Ehliyetsizler.....	71
2.2.3.2. Sınırlı Ehliyetsizlerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı	74
2.2.4. Tam Ehliyetsizler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar.....	79
2.2.4.1. Tam Ehliyetsizler	79
2.2.4.2. Tam Ehliyetsizlerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı	81

3. BÖLÜM: AİLE HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 85

3.1. GENEL OLARAK..... 85

3.2. EVLİLİK HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR 85

3.2.1. Nişanlanma Hakkı.....	85
3.2.2. Nişanı Bozma Hakkı	88
3.2.3. Nişanın Bozulması Sebebiyle Manevi Tazminat Talep Etme Hakkı	89
3.2.4. Evlenme İzni Başvurusunda Bulunma Hakkı.....	92
3.2.5. Evlenme Hakkı	93
3.2.6. Evli Kadının Soyadını Belirleme Hakkı	95
3.2.7. Evlenmenin Mutlak ve Nisbi Butlanını Dava Etme Hakkı.....	99
3.2.8. Boşanma ve Ayrılık Hakkı	103
3.2.9. Boşanma Sebeplerinde Af Beyanında Bulunma Hakkı.....	107
3.2.10. Boşanmada Manevi Tazminat Talep Etme Hakkı	109
3.2.11. Eşlerin Birlikte Yaşamaya Ara Verme Hakkı.....	111
3.2.12. Mal Rejimi Sözleşmesi Yapma Hakkı.....	113

3.3. HISIMLIK HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR..... 115

3.3.1. Nafaka Talep Etme Hakkı.....	115
3.3.2. Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı	116

3.3.3. Tanıma Hakkı	119
3.3.4. Tanımanın İptalini Dava Etme Hakkı	121
3.3.5. Babalık Davası Açma Hakkı.....	122
3.3.6. Evlat Edinme ve Evlat Edinilme Hakkı	123
3.3.7. Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını Talep Etme Hakkı	126
3.3.8. Din Seçme Hakkı	129
3.4. VESAYET HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR	130
3.4.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına İtiraz Hakkı	130
3.4.2. Vesayet Altındaki Kişinin Görüş Bildirme Hakkı	131
3.4.3. Vesayet Makamına Şikayet ve Denetim Makamına İtiraz Hakkı.....	132
3.4.4. Vesayetin Kaldırılmasını Talep Etme Hakkı	133
3.4.5. Vasinin Görevden Alınmasını Talep Etme Hakkı	135
3.4.6. Vesayet Altına Alınacak Kişinin Yargılama Sürecini Bağımsız Olarak Yürütebilme Hakkı	136
3.4.7. İsteğe Bağlı Kısıtlanma Talep Etme Hakkı	138
SONUÇ.....	140
KAYNAKÇA	145
EK 1 ORJİNALLİK FORMU	
EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	

KISALTMALAR DİZİNİ

§	Paragraf
ABD	Ankara Barosu Dergisi
ABÜHFD	Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
andHD	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Any.	2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Av. K.	1136 sayılı Avukatlık Kanunu
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
BGB	Alman Medeni Kanunu
BGE	İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Külliyatı
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
c.	Cümle
ÇHDS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇÜHFD	Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
D.	Daire
DEÜHFD	Dokuz Eylül Dergisi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	Dipnot
DÜHFD	Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
EÜHFD	Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EY.	Evlendirme Yönetmeliği
HD.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İKÜHFD	İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

İÜMHAD	İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
K.	Karar
KVKK	Kişisel Verileri Koruma Kurumu
m.	madde
MHD	Medeni Hukuk Dergisi
MÜHFHAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
Nakl.	Naklen
NHK	5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
NK	1512 sayılı Noterlik Kanunu
No	Numara
s.	Sayfa
T.	Tarih
TAAD	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TNBHD	Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
YİBCGK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Genel Kurulu
YİBK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YÜHFD	Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ZGB	İsviçre Medeni Kanunu

GİRİŞ

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, Türk Medeni Kanunu'nun yalnızca bir hükmünde (m. 16/c.2) geçmekle birlikte; ehliyet türleri, velayet, vesayet, temsil ve dava ehliyeti başta olmak üzere hem maddi hukuk hem de şekli hukuk bakımından önemli pek çok konudan izler taşımaktadır. Bu hak kategorisinin içeriğini ve özelliklerini belirlemenin zorluğu, İsviçre-Türk hukuk öğretisi ve yargısı bakımından birbiri ile çelişen görüşler ve kararlarda kendini göstermektedir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, en geniş ifadesiyle hak sahibinin manevi dünyasıyla olan yakın ilişkisi sebebiyle bizzat hak sahibi tarafından kullanılması gereken kişivarlığı haklarıdır. Bu nedenle çalışmamızda kamu hukukuna kadar uzanan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, sadece aile hukukunda yer alan temel haklarla sınırlandırılarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde; kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, özellikleri ve sonuçları incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle söz konusu hak türüne ilişkin öğretilerde yapılan tanımlara yer verilmektedir. Akabinde, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların tarihsel gelişimi ve bu gelişimin temsil kurumu ile ilişkisi birlikte anlatılmıştır. Devamında kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin İsviçre, Alman ve Türk hukukunda yer alan düzenlemeler incelenmiştir. İsviçre Medeni Kanunu bakımından esas düzenleme m. 19c olmakla beraber; bütünlüğü sağlamak adına 19, 19a, 19b hükümleri de genel hatları ile açıklanmıştır. Alman Medeni Kanunu bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin genel bir hüküm bulunmadığından; kanunda düzenlenen özel hükümlerden örnekler verilmiş ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramının Alman hukukundaki farklı kapsamına değinilmiştir. Türk hukuku bakımından ise Türk Medeni Kanunu'nun 16. maddesi ve onun 448. madde ile olan ilişkisi incelenmiştir.

Yasal düzenlemelerin devamında ise kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunan değerler açıklanmıştır. Bu değerler kapsamında irade özerkliği, kişisel varlıklar ve özel olarak bizzat karar verme hakkı ve bunların birbiri ile olan ilişkisi ifade edilmektedir. Ayrıca kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla korunan değerlerin bireysel ve toplumsal etkilerine ve bu

kapsamda genel ve özel hükümlere değinilmiştir. Kişiyeye sıkı sıkıya bağı hakların benzer kavramlardan ayırt edilmesi bağlamında; kişisel haklar, kişivarlığı hakları, kişiyeye bağı haklar, kişilik hakkı ve kişisel edimlerin bu hak kategorisi ile olan benzer ve farklı yönleri incelenmiştir. İlk bölümün sonunda ise kişiyeye sıkı sıkıya bağı hakların özellikleri ve kişiyeye sıkı sıkıya bağı hak olmanın sonuçları açıklanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde kişiyeye sıkı sıkıya bağı hakların farklı sınıflandırılmaları ve sonuçları ile ehliyet gruplarına göre değerlendirilmesi yapılmıştır. İlk sınıflandırma, kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklara ilişkin genel nitelikli mutlak ve nispi kişiyeye sıkı sıkıya bağı hak ayırımıdır. Bu sınıflandırma bağlamında ayırt etme gücü bulunmayanlar bakımından yapılan değerlendirmeler ve yasal temsilci rızası gerektiren kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar özellikle değerlendirilmiştir. İkinci sınıflandırma ise hak sahibinin irade açıklamasının yeterli olduğu ve resmi makamların katılımının gerekli olduğu kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar bakımından yapılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmanın, hakkın kullanımı ve özellikle dava ehliyeti bakımından sonuçları açıklanmıştır.

İkinci bölümün sonunda ise ehliyet grupları bakımından kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar değerlendirilmiştir. Her bir ehliyet grubu için öncelikle genel bilgi verilmiş; daha sonra o ehliyet grubu bakımından kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklarda özellik arz eden durumlar ifade edilmiştir. Özellikle kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklara ilişkin sınırlı ehliyetlilerin dava açmasında yasal danışman görüşü, sınırlı ehliyetsizlerin bizzat avukatlık sözleşmesi akdedebilmesi ve tam ehliyetsizler adına yasal temsilcinin bu hakları kullanabilmesi hususlarında öğretilerdeki görüşler ve yargı uygulaması, kararlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise aile hukukunda öne çıkan kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bağlamda Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku kitabının sistematığıne sadık kalınarak Evlilik Hukuku, Hısımlık Hukuku ve Vesayet Hukuku şeklinde üçlü bir ayrıma gidilmiştir. Her bir hak değerlendirilirken öncelikle

genel bir bilgilendirme yapılmış; akabinde tüm ehliyet türleri bakımından o hakkın kullanımını açıklanmıştır. Haklar değerlendirilirken kullanıma ilişkin iradenin oluşması, kanun tarafından aranmakta ise yasal temsilci rızası, iradi temsilin mümkün olup olmadığı ve kullanım şekline ilişkin hususlar özellikle açıklanarak hakların sınıflandırmadaki yerleri konusunda birer neticeye ulaşılmıştır.

1. BÖLÜM

KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ VE SONUÇLARI

1.1. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK KAVRAMI

1.1.1. Kişiy e Sıkı Sıkıya Bağlı Hak Tanımı

Kişiy e sıkı sıkıya bağli hakların düzenlendiği temel hüküm olan 4721 s. Türk Medeni Kanunu'nun¹ (TMK) 16. maddesinde kişiy e sıkı sıkıya bağli hakkın tanımına yer verilmemiştir.² “*Ayirt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar*” başliğına sahip olan hükmün konuyu ilgilendiren ilk fıkrası şu şekildedir: “*Ayirt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiy e sıkı sıkıya bağli hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.*”

Benzer durum Türk Medeni Kanunu'na kaynak teşkil eden İsviçre Medeni Kanunu'nun (Schweizerisches Zivilgesetzbuch) (ZGB) kişiy e sıkı sıkıya bağli hakların kullanılmasını düzenleyen 19c hükmü için de geçerlidir. “*Kişiy e sıkı sıkıya bağli haklar*” başliğına sahip olan ZGB 19c hükmü, kişiy e sıkı sıkıya bağli hak kavramını tanımlamadan yalnızca genel bir düzenleme öngörmektedir: “*(1) Ayirt etme gücüne sahip olmakla birlikte fiil ehliyeti bulunmayan kişiler; kanunun yasal temsilci rızasını aradığı durumlar saklı kalmak üzere, kişiy e sıkı sıkıya bağli haklarını bizzat kullanırlar. (2) Yasal temsilci; bir hak her türlü temsili dışlayacak kadar kişilikle yakın bağlantı içinde olmadıkça, ayirt etme gücü olmayan kişiy i temsil eder.*”

¹ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22/11/2001, RG 8/12/2001, Sayı: 24607.

² **İmre, Zahit**, Medeni Hukuka Giriş, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 391; **Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya**, Kişiler Hukuku, 18. Baskı, Beta, İstanbul 2021, s. 317.

Hem Türk hem de İsviçre yasa koyucuları tarafından düzenlenmekle birlikte tanımına yer verilmeyen kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramını, yarattığı boşluğu da dikkate alarak incelemek gerekir. Hukuki anlamda *boşluk*, öğretide farklı sınıflandırmalara tabi tutulmakta³ ve TMK m.1 bağlamında temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Eğer hakim önüne gelen uyuşmazlıkta uygulanacak yazılı bir hukuk kuralı yok ise bu durumda *kanun boşluğu* söz konusudur.⁴ Kanun boşluğu halinde hakim, varsa örf adet hukuk kuralını uygular.⁵ Eğer yazılı hukuk kuralı bulunmayan konuda uygulanacak örf adet hukuk kuralı da yoksa *hukuk boşluğu* söz konusudur.⁶ Hukuk boşluğu ile karşılaşan hakim TMK m. 1 kapsamında hukuk yaratma yetkisini kullanır ve kendisi “*kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse*” öyle bir kural yaratarak önüne gelen uyuşmazlığı çözer.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramına ilişkin incelenmesi gereken boşluk ise bu temel ayrımın dışında yer alan “kural içi boşluk ve kanun boşluğu” ayrımına ilişkindir.⁷ *Kanun boşluğu* yukarıda ifade edildiği üzere düzenlenmesi gereken bir konuda, kanunda (yazılı hukuk kurallarında) bir hükmün bulunmaması anlamına gelir.⁸ *Kanun boşluğu* durumunda örf adet hukuk kuralı da yoksa hakim hukuk yaratmasına kadar varan yol izlenir (TMK m. 1). *Kural içi (intra legem)* boşluk halinde ise kanunda şeklen bir hüküm bulunmaktadır ancak bu hükmün tamamlanması gerekir.⁹ Yasa koyucu, kural içi boşluk hallerinde bilerek hükmün yalnızca genel çerçevesini belirlemiş ancak içeriğin doldurulmasını hakime bırakmıştır.¹⁰ Bu nedenle hükmün uygulanması, onun hüküm dışı unsurlarla tamamlanmasına bağlıdır.¹¹ Kanun boşluğunun devamında oluşması muhtemel

³ Boşluk türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztañ, Bilge**, Medeni Hukukun Temel Kavramları, 42. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 147 vd.; **Edis, Seyfullah**, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s. 121 vd.; **Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet**, Türk Medeni Hukuku, 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 63; **Dural, Mustafa/Sarı, Suat**, Türk Özel Hukuku Cilt-I, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 134 vd.; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 127 vd.; **Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami**, Medeni Hukuk, 28. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 92 vd.

⁴ **Edis**, s. 121; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 127.

⁵ **Öztañ**, Temel Kavramlar, s. 151; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 129.

⁶ **Edis**, s. 123; **Öztañ**, Temel Kavramlar, s. 155; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 131.

⁷ **Edis**, kanun boşluklarını, kural içi boşluk niteliği taşımayan ve iradi olarak meydana gelmeyen boşluklar olarak nitelendirmektedir, bkz. **Edis**, s. 133.

⁸ **Oğuzman/Barlas**, s. 92.

⁹ **Öztañ**, Temel Kavramlar, s. 146; **Kırca, Çiğdem**, “Örtülü (Gizli) Boşluk Ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama”, AÜHFD, Cilt: 50, Sayı: 1, 2001, s. 93.

¹⁰ **Edis**, s. 132; **Dural/Sarı**, s. 137.

¹¹ **Oğuzman/Barlas**, s. 92.

hukuk boşluğu ve hukuk yaratma, kural içi boşlukta söz konusu olmaz; zira kural içi boşluk durumunda bir *kural* zaten bulunmaktadır.¹² Kural içi boşluğun doldurulması, *mevcut kuralın uygulanmasına ilişkin* bir husus iken kanun boşluğu, hakimın örf adet hukuk kurallarına başvurmasına ve gerekirse hukuk yaratmasına ilişkin bir husustur.¹³

Kişiy e sıkı sıkıya baēlı hak kavramında da bir kural içi boşluk hali söz konusudur. Yasa koyucular, sınırlı ehliyetsizlerin kişiy e sıkı sıkıya baēlı haklarını kullanırken yasal temsilci rızasına ihtiyaç duymadıklarını belirleyen *genel bir norm düzenlemiş* ancak kişiy e sıkı sıkıya baēlı hak kavramını tanımlamamış ve bu hakları özel olarak saymamıştır.¹⁴ Bu nedenle hakim, kişiy e sıkı sıkıya baēlı hak kavramına ve onun içeriğine ilişkin bu kural içi boşluğu, TMK m. 4 hükmünde kendine tanınan takdir yetkisini kullanarak ve önüne gelen olay özelinde hakkaniyetle somutlaştırarak doldurmalıdır.¹⁵ Bu kapsamda hakim, hem hangi hakların kişiy e sıkı sıkıya baēlı olduğunu hem de bu hakların her biri için temsilin mümkün olup olmadığını takdir edecektir.¹⁶ Zira hakimın takdir yetkisi “*genel, soyut ve elastiki*” nitelikteki hükümleri somut olaya uygun şekilde uygulama yetkisi olarak tanımlanmaktadır.¹⁷

Kişiy e sıkı sıkıya baēlı hak kavramını ifade etmek üzere Türk Hukuk öğretisinde, “*münhasıran şahsa baēlı haklar*”¹⁸, “*kişiy e sıkı surette baēlı haklar*”¹⁹, “*münhasıran*

¹² **Dural/Sarı**, s. 137; **Karataş, Tuba Dilşat**, Hakimın Hukuk Yaratması, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 24.

¹³ **Oğuzman/Barlas**, s. 93.

¹⁴ Genel kloslar ve tanımlama boşlukları kural içi boşlukların başlıca çeşitleri arasında yer alır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Öztañ**, Temel Kavramlar, s. 146 vd.

¹⁵ Kişiy e sıkı sıkıya baēlı hakların sayılmamasının kural içi boşluk teşkil ettiēi ve bu boşluğun öğreti ve yargı kararlarıyla doldurulacağı ifade edilmektedir. Bkz. **Şenocak, Zarife**, “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, AÜHFĐ, Cilt: 50, Sayı: 4, 2001, s. 73; Kural içi boşlukların doldurulması yönünden bkz. **Kırca**, s. 94; Hakimın takdir yetkisini hakkaniyetle kullanması yönünden bkz. **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 146; **Edis**, s. 132.

¹⁶ Hakim, kişiy e sıkı sıkıya baēlı bir hak için temsilin mümkün olup olmadığını takdir ederken herkesin haklara ve borçlara ehil olmak konusundaki eşitliğinden (TMK m. 8) hareket edecektir, **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 320-321.

¹⁷ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 143.

¹⁸ **Velidedeoēlu, Hıfzı Veldet**, Türk Medeni Hukukunun Umumi Esasları, 4. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1951, s. 249.

¹⁹ **Tekinay, Selahattin Sulhi**, Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 131.

*kişiyeye bağı haklar*²⁰, “*şahsen kullanılacak haklar*”²¹, “*kişilik işleme hakları*”²² ifadeleri kullanılmıştır.²³ 743 sayılı eski Medeni Kanunu’nun 16. maddesinde ise “*münhasıran şahsa merbut haklar*” ifadesi kullanılmaktaydı. 4721 sayılı TMK’da “*kişiyeye sıkı sıkıya bağı hak*” kavramının tercih edilmesinin sebebi, bu ifadenin kaynak ZGB’nin Fransızca metninden alınmasıdır. Zira 743 sayılı önceki Medeni Kanun, mehzaz kanunun Fransızca metninden tercüme edilmiştir.²⁴

Kişiyeye sıkı sıkıya bağı hak kavramı için öğretide farklı isimler kullanılmakla birlikte, farklı yazarlar tarafından yapılan tanımlar pek çok ortak nokta içermektedir. Bu tanımlara göre kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar; hak sahibinin kişiliğı ile yakından alakalı, kullanılması bakımından kişinin manevi saiklerinin etkili olduğı, kural olarak temsilin caiz olmadığı devredilemez ve vazgeçilemez kişivarlığı hakları olarak ifade edilmektedir.²⁵ Kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar ile ilgili yapılan ortak vurgu, bu hakların hak sahibine sahip oldukları kişilik sebebiyle tanınması, bu nedenle de kural olarak bizzat hak sahibi tarafından kullanılmalrı noktasındadır.

²⁰ **Köprülü, Bülent**, Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişiler Hukuku, 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 65.

²¹ **Oğuzman/Barlas**, s. 160.

²² **Hatemi, Hüseyin**, Kişiler Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 40-41; **Helvacı, Tez**, s. 17-18.

²³ Kişiyeye sıkı sıkıya bağı hak kavramı Almandaca “*höchstpersönliche Rechte*”, Fransızcadaca “*les droits strictement personnels*” olarak ifade edilmektedir, bkz. **Egger, A.**, İsviçre Medeni Kanun’u Şerhi Giriş ve Kişinin Hukuku, (Çev. Volf Çernis), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947, s. 200; **Ataay, Aytakin**, Şahıslar Hukuku (Giriş-Hakiki Şahıslar), 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 83; **Helvacı, Serap**, “Kişilik İşleme Hakları”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk, İstanbul, 1993, s. 14-15; **Karakaş, Tülay**, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağı Haklar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 11.

²⁴ **Kurt, Ekrem**, “Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağı Haklar ve Hukuki Sonuçları”, İKÜHFD, Cilt: 15, Sayı: 2, 2016, s. 123.

²⁵ **Velidedeoğlu**, Umumi Esaslar, s. 249; **Tekinay**, s. 131; **Köprülü**, s. 65; **Saymen, Ferit H.**, Türk Medeni Hukuku Cilt-I Umumi Prensipler, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1948, s. 210-211; **Ataay**, Şahıslar, s. 85; **Oğuzman/Barlas**, s. 160; **Özsunay, Ergun**, Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, Güray Matbaacılık, İstanbul, 1986, s. 239; **Özsunay, Ergun**, Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu, 4. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 61; **Hatemi**, Kişiler, s. 40-41; **Karakaş**, s. 32; **Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan**, Türk Özel Hukuku Cilt-II Kişiler Hukuku, 19. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 78; **Serozan, Rona/ Engin, İlkay/ Atamer, Yeşim M.**, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 231.

Yapılan tanımlarda özellik arz eden bazı noktalar da yer alır. *Velidedeoğlu*, doğrudan doğruya hak sahibi tarafından kullanılabilir haklar olması sebebiyle, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları şahsa bağlı hakların *medeni hakları kullanma ehliyeti bakımından değerlendirilmiş kısmı* olarak ifade etmektedir.²⁶ *Serozan*, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda kişiye bağlılığın özel bir yoğunlukta olduğuna ancak tüm kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların *aynı sepete atılmayacağına* vurgu yapmış ve sadece hak sahibi tarafından kullanılacak olanların yanı sıra yasal temsilci rızasını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara da dikkat çekmiştir.²⁷ *Saymen*, tam ehliyete sahip olmayanların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat kullanılabilmesini, mümkün olduğu kadarıyla kişiliğin korunmasını sağlama amacı ile açıklamıştır.²⁸

Öğretide yapılan tanımlar ve özellik arz eden noktalar da dikkate alındığında kanaatimizce kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar; kişinin duygusal saiklerle hareket ettiği ve bu nedenle ayırt etme gücüne sahip olması halinde hakkı kullanma iradesini bizzat göstermesini gerekli kılan, kural olarak dar anlamda temsilin caiz olmadığı, devredilemez, vazgeçilemez ve ölümle sona eren kişivarlığı hakları olarak tanımlanabilir.

1.1.2. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Tarihsel Gelişimi

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların kökeni, esasında *temsil* kurumunun tarihi gelişimi ile yakından ilgilidir. Çünkü kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların temel gayesi, bu hakların mümkün olduğunca hak sahibi tarafından kullanılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, söz konusu hakların kural olarak temsile uygun olmadığı ifade edilir.

²⁶ *Velidedeoğlu*, Umumi Esaslar, s. 249.

²⁷ *Serozan/Engin/Atamer*, s. 231; Nitekim bu ayırım bazı yazarlara göre kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların sınıflandırılması bakımından da önem taşıdığından aşağıda ayrıca incelenecektir, bkz. 2.1. vd.

²⁸ *Saymen, Ferit H.*, Türk Medeni Hukuku Cilt-II Şahsın Hukuku, 2. Baskı, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960, s. 113.

Temsil, Roma hukukuna yabancı bir kavramdır.²⁹ Roma hukukunda, hem kanuni temsil hem de iradi temsil hallerinde bir başkasının işini idare eden kimse, yapılan işi kendi adına ve hesabına yapardı.³⁰ İş yapan kimse³¹, kendi adına haklar ve borçlar yarattığından yapılan işin hüküm ve sonuçları, adına iş yapılan kişiye ayrı bir hukuki işlem ile devredilirdi. Bu durum vasıtalı temsil olarak adlandırılmıştır.³² *Gaius Institutiones*'de bu ilkeyi “*hakimiyetimiz altında bulunmayan hür kimseler vasıtasıyla kendi namımıza bir şey iktisap edilemez*” diyerek ifade etmiştir.³³

Modern hukukta önem taşıyan ve hukuki işlemler bakımından caiz kabul edilen temsil kurumunun Roma hukukunda bulunmayışı, o dönemki kapalı aile yapısı ile ilgilidir.³⁴ Zira üçüncü kişilerin pater familias adına ve hesabına iş görmeleri, kabul edilen veya istenen bir durum değildi. Pater familias'ın egemenliği altında bulunan evlatlar ve kölelerin iktisap ettiği haklar, doğrudan pater familias tarafından iktisap edilmiş gibi sonuç doğurmaktaydı.³⁵ Bu durum her ne kadar temsile benzer gibi görünse de modern hukuk anlamında temsil kurumundan oldukça farklıdır.

Modern hukukta temsil, temsilci ile temsil olunan kişi arasındaki yetkilendirmeyi ifade eder. Ancak Roma hukuku bakımından “kişi”³⁶ sayılabilmek için üç duruma ilişkin koşullar sağlanmış olmalıdır. Bunlar hürriyet durumu (status libertatis), yurttaşlık durumu

²⁹ **Koschaker, Paul**, Modern Hususi Hukuka Giriş Olarak Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları (Çev. Kudret Ayiter), Yeni Matbaa, İstanbul, 1961, s. 60; **Akyol, Şener**, Türk Medeni Hukukunda Temsil, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 91.

³⁰ **Umur, Ziya**, Roma Hukuku Tarihi Giriş-Kaynaklar-Umumi Mefhumlar-Hakların Himayesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974, s. 446; Bu durum Roma Hukuku bakımından tutarlıdır zira şahıs üzerinde icra usulü geçerli olduğundan borçlunun sorumluluğu son derece ağırdır, **Akıncı, Şahin**, Roma Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2003, s. 153.

³¹ Roma Hukukunda tipik mümessil örneği *procurator* (vekil) olarak ifade edilen genellikle azat edilmiş kölelerdi. *Procuratorler*, temsil ettikleri kişinin malvarlığını idare ederlerdi, **Koschaker**, s. 60; **Akıncı**, s. 155.

³² **Umur**, s. 446.

³³ **Gaius**, *Institutiones* 2.95, Çev. **Umur**, s. 446.

³⁴ **Umur**, s. 446.

³⁵ **Karadeniz Çelebican, Özcan**, Roma Hukuku, 17. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 171; **Umur**, s. 446; **Akıncı**, s. 153.

³⁶ Kişi kavramının Latince karşılığı olan *persona* ifadesi, her ne kadar bugün hem gerçek hem de tüzel kişileri kapsayacak şekilde hak ehliyetine sahip olanları ifade etse de Romalılar “*persona*” kavramını insanı ifade etmek üzere kullanmışlardır, **Karadeniz Çelebican**, s. 125.

(status civitatis) ve pater familias egemenliği altında bulunmamaya ilişkin aile durumudur (status familiae).³⁷ Aile evlatları ve kölelerin hak ehliyeti bulunmadığından onların pater familias adına hak iktisap etmeleri, onun ailenin bütün malvarlığı üzerinde tek yetki sahibi olmasına iliřkindir³⁸ ve temsil olarak nitelendirilemez. Vasıtalı temsil halleri ise yukarıda ifade edildiği üzere hem kanuni hem de iradi temsil bakımından mümkün ve yaygındı.³⁹ Ancak bunları da modern anlamda gerçek temsil olarak ifade etmek mümkün değildir. Klasik dönemden sonra kölelere dayanan ekonominin çökmesi ile birlikte doğrudan temsile olan ihtiyaç artmış Iustinianus hukuku doğrudan temsili pratik ölçüde kabul etmiştir.⁴⁰

17. yüzyıla kadar süren eski Alman hukuku döneminde de temsil kavramı kendine yer bulamamıştır. Fakat bir aileye mensup kişilerin işlemlerinin, temsilcinin işlemlerine benzer neticeler doğurduğu görülmektedir. Temsile kapalı bu anlayış, özellikle kamu ve ticaret hukuku alanlarında değişmiş, dolaylı temsil⁴¹ ile inançlı işlem⁴² kullanılmaya başlanmıştır.⁴³ Roma hukuku resepsiyonunun tamamlanması ve tabii hukukçularının da desteği ile temsil ve temsilci kavramları 18. yüzyılda Alman hukuk terminolojisine girmeye başlamıştır.⁴⁴ Her ne kadar bu gelişmelerle doğrudan temsil⁴⁵ kavramı kabul edilse de vekalet ile doğrudan temsil arasındaki ayrım, ilk kez 19. yüzyılda *Jhering* tarafından yapılmıştır.⁴⁶ Bu gelişmelere paralel olarak temsil, Kıta Avrupası'nda gerçekleştirilen büyük kanunlaştırma çalışmaları olan Prusya Medeni Kanunu, Fransız

³⁷ **Karadeniz Çelebican**, s. 126-127; **Koschaker**, s. 67 vd.

³⁸ **Umur**, s. 400-401; **Karadeniz Çelebican**, s. 170.

³⁹ **Umur**, s. 447.

⁴⁰ **Koschaker**, s. 60-61.

⁴¹ Dolaylı temsil yetkisine sahip olan temsilci, kendi adına fakat temsil olunan hesabına yapar, bkz. **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2020, s. 485.

⁴² İnançlı işlemde güvenilen (inanılan), inançlı olarak elde ettiği hakkı aralarında kararlaştırdıkları sınırlamalara uygun biçimde kullanmayı ve zamanı gelince güvenene geri vermeyi taahhüt etmiş olur, bkz. **Eren**, s. 412.

⁴³ **Akyol**, s. 93.

⁴⁴ **Akyol**, s. 93.

⁴⁵ Doğrudan doğruya temsil, temsil kurumunun olağan halidir. Bir kişinin sahip olduğu temsil yetkisine dayanarak, başka bir kişinin adına ve hesabına hukuki işlem yapması doğrudan doğruya temsil olarak adlandırılır, bkz. **Eren**, s. 482.

⁴⁶ **Akyol**, s. 92.

Medeni Kanunu, Avusturya Medeni Kanunu ve Alman Medeni Kanunu'nda düzenlenmiştir.⁴⁷

Öte yandan Roma hukukunda temsil kurumunun bulunmaması, dönemin haklarını bizim kullandığımız anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı hale getirmez.⁴⁸ Zira hakların kişiye sıkı sıkıya bağlılığına göre ayrı bir sınıfta değerlendirilmesi, aşağıda inceleneceği üzere irade özerkliği başta olmak üzere farklı değerlerin korunmasına ilişkin bir sonuçtur. Oysa Roma hukuku bakımından, insanların önemli bir kısmının hak ehliyetinin dahi olmaması değerlendirildiğinde irade özerkliği korunan bir değer değildir. Örneğin bugün kişiye sıkı sıkıya bağlı olarak değerlendirildiğimiz evlenme hakkı, Roma hukukunda köleler ve hürler arasında mümkün değildi⁴⁹ ve Klasik Hukuk Dönemi'nde evlenecek çiftlerin *consensus* 'u yanında *pater familias* 'in da izni şarttı.⁵⁰

Tarihi açıdan bakıldığında Roma hukukunda hakların kişiye sıkı sıkıya bağlılığı sınıflandırmada ayırt edilmiş bir özellik değildir. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlılık unsurunun gelişimi, öncelikle Pandekt hukukçuları tarafından *kişiyeye bağlı hakların* gelişimi ile olmuştur. Pandekt hukukçuları nisbîlik özelliğini vurgulamak için alacak haklarını doğrudan "*persönliche Rechte*" olarak ifade ettiklerinden, kişiyeye bağlılığı ifade etmek için "*höchstpersönliche Rechte*" ifadesini kullanmışlardır.⁵¹

Devamında ise kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, temsiline ve temsile uygun olmayan hakların ayırt edilmesi ile önem kazanmıştır. Günümüzde geçerli olan hukuk anlayışı içerisinde temsil, kural olarak tüm hukuki işlemlerde ve hukuki işlem benzerlerinde mümkündür.⁵² Hukuki işlemlerin, bizzat veya temsilci aracılığı ile yapılması irade özgürlüğü

⁴⁷ Karakaş, s. 7.

⁴⁸ Karakaş, s. 7.

⁴⁹ Ayiter, Kudret, Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963, s. 11.

⁵⁰ Sütken, Elvan, "Roma Hukukunda Nişanlanma, Evlenme ve Evliliğin Sona Ermesi", AndHD, Cilt: 10, Sayı: 1, 2024, s. 178.

⁵¹ Karakaş, s. 14.

⁵² Akyol, s. 34.

kapsamında kalır. Ancak istisnai olarak kanunla veya bir hukuki işlemle temsilin yasaklandığı yahut yapılan işlemin mahiyeti gereği temsilin mümkün olmadığı haller de bulunmaktadır.⁵³ Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar da bu istisna kapsamında temsile uygun olmayan, hak sahibi tarafından bizzat kullanılması gereken haklardır.⁵⁴ Yıllar içinde ihtiyaçlar neticesinde gelişerek kural haline gelen temsilin, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından kabul edilmemesi ise, bu haklar ile korunması amaçlanan değerler ile yakından ilgilidir.

1.1.3. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukundaki Yeri

1.1.3.1. Karşılaştırmalı Hukukta Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, TMK’da olduğu gibi İsviçre Medeni Kanunu’nda da genel bir hüküm ile düzenleme altına alınmıştır. Öte yandan Alman Medeni Kanunu’nda ise konuya ilişkin söz konusu hükümlere benzer genel nitelikli bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kapsamda İsviçre ve Alman medeni hukukundaki durum genel hatları ile açıklanacaktır.

1.1.3.1.1. İsviçre Hukukunda

1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren 19 Aralık 2008 tarihli Yetişkinlerin Korunması, Kişiler Hukuku ve Çocuk Hukukuna İlişkin Federal Kanun ile İsviçre Medeni Kanun’unda değişiklikler yapılmış ve kişiler hukukuna ilişkin maddeler eklenmiştir.⁵⁵ Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları düzenleyen ZGB 19c hükmü Yetişkinleri Koruma Kanunu’nun revize edilmesiyle kanuna dahil edilmekle birlikte, bu hakların kullanımı zaten ZGB m. 19/2’de garanti altına alınmıştı. Bu nedenle yeni hüküm önceki yasal durumu değiştirmemiştir.⁵⁶ Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları düzenleyen esas hüküm 19c

⁵³ Akyol, s. 34-35.

⁵⁴ Akyol, s. 35; Karakaş, s. 8.

⁵⁵ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135; Güven, Kudret, İsviçre Medeni Kanunu’ndaki Son Gelişmeler, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2023, s. 15; Baygın, Cem/Nar, Ahmet, Medeni Hukuk Dersleri-I Başlangıç Hukuku ve Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 372; Karakaş, s. 47.

⁵⁶ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135.

olmakla birlikte sınırlı ehliyetsizlere ilişkin 19, 19a ve 19b hükümleri de konu bakımından önemlidir.

ZGB m. 19 hükmü “(1) *Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlular, sadece yasal temsilcilerinin rızası ile borç altına girebilir veya haklarından vazgeçebilirler. (2) Karşılıksız kazandırmalarda ve günlük yaşama ilişkin küçük işlerde bu rıza gerekli değildir. (3) Haksız fiillerinden doğan zarardan sorumludurlar.*” düzenlemesini içermektedir. Bu hüküm genel itibariyle TMK m. 16 hükmünün karşılığı niteliğinde olsa da TMK m. 16 hükmünden farklı olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bu hükümde düzenlenmemiştir. Hükme göre sınırlı ehliyetsizler, kanuni temsilcilerinin rızası veya onayı olmadan iki tür işlemi kendi başlarına yapabilirler. Bunlardan ilki TMK m. 16’da da düzenlenen mirasın veya bağışın kabulü gibi karşılıksız kazandırmalardır. İkincisi ise TMK’da düzenlenmemiş olan günlük hayatın gerekli gördüğü olağan işlemlerdir.⁵⁷

ZGB 19a hükmü yasal temsilci rızasını düzenlemektedir. Hükme göre “(1) *Kanunda aksi öngörülmedikçe, yasal temsilci önceden açık veya örtülü izin verebilir veya işleme sonradan icazet verebilir. (2) Yapılan işlem diğer tarafın belirlediği veya hâkimin belirleyeceği uygun bir süre içinde onanmazsa, diğer taraf bununla bağlı olmaktan kurtulur.*” Yine 2013 değişiklikleri ile getirilen bu hüküm ile birlikte ilk kez kanuni temsilcilerin rızası özel olarak düzenlenmiştir.⁵⁸ Yapılan işlemin şeklinden bağımsız olarak yasal temsilci rızası, herhangi bir şekle tabi değildir. Rıza işleminden önce izin, işleminden sonra ise icazet şeklinde verilebilir. Ancak yasal temsilci rızasını gerektiren işlem aynı zamanda Yetişkinleri Koruma Kurumu’nun (*Erwachsenenschutzbehörde*) da rızasını gerektiriyor ise bu durumda yasal temsilci tarafından verilen rıza tek başına yeterli olmaz.⁵⁹ Her ne kadar TMK’da ZGB m. 19a/1’e karşılık gelen bir hüküm

⁵⁷ **Güven**, s. 15; **Karakaş**, s. 48.

⁵⁸ **Güven**, s. 17.

⁵⁹ **Güven**, s. 18; Ayrıca bkz. ZGB m. 416.

bulunmasa da, hukukumuz açısından da aynı esaslar uygulama ve öğretilerde kabul edilmiş durumdadır.⁶⁰ Hükümün ikinci fıkrası ise TMK’da 451/2’e karşılık gelmektedir.

ZGB m. 19b hükmü yasal temsilci rızasının eksikliğini düzenlemektedir. Hükme göre *“Yasal temsilcinin onaylamadığı işlemlerde taraflardan her biri verdiği için tamamını geri isteyebilir. Ancak, sınırlı ehliyetsiz, sadece kendi menfaatine harcanan veya geri isteme zamanında malvarlığında mevcut olan zenginleşme tutarıyla ya da iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmış olduğu miktarla sorumludur. Sınırlı ehliyetsiz, fiil ehliyetine sahip olduğu hususunda diğer tarafı yanıltmış ise, onun bu yüzden uğradığı zarardan sorumlu olur.”*⁶¹ Bu hüküm TMK’da vesayet altındaki kişinin yapabileceği işlerde *“Onamamanın Sonucu”* başlığı ile düzenlenen m. 452 hükmüne karşılık gelmektedir.

ZGB’de kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların düzenlendiği temel hüküm olan *“Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar”* başlığına sahip m. 19c ise şu düzenlemeyi içermektedir: *“(1) Ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte fiil ehliyeti bulunmayan kişiler; kanunun yasal temsilci rızasını aradığı durumlar saklı kalmak üzere, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat kullanırlar. (2) Yasal temsilci; bir hak her türlü temsili dışlayacak kadar kişilikle yakın bağlantı içinde olmadıkça, ayırt etme gücü olmayan kişiyeyi temsil eder.”*

ZGB 19c hükmünde TMK m. 16’dan farklı olarak yasal temsilci rızası aranan kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların saklı tutulduğu ifade edilmiştir.⁶² Benzer bir ifadenin TMK m. 16/1 hükmünün sonuna eklenmesinin isabetli olacağı ifade edilmektedir.⁶³ Ayrıca hükmün son fıkrasında tam ehliyetsizler bakımından özel bir durum yer almaktadır. Son fıkrada yasal temsilcilerin bazı kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları tam ehliyetsiz adına kullanabileceği

⁶⁰ Akipek/Akıntürk/Ateş, *Kişiler*, s. 328-332; Dural/Öğüz, s. 85-87; Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe, *Kişiler Hukuku*, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, s. 101-109; Kılıçoğlu, Ahmet M., *Medeni Hukuk*, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 246-250

⁶¹ Karakaş, s. 49

⁶² Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135.

⁶³ Güven, s. 25.

düzenlenmiştir.⁶⁴ Hükme göre bu haklar, temsili dışlayacak kadar kişi ile sıkı bağlantı içinde olmayan haklardır. Ancak söz konusu hakkın kişiye bağlılığı nişanlanma veya evlenmede olduğu gibi her türlü temsili dışlayacak ölçüde ise yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün değildir.⁶⁵ Hangi hakların her türlü temsili dışlayacak şekilde kişiyle sıkı bağlantı içerisinde olduğu yasa koyucu tarafından belirlenmediğinden kural içi boşluk bulunmaktadır. Hakim, takdir yetkisini (TMK m. 4) kullanarak bu boşluğu doldurur. Bu nedenle her türlü temsili dışlayan kişiye sıkı sıkıya bağlı olan hakların belirlenmesinde, öğreti ve yargısal uygulamalar önem taşımaktadır.⁶⁶ Bu konuda bir çekişme olması durumunda konu, ZGB m. 307 uyarınca Çocukları ve Yetişkinleri Koruma Kurumu tarafından çözümlenir.⁶⁷

1.1.3.1.2. Alman Hukukunda

Höchstpersönliche Rechte kavramı Türkçede her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı ile karşılansa da bu ifade Alman hukukunda hem kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları hem de genel olarak kişiye bağlı hakları ifade eden daha geniş bir kavramdır.⁶⁸ Alman hukuk öğretisinde kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı, intifa ve oturma hakkı gibi kişiye bağlı irtifak haklarını da içine alacak şekilde daha kapsamlı kullanılmaktadır.⁶⁹

Alman Medeni Kanunu'nda (*Bürgerliches Gesetzbuch*) (BGB) kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların düzenlendiği TMK m. 16 ve ZGB m. 19c hükmüne benzer genel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle Alman hukuku bakımından, bir hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliği ve kimler tarafından kullanılabilmesi sayma metodu ile kanun maddelerinde düzenlenmektedir. Buna ilişkin hükümlerde, genellikle bir hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı

⁶⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 94.

⁶⁵ Güven, s. 24.

⁶⁶ Baygın/Nar, s. 373; Karakaş, s. 51.

⁶⁷ Breitschmid, Peter, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, (Herausgeber: Ruth Arnet, Peter Breitschmid, Alexandra Jungo), ZGB 19c, Auflage: 4, Schulthess Juristische Medien AG, 2023, s. 90; Güven, s. 24.

⁶⁸ Helvacı, Tez, s. 40.

⁶⁹ Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 123 (dn. 3); Helvacı, Tez, s. 14; Benzer yönde "İntifa hakkı kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup ölümle sona erer.", 6. HD., E. 2006/5146 K. 2006/6995 T. 19.06.2006.

hak olduğu ifade edilmeden temsilin yasak olduğu belirtilmektedir.⁷⁰ Ancak Alman hukuku ile İsviçre ve Türk hukuku arasında, hangi hakların kişiye sıkı sıkıya bağlılık gösterdiği konusunda benzerlikler bulunur. Alman hukuku bakımından da kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların büyük çoğunluğu aile ve miras hukuku alanında yer almaktadır.⁷¹

Miras hukuku bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlılığa işaret eden temsil yasağına örnek olarak miras sözleşmesi ve vasiyetname verilebilir. BGB § 2274'te miras sözleşmesinin yalnızca mirasbırakan tarafından şahsen yapılabileceği düzenlenmiştir. Benzer şekilde BGB § 2064'e göre vasiyetname, yalnızca vasiyetçi tarafından şahsen hazırlanabilir.

Aile hukuku bakımından da kişiye sıkı sıkıya bağlı olarak kabul edilen hakların kimler tarafından kullanılabilceği özel olarak metne alınmıştır. Örneğin BGB § 1316'ya göre evlenmenin feshinde (*Aufhebung der Ehe*) eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde, başvurunun yasal temsilcisi tarafından yapılabileceği ifade edilmiştir. BGB § 1303'e aykırı olarak reşit olmadan önce evlilik yapılması halinde ise başvurunun yalnızca reşit olmayan eş tarafından yapılabileceği ve yasal temsilci rızası gerekmediği metne alınmıştır.

Alman hukuku bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlılığın özel hükümlerde kendini göstermesine bir başka örnek de tanımadan verilebilir. Fiil ehliyetinin tam olmadığı durumlarda tanıma ve tanımaya rıza gösterme (*Anerkennung und Zustimmung bei fehlender oder beschränkter Geschäftsfähigkeit*) BGB § 1596'da yer almaktadır. Hükme göre kısıtlılar, bizzat tanıma beyanında bulunurlar ancak yasal temsilcilerinin rızası gereklidir. Tanımaya rıza gösterme bakımından ise tanınan çocuk, tam ehliyetsiz veya on dört yaşından küçükse yasal temsilcisi onun adına tanımaya rıza gösterebilir. Diğer durumlarda çocuğun bizzat rıza göstermesi gerekir. Hak sahibi kişiler tarafından yapılması gereken tanıma ve tanınmaya rıza gösterme temsilci tarafından beyan edilemez.

⁷⁰ Karakaş, s. 53 (dn.191).

⁷¹ Karakaş, s. 53.

Bir diğerk örnek vesayet altındaki kişi bakımından kişiye sıkı sıkıya bağı hak niteliğı taşıyan vasinin görevden alınmasını talep etme (*Entlassung des Vormunds*) hakkıdır. BGB § 1804 bu konuda ayrıntılı bir düzenleme öngörmektedir. İlgili hükme göre mevcut vasi, kendisini yeni vasi olarak öneren kişi, on dört yaşını doldurmuş olan vesayet altındaki kişi veya vesayet altındaki kişinin haklı menfaatini ileri süren herkes vasinin görevden alınmasını talep edebilir. Vesayet altındaki kişinin bu hakkı bizzat kullanması bakımından TBK m. 484'ten farklı olarak ayırt etme gücü değı on dört yaş kıstas olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere kişiye sıkı sıkıya bağı haklar ve onların kullanım şartları Alman hukukunda temsile uygunluk ve yaş kriterleri gibi farklı sınırlamalar da öngören özel hükümlerle düzenlenmiş bulunmaktadır.

1.1.3.2. Türk Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağı Haklar

Kişiye sıkı sıkıya bağı haklar, Türk hukukunda TMK m. 16 hükmünde ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar için düzenlenmektedir. TMK m. 16/1 ile ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların, yasal temsilci rızası olmadan kendi işlemleri ile borç altına giremeyeceğı ancak bu rızanın kişiye sıkı sıkıya bağı hakları kullanmada gerekli olmadığı ifade edilmektedir.

Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar bakımından olağan durum, bu kişilerin velayet yahut vesayet altında olmalarıdır.⁷² Vesayet kısıtlanma sebebi taşıyan kimselerin kendilerini ve mallarını koruma amacı taşıyan bir kurum iken velayet de benzer şekilde kural olarak küçüklerin istisnai olarak da kısıtlanmış ergin çocukların kendilerini ve mallarını korumaya yönelik bir kurumdur.⁷³ Görüldüğü üzere her iki kurumun da hizmet ettiğı temel amaç, velayet veya vesayet altındaki temsil olunan kişinin korunmasını sağlamaktır. Ancak kanun koyucu TMK m. 16 hükmü ile ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiye sıkı sıkıya bağı haklar bakımından kişinin bizzat karar verme özgürlüğünü güvence altına almaktadır.⁷⁴

⁷² Schwarz, Andreas B., Medeni Hukuka Giriş, (Çev. Hıfzı Veldet) 1. Baskı, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1942, s. 127.

⁷³ Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Aile Hukuku, 25. Baskı, Beta, İstanbul, 2024, s. 469-470.

⁷⁴ Velidedeoğlu, s. 195; Karakaş, s. 44.

Her ne kadar TMK m. 16 ile ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmalarında yasal temsilci rızası gerekmediği düzenlense de bu hüküm kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımına ilişkin genel bir hüküm niteliğindedir. Kanunda sınırlı ehliyetsizin nişanlanması, evlenmesi, tanıma beyanında bulunması gibi bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımını bakımından hak sahibinin iradesine ek olarak yasal temsilci rızası da aranmaktadır.⁷⁵ Bu haklar bakımından yasal temsilci rızasının eksik olması söz konusu hukuki işlemi geçersiz kılar.⁷⁶ Ancak kanunun açıkça yasal temsilci rızası aramadığı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda sınırlı ehliyetsiz kişi, söz konusu haklarını tek başına kullanabilir.⁷⁷

TMK'da yasal temsilci rızasının arandığı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara örnek olarak ergin kılınma (TMK m. 12), nişanlanma (TMK m. 118), evlenme (TMK m. 126-127), mal rejimi sözleşmesi yapma (TMK m. 204), tanıma (TMK m. 295) ve evlat edinme (TMK m. 309) verilebilir.⁷⁸ Bu haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte olmasına rağmen yasal temsilci rızası aranması, genel kuralın bir istisnası olarak görülmemelidir. Nitekim bu haklar bakımından da yasal temsilci, sınırlı ehliyetsiz adına ve hesabına işlemi bizzat yapamaz.⁷⁹ Yalnızca sınırlı ehliyetsiz tarafından yapılan işlemin geçerli olabilmesi için yasal temsilcinin rızası gerekir.⁸⁰

Burada yasal temsilci tarafından verilen rıza, sınırlı ehliyetsiz tarafından gerçekleştirilen borçlandırıcı bir işleme yasal temsilcinin rıza göstermesinden farklıdır. Zira burada hakkı

⁷⁵ **Kılıçoğlu**, Medeni, s. 256; **Özsunay**, s. 61; **Özyakışır vd.**, Medeni Hukuk-I Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Ed. İkizler, Metin/Tüzüner, Özlem, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2022, s. 325; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 327; **Kayıhan, Şaban/Ünlütepe, Mustafa**, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, 2016, s. 255.

⁷⁶ **Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 20. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022, s. 186.

⁷⁷ **Yılmaz, Çiğdem Mine**, Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçüğün Bedenvarlığı Üzerindeki Tasarrufları, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 50.

⁷⁸ **Helvacı**, Tez, s. 91; **Ataay**, Şahıslar, s. 87; **Karakaş**, s. 45; Yasa tarafından genel kuralın dışına çıkılarak yasal temsilci rızasının arandığı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların genişletilmesi mümkün değildir. Sınırlı ehliyetsiz ile TMK m. 16 kapsamında karşı taraf için kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıyan bir işlem yapan kişinin, işlemin geçerliliğine olan güveni korunmalıdır, bkz. **Karakaş**, s. 46.

⁷⁹ **Hatemi**, Kişiler, s. 42.

⁸⁰ **Karakaş**, s. 46.

oluşturan bir temsil söz konusu değildir.⁸¹ Kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar bakımından hakkı kullanma yönündeki adım, sınırlı ehliyetsiz tarafından atılır. Bazı hallerde ise genel kuralın aksine yasal temsilcinin rızasının aranması, yasal temsilcinin bakım ve yardım yükümlülüğünün bir uzantısı niteliğindedir ve ehliyetsiz kişinin korunması amaçlanır.⁸² Örneğin evlenme, kişiyeye sıkı sıkıya bağı bir hak niteliğindedir ancak sınırlı ehliyetsizler bakımından yasal temsilci rızası da aranmaktadır (TMK m. 126). Evlenen sınırlı ehliyetsiz için velayet ortadan kalkacak ve evlilik birliğinin giderlerine katılma yükümlülüğü doğacaktır. Benzer şekilde TMK m. 12 kapsamında yargısal erginliğe karar verilmesi de sınırlı ehliyetsiz için çeşitli yükümlülüklerin doğumuna ve velayet hakkının sona ermesine sebep olur.⁸³ Bu örneklerde olduğu gibi velayetin kalkmasına sebep olan veya ciddi ekonomik yükümlülükler doğuran işlemler için yasal temsilci ile sınırlı ehliyetsizin birlikte hareket etmesi öngörülmüştür.⁸⁴

Kişiyeye sıkı sıkıya bağı hakların TMK’da yer alan esas düzenlemesi m. 16 hükmü olmakla birlikte bu hükmün TMK m. 448 ile ilişkisi de incelenmelidir. TMK m. 448 hükmü vasiinin temsil yetkisini düzenlemektedir. İlgili hükme göre vasi, kural olarak vesayet altındaki kişiyi tüm hukuki ilişkilerinde temsil eder. Bu hükmün istisnalarını ise vesayet dairelerinden ayrıca izin alınmasını gerektiren işlemler oluşturur (TMK m. 462-463). Vasiinin temsil yetkisine ilişkin bu hüküm, TMK m. 342/3’te yer alan atıf sebebiyle velayetteki temsil bakımından da uygulanır.

TMK m. 448 hükmü ve m. 342/3 atfı dikkate alındığında, yasal temsilci bakımından, kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklara bir istisna tanımadan vesayet veya velayet altındaki kişinin bütün hukuki ilişkilerini içerecek bir temsil yetkisi düzenlendiği görülmektedir. Burada yasal temsilcinin, kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar için de bu temsil yetkisini haiz olup

⁸¹ Karakaş, s. 46.

⁸² Hatemi, Kişiler, s. 42; Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 325.

⁸³ Tekinay, s. 246, Zeytin, Zafer/Ergün, Ömer, Türk Medeni Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 80.

⁸⁴ Baygın/Nar, s. 387; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 112.

olmadığı akla gelebilir. Ancak öğretide TMK m. 16 hükmü ile TMK m. 448 hükmüne bir çekince getirildiği kabul edilmektedir.⁸⁵

1.1.4. Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklarla Korunan Değerler

Hakların sınıflandırılmasında kişiyi sıkı sıkıya bağlılık konusunda özel bir ayırım yapılması, birtakım kişisel ve toplumsal değerlerin korunması ihtiyacından doğmuştur. Hakim, önüne gelen somut olayda, kişiyi sıkı sıkıya bağlı bir hakkın ne şekilde ve kimler tarafından kullanılacağına karar verirken bu değerlere ilişkin de bir inceleme yapacaktır.

Kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklarda önem arz eden nokta, bu haklar bakımından kişinin manevi dünyasının ön planda olmasıdır. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakkın sahibi, bu hakları kullanma yönündeki iradenin de tek sahibi konumundadır. Bunun altında yatan temel düşünce, özel hukuka hakim olan *irade özerkliği* prensibidir.⁸⁶ Kamu hukukuna hakim olan *emredicilik* prensibinin karşısında, özel hukukta uygulama alanı bulan *irade özerkliği* ilkesi yer alır. Bu ilke, kişilerin kendileri veya malları üzerinde serbestçe tasarruf edebilmelerini ifade eder.⁸⁷ İrade özerkliği ilkesi ile kişiler, belli sınırlar çerçevesinde kendi hukuklarını ve hukuki ilişkilerini yaratırlar.⁸⁸ İrade özerkliğinin kişiler hukukunda özel bir görünümü olan *serbestlik ilkesi* ise kişilerin, medeni haklarını ehliyetlerine göre ve hukuken çizilen sınırlar çerçevesinde serbestçe kullanabilmeleri anlamına gelir.⁸⁹ Serbestlik ilkesi kişinin “*kendisinin bir amaç olmasının*” sonucudur ve bu ilke ile hak sahibine başkasına devredemeyeceği bir alan tanınmış olur.⁹⁰ Kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklar, bu noktada hak sahibinin bir başkasına devredemeyeceği kişisel değerlerin içerisinde yer alır. Bu nedenle kişinin iradesinin korunması, kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunan kişisel değerler arasındadır.

⁸⁵ **Güven**, s. 22; **Karakaş**, s. 47; **Ertaş, Şeref**, “Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar”, TNBHD, Sayı: 106, 2000, s. 5; TMK m. 16 hükmünün, m. 448’e ilişkin bir istisna olduğu yönünde bkz. **Açıkgöz, Aslı**, Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 261.

⁸⁶ **Karakaş**, s. 8; **Özcan Büyüktanır, Burcu G.**, Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 56.

⁸⁷ **Edis**, s. 18; **Schwarz**, Medeni, s. 95.

⁸⁸ **Eren**, s. 17.

⁸⁹ **Ataay**, Şahıslar, s. 29.

⁹⁰ **Öztan, Bilge**, Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 202, s. 34.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunan kişisel değerlere, kişilik hakkını oluşturan kişisel varlıklar da girer. Kapsadığı kişisel varlıklarla birlikte kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.⁹¹ Tahdidi bir sayım yapmak mümkün olmamakla birlikte; hayat ve sağlık, vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyet, özel hayat, isim ve resim başlıca kişisel varlıklara örnek gösterilmektedir.⁹² Kişisel varlıklar üzerindeki haklar ve bunların korunması, kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşıdığından ancak hak sahibi tarafından kullanılabilir niteliktedir.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramı ile korunan bir başka kişisel değer de “*bizzat karar verme hakkı*” olarak ifade edilen, bir kimsenin kendini ilgilendiren konularda baskı altında bulunmadan ve gerekli bilgilere sahip şekilde iradesini serbestçe oluşturabilmesidir.⁹³ İradi kararların geçerliliği, kişinin bizzat karar verme yetkisinin kendisine hukuk düzeni tarafından tanınmış olmasına bağlıdır. Bu noktada bizzat karar verme hakkı, irade özerkliği ile ilişki içerisindedir.⁹⁴ Bu hak aynı zamanda kişilik hakkının içeriğini oluşturan kişilik değerlerinden biri olarak ifade edilir⁹⁵ ve bu bakımdan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile kişilik hakkı arasındaki yakın ilişki⁹⁶, bizzat karar verme hakkı bakımından da söz konusudur.

İrade özerkliği, kişilik hakkına dahil kişisel varlıklar ve özel olarak bizzat karar verme hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunan kişisel değerler kapsamında yer almaktadır. Ancak bu kişisel değerlerin korunması, toplumsal değerler bakımından da birtakım sonuçlar meydana getirir. Hak sahibinin, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkını hukuki sınırlar içinde kullanıp kullanmamaya ilişkin bir özgürlüğü bulunmaktadır. Söz

⁹¹ **Helvacı, Serap**, Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, 1. Baskı, Beta, İstanbul, 2001, s. 47.

⁹² **Kılıçoğlu, Ahmet M./Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru**, Kişilik Hakkı ve Korunması, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, 2023, s. 2; **Helvacı**, Kişilik, s. 50 vd.

⁹³ **Keskin, A. Dilşad**, Medeni Hukuk Açısından Bizzat Karar Verme Hakkı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 27; Yazar tarafından da ifade edildiği üzere bizzat karar verme hakkında vurgulanması gereken unsur *kararın verilmesidir*; bu açıdan bizzat karar verme hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların altında yatan temel düşünce ile paralellik gösterir, bkz. s. 27-28.

⁹⁴ **Keskin**, s. 50.

⁹⁵ **Keskin**, s. 51.

⁹⁶ Aşağıda 1.1.5.4.

konusu bu özgürlük de dahil olmak üzere bütün özgürlükler; *bireye* ait bir hukuki alan içinde kalıyor gibi görünse de, bunların ortak hayata etkileri sebebiyle her zaman *toplumsal* bir tarafları da bulunmaktadır.⁹⁷ Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların büyük çoğunluğunun aile hukuku alanında yer alması, başta çocuğun yüksek menfaati ve aile kurumu olmak üzere birçok toplumsal değerlerin korunmasını da ilgilendirir. Bu toplumsal değerler aynı zamanda Anayasa koruması altındadır. Özel hayatın ve aile hayatının korunması (Any. m. 20), din ve vicdan hürriyeti (Any. m. 24), ailenin korunması ve çocuk hakları (Any. m. 41) başta olmak üzere pek çok Anayasa hükmü kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarla korunan toplumsal değerleri düzenlemektedir. Bu değerlerin korunması eşler arasında eşitlik, laiklik ve zayıfların korunması gibi aile hukuku ilkelerine de hizmet eder.⁹⁸

Anılan bu kişisel ve toplumsal değerler ve bunların korunması, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin genel hükümde ve pek çok özel hükümde kendini gösterir. Genel hüküm niteliğinde olan TMK m. 16 (ZGB m. 19c) değerlendirildiğinde, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar için, sınırlı ehliyetsiz olan ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların tam ehliyetli kişilere yaklaştırıldığı görülmektedir.⁹⁹ Yasa koyucu genel kuralın aksine, TMK m. 16'da karşılıksız kazandırma ve kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilci rızasını aramamıştır.

Karşılıksız kazandırmalar¹⁰⁰, lehine kazandırmada bulunan kişi bakımından borç doğurucu nitelik taşımadığından¹⁰¹, sınırlı ehliyetsizlerin yasal temsilci izni olmadan bu

⁹⁷ *Ateş*, benzer bir değerlendirmeyi TBK m. 27 kapsamında düzenleme altına alınan “genel ahlak kuralları” ile korunan değerler bakımından yapmaktadır, bkz. *Ateş, Derya*, Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlakı Aykırılık, 1. Baskı, 2007, s. 116.

⁹⁸ İlkeler için bkz. *Kılıçoğlu, Ahmet M.*, Aile Hukuku, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024, s. 2 vd.

⁹⁹ *Dural/Öğüz*, s. 93; *Özyakışır*, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 325; *Açıkgöz*, s. 252.

¹⁰⁰ Kazandırma, bir kimsenin başka bir kimseye bir malvarlığı değeri sağlamasıdır. Kazandırma, kazananın aktifinin artması veya pasifinin azalması şeklinde olabilir. İvazsız nitelik taşıyan karşılıksız kazandırmaların sağlararası veya ölüme bağlı kazandırma niteliği taşıması mümkündür. Bkz. *Eren*, s. 190. Borç ikrarının kabulü, kefalet sözleşmesinde alacaklı konumda olma, ayıp ve temerrüt ihtarı gibi yükümlülük doğurmayan kazandırmalar da karşılıksız kazandırma kapsamındadır. Bkz. *Helvacı, Serap*, Gerçek Kişiler, 9. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 85; *Serozan, Rona*, “Sınırlı Ehliyetsizlik Rejimiyle İlgili Talihsiz Saplantılar”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 813; *Öztaş*, Kişiler, s. 209.

¹⁰¹ *Kılıçoğlu*, Medeni, s. 254.

tür kazandırmaları kabul etmesi mümkündür.¹⁰² Ancak 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹⁰³ (TBK) m. 287 hükmü ile yasal temsilciye sınırlı ehliyetsiz lehine yapılan bağışlamaya itiraz etme anı verilmiştir. Yasal temsilcinin bu hakkını kullanması ile bağışlanan, bağışlamayı kabul edemez yahut bağışlanan şeyi almış ise iade etmesi gerekir.¹⁰⁴ İstisnai nitelik taşıyan bu veto hakkı¹⁰⁵, sınırlı ehliyetsizi zararlı bağışlamalardan korumak amacıyla düzenlenmiştir.¹⁰⁶

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından ise malvarlığının değil kişivarlığının esas alınması önem arz eder. Bu nedenle kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması bazen belirli malvarlığı menfaatlerini ilgilendirse de¹⁰⁷, ekonomik menfaatlerin korunması amacı ikincil nitelikte kalır ve bu haklar yasal temsilci rızası olmaksızın hak sahibi tarafından kullanılabilir.¹⁰⁸ Yasal temsilci izni aranmaksızın sınırlı ehliyetsizlerin bu hakları kullanmasına izin veren bir düzenleme öngörmüştür.¹⁰⁹ Bu nedenle kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibinin hakkı kullanmaya veya kullanmamaya ilişkin kararı bizzat alması gereken haklardır.¹¹⁰ Yasa koyucu TMK m. 16 hükmü ile kişinin şahsiyeti ile yakından ilişkili olan¹¹¹ bu haklar bakımından, yasal temsilci rızasını aramadan kişinin bağımsız şekilde karar almasına ve işlem yapmasına müsaade etmektedir.¹¹² Böylelikle

¹⁰² Köprülü, s. 229; Dural/Öğüz, s. 93 vd.

¹⁰³ Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11/1/2011, RG 4/2/2011, Sayı: 27836.

¹⁰⁴ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2020, s. 287.

¹⁰⁵ Serozan, Sınırlı Ehliyetsizlik, s. 814.

¹⁰⁶ Kılıçoğlu, Medeni, s. 255; Dural/Öğüz, s. 93; Yasal temsilcinin, sırf sınırlı ehliyetsizin zararına olacak şekilde yapılan bağışlamaya itiraz etmesi halinde menfaat çatışması bulunduğu kabul edilmesi ve TMK m. 403 kapsamında kayyım atanması hakkında bkz. Köprülü, s. 230; Bağışlanan kişiyi yükümlülük altına sokan yükümlü bağışlama (TBK m. 255) için yasal temsilci rızası gerekir, Kılıçoğlu, Medeni, s. 255.

¹⁰⁷ Tekinay, s. 245.

¹⁰⁸ Köprülü, s. 227.

¹⁰⁹ Velidedeoğlu, s. 195; Dural/Öğüz, s. 82; Özyakışır, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 325; Helvacı, s. 86.

¹¹⁰ Saymen, Cilt-II, s. 113; Oğuzman/Barlas, s. 160

¹¹¹ Özsunay, s. 61; Açıkgöz, s. 261.

¹¹² Oğuzman/Barlas, s. 160; Özsunay, s. 61; Özyakışır, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 325; Bununla beraber her kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakkın sınırlı ehliyetsiz tarafından kayıtsız şartsız kullanılması söz konusu değildir. Nişanlanma, evlenme, evlilik dışı çocuğu tanıma gibi önemli tasarruf niteliği taşıyan birtakım kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından hak sahibinin iradesine ek olarak yasal temsilci rızası da aranmaktadır. Bu haklar bakımından yasal temsilci rızasının eksikliği yapılan işlemin hükümsüzlüğü sonucunu doğurur, bkz. Serozan/Engin/Atamer, s. 247; Oğuzman/Barlas, s. 161; Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler, s. 327; Baygın/Nar, s. 386; Nişanlanmada, nişanlanmanın geçerliliği için değil nişanın bozulmasının sonuçları bakımından yasal temsilci rızası aranır, bkz. Dural/Öğüz, s. 93.

kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar bakımından irade özerkliği, tam ehliyetlilerin yanı sıra ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar için de güvence altına alınmıştır.¹¹³

Kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar ile korunan kişisel ve toplumsal değerler pek çok özel hükümde de kendini gösterir. Örneğin yasa koyucu TMK m. 339 hükmü ile velayetin kapsamını belirlerken “*olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanımamasını*” düzenlemiştir.¹¹⁴ Bu bağlamda çocuğun görüş bildirme hakkı kişiyeye sıkı sıkıya bağı bir nitelik taşımaktadır.¹¹⁵ Benzer şekilde TMK m. 415 hükmünde haklı sebepler engel olmadıkça vasi olarak atanacak kişinin belirlenmesinde, vesayet altına alınanın kişinin konuya ilişkin iradesi korunmuştur. Görüldüğü üzere irade özerkliği, bizzat karar verme hakkı da dahil olmak üzere kişisel varlıkların korunması, kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar ile korunan değerler arasındadır.¹¹⁶ Bu özel nitelikli hükümler aynı zamanda zayıfların korunması ilkesi doğrultusunda toplumsal değerlerin korunmasına da hizmet eder.

Bizzat karar verme hakkının görünüm biçimlerinden olan ailenin tesisi ve sürdürülmesine ilişkin bizzat karar verme hakkı¹¹⁷ nitelik itibariyle evlenme başta olmak üzere kişiyeye sıkı sıkıya bağı hakları içermektedir. Ayrıca bizzat karar verme hakkı, hem sözleşme hem de sözleşme dışı hukuki işlemler veya hukuki fiillerle kullanılabilirdiğinden¹¹⁸ tanıma veya evlat edinme örneklerinde olduğu gibi kişiyeye sıkı sıkıya bağı haklar ile örtüşmektedir. Bu haklar Türk toplumunun temeli olarak kabul edilen ailenin (Any. m. 41) düzenlenmesi bakımından da önemlidir. Zira dar anlamda aile, eşlerden oluşan birliği ifade etse de¹¹⁹

¹¹³ **Özcan Büyüktanır**, s. 56; **Açıkgöz**, s. 261.

¹¹⁴ Bu hüküm temel olarak çocuğun katılımı ilkesine hizmet etmektedir. Çocuğun katılımı ilkesi, çocuğun kendini ilgilendiren konularda karar alınırken bilgilendirilmesini, verilecek olan karara katılmasını ve kararın sonuçlarını görerek bundan doğan sorumluluğa hukuki sınırlar içinde katlanmalarını ifade eder, bkz. **Usta, Sevgi**, Velayet Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 147; Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuğun katılımı ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. **Usta, Sevgi**, Çocuk Hakları ve Velayet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 96.

¹¹⁵ **Özcan Büyüktanır**, s. 141; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 112.

¹¹⁶ **Bucher, Eugen/Aebi-Müller Regina E.**, BK - Berner Kommentar, ZGB Art. 19-19c (2. Abschnitt: Rechtsgeschäftliches Handeln unabhängig vom gesetzlichen Vertreter / IV. Ausübung von höchstpersönlichen Rechten), Auflage: 2, Stämpfli Verlag AG, 2017, s. 436.

¹¹⁷ **Keskin**, s. 65.

¹¹⁸ **Keskin**, s. 80.

¹¹⁹ **Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya**, Aile Hukuku, 25. Baskı, Beta, İstanbul, 2024, s. 5.

ailenin huzurunun sağlanması huzurlu bir toplum inşası bakımından önem taşıdığından bu ilişkileri düzenleyen iyi bir aile hukuku sistemi gerekir.¹²⁰

1.1.5. Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Benzer Kavramlardan Farkları

1.1.5.1. Kişisel Haklar ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Niteliklerine göre yapılan ayırmada haklar, ileri sürülebileceği çevre bakımından mutlak haklar ve nispi haklar (kişisel haklar) olmak üzere ikiye ayrılır. Bu haklar aynı zamanda iktidar hakları olarak da ifade edilir.¹²¹ Hak sahibine hakkın konusu üzerinde en geniş yetkileri temin eden haklar olarak ifade edilen mutlak haklar, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen haklardır.¹²² Bu kapsamda mutlak haklar, hak sahibinin herkesten hakkına saygı gösterilmesini ve uygun davranılmasını talep edebileceği haklar olarak¹²³ sahibine olumsuz bir engelleme hakkı verir.¹²⁴

Nispi haklar olarak da ifade edilen kişisel haklar ise hakların niteliklerine göre ayırımında mutlak hakların karşısında yer alır.¹²⁵ Kişisel haklar kural olarak yalnızca belirli bir kişiyeye veya bir grup halindeki belirli kişilere karşı ileri sürülebilir.¹²⁶ Kişisel hakların büyük çoğunluğunu borç ilişkisinden doğan alacak hakları oluşturmakla birlikte eşlerin birbirine karşı sadakat yükümlülüğü (TMK m. 185/3) gibi aile hukukundan doğan kişisel haklar da bulunmaktadır.¹²⁷ Kişisel haklar mutlak haklara nazaran daha dar çevrelidir, belirli kişi veya kişileri hak sahibine karşı yükümlü kılar.¹²⁸

¹²⁰ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 2.

¹²¹ Özsunay, Giriş, s. 243; Schwarz, Medeni, s. 98.

¹²² Oğuzman/Barlas, s. 151; Özsunay, Giriş, s. 247.

¹²³ Schwarz, Medeni, s. 98; Kılıçoğlu, Medeni, s. 51.

¹²⁴ Serozan/Engin/Atamer, s. 236.

¹²⁵ Serozan/Engin/Atamer, s. 237.

¹²⁶ İmre, s. 292; Kılıçoğlu, Medeni, s. 53.

¹²⁷ Özsunay, Giriş, s. 244; İmre, s. 256.

¹²⁸ Serozan/Engin/Atamer, s. s. 237.

Örneğin taraflar arasındaki satım sözleşmesinden doğan satış bedelinin ödenmesini talep etme hakkı, bu kapsamda alelade bir kişisel hak teşkil eder. Kişisel hakların büyük çoğunluğu alelade kişisel haklar kapsamındadır.¹²⁹ Etkisi güçlendirilmiş kişisel haklar olarak ifade edilen haklar ise şerh edilebilir kişisel haklardır.¹³⁰ Etkisi güçlendirilmiş kişisel haklar ancak kanunun öngördüğü hallerde mümkündür.¹³¹ Kanun tarafından şerh edilmesine imkan tanınmayan alelade bir kişisel hakkın etkisi güçlendirilmiş kişisel hak haline gelmesi mümkün değildir.¹³²

Kişisel haklar, medeni hukukun farklı alanlarında yer alır. Aile hukukunda eşlerin evlilik birliğinden doğan hakları; miras hukukunda kendisine belirli mal bırakılan kişinin mirası reddetmemiş mirasçılara karşı talep hakkı; eşya hukukunda taşınmaz satış vaadi sözleşmesinden doğan hak; borçlar hukukunda ise hukuki işlem, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan haklar kişisel haklara örnek teşkil eder.¹³³

İncelendiği üzere kişisel haklar, hakların ileri sürülebileceği çevre bakımından sınırlandırıldığı haklardır. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların büyük kısmı mutlak haklar kategorisinde olmakla beraber bazı örnekleri kişisel hak niteliğindedir. Örneğin kişilik hakları mutlak nitelik taşıyan kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar iken, evlilik hukukundan doğan mal rejimine ilişkin haklar ise kişisel haklardır. Dolayısıyla kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, içerisinde hem kişisel hak hem de mutlak hak örnekleri barındıran daha geniş bir hak kategorisidir.

¹²⁹ Oğuzman/Barlas, s. 152.

¹³⁰ Oğuzman/Barlas, s. 152.

¹³¹ Kanunda şerh edilebilmesine imkan tanınan kişisel haklardan başlıcaları şunlardır: sözleşmeden doğan önalım, alım, ger alım hakları (TMK m. 735, 736, 1009); arsa payı inşaat sözleşmesinden doğan inşaat hakkı (TMK m. 1009) rehinli alacakların boş dereceye ilerleme hakkı (TMK m. 871); aile konutu şerhi (TMK m. 194); bağışlamadan dönme şartı (TBK m. 192); taşınmaz satış vaadinden doğan haklar (TMK m. 1009); Diğer etkisi güçlendirilmiş kişisel haklar için bkz. Oğuzman/Barlas, s. 152-153.

¹³² Oğuzman/Barlas, s. 152.

¹³³ Kılıçoğlu, Medeni, s. 53-54.

1.1.5.2. Kişivarlığı Hakları ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Haklar, para ile ölçülebilirlik özelliğine göre malvarlığı hakları ve kişivarlığı hakları olmak üzere ikiye ayrılır.¹³⁴ Malvarlığı hakları, ekonomik bir değeri olan haklardır. Alacak hakları, aynı haklar, maddi değeri olan yenilik doğurucu haklar ve fikri hakların mali yönü malvarlığı haklarını oluşturur.¹³⁵ Kişivarlığı hakları ise malvarlığı dışında kalan yani değeri para ile ölçülemeyen haklardır.¹³⁶

Kişivarlığı hakları, daha çok kişinin manevi dünyasına ilişkin mutlak haklar niteliğindedir. Kişinin vücut tamlığı ve sağlığı gibi bedensel bütünlüğüne ilişkin değerler; şeref, haysiyet, isim, resim özel yaşam gibi manevi bütünlüğe ilişkin değerler kişivarlığına dahildir.¹³⁷ Kişilik hakları, manevi fikri haklar, velayet gibi kişinin aile birliği içinde sahip olduğu ekonomik değer taşımayan haklar kişivarlığı haklarına örnektir.¹³⁸ Malvarlığı hakları başkalarına devredilebilir ve mirasla intikal edebilir ancak kişivarlığı hakları mirasçılara intikal etmeyen ve devredilemeyen haklardır. Kişivarlığı hakları kural olarak hukuki işlemlere konu olmaz. Kişivarlığı haklarından vazgeçilmesi veya bu hakların zamanaşımına uğraması mümkün değildir.¹³⁹ Kişivarlığı hakları kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.¹⁴⁰ Malvarlığı hakları ise kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar değildir.¹⁴¹

1.1.5.3. Kişiyeye Bağlı Haklar ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Haklar el değiştirebilmelerine göre ikiye ayrılır.¹⁴² Kural olarak malvarlığı hakları devredilebilir ve mirasçılara geçebilir. Ancak tüm malvarlığı haklarının devredilebilmesi

¹³⁴ Serozan/Engin/Atamer, s. 230.

¹³⁵ Oğuzman/Barlas, s. 137.

¹³⁶ Oğuzman/Barlas, s. 150; Hatemi, Kişiler, s. 41; Helvacı, s. 107.

¹³⁷ Kılıçoğlu, Medeni, s. 54.

¹³⁸ Schwarz, Medeni, s. 116; Oğuzman/Barlas, s. 151; Serozan/Engin/Atamer, s. 230.

¹³⁹ Kılıçoğlu, Medeni, s. 55.

¹⁴⁰ Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; Karakaş, s. 23; Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların (yazarın ifadesiyle kişilik işlemi haklarının), kişilik hakkı, velayet ve vesayet gibi aile hukuku hakları gibi kişivarlığı haklarının bir alt bölümünü oluşturduğu yönündeki görüş için bkz. Hatemi, Kişiler, s. 41.

¹⁴¹ Kılıçoğlu, Medeni, s. 55; Karakaş, s. 23.

¹⁴² Serozan/Engin/Atamer, s. 230.

veya mirasçılara intikal etmesi mümkün değildir. Örneğin intifa hakkı mirasçılara intikal etmez¹⁴³, nafaka hakkı ise başkasına devredilemez.¹⁴⁴ Alım, önalım ve geri alım hakları ise aksine anlaşma olmadıkça devredilemez ancak mirasçılara intikal edebilir (TBK m. 239).

Başkasına devri ve intikali mümkün olmayan haklar ise kişiye bağlı haklar olarak ifade edilmektedir.¹⁴⁵ Örneğin aile hukukundan doğan boşanma gibi kişivarlığı hakları kişiye bağlı haklardır ve kural olarak başkasına devredilemez yahut mirasçılara geçmez.¹⁴⁶ Ancak kural olarak başkasına devri mümkün olmayan kişivarlığı hakları da kimi hallerde el değiştirebilir. Manevi fikri haklar ve para eden metalaşmış kişilik değerleri devredilebilir veya mirasçılara intikal edebilir kişivarlığı haklarına örnek gösterilmektedir.¹⁴⁷

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, kişiye bağlı haklar içinde yer alan ve kişiye bağlılık konusunda özel bir yoğunluk içeren haklardır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kişinin manevi dünyasına ilişkin nitelik taşıdığından bu tür hakların devri ve intikali mümkün değildir.¹⁴⁸ Evlenme ve ölüme bağlı tasarruf düzenleme gibi birtakım kişiye sıkı sıkıya bağlı hak türleri bakımından temsil dahi caiz değildir.¹⁴⁹ Bu haklar bakımından ilgili kişi hem kararı bizzat vermek hem de işlemi kendisi yapmak zorundadır.¹⁵⁰

1.1.5.4. Kişilik Hakkı ve Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

¹⁴³ 6. HD., E. 2006/5146 K. 2006/6995 T. 19.06.2006.

¹⁴⁴ Kılıçoğlu, Medeni, s. 55; Serozan/Engin/Atamer, s. 231.

¹⁴⁵ Saymen, Cilt-I, s. 211; Helvacı, Tez, s. 13.

¹⁴⁶ Kılıçoğlu, Medeni, s. 55.

¹⁴⁷ Serozan/Engin/Atamer, s. 231.

¹⁴⁸ Serozan/Engin/Atamer, s. 231.

¹⁴⁹ Velidedeoğlu, Umumi Esaslar, s. 249; Hatemi, Kişiler, s. 40; Oğuzman/Barlas, s. 160; Serozan/Engin/Atamer, s. 231.

¹⁵⁰ Oğuzman/Barlas, s. 162; Baygın/Nar, s. 152

Geniş anlamda kişilik hakkı; yaşam, sağlık, özgürlükler, isim, resim gibi kişisel varlıklar üzerindeki mutlak hakkı ifade eder.¹⁵¹ Yasa koyucu tarafından kişilik hakkının korunması düzenlenmiş olmakla birlikte (TMK m. 24 vd.), kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerler yasada isabetli olarak sayılmamıştır.¹⁵² Dolayısıyla hakim önüne gelen somut olayda kişilik hakkının içeriğini oluşturan kişisel değerleri bizzat tespit eder.¹⁵³

Doğumla kazanılıp ölümle sona eren kişilik hakkı mirasçılara intikal etmez.¹⁵⁴ TMK m. 23 hükmünde düzenlendiği üzere kişi hem maddi hem de manevi nitelikteki kişilik haklarından vazgeçemez. Ayrıca kişilik hakkının içeriğini oluşturan kişisel değerlerin kullanım hakkı kural olarak başkasına devredilemez.¹⁵⁵ Bu kapsamda 2238 s. Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun ile düzenlenen organ nakli kişisel varlıkların devredilmezliğine istisna teşkil eder.¹⁵⁶ Ancak yasada özel olarak düzenlendiği üzere organ nakli ancak karşılıksız olarak ve sıkı şartlar altında mümkündür.¹⁵⁷

Her ne kadar hem kişilik hakkı hem de kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar geniş anlamda kişiliğin korunmasına hizmet eden hak türleri olsa da kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, kişilik hakkını da içeren bir üst kavram niteliğindedir.¹⁵⁸ Kişilik hakkının kapsamında yer alan kişisel değerler ve bunların korunmasına ilişkin haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır¹⁵⁹ ancak bunların dışında kişiler hukuku, aile hukuku ve miras hukuku gibi

¹⁵¹ **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 2; **Serozan, Rona**, “Kişilik Hakkının Korunması ile İlgili Bazı Düşünceler”, İÜMHAD, Cilt: 11, Sayı: 4, 2011, s. 93; **Saymen**, Cilt-I, s. 211; **Helvacı**, Kişilik, s. 41; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 349.

¹⁵² **Serozan**, s. 93; **Öztan**, Kişiler, s. 254.

¹⁵³ **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 3

¹⁵⁴ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 349; **Saymen**, Cilt-II, s. 134; **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 4-5; **Öztan**, Kişiler, s. 259; **Helvacı**, Kişilik, s. 49.

¹⁵⁵ **Serozan**, s. 94 ; **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 6-7; **Zeytin/Ergün**, s. 63.

¹⁵⁶ **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 6; **Helvacı**, Kişilik, s. 53.

¹⁵⁷ 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması Ve Nakli Hakkında Kanun, m. 5 vd; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 366; **Özsunay**, s. 101; **Helvacı**, Kişilik, s. 54 vd.

¹⁵⁸ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 349; **Öztan**, Kişiler, s. 186; **Yılmaz**, s. 51; **Helvacı**, Kişilik, s. 47; “*Kişilik hakları, kişiliği oluşturan değerler üzerindeki mutlak surette korunan, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları ifade eder.*”, İBBGK., E. 2017/5 K. 2018/7 T. 06.07.2018.

¹⁵⁹ 4. HD., E. 2013/2027 K. 2013/20650 T. 26.12.2013; **Serozan**, s. 94; **Şen Doğramacı**, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; **Zeytin/Ergün**, s. 85.

farklı alanlarda pek çok hak da kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.¹⁶⁰ Ayrıca kişilik hakkına dahil olan kavramlar açısından kişilik hakkını ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kavramlarını ayırt etmek gerekir. Örneğin kişinin ismi üzerindeki hakkı bir kişilik hakkıdır ancak ismin değiştirilmesini talep etme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliği taşır.¹⁶¹

1.1.5.5. Kişisel Edim ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Bir borç ilişkisinin konusunu kural olarak edim oluşturur.¹⁶² Bu kapsamda edim, borçlunun alacaklıya karşı bir yükümlülük altına girdiği davranış şeklidir.¹⁶³ Edimler, olumlu ve olumsuz edimler olmak üzere ikiye ayrılır.¹⁶⁴ Olumsuz edimler, yapmama ve katlanma edimleri iken olumlu edimler ise kişisel edimler (*kişiyeye bağlı edimler, şahsi edimler*) ve maddi edimlerdir.¹⁶⁵

Borç ilişkilerinde kural, borcun borçlu tarafından ifa edilmesi olmakla birlikte TBK m. 83 gereği kural olarak borçlunun şahsen ifa yükümlülüğü yoktur. Borçlunun şahsen ifa yükümlülüğü ancak alacaklının böyle bir ifade menfaati bulunması halinde doğar. Özellikle maddi edim niteliği taşıyan para borçlarında borcun kimin tarafından ödendiği alacaklı açısından önem taşımaz.¹⁶⁶ Kişiyeye bağlı edimler ise borcun ifa edilmesinde ifayı gerçekleştirecek kişinin önem arz ettiği edimlerdir.¹⁶⁷ Bu tip edimler içeren sözleşmeler, borçlunun kimliği dikkate alınarak kurulmuştur.¹⁶⁸ Kişisel edimlerde borcu ifa edecek

¹⁶⁰ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135; Egger, s. 200; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 133.

¹⁶¹ Helvacı, Tez, s. 63.

¹⁶² Tunçomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 6. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976, s. 59.

¹⁶³ Tekinay, Selahattin Sulhi/ Akman, Sermet/ Burcuoğlu Haluk/Altop, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 8; Antalya, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 47.

¹⁶⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 9.

¹⁶⁵ Antalya, 50; Aydos, Oğuz Sadık, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 29.

¹⁶⁶ Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm. 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 231.

¹⁶⁷ Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977, s. 83.

¹⁶⁸ Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, Murat H., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 328; Bu tip edimlerde “*intuitus personae*” (kişiliğe dayanma) unsuru bulunması konusunda bkz. Hatemi/Gökyayla, s. 231.

kişinin önem taşıması, alacaklının şahsen ifada menfaati bulunması anlamına gelir ve ifa yalnızca ilgili kişi tarafından gerçekleştirilebilir.¹⁶⁹ Kişisel edimlerde borçlunun kişiliği, mahareti, bilgisi, bedeni veya fikri emeği alacaklı bakımından değerlidir.¹⁷⁰ Örneğin bir sanatçının eser yaratma borcu veya bir kişinin rekabet etmeme borcu kişisel edim niteliğindedir.¹⁷¹

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar ve kişiyeye bağlı edimler arasındaki temel fark kişiyeye bağlılık unsuru ve bu unsurun yer aldığı hukuki durum bakımından ortaya çıkar. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklardaki kişiyeye bağlılık, söz konusu hakkın hak sahibi tarafından bizzat kullanılmasını ifade eder.¹⁷² Bir hakkın kullanılması bakımından kişiyeye bağlılık söz konusudur. Kişiyeye bağlı edimlerde ise kişiyeye bağlılık, borcun ifası bakımından ortaya çıkar ve alacaklının menfaati bulunması sebebiyle (TBK m. 83) şahsen ifayı gerekli kılar. Sonuç itibarıyla kişisel edimlerde borcun ifasına ilişkin bir durum söz konusu iken kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarda hakkın bizzat kullanımına ilişkin bir durum vardır.¹⁷³

1.1.5.6. Fikri Mülkiyet Hakları ve Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Egemenlik hakları esas olarak eşya üzerindeki aynı haklar, fikri mülkiyet hakları ve kişilik hakları olmak üzere üçe ayrılır.¹⁷⁴ Fikri mülkiyet hakları, fikri hak nesnelere, yani eşyadan farklı olarak gayri maddi özellik taşıyan mallar üzerindeki haklardır.¹⁷⁵ Fikri mülkiyet hakları, bir yandan hak sahibinin hakkın konusundan para kazanma, çoğaltma, yayma vb. mali haklarını kapsar.¹⁷⁶ Mali nitelikteki bu haklar birbirinden bağımsız nitelik taşır, devredilebilir, lisansa konu olabilir ve mirasçılara geçebilir.¹⁷⁷ Diğer yandan ise hak

¹⁶⁹ Antalya, s. 50; Aydos, s. 29.

¹⁷⁰ Antalya, s. 50; Feyzioğlu, s. 83.

¹⁷¹ Feyzioğlu, s. 83.; Kişisel edimler bakımından borçlunun kişisel özellikleri önem taşısa da bu tip edimlere kefil olunabileceği ifade edilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre kefil, asıl borçlu gibi aynen ifa ile zorunlu değildir, bkz. Reisoğlu, Seza, Türk Kefalet Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2013, s. 36.

¹⁷² Oğuzman/Barlas, s. 160

¹⁷³ Karakaş, s. 27.

¹⁷⁴ Serozan/Engin/Atamer, s. 215.

¹⁷⁵ Serozan/Engin/Atamer, s. 214; Schwarz, Medeni Hukuka Giriş, s. 101.

¹⁷⁶ Saymen, Cilt-I, s. 194; Özsunay, Giriş, s. 250; Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 116 vd.

¹⁷⁷ Schwarz, Medeni, s. 115-116; Özsunay, Giriş, s. 250; Suluk/Karasu/Nal, s. 151; Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 226.

sahibinin eserini kamuya sunması (umuma arz), adının anılması, hak konusu üzerinde değişiklik yapmasını önleme, sergileme (teşhir) gibi kişiliğine bağlı manevi hakları içerir.¹⁷⁸ Manevi nitelikteki bu haklar devredilemez, feragat edilemez ve mirasçılara geçmez.¹⁷⁹ Örneğin eser sahibinin fikri mülkiyet hakkı incelendiğinde eserin yayımına ilişkin mali nitelikli bir hak söz konusudur. Eser sahibi, yayma hakkı kapsamında eserin aslını veya kopyalarını herhangi bir yolla piyasaya sürebilir.¹⁸⁰ Bu hak mali nitelikte olduğundan mirasçılara intikali de mümkündür.¹⁸¹ Öte yandan eser sahibinin eseriyle arasındaki manevi bağ ise fikri mülkiyet hakkının manevi yönünü oluşturur.¹⁸² Bu kapsamda eserin umuma arzı manevi hak niteliğindedir ve eser sahibinin kişisel çevresinin dışına çıkmasını ifade eder.¹⁸³ Bunun gibi manevi nitelikteki haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşır.¹⁸⁴ Başkasına devredilemeyeceği, mirasla intikal etmeyeceği ve vazgeçilemeyeceği kabul görmektedir.¹⁸⁵

Fikri hakların maddi ve manevi yönü açısından yapılan teorik ayırım, uygulanabilirlik açısından tartışmalıdır.¹⁸⁶ Eser sahibinin manevi haklarının ölümle sona ermediği, kanunda sayılan kişilerce kendi adlarına kullanıldığı ifade edilmektedir.¹⁸⁷ Yargıtay'a göre de eser sahibinin manevi hakları mirasla intikal etmez ancak ölümle sona da ermez.¹⁸⁸ Manevi hakların; eğer varsa eser sahibinin tayin ettiği kişiler, yok ise kanunda belirtilen diğer kişilerce kullanılabilmesi düzenlenmiştir (FSEK m. 19).¹⁸⁹ Yargıtay,

¹⁷⁸ Saymen, Cilt-I, s. 195; Suluk/Karasu/Nal, s. 112 vd.

¹⁷⁹ Serozan/Engin/Atamer, s. 215; Tekinalp, s. 226; Suluk/Karasu/Nal, s. 111.

¹⁸⁰ Antalya, Osman Gökhan/Topuz, Murat, Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Cilt: I, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 120.

¹⁸¹ Suluk/Karasu/Nal, s. 119.

¹⁸² Özsunay, Giriş, s. 251; Hatemi, Kişiler, s. 41; Antalya/Topuz s. 121.

¹⁸³ Suluk/Karasu/Nal, s. 111.

¹⁸⁴ Ertaş, s. 3.

¹⁸⁵ Özsunay, Giriş, s. 252; Tekinalp, s. 226

¹⁸⁶ Serozan, Rona, "Kişiyeye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçılara Geçebilirliği", Özer Seliçi'ye Armağan, Seçkin, Ankara, 2006, s. 561.

¹⁸⁷ Petek, Hasan, Kişilik Değerlerinin Ölümünden Sonra Korunması, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 156.

¹⁸⁸ "... manevi haklar miras yoluyla intikal etmemekle birlikte FSEK 19. maddesinde sayılan kişiler, eser sahibinin ölümü üzerine 14, 15 ve 16. Maddelerin üçüncü fıkralarında sayılan manevi hakları yasa gereğince miras hakkından bağımsız olarak kendi namlarına kullanabilirler." 11. HD., E. 2016/3228 K. 2017/6398 T. 21.11.2017.

¹⁸⁹ Suluk/Karasu/Nal, s. 150; Petek, s. 156.

maddi ve manevi haklar arasındaki ayrımın suni nitelikte olduğuna ve maddi hakların devrinin manevi hakların kullanılmasını da kapsadığına işaret etmektedir.¹⁹⁰

Sonuç olarak Yargıtay, fikri haklardan manevi nitelikte olanların kişiye sıkı sıkıya bağlı olduklarını kabul etmekle beraber, bunların intikaline izin verilmemesini eser sahibinin aleyhine kabul etmekte ve gerektiğinde eser sahibinin yakınlarına, birtakım kurumlara ve mali hak sahiplerine gerekli manevi hakların kullanılmasına ilişkin yetki tanınması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁹¹ Öğretide de *Tekinalp*, bu durumu “*yakınların hakkı teorisi*” olarak ifade etmekte ve söz konusu hakların miras yoluyla intikal etmediğini ancak mirasçılarının kanunen bu hakları kullanmaya yetkili olduğunu belirtmektedir.¹⁹²

1.2. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Kişi Olmaktan Doğan Haklar Olması

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibine *kişi olmasının bir sonucu olarak* tanınan haklardır.¹⁹³ Bu sebeple hak ehliyetini haiz olmak, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak sahibi olma bakımından yeterlidir. Haklara ve borçlara sahip olma ehliyeti olarak ifade edilen hak ehliyeti¹⁹⁴, sağ ve tam olarak doğmuş olmak dışında hiçbir şartı gerektirmez.¹⁹⁵ Dolayısıyla bir gerçek kişi, tam ve sağ olarak doğmuş olmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren haklara ve borçlara sahip olabileceğinden¹⁹⁶ kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara da sahip olur. Hak ehliyeti, kişinin kişiliğinden ayrılması veya vazgeçilmesi mümkün olmayan bir nitelik taşıdığından; hak ehliyeti bakımından geçerli olan genellik ilkesi¹⁹⁷ kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar için de aynı sonucu doğurur.

¹⁹⁰ HGK., E. 1981/70 K. 1983/123 T. 11.02.1983.

¹⁹¹ 11. HD., E. 2017/652 K. 2018/6837 T. 7.11.2018; Benzer yönde bkz. **Serozan**, *Manevi Hakların Mirasçuya Geçebilirliği*, s. 561-562.

¹⁹² **Tekinalp**, s. 162-163.

¹⁹³ **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 135; **Ataay**, *Şahıslar*, s. 84; **Baygın/Nar**, s. 369

¹⁹⁴ **Köprülü**, s. 188; **Öztaş**, *Kişiler*, s. 97.

¹⁹⁵ **Saymen**, *Cilt-II*, s. 68

¹⁹⁶ **Kılıçoğlu**, *Medeni*, s. 213; **Helvacı**, s. 45; **Ataay**, *Şahıslar*, s. 42; **Hatemi**, *Kişiler*, s. 12.

¹⁹⁷ **Köprülü**, s. 190; **Ataay**, *Şahıslar*, s. 48; **Helvacı**, s. 47

Eski Medeni Kanun'da “*medeni haklardan istifade ehliyeti*” olarak ifade edilen fiil ehliyeti ise kişinin, bizzat kendi davranışlarıyla haklar ve borçlar yaratabilmesidir.¹⁹⁸ Fiil ehliyetine sahip olmak, tam ve sağ olarak doğmuş olmak şartı dışında ayırt etme gücünü, ergin olmayı ve kısıtlı olmamayı gerektirir.¹⁹⁹ Kural olarak kişi, sahip olduğu hak ve borçlar bakımından fiil ehliyetine sahip değilse bunları temsilci aracılığı ile kullanır.²⁰⁰ Ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması bakımından ayırt etme gücüne sahip olmak yeterlidir.²⁰¹

Örneğin kişilik haklarının ihlali halinde manevi tazminat davası (TMK m. 25) açmak fiil ehliyetini değil hak ehliyetini gerektirir. Benzer durum evlilik dışı çocuğun tanınması (TMK m. 295) ve vasiyetname yapma (TMK m. 502) bakımından da geçerlidir.²⁰² Ayırt etme gücünün noksanlığı halinde kural olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların temsilci tarafından kullanılması mümkün değildir.²⁰³

1.2.2. Kişivarlığı Hakkı Olması

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, değeri ekonomik olarak ölçülemeyen kişivarlığı haklarıdır.²⁰⁴ Malvarlığı haklarının aksine kişivarlığı hakları, kişi kavramı²⁰⁵ ve kişilik hakkı²⁰⁶ ile yakın bağlantı içindedir. Malvarlığı hakları, ekonomik yönleri sebebiyle hak sahibinin sorumluluğunun²⁰⁷ konusunu da oluştururlar. Kişivarlığı hakları

¹⁹⁸ Kılıçoğlu, Medeni, s. 216; Öztan, Kişiler, s. 114; Ataay, Şahıslar, s. 58; Hatemi, Kişiler, s. 15.

¹⁹⁹ İmre, s. 367; Öztan, Kişiler, s. 132.

²⁰⁰ Kılıçoğlu, Medeni, s. 213.

²⁰¹ Saymen, Cilt-II, s. 113.

²⁰² Saymen, Cilt-II, s. 114; Karakaş, s. 32.

²⁰³ İmre, s. 390; Baygın/Nar, s. 371; Karakaş, s. 32-33.

²⁰⁴ Ataay, Şahıslar, s. 85; Tekinay, s. 132; Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; İntifa ve sükna haklarının malvarlığı hakları kapsamında olması sebebiyle kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde olmadığı yönünde bkz. Ertas, s. 1.

²⁰⁵ Kişi kavramı, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıkları ifade eder, bkz. Ataay, Şahıslar, s. 20.

²⁰⁶ Kişilik hakkı, kişisel varlıklar üzerinde söz konusu olan kişiye bağlı mutlak bir haktır, bkz. Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz, s. 2.

²⁰⁷ Sorumluluk, edimini ifa etmeyen borçlunun malvarlığına devlet organları aracılığıyla el koymaya tabi tutulmasıdır. Gerçek ve teknik anlamıyla sorumluluk ise borçlunun edimin ifası için alacaklıya karşı malvarlığı ile sorumlu olmasını ifade eder, bkz. Eren, s. 87.

ise ekonomik değer taşımadıklarından hak sahibinin sorumluluğuna dahil değildir. Dolayısıyla devredilmeleri ve miras yolu ile intikal etmeleri de mümkün olmaz.²⁰⁸

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların kişivarlığı hakkı olması, bu hakların kişinin malvarlığı ile tamamen ilgisiz oldukları anlamına gelmez.²⁰⁹ Örneğin kişilik hakkının ihlali halinde talep edilebilecek manevi tazminat hakkı kişiyeye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.²¹⁰ Bu hakkın bir tazminat değeri, yani ekonomik bir değer içermesi, manevi tazminat talep etme hakkını salt malvarlığı hakkı kapsamına sokmaz. Çünkü manevi tazminat talep edilmesi halinde bu tazminatın değeri, maddi tazminatta olduğu gibi ekonomik tespitlerle değil, kişinin kişivarlığı değerlerindeki zarara göre belirlenir.²¹¹ Ayrıca kişinin manevi tazminat talep etme konusundaki kararında ekonomik saikler değil duygusal saikler rol oynar.²¹² Bu nedenle manevi tazminat talebi, kişivarlığı hakkı niteliği taşıyan kişiyeye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.²¹³

²⁰⁸ Karakaş, s. 33.

²⁰⁹ Ataay, Şahıslar, s. 86; Helvacı, s. 107.

²¹⁰ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135; Tekinay, s. 132; Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler, s. 413; Helvacı, s. 86.

²¹¹ Manevi tazminat talep etme hakkı, öğretide ve Yargıtay kararlarında kişiyeye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak ifade edilse de durum Danıştay açısından farklıdır. Danıştay, manevi tazminat talebi de içeren tam yargı davalarında bu talebi kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakkın kullanımı olarak görmemektedir, Azak, Kerim, “İdari Yargıda Sınırlı Ehliyetsizlerin Genel (Objektif) Dava Ehliyeti”, AÜHFD, Cilt: 72, Sayı: 1, 2023, s. 196; Danıştay Kararı 10. D., E. 2021/4176 K. 2021/4133 T. 20.9.2021.

²¹² Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler, s. 410; Duygusal saiklerin önem taşıması sebebiyle Yargıtay da manevi tazminat taleplerinin belirsiz alacak davasına konu edilemeyeceği kanaatindedir, Bkz. Yargıtay 21. HD, E. 2019 / 3199, K. 2020 / 356, T. 30.01.2020: “... Manevi tazminat, kişinin çekmiş olduğu fiziksel ve manevi acıları dindirmeyi, hafifletmeyi amaçlar... Acı ve elemin bölünerek bir kısmının açılacak kısmi dava ile, kalanının açılacak başka bir davada talep edilmesi, manevi tazminatın özüne ve işlevine aykırı düşer...”; Manevi tazminat talebinin hak sahibinin gönül alemine bağlılığının çoktan aşıldığı, İsviçre öğretisinde ve uygulamasında artık malvarlıksal bir talep olarak değerlendirildiği yönünde, bkz. Serozan, Manevi hakların Mirasçuya Geçebilirliği, s. 560.

²¹³ Manevi tazminat talebinin kişivarlığı hakları kapsamında olmadığı, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların da kişivarlığı haklarından ibaret olmadığı yönündeki aksi görüş için bkz. Tekinay, s. 132; Manevi tazminat talep hakkının malvarlığına ilişkin bir alacak hakkı olduğu yönünde bkz. Keskin, A. Dilşad, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 254; Ayrıca manevi tazminatın talep edilmekle birlikte kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinden alacak hakkı niteliğine dönüşmesi konusunda Bkz. Antalya, Osman Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, 1. Baskı, Legal, İstanbul, 2017, s. 244.

Kişilik hakkının ihlalden doğan maddi tazminat talep hakkı malvarlığı haklarından sayılmakta ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak değerlendirilmemektedir.²¹⁴ Ancak öğretide *Ertas*, haklı olarak hem maddi hem de manevi tazminat talebinin çoğu zaman aynı fiilden kaynaklandığını, iki talebi birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir.²¹⁵ Bu durum özellikle hakkı kullanabilecek kişiler bakımından sorunlu bir durum ortaya çıkarmaktadır. Sınırlı ehliyetsizler kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıyan manevi tazminat talep etme hakkını bizzat kullanabilirler ancak çoğu zaman aynı fiilden kaynaklanan maddi tazminat talep etme hakkını kullanamazlar. Sınırlı ehliyetsizlerin açacağı maddi tazminat talebi için yasal temsilci rızası gerekir.²¹⁶

1.2.3. Hak Kullanımına İlişkin Kararı Bizzat Hak Sahibinin Verebilmesi

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibine kişiliği sebebi ile tanınmış olan haklardır.²¹⁷ Bu nedenle kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından en temel hususlardan biri, kişinin bu haklarını kullanıp kullanmama konusunda vereceği kararı bizzat almasıdır.²¹⁸ Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımına ilişkin karar, hak sahibi dışında üçüncü bir kişi tarafından verilemez.²¹⁹ Çünkü kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, malvarlığı haklarında olduğu gibi somut şekilde ölçülebilir ve objektif nitelik taşımaz.²²⁰

Bu haklar kişinin iç dünyasına ilişkin ve duygusal saikler taşıyan haklardır²²¹ ve bunlar hakkında karar verme yetkisinin başkalarına tanınması kişilik haklarına aykırılık teşkil eder.²²² Dolayısıyla yasa koyucu bu haklar bakımından hak sahibinin irade beyanına büyük önem vermektedir.²²³

²¹⁴ Helvacı, Tez, s. 65; Karakaş, s. 91-92.

²¹⁵ Ertas, s. 6.

²¹⁶ Karakaş, s. 92.

²¹⁷ Egger, s. 200; Tekinay, s.131; Baygın/Nar, s. 369.

²¹⁸ Dural/Öğüz, s. 79; Oğuzman/Barlas, s. 160; Özyakışır, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 323; Baygın/Nar, s. 151.

²¹⁹ Adın değiştirilmesine ilişkin bir örnek için: “Adın düzeltilmesi davaları şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, ancak ilgisinin isteği üzerine adında düzeltme yapılacağından, davacının babasının adının düzeltilmesine karar verilmesi doğru görülmemiştir.”, 18. HD., E. 2007/12169 K. 2008/1378 T. 12.02.2008; Saymen, Cilt-II, s. 113; Ertas, s. 4.

²²⁰ Dural/Öğüz, s. 78

²²¹ Ataay, Şahıslar, s. 86; Baygın/Nar, s. 369.

²²² Tekinay, s. 131; Baygın/Nar, s. 151; Oğuzman/Barlas, s. 160.

²²³ Saymen, Cilt-II, s. 102.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibinin şahsiyetini yakından ilgilendirdiği gibi onun hislerine tabi olması gereken haklardır.²²⁴ Örneğin nişanlanma, babalık davası açma yahut vasiyetname düzenlemede olduğu gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasına ilişkin kararı vermede hak sahibinin iç dünyası büyük rol oynar.²²⁵ Kişinin ekonomik değil manevi saikleri ön plandadır.²²⁶

1.3. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAK OLMANIN SONUÇLARI

1.3.1. Temsile Uygun Olmama

Bir hukuki işlemin hüküm ve sonuçları kural olarak o hukuki işlemi yapan kişinin hukuk alanında meydana gelir. Meydana gelen haklar ve borçlar da kural olarak işlemi yapan kişinin şahsında doğar.²²⁷ Ancak hak sahibi, her durumda gerekli olan hukuki işlemleri bizzat yapabilecek halde bulunamaz. Bu nedenle bir hukuki işlemin bizzat hak sahibi yahut hukuki ilişkiye taraf olan kişi tarafından yapılması zorunlu değildir. Hak sahibi olan kişi, söz konusu hukuki işlemi bir temsilciye de yaptırabilir.²²⁸

Hukukumuzda geçerli olan genel ilke her işlemin yetkili temsilci aracılığı ile gerçekleştirilebilmesidir.²²⁹ Ehliyetsizler bakımından ise genel kural bu işlemlerin yasal temsilci tarafından yapılmasıdır.²³⁰ Ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bu ilke bakımından istisna teşkil eder. Bir hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olmasının en önemli

²²⁴ **Ataay, Aytakin M.**, “Boşanma Davasında Gayri Mümeyyiz Olan Davacının Kanuni Temsili, Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar Nazariyesi Üzerine Deneme”, İÜHF, Cilt: 15, Sayı:1-4, 1959, s. 199; **Ataay, Şahıslar**, s. 86.

²²⁵ **Dural/Sarı**, s. 174.

²²⁶ **Ataay, Aytakin**, Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 397; **Karakaş**, s. 34.

²²⁷ **von Tuhr, Andreas**, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Cilt-I-II, (Çev. Cevat Edege), 2. Baskı, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983, s. 314.

²²⁸ **Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdülkadir**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 622.

²²⁹ Temsil, bir kişinin bir hukuki işlemi başkasının adına ve hesabına yapması ve bu işlemin sonuçlarının adına ve hesabına işlem yapılan kişi üzerinde doğmasını ifade eder. bkz. **Dural/Sarı**, s. 173; Temsilci ise diğer bir kişi adına ve hesabına bir işlem yapma yetkisine sahip olan kişidir, bkz. **İmre**, s. 369.

²³⁰ **İmre**, s. 369.

sonucu o hak açısından kural olarak temsilin mümkün olmamasıdır.²³¹ Öğretide TMK m. 16 düzenlemesinin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilcinin temsil yetkisini ortadan kaldırdığı ve velayete ilişkin yetkileri kısıtladığı ifade edilmektedir.²³² Örneğin evlenme veya nişanlanma gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar temsilci aracılığı ile gerçekleştirilemez.²³³

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından temsil ilişkisi değerlendirilirken temsilin türü önem arz eder. Temsilin gündeme gelebilmesi için temsil edilen kişi namına hareket edilmesi ve temsil kudreti gerekir. Temsil kudretinin varlığı, temsil olunan kimsenin iradesinden kaynaklanabileceği gibi kanunun temsili gerektirmesinden de kaynaklanabilir.²³⁴ Bu sebeple temsil, kaynağı bakımından yasal temsil ve iradi temsil olmak üzere ikiye ayrılır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar açısından geçerli olan *temsil ile bağdaşmazlık kuralı* yasal temsil için söz konusudur.²³⁵

Yasal temsil, kaynağını kişinin iradesinden değil kanundan alan temsil türüdür.²³⁶ Temsil olunanın iradesi ve isteği yasal temsil bakımından önem taşımaz.²³⁷ Velayet altındakiler için veliler, vesayet altındakiler için vasiler, özel durumlarda kayyım, vasiyeti yerine getirme görevlisi, tereke temsilcisi, terekenin resmi tasfiye memuru yasal temsilcilere örnek gösterilir.²³⁸ Yasal temsil, iki farklı şekilde doğabilir. Bunlardan ilki ana ve babanın veli sıfatı ile çocuğun yasal temsilcisi olması gibi talebe ve dışarıdan müdahaleye gerek duymaksızın yasal temsilin doğmasıdır. İkincisi ise vasi yahut kayyım örneklerinde

²³¹ **Ataay**, Şahıslar, s. 85; **Oğuzman/Barlas**, s. 160; **Dural/Öğüz**, s. 78; **Öztañ**, Kişiler, s. 187.

²³² Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların temsil ile kullanılamayacağına ilişkin genel bir prensibin ifade edilemeyeceğine ilişkin aksi yöndeki görüş için bkz. **Tekinay**, s. 131.

²³³ **Dural/Öğüz**, s. 79; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler, s. 318; **Karakaş**, s. 36.

²³⁴ **von Tuhr**, s. 315.

²³⁵ **Saymen**, Cilt-II, s. 121; **Özsunay**, Giriş, s. 240; **Ataay, AYTEKİN**, Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 397; **Dural/Öğüz**, s. 79; **Helvacı**, s. 86; Bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından kişinin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde yasal temsile izin verilmesine ilişkin değerlendirme için aşağıda 2.2.4.

²³⁶ **Akyol**, s. 45.

²³⁷ **Ataay**, Şahıslar, s. 97; **Ergün Toğrul**, s. 283.

²³⁸ **Akyol**, s. 45.

olduğu gibi gerekli yasal şartların sağlanması halinde hakim kararı ile yasal temsilin doğmasıdır.²³⁹

Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁴⁰ (HMK) m. 71 gereği dava ehliyetini haiz olan kişiler davasını kendisi veya tayin ettiği vekil aracılığıyla açabilir ve takip edebilir. Dava ehliyeti olmayan kişilerin davada temsili, yasal temsilci tarafından gerçekleştirilir.²⁴¹ Kişinin iradesi ve isteği dışında bu sıfata sahip olan yasal temsilci kurumunun, mahkemeye erişim ve hukuki dinlenilme hakkı ile de yakından ilgisi vardır. Yasal temsil hali, kişilerin mahkemeye erişim haklarını engellemez aksine onların koruması amacına hizmet eder. Yasal temsil haline ihtiyaç duyan kişiler bakımından bu durum adil yargılanma hakkını da güvenceye alır.²⁴² Ayrıca gerekli hallerde davanın yasal temsilciye yöneltilmesi ve yasal temsilcinin temsil olunan lehine hukuki deliller gösterme imkanı tanınması da bizzat yasal temsilcinin hukuki dinlenilme hakkını ilgilendirir.²⁴³

Yasal temsilci, temsil olunandan emir ve talimat almaz; onun tarafından azledilmesi de mümkün değildir.²⁴⁴ Ancak yasal temsilcinin, dava açılıp yürütülmesinin bir makamın iznine tabi olduğu hallerde gerekli izin belgelerini dava veya cevap dilekçesi ile mahkemeye ibraz etmesi gerekir.²⁴⁵ TMK m. 462 ve m. 463 kapsamında vesayet dairelerinin iznini gerektiren konularda, izin belgelerinin mahkemeye verilmesi gerekir.²⁴⁶ Aksi halde HMK m. 54 gereği gecikmesinde sakınca bulunan haller saklı kalmak üzere yasal temsilci dava açamaz ve yargılama ile ilgili hiçbir işlem yapamaz. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise mahkemenin söz konusu eksikliğin giderilmesi kaydıyla dava açılmasına veya yargılama ile ilgili işlemler yapılmasına izin vermesi mümkündür.

²³⁹ Akyol, s. 45; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 630.

²⁴⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12/1/2011, RG 4/2/2011, Sayı: 27836.

²⁴¹ Kuru, Baki/Aydın, Burak, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 115

²⁴² Aktepe Artık, Sezin, Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 130.

²⁴³ 2. HD., E. 2016/1073 K. 2016/4662 T. 9.3.2016.

²⁴⁴ Ergün Toğrul, s. 283.

²⁴⁵ Kuru/Aydın, Usul Hukuku, s. 120.

²⁴⁶ 2. HD., E. 2012/10007 K. 2012/30147 T. 12.12.2012; 2. HD., E. 2011/19347 K. 2012/15337 T. 6.6.2012.

İradi temsil ise tarafların veya yasal temsilcilerinin iradelerine dayanan temsil türüdür.²⁴⁷ Aslında HMK m. 71 gereği dava ehliyeti bulunan herkes, davasını kendisi veya tayin ettiği vekil aracılığıyla açabilir ve takip edebilir. Türk hukuku bakımından davayı avukat ile takip etme zorunluluğu yoktur.²⁴⁸ Taraflar dilerse davayı bizzat takip edebilir.²⁴⁹ Ancak taraflardan biri davayı temsilci (vekil) aracılığıyla takip etmek isterse bu durumda vekil tayin edeceği kişinin avukat olması zorunludur.²⁵⁰ Yasal temsil ve iradi temsil arasındaki temel fark, iradi temsilde temsil olunanın işlemi bizzat yapmaya ilişkin iktidarını kaybetmemesidir.

HMK m. 71 vd. hükümlerinde iradi temsil hali *davaya vekalet*, temsilci de *vekil* olarak ifade edilmektedir. Ancak buradaki temsil esas itibariyle borçlar hukuku anlamındaki iradi temsildir. Zira temsil olunan ile temsilci arasındaki ilişki, vekalet sözleşmesine dayanabileceği gibi örneğin kamu avukatlarında devlet memurluğu statüsüne veya hizmet sözleşmesine de dayanabilir. HMK m. 72’de “*davanın vekil aracılığıyla açılması ve takip edilmesinde*” kural olarak Türk Borçlar Kanunu’nun temsile ilişkin hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.²⁵¹

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından davaya vekaletin (iradi temsilin) kapsamı da önem arz eder. Bu bağlamda davaya vekaletin kapsamı yasal kapsam ve özel yetki gerektiren haller olarak ikiye ayrılır. Davaya vekaletin yasal kapsamı, vekile özel yetki

²⁴⁷ **Akyol**, s. 43.

²⁴⁸ **Kuru/Aydın**, Usul Hukuku, s. 121.

²⁴⁹ Kişinin davasını bizzat takip edebilmesine ilişkin hakkın iki istisnası bulunmaktadır. Bunlardan ilki HMK m. 80 hükmüdür. Taraflardan birinin davasını bizzat takip etme konusunda yetersizliği halinde hakim, davanın vekil aracılığı ile takip edilmesi yönünde karar verebilir. Hakimin bu yöndeki kararına uyulmaz ise taraf yokluğuna ilişkin hükümler uygulanır. İkinci istisna ise HMK m. 79/2 hükmünden kaynaklanır. Davasını bizzat takip eden taraf, duruşma düzenine uygun olmayan davranışlarda bulunursa, hakimin buna yönelik uyarılarını dikkate almaması halinde hakim davanın vekil ile takip edilmesine karar verir. Davayı bizzat takip eden taraf bu karara uygun davranmaz ise yine taraf yokluğuna ilişkin hükümler uygulanır. **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin**, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 250.

²⁵⁰ Bu zorunluluğun farklı kanunlardan kaynaklanan istisnaları bulunmaktadır. Kadastro Kanunu m. 31’ göre eşlerin birbirini vekil tayin etmesi mümkündür. TTK m. 105’e göre acente aracılık ettiği veya bizzat akdettiği sözleşmelerden kaynaklanan davalarda müvekkil adına davayı yürütebilir. TBK m. 625 gereği adi ortaklıkta ortaklardan biri yargılamayı yürütebilir. Benzer şekilde TMK m. 640 gereği miras şirketinde mirasçılardan biri diğer mirasçılar adına yargılamayı yürütebilir; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 251.

²⁵¹ **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 250.

verilmesini gerektirmeyen işlemleri kapsar. Bu kapsamda vekil, vekaletnamesinde özel olarak sayılmasa da, HMK m. 73/1 gereği davanın takibi için gereken bütün işlemleri yapma, hükmün yerine getirilmesini sağlama, yargılama giderlerinin tahsili ile buna ilişkin makbuz verme yetkisine sahiptir. Ayrıca vekaletin yasal kapsamı, bu işlemlerin tamamının vekilin kendisine karşı da yapılabilmesine ilişkin yetkiyi de içerir. Örneğin vekil özel yetki gerekmeksizin dava açabilir, davaya müdahale edebilir, ihtiyati tedbir talep edebilir yahut delil gösterebilir.²⁵²

Vekile özel yetki verilmesini gerektiren haller ise HMK m. 74'te düzenlenmiştir ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar da bu kapsamdadır. İlgili hükme göre hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.²⁵³ Örneğin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan mirası ret hakkı temsilci aracılığı ile yapılacak ise HMK m. 74 gereği vekilin özel yetkili olması gerekmektedir.²⁵⁴ Verilen yetkinin aynı zamanda hangi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak ile ilgili olduğu da açıkça belirtilmelidir.²⁵⁵ Doğrudan kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmaya ilişkin genel bir yetki verilmesi mümkün değildir.²⁵⁶ Söz konusu özel yetkilerin vekaletnamede verilmiş olması vekilin üçüncü kişilere ve mahkemeye karşı bu işlemleri yapmaya yetkili olduğunu gösterir.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların hem mahkemede hem de mahkeme dışında müstakilen ileri sürülebilmesi mümkündür. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından önemli olan

²⁵² **Kuru/Aydın**, Usul Hukuku, s. 124.

²⁵³ “Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olan isim değişikliği davasının vekil aracılığı ile açılabilmesi için vekile verilen vekaletnamede özel yetki olması gerektiği ...” 18. HD., E. 2010/11236 K. 2010/15315 T. 30.11.2010; 8. HD., E. 2018/9837 K. 2018/12054 T. 3.5.2018 .

²⁵⁴ **Yavuz, Cevdet/Açıköz, Osman**, “Mirasın Temsilci Aracılığıyla Reddedilmesi Halinde Özel Yetkinin Gerekli Olup Olmadığı Hususunun Öğretideki Görüşler Ve Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, YÜHFD, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 691-692.

²⁵⁵ “Boşanma davası açmak ve takip etmek, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, vekaletnamede özel yetkiyi gerektirir.... Davacı vekilin vekaletnamesinde ‘boşanma davası açmak ve takip etmek’ yetkisi mevcut değildir.”, 2. HD., E. 2014/19695 K. 2015/4320 T. 11.3.2015; “Evlât edinme davası, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Dosya içerisinde müteveffa Şaban’ın vekiline verdiği vekaletnamede “evlât edinme” davasını açabilmesi için özel yetkisi bulunmamaktadır...”, 2. HD., E. 2021/5709 K. 2022/2228 T. 9.3.2022.

²⁵⁶ **Hatemi**, Kişiler, s. 43; **Yener, M. Serhat**, “Noterlik Hukukunda, Medeni Hukuktan Doğan Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Kullanılması, Temsil (Vekâlet)”, THD, Cilt: 10, Sayı: 105, 2015, s. 107.

hakkın kullanımına ilişkin kararın bizzat hak sahibi tarafından verilmesidir.²⁵⁷ İradi temsil halinde, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak sahibi, bu hakkını kullanmaya ilişkin kararı yine bizzat kendisi verdiği için kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın temsil ile bağdaşmazlığı kural olarak gündeme gelmez.²⁵⁸ Ancak her ne kadar iradi temsil hakkın yalnızca fiili kullanımına ilişkin olsa da bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar açısından iradi temsil dahi mümkün değildir.²⁵⁹ Örneğin evlenme veya nişanlanmada bu hakların iradi temsil ile kullanılması söz konusu olmaz.²⁶⁰

1.3.2. Ölümle Sona Erme

Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak ehliyetine bağlı olmaları sebebi ile nitelikleri gereği ölümle sona erer.²⁶¹ Bir hakkın, hak sahibinin ölümünden sonra mirasçılara geçebilmesi için o hakkın bağımsız olarak var olmaya devam etmesi gerekir.²⁶² Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından hak ile hak sahibi arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır.²⁶³ Bu nedenle kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların mirasçılara intikali söz konusu olmaz.²⁶⁴

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların ölümle sona ermesi ve mirasçılara intikal etmemesi konusunda önem arz eden bir istisna manevi tazminat talebinin mirasçılara geçebilmesine

²⁵⁷ **Oğuzman/Barlas**, s. 160; **Kurt**, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 129; **Helvacı**, Tez, s. 40.

²⁵⁸ **Serozan/Engin/Atamer**, s. 231; **Dural/Öğüz**, s. 78; **Karakas**, s. 37.

²⁵⁹ **Hatemi**, Kişiler, s. 40.

²⁶⁰ **Ataay**, Şahıslar, s. 86; **Serozan/Engin/Atamer**, s. 231; **Dural/Sarı**, s. 175.

²⁶¹ **Ataay**, Şahıslar, s. 85; **Tekinay**, s.131; “*Dernek genel kurul toplantılarının ve bu toplantılarda alınan kararların iptalini isteme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır... Bu hak mirasçılara intikal etmeyeceğinden dava açma hakkı bulunan kişinin ölümünden sonra mirasçılar dava açamayacağı gibi, davanın daha önce açılması halinde dahi mirasçılar davaya devam edemez.*”, 7. HD., E. 2009/3443 K. 2009/6129 T. 17.12.2009.

²⁶² “*İşe başlamayı isteme hakkı ise kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu hak kişinin ölümü ile son bulur. Ölenin mirasçıları tarafından istenemez. Zira sağlığında kullanılmayan haklar mirasçıları tarafından kullanılamaz.*”, 9. HD., E. 2009/21710 K. 2009/22886 T. 15.09.2009.

²⁶³ “*...evlatlık da mirasçılıktan çıkarılabilir veya aynı nedenlere dayalı olarak evlatlığın evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası da açılabilir... Ancak, bu haklar şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan mirasçılara geçmez, sadece muris tarafından kullanılabilir...*”, 7. HD., E. 2022/2695 K. 2022/6859 T. 14.11.2022.

²⁶⁴ **Dural/Öğüz**, s. 78; **Oğuzman/Barlas**, s. 162; **Şen Doğramacı**, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; **Kavak, Yalçın**, Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, 2019, s. 179; Örneğin 5490 s. NHK m. 36 uyarınca açılan adın düzeltilmesi davası kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşır ve mirasçılar tarafından açılmaz, 8. HD., E. 2017/10641 K. 2017/5792 T. 19.04.2017; 18. HD., E. 2010/9115 K. 2010/13508 T. 19.10.2010; Manevi değerlerin etkin şekilde korunması için kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların mirasçılara intikalinin kabul edilmesi yönündeki görüş için bkz. **Serozan**, Manevi Hakların Mirasçılara Geçebilirliği, s. 563.

ilişkindir.²⁶⁵ TMK m. 25/4 hükmü manevi tazminat isteminin mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmeyeceğini düzenlemektedir.²⁶⁶ Kanunun bu hükmü tarihi açıdan da incelemeye değerdir. 1926 tarihli Medeni Kanun’un 24. maddesinde manevi tazminatın mirasçılara intikali ile ilgili hüküm bulunmamakla birlikte nişanın bozulması halinde manevi tazminata ilişkin 85. maddede “*miras açıldığı zaman iddia kabul edilmiş veya dava ikame olunmuş ise (manevi tazminat davası) mirasçılara intikal eder*” hükmü yer almaktaydı. Öğretide 85. madde hükmünün kıyasen diğer manevi tazminat talepleri bakımından da uygulanacağı ifade edilmekteydi.²⁶⁷

4 Mayıs 1988 tarihinde 3444 s. Kanun ile 24. maddeye, manevi tazminat talebinin karşı tarafça kabul edilmedikçe devredilemeyeceğine fakat miras ile intikal edeceğine ilişkin bir hüküm eklenmiştir. Öte yandan 85. maddede herhangi bir değişiklik yapılmadığından iki hüküm arasında çelişki meydana çıkmıştır.²⁶⁸ Yeni Medeni Kanun’da ise yukarıda incelenen düzenleme getirilmiş ve eski kanunun 85. maddesini karşılayan yeni 121. maddede ise nişanın bozulması halinde manevi tazminat talebinin mirasçılara intikaline ilişkin ifadeye yer verilmemiştir.²⁶⁹

Sonuç olarak TMK m. 25 hükmü karşısında manevi tazminat isteminin mirasçılara geçebilmesi için mirasbırakanın bu talebi sağlığında ileri sürmüştü olması gerekir.²⁷⁰ İleri

²⁶⁵ **Oğuzman/Barlas**, s. 162; **Antalya/Topuz** s. 147; Öğretide **Hatemi**, manevi tazminat talebini dar anlamda bir kişilik işlemi değil; bir talep ileri sürme olarak *hukuki muamele benzeri fiil* saymaktadır. Ancak yazar, kişilik hakkının ihlali sebebi ile doğan manevi zararın giderimini kişiye bağımlı olarak gördüğünden, bir usuli muamele olan manevi tazminat davası açma hakkını kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar arasında ele almaktadır, bkz, **Hatemi**, *Kişiler*, s. 43.

²⁶⁶ **Oğuzman/Barlas**, s. 162.

²⁶⁷ **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 395; **Karakaş**, s. 38.

²⁶⁸ **von Tuhr**, s. 117; **Helvacı**, *Tez*, s. 32.

²⁶⁹ **Karakaş**, s. 39.

²⁷⁰ Manevi tazminat talebinin mirasçılara geçebilmesi için mirasbırakanın bu istemi sağlığında ileri sürmesi gerekliliği öğretide eleştirilmiştir. **Serozan’a** göre, mirasbırakanca sağlığında ileri sürülmüş olma koşulu tazminat alacakları arasında eşitsizlik yaratmakta ve kişilik hakkını ihlal eden tarafa haksız bir dokunulmazlık sağlamaktadır. Yazar bu bağlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların mirasçılara intikalini, manevi değerlerle ticaret yapılmasına engel olunması ve maddi ve manevi haklar arasındaki “*sulanmış ayırımı*” aşabilmek adına gerekli görmektedir. Bkz. **Serozan**, *Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği*, s. 563; **Serozan, Rona**, “Mirasçıya Geçen ve Geçmeyen Haklar, Mirasçının Aslından Kazandığı Haklar ve Mirasbırakanın Ölüm Sonrasına Uzanan Hakları”, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul, 1999, s. 314; Benzer yönde **Ozanemre Yayla, H. Tolunay**, “Manevî Tazminat Alacağının Devredilmesi Konusuna İlişkin Bir Değerlendirme”, *ÇÜHFD*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2020, s. 3618.

sürmenin, mutlaka dava açma şeklinde olması gerekmez. Hükümde bir şekil koşulu ön görülmediğinden sözlü açıklama yapma veya ihtar çekme gibi farklı ileri sürme biçimleri mümkündür.²⁷¹

1.3.3. Devredilemez Olma

Genel olarak özel hakların büyük bir kısmı devredilebilir niteliktedir.²⁷² Ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sak sahibinin kişiliği ile yakından bağlantılı olması sebebiyle kişilikten ayrılarak devredilmesi mümkün olmayan haklardır.²⁷³ Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda hak sahibinin, hakkı kullanma konusunda bizzat karar vermesi gerektiğinden²⁷⁴ kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların devredilmesi söz konusu olmaz.²⁷⁵

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların devredilemez olması konusunda önem arz eden bir nokta manevi tazminat talebinin belirli şartlar altında devredilmesine ilişkindir. Şahsen kullanılabilir nitelikte bir hakkın, mali nitelikte bir sonuca yönelmiş ve karşı tarafça da bu sonucun kabul edilmiş olması halinde devredilebileceği kabul edilmektedir.²⁷⁶ TMK m. 25/4 gereği manevi tazminat talebi de karşı tarafça kabul edilmiş ise devredilebilir.²⁷⁷ İlgili hüküm uyarınca manevi tazminat alacağının başkasına devredilebilmesi için borçlusu tarafından manevi tazminatla ilgili borcun kabul edilmiş olması gerekir.²⁷⁸

Manevi tazminat isteminin devrine ilişkin bu düzenleme, bu talebinin bir yönü ile kişivarlığı hakkı niteliği taşıırken diğer yönü ile de malvarlığı haklarına dahil olmasının

²⁷¹ Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz, s. 396; 21. HD., E. 2006/4410 K. 2006/7151 T. 29.6.2006.

²⁷² Özsunay, Giriş, s. 239.

²⁷³ Serozan/Engin/Atamer, s. 231; Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; Tekinay, s.131.

²⁷⁴ Helvacı, Tez, s. 40.

²⁷⁵ Kılıçoğlu, Medeni, s. 255; Oğuzman/Barlas, s. 162; Dural/Öğüz, s. 78

²⁷⁶ Oğuzman/Barlas, s. 162; Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163.

²⁷⁷ Ozanemre Yayla, s. 3615.

²⁷⁸ Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz, s. 395; Şen Doğramacı, (Ed. İkizler/Tüzüner), s. 163; Ozanemre Yayla'ya göre, karşı tarafın kabulü esnek olarak devredilmeli ve kabul etme anlamına gelecek davranışların varlığı dahi yeterli sayılmalıdır. Manevi tazminat alacağının miktarının belli olması da gerekmez çünkü alacağın çekişmeli nitelik taşıması devrine engel değildir, bkz. Ozanemre Yayla, s. 3622.

bir sonucudur. Manevi tazminat talep etme hakkı, zarara uğrayan kişinin malvarlığının aktifini artırır ve bir alacak hakkı ortaya çıkarır. Karşı tarafça kabul edilmiş ise bu tazminat isteminin devredilmesi mümkündür.²⁷⁹

Kanun koyucu manevi tazminat alacağının devrini karşı tarafça kabul edilmiş olma şartına bağlayarak²⁸⁰ kişiye sıkı sıkıya bağlı bu hakkın bizzat hak sahibi tarafından kullanıldığına emin olmak istemiştir. Ancak manevi tazminat alacağının devredilmesi, bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı olma niteliğine etkilemez zira tazminat talebinin devrine ilişkin irade yine hak sahibi tarafından ortaya konmakta, yani kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanma konusunda karar bizzat hak sahibi tarafından verilmektedir.²⁸¹

1.3.4. Vazgeçilemez Olma

Vazgeçme, kişinin sahip olduğu hakkı başkasına devretmeden terk etmesine ilişkin hukuki bir işlemdir.²⁸² TMK m. 23 gereği kişinin hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçmesi mümkün değildir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, kişi olma sonucu sahip olunan haklar olması sebebi ile hak ehliyetine bağlı niteliktedir. Dolayısıyla kimse hak ehliyetinden vazgeçemeyeceğinden kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarından da vazgeçemez.²⁸³

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların vazgeçilmezliğine ilişkin kural, kişilik hakkının ihlalden doğan talepler bakımından geçerli değildir. Kişilik hakkının ihlalden bir talep doğmuş ise, kişilik hakkı ihlal edilen kişi bu taleplerden vazgeçtiğini açıklayabilir veya

²⁷⁹ Oğuzman/Barlas, s. 162.

²⁸⁰ Bu şart aynı zamanda kabulle birlikte alacağın devredilebilir bir malvarlığa hakkına dönüşmesini de sağlar, Ozanemre Yayla, s. 3615; “Ancak bu hakkın dava açılmak suretiyle bir kez dermeyan edilmesi sonucu artık şahsa bağlı olmaktan çıkarak kişinin mamelekine girdiği ve dolayısıyla miras yolu ile intikal edebileceği ve devredilebileceği tartışmasızdır...”, 10. D., E. 2017/749 K. 2017/4115 T. 16.10.2017.

²⁸¹ Karakaş, s. 42

²⁸² Karakaş, s. 42.

²⁸³ Kılıçoğlu, Medeni, s. 255; Karakaş, s. 43.

bu konuda sulh sözleşmesi²⁸⁴ yapabilir.²⁸⁵ Gelecekte ortaya çıkabilecek talepler bakımından ise vazgeçme mümkün değildir.²⁸⁶

1.3.5. Rehnedilemez ve Hacedilemez Olma

Rehin hakkı, sahibine alacağın vadesinde ödenmemesi halinde hakkın konusunu oluşturan değeri paraya çevirmek suretiyle alacağını elde etme imkanı veren bir haktır.²⁸⁷ Rehin hakkı sahibi, bu hakkına dayanarak rehin konusunun satışını talep edebilir ve satış bedelinden alacağını tahsil edebilir.²⁸⁸

Haciz ise ödeme emri kesinleşmiş olmasına rağmen borçlunu borcunu ödememesi halinde söz konusu olur. Bu durumda alacaklının takibe devam edilmesini talep etmesi halinde icra dairesi tarafından borçlunun malları hacedilerek satılır ve alacaklının alacağı kendisine ödenir.²⁸⁹ Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar ise nitelikleri gereği kişinin şahsında var olan haklar olduğundan rehne veya hacze konu teşkil etmezler.

Örneğin manevi tazminat talepleri (TMK m. 25/3, m. 12; TBK m. 56, m. 58) hacedilemez.²⁹⁰ Ancak manevi tazminat talepleri karşı tarafın kabulü halinde devredilebileceğinden (TMK m. 25/4) bu durumda hacedilmesi de mümkündür. Ana ve babanın çocuk mallarına ilişkin kullanma hakkı (TMK m. 354) başkasına devredilemeyeceğinden hacedilmesi de mümkün değildir.²⁹¹

²⁸⁴ HMK m. 31-315 arasında düzenlenen sulh sözleşmesi, derdest bir davanın taraflarının karşılıklı sözleşme ile dava konusu olan uyuşmazlığa son vermeleridir. Dava konusu uyuşmazlığı ve buna bağlı olarak da davayı sona erdirdiği için bir usul işlemidir; aynı zamanda sözleşme niteliği taşıdığından bir maddi hukuk işlemidir, bkz. **Kuru/Aydın**, Usul Hukuku, s. 411-412.

²⁸⁵ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 447.

²⁸⁶ **Kurt**, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 135; **Karakaş**, s. 43.

²⁸⁷ **Antalya/Topuz** s. 116.

²⁸⁸ **Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya**, Eşya Hukuku, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2018, s. 732.

²⁸⁹ **Kuru, Baki/Aydın, Burak**, İcra ve İflas Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 160.

²⁹⁰ **Kuru, Baki**, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, AÜHF, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 279.

²⁹¹ **Kuru/Aydın**, s. 191.

2. BÖLÜM

KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN FARKLI SINIFLANDIRILMALARI, SONUÇLARI VE EHLİYET GRUPLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMELERİ

2.1. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN FARKLI SINIFLANDIRILMALARI VE SONUÇLARI

2.1.1. Genel Sınıflandırma: Mutlak Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Nispi Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

2.1.1.1. Genel Olarak

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, mutlak ve nispi ayrımına göre farklı yazarlar tarafından farklı sınıflandırılmaları tabi tutulmuştur. Yapılan değerlendirmelerde özellik arz eden noktalar, hak sahibinin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde temsilin mümkün olup olmadığı ve yasal temsilci rızası eklenmesi gereken kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların sınıflandırmadaki yeri üzerinde toplanmaktadır. Konuya ilişkin üç temel sınıflandırma *Egger*, *Galliker* ve *Grossen* tarafından yapılmıştır.²⁹²

Egger, mutlak ve nispi ayrımını genişleterek kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları beşe ayırmaktadır. Bunlardan ilki sadece sınırlı ehliyetsiz tarafından kullanılacak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Ayırt etme gücünün noksanlığı durumunda kullanılmayan bu haklar bakımından yasal temsil de mümkün değildir. *Egger'e* göre nişanın bozulması, evlenmenin irade bozukluğu sebebi ile nisbi butlanı (TMK m. 149), soybağının reddi (TMK m. 286), tanıma beyanı (TMK m. 295), ölüme bağlı tasarruf yapma (TMK m. 527 ve 531 vd.), vesayet makamına şikayet (TMK m. 461) gibi haklar bu kategoriye girer.²⁹³

²⁹² *Helvacı*, Tez, s. 5 vd.; *Karakaş*, s. 60.

²⁹³ *Egger*, s. 201.

Egger'in ikinci grup kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları, hak sahibinin ayırt etme gücüne sahip olması halinde bizzat kullanması gereken ancak ayırt etme gücünün noksanlığı durumunda yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün olan haklardır.²⁹⁴ Kişilik hakkının ihlalinde manevi tazminat talep etme hakkı, tıbbi müdahalelere rıza gösterme hakkı bu gruptadır.²⁹⁵

Üçüncü grupta sadece sınırlı ehliyetsiz tarafından kullanılması mümkün olmakla birlikte yasal temsilcinin rızasını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar yer almaktadır.²⁹⁶ Bu kategoride sınırlı ehliyetsizlerin nişanlanma (TMK m. 118), evlenme (TMK m. 126-127), mal rejimi sözleşmesi yapma (TMK m. 204) gibi haklar yer alır.²⁹⁷

Dördüncü grupta kişiye sıkı sıkıya bağlı hak sahibi sınırlı ehliyetsizin ve yasal temsilcinin birlikte katılımını gerektiren haklar yer alır. Bu haklar gerek sınırlı ehliyetsiz gerekse yasal temsilci tarafından kullanılabilir ancak bu hakları biri diğerinin katılımı olmaksızın kullanamaz.²⁹⁸ Ergin kılınma (TMK m. 12), evlat edinilme (TMK m. 309, 313) ve ismin değiştirilmesini talep etme (TMK m. 27) hakkı bu kapsamdadır.

Egger'in sınıflandırılmasında beşinci grubu ise kişiye sıkı sıkıya bağlı olmasına rağmen yalnızca yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün olan haklar yer almaktadır. Yazar bu hakka örnek olarak İsviçre Medeni Kanunu'nun eski 309. maddesinde yer alan babalık davasını göstermektedir. Mehzaz kanunda yer alan bu maddenin 743 sayılı Medeni Kanun'daki karşılığı m. 297²⁹⁹ hükmüdür ve babalık davasını düzenlemektedir. Hükme

²⁹⁴ **Egger**, s. 202.

²⁹⁵ **Egger**, s. 203.

²⁹⁶ **Egger**, s. 203.

²⁹⁷ **Dural/Ögüz**, s. 93; **Baygın/Nar**, s. 387; **Karakaş**, s. 61.

²⁹⁸ **Egger**, s. 203-204; **Özsunay**, s. 62.

²⁹⁹ 743 sayılı Medeni Kanun m. 297: “*Dava; ana ve çocuk lehine babanın nakdi tediyatta bulunması talebine dair olabileceği gibi, kanunun tayin ettiği hususlarda, bu taleple birlikte veya ayrıca, babalığın ahvali şahsiyeye mütaallik bütün netayiciye hükmen tayinine dair de, olabilir.*

Çocuk, babası tarafından tanınmış veya ölü doğmuş veya hükümden evvel ölmüş olsa bile; ana nakdi tediyat davasında bulunabilir. Çocuk baba tarafından tanınmış veya babalık hükmü lahık olmuş ise velayetten mütevellit borçların edası çocuğa yapılması lazım gelen tediyat yerine kaim olur.”

göre babalık davası, babanın anne ve çocuk lehine parasal ödeme yapmasına ilişkin olabilir. *Egger'e* göre bu dava, mali yönünün ağırlıkta olması sebebiyle sadece yasal temsilci tarafından yürütülebilir.³⁰⁰

Galliker, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları mutlak ve nispi olarak ikiye ayırmaktadır. Yazara göre mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, ayırt etme gücü bulunan hak sahiplerince bizzat kullanılması gereken haklardır.³⁰¹ Eğer hak sahibinin ayırt etme gücü yoksa bu haklar kullanılamaz. Evlenme ve ölüme bağlı tasarruf yapma hakkı *Galliker'in* sınıflandırmasında mutlak olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara örnektir.

Galliker'e göre nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise kendi içinde ikiye ayrılır. İlk grupta yer alan nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibinin ayırt etme gücüne sahip olması halinde yalnızca hak sahibi tarafından kullanılabilir ancak ayırt etme gücü bulunmuyorsa yasal temsilci tarafından kullanılması mümkündür. İkinci grupta ise hem sınırlı ehliyetsizin hem de yasal temsilcinin katılımını gerektiren haklar yer alır. Bu haklar da ayırt etme gücünün yokluğu halinde yasal temsilci tarafından kullanılabilir. *Galliker* ilk gruba örnek olarak kişilik hakkını, ikinci gruba örnek olarak ise adın değiştirilmesini vermektedir.³⁰²

Grossen de Galliker gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları temelde mutlak ve nispi olarak ikiye ayırmaktadır.³⁰³ *Grossen'e* göre mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bizzat hak sahibi tarafından kullanılması gereken ve temsilin yasak olduğu haklardır. Nişanı bozma, irade sakatlığı halleri sebebiyle evlenmenin butlanını dava etme, soybağının reddi gibi haklar bu kapsamdadır.³⁰⁴

³⁰⁰ **Egger**, s. 204.

³⁰¹ **Galliker, Franz**, Die Ausübung der höchstpersönlichen Rechte durch den urteilsfähigen und den urteilsunfähigen Bevormundeten, Basel 1950, s. 60 (Nakl. **Helvacı**, Tez, s. 7, dn. 10)

³⁰² **Galliker**, s. 56 vd. (Nakl. **Karakaş**, s. 62, dn. 208)

³⁰³ **Grossen, Jacques M.**, Schweizerisches Privatrecht, II, Einleitung und Personenrecht, Basel-Stuttgart, 1967, s. 328-329.

³⁰⁴ **Grossen**, s. 328-329.

Nispi olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise *Grossen* tarafından üçe ayrılır.³⁰⁵ İlk grup haklar nişanlanma ve evlenmede olduğu gibi sadece hak sahibi tarafından kullanılabilen ancak yasal temsilcinin rızasını gerektiren gibi haklardır. İkinci grup haklar ayırt etme gücünün varlığı halinde hak sahibi tarafından kullanılabilen, ayırt etme gücünün yokluğu halinde ise yasal temsilci tarafından kullanılabilen haklardır. Kişilik hakları bu kapsamda yer alır. Üçüncü grup haklarda ise hak sahibi ve yasal temsilcinin işlemi birlikte gerçekleştirmesi gereken evlat edinme, isim değişikliği gibi haklar yer alır.³⁰⁶

Yapılan sınıflandırmalar dikkate alındığında *Egger* ile *Galliker* arasındaki temel fark yasal temsilci rızasını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda ortaya çıkmaktadır.³⁰⁷ Nişanlanmada olduğu gibi yasal temsilci rızası gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar esasında mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Nitekim burada esas olan hak sahibinin nişanlanma yönündeki iradesidir. Yasal temsilci rızasının gerekmesi, hakkın mutlak olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı olma niteliğini etkilemez.³⁰⁸ *Galliker* ve *Grossen*'in sınıflandırması da birbirinden farklı noktalar içermektedir. *Grossen*, *Galliker*'e göre mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıyan ancak yasal temsilci rızasını gerektiren hakları nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak değerlendirmektedir.³⁰⁹

Türk hukukunda *Helvacı*, mutlak ve nispi ayrımına gitmeden tam ehliyetsizlerde yasal temsilci tarafından kullanılacak haklar, yasal temsilin kabul edilmediği haklar, sınırlı ehliyetsizlerde yasal temsilcinin onayının arandığı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar şeklinde üçlü bir ayrım yapmaktadır.³¹⁰ *Serozan*, sınırlı ehliyetsizlerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları tek başına kullanma yetkisinin kapsamını ve yasal temsilci rızası ile olan ilişkisini kişiler hukukunun “*en duyarlı konularından biri*” olarak ifade etmektedir.³¹¹ Yazara göre sınıflandırma konusunda önsel kalıplara yer verilemez; hangi kişiye sıkı sıkıya bağlı

³⁰⁵ *Grossen*, s. 329; Benzer yönde bkz. *Ertas*, s. 2.

³⁰⁶ *Grossen*, s. 329.

³⁰⁷ *Helvacı*, Tez, s. 7; *Karakaş*, s. 63.

³⁰⁸ *Zeytin/Ergün*, s. 151.

³⁰⁹ *Grossen*, s. 329; Benzer yönde bkz. *Güven*, s. s.23; *Karakaş*, s. 64.

³¹⁰ *Helvacı*, Tez, s. 89.

³¹¹ *Serozan/Engin/Atamer*, s. 450.

hakların tam ehliyetsiz adına yasal temsilci tarafından kullanılabilmesine yahut hangilerinin sınırlı ehliyetsizin iradesine ek olarak yasal temsilci rızası da gerektirdiğine somut olaya göre karar verilmelidir.³¹² *Karakaş* ise mutlak ve nispi ayrımını yapmakta; mutlak olanlar bakımından yasal temsilin kabul edilmediğini, nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından ise kişi ayırt etme gücüne sahipse bizzat kullanması gerektiğini ancak ayırt etme gücünden yoksunsa yasal temsilcisi tarafından hakkın kullanılabilmesini ifade etmektedir.³¹³

Yapılan temel sınıflandırmalar ortak noktalar içermekle birlikte, birbirlerinden ayrılan özellikler de göstermektedir. Özellikle yasal temsilci rızası ve tam ehliyetsizlerin durumu bakımından oluşan ayrık haller üzerinde bir uzlaşma bulunmamaktadır. Kanaatimizce bir kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın yasal temsilci rızası gerektirmesi, o hakkın nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğu anlamına gelmez.³¹⁴ Nispi ve mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı hak ayrımı, kişinin tam ehliyetsiz olması halinde söz konusu hakkın yasal temsilcisi tarafından kullanılıp kullanılmayacağına bakarak belirlenmelidir. Nitekim bu ayrım, tam ehliyetsizlerin bazı haklardan yoksun kalmasına ilişkin endişeden doğmuştur.³¹⁵ Dolayısıyla kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların sınıflandırılması bakımından, hakkın kullanımına ilişkin iradenin ortaya konması ve hakkın yasal temsilci rızası gerektirmesi birbirinden bağımsız şekilde değerlendirilmelidir. Aşağıda *Karakaş*'ın yaptığı sınıflandırma esas alınarak mutlak ve nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar genel hatlarıyla açıklanacaktır. Yapılacak bu genel sınıflandırmanın özellikle tam ehliyetsizler bakımından yarattığı durumlar ise üçüncü bölümde her bir hak özelinde ayrıca değerlendirilecektir.³¹⁶

³¹² **Serozan/Engin/Atamer**, s. 449.

³¹³ **Karakaş**, s. 64 vd.

³¹⁴ Aksi yönde bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 111; **Kurt**, *Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar*, s. 135 vd.

³¹⁵ Benzer yönde bkz. **Yücel, Özge**, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023, s. 19.

³¹⁶ Öğretide **Serozan**, mutlak ve nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak nitelendirmesinin, somut olayda ehliyetsizin menfaatine göre *a posteriori* (sonradan) yapılması gerektiğini ifade etmektedir, bkz. **Serozan/Engin/Atamer**, s. 449; Böyle bir ayrım yapmanın pratik bir faydası olmadığı yönünde bkz. **Açıkgöz**, s. 264.

2.1.1.1.1. Mutlak Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Mutlak olarak nitelendirilen kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar, temsili her türlü şekilde dışlayan haklardır.³¹⁷ Bu hakların kullanımına ilişkin irade, bizzat hak sahibi tarafından gösterilir.³¹⁸ Mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar, hak sahibinin ayırt etme gücünün bulunmaması halinde yasal temsilcisi tarafından kullanılamaz.³¹⁹ Bu nedenle bir hakkın mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli hak olduğu kabul edilirken ihtiyatlı olunması gerektiği ifade edilmektedir.³²⁰

Mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar, doğrudan hak sahibinin tek başına iradesinin yeterli olduğu haklar olabileceği gibi hak sahibinin hakkı kullanma iradesine ek olarak yasal temsilcinin rızasını gerektiren haklar da olabilir.³²¹ Mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar bakımından esas olan yine hak sahibinin bizzat hakkı kullanmaya ilişkin kararı olduğundan, yasal temsilcinin rızası hakkın mutlak niteliğini etkilemez.³²²

Kanun koyucu, hak sahibi bakımından bir yükümlülüğün doğumuna sebep olan haklar için özel olarak yasal temsilci rızasını düzenlenmiştir. Yasal temsilci rızasını gerektirmeyen mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar ise bir yükümlülüğü ortadan kaldıran yahut kişinin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında olduğu gibi (TMK m. 435) hukuki kurumlara itiraz niteliği taşıyan haklardır.³²³

Yasal temsilci rızasını gerektiren mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağli haklar kanunda yer alan düzenlemeler ile belirlenmiştir. Bu haklar sınırlı ehliyetsiz adına ve hesabına yasal temsilci tarafından kullanılmaz, yasal temsilcinin rıza vermesi ile yine sınırlı ehliyetsiz tarafından kullanılır. Ancak yasal temsilci haklı gerekçelerle rıza vermezse hakkın

³¹⁷ Breitschmid, s. 90; Fankhauser/Bleichenbacher, s. 135; İmre, s. 392.

³¹⁸ Bucher/Aebi-Müller, s. 441; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağli Haklar, s. 136.

³¹⁹ Breitschmid, s. 90; Dural/Öğüz, s. 79; Baygın/Nar, s. 371.

³²⁰ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 136.

³²¹ Baygın/Nar, s. 371.

³²² Karakaş, 65.

³²³ Karakaş, 65.

kullanılması engellenmiş olur. Söz konusu haklar şunlardır³²⁴: ergin kılınma (TMK m. 12), nişanlanma (TMK m. 118), evlenme (TMK m. 124), mal rejimi sözleşmesi yapma (TMK m. 204), tanıma (TMK m. 295), evlat edinilme (309), çocuk derneği kurma ve çocuk derneğine üyelik (5253 s. Dernekler Kanunu m. 3), tedavi niteliğinde olmayan tıbbi müdahalelere rıza³²⁵ (TMK m. 24/2).

Yasal temsilci rızasını gerektirmeyen mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise yalnızca hak sahibinin bu yöndeki iradesi ile kullanılabilir. Söz konusu haklar şunlardır³²⁶: çocuk dernekleri bakımından üyelikten çıkma, dinini seçme (TMK m. 341/3), nişanlılığı sona erdirmeye³²⁷ (TMK m. 120 vd.), olağanüstü durumlarda on altı yaşını doldurmuş kişinin evlenmesine izin verilmesini talep etme hakkı (TMK m. 124/2), batıl olan evlenmeler bakımından evliliğin geçersizliğini dava hakkı (TMK m. 145 vd.), boşanma veya ayrılık davası açma (TMK m. 161 vd.), koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına itiraz (TMK m. 435-436), vesayet makamına şikayet ve denetim makamına itirazda bulunma hakkı (TMK m. 461), vesayet altındaki kişinin kısıtlamanın kaldırılmasını talep etme hakkı (TMK m. 472/3), fiil ehliyeti geçici olarak kaldırılan kişinin yargılama sürecini bağımsız olarak yürütebilmesi (TMK m. 420), ölüme bağlı tasarruf yapma hakkı³²⁸ (TMK m. 502

³²⁴ Karakaş, s. 65.

³²⁵ Tedavi niteliğinde olmayan tıbbi müdahalelere örnek olarak aşı, estetik amaçlı müdahaleler, sünnet, rahim tahliyesi, cinsiyet değişikliği gösterilebilir, bkz. Yılmaz, s. 73 vd.

³²⁶ Karakaş, s. 66.

³²⁷ Sınırlı ehliyetsizin nişanlanma ile bağlı olması bakımından sınırlı ehliyetsizin iradesine ek olarak yasal temsilci rızası öngörülmüştür. Esasında nişanın geçerliliği bakımından aranan bu rıza, nişanın bozulması halinde bunun sonuçlarını düzenlemeye yöneliktir. Nişanın bozulması bakımından ayrıca yasal temsilci rızası gerekmez. Sınırlı ehliyetsiz yasal temsilci rızası gerekmez nişanı bozabilir. Bu durum birlikte hareket etme (kooperasyon) kuralının istisnasını oluşturur, Baygın/Nar, s. 389; Dural/Öğüz, s. 93; Serozan, birtakım kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar için “geniş anlamda kooperasyon zorunluluğu” bulunduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, mutlak-nispi ayrımı yapmaksızın yargısal erginlik kazanma, nişanlanma, evlenme, evlilik dışı çocuğu tanıma, evlat edinilmede bu kapsamda değerlendirilir. Ancak yazara göre geniş anlamda kooperasyon zorunluluğuna ilişkin bu haklar tahdidi nitelikte değildir. Örneğin küçüğün sünnet edilmesi, dövme yaptırabilmesi, çıplak fotomodellik yapabilmesi için hem kendi rızası hem de yasal temsilci rızası şart koşulmalıdır, Serozan/Engin/Atamer, s. 447.

³²⁸ Vasiyetname yapmak için ayırt etme gücünün varlığı ve on beş yaşını doldurmuş olmak yeterlidir (TMK m. 502). Kişinin yasal temsilcinin rızası gerekmez. Miras sözleşmesi yapabilme ise tam fiil ehliyeti gerektirdiğinden (TMK m. 503) bu kişiler için yasal temsilci rızası söz konusu olmayacaktır. İsviçre Hukuku’nda ise yapılan revizyon ile birlikte miras sözleşmesi bakımından ayırt etme gücüne sahip olmak ve on sekiz yaşını doldurmuş olmak yeterlidir (ZGB m. 468). Buna ek olarak kişi vesayet altında ise yalnızca bazı kapsamlı kayımlık türlerinde onun rızası aranmaktadır. Böylece miras sözleşmesi yapma bakımından hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliği güçlendirilmiştir, bkz. Atlan, Hülya, “İsviçre Hukuku’ndaki Değişiklikler Işığında Ayırt Etme Gücüne Sahip Kısıtlının Mirasbırakan Sıfatıyla Miras Sözleşmesi Yapabilmesine İlişkin Düşünceler”, TAAD, Sayı: 31, 2017, s. 358 vd.

vd.), vasiyetten dönme (TMK m. 542), mirastan yoksunluk halinde af (TMK m. 578/11), vasiyeti yerine getirme görevlisi atanması (TMK m. 550), mirasbırakanın, mirasçılar ile üçüncü kişiler arasındaki sözleşmeye izin vermesi (TMK m. 678).

2.1.1.1.2. Nispi Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Nispi kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar iki grupta incelenmektedir. İlk grup haklar bakımından eğer hak sahibi ayırt etme gücüne sahipse söz konusu hak yalnızca hak sahibi tarafından kullanılabilir. İkinci grupta ise hak sahibinin ayırt etme gücü bulunması durumunda dahi, yasal temsilci ile hak sahibinin birlikte kullanılması gereken haklar yer alır.³²⁹ Her iki grup bakımından da hak sahibinin ayırt etme gücü bulunmaması halinde bu haklar yasal temsilci tarafından tek başına kullanılabilir.³³⁰ Nispi ve mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından fark gösteren temel nokta budur.³³¹ Nispi kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar yasal temsilci tarafından da kullanılabilirdiğinden bu haklar bakımından TMK m. 16 hükmü yasal temsilciler adına bir yasak kuralı değildir.³³²

İlk grupta yer alan, ayırt etme gücüne sahip olması halinde hak sahibi tarafından bizzat kullanılması gereken haklar şunlardır³³³: kişiliği korumaya yönelik davalar (TMK m. 25)³³⁴, yaş tahsisi davası³³⁵, tedavi niteliği taşıyan tıbbi müdahalelere rıza (TMK m. 24/2)³³⁶, adın korunmasına yönelik dava (TMK m. 26), nişanı bozma, boşanmada

³²⁹ Karakaş, s. 67.

³³⁰ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 136; Dural/Öğüz, s. 80; Baygın/Nar, s. 371; Serozan, Sınırlı Ehliyetsizlik, s. 818.

³³¹ Breitschmid, s. 91; Bucher/Aebi-Müller, s. 441.

³³² Serozan, Sınırlı Ehliyetsizlik, s. 818.

³³³ Karakaş, s. 68.

³³⁴ Bucher/Aebi-Müller, s. 446; Ataay, Aytakin M., “Yaş Tahsisi Davası, Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 1957, s. 33.

³³⁵ Ataay, Yaş Tahsisi, s. 35.

³³⁶ Bucher/Aebi-Müller, s. 446; 1219 sayılı Tababat ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’un 70. maddesinde hastanın küçük veya kısıtlı olması halinde her türlü uygulama için veli veya vasisinin rızası gerektiği düzenlenmiştir. Ancak beden varlığı üzerindeki tasarruflara rıza gösterilmesi kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir. Dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar bakımından 1219 s. kanunun anılan hükmü çelişki yaratmaktadır. Bu nedenle ayırt etme gücünün bulunması halinde kişinin kendi rızası tek başına yeterli olmalıdır, bkz. Yılmaz, s. 95-96; Benzer şekilde Şenocak’a göre, küçüğün ayırt etme gücü varsa tıbbi müdahalenin önem ve kapsamını da değerlendirebileceğinden karar verme özgürlüğünün korunması gerekir. Yazar, çocuğun iradesine ek olarak ek olarak yasal temsilci rızasını aramanın gereksiz bir tedbir olduğunu ifade etmektedir, Şenocak, s. 74; Sınırlı ehliyetsizin rızasına ek olarak yasal temsilci rızasının da aranması gerektiği yönünde bkz. Yücel, Özge, Ayırt Etme Gücünden

tazminat talep etme (TMK m. 174-175), çocuğun bakım ve giderlerine ilişkin nafaka talebi³³⁷ (m. 327-329), soybağının kurulmasına veya kaldırılmasına ilişkin davalar (TMK m. 286 vd.).³³⁸ İkinci grupta yer alan, ayırt etme gücüne sahip hak sahibi ve yasal temsilcisi tarafından birlikte kullanılması gereken haklar ise şunlardır³³⁹: evlat edinilen bakımından evlat edinme (TMK m. 308-309), adın değiştirilmesi (TMK m. 27)³⁴⁰, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı³⁴¹.

2.1.1.2. Sonuçları

Mutlak ve nispi sınıflandırması, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar için öğretide yapılan en temel ayırım niteliğindedir. İlk defa *Galliker* tarafından yapılan bu sınıflandırmanın³⁴² hareket noktası, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından kural olan *yasal temsil düşmanlığıdır*. Kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılıp kullanılmayacağına hak sahibinin bizzat karar vermesi gerektiğinden, temsil düşmanlığı tam ehliyetsizler bakımından hak ehliyetsizliğe varan bir sonuç doğurmaktadır. Adalet anlayışına ters düşen bu sonucu bertaraf etmek için kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların mutlak ve nispi olarak ayrılması önerilmiştir.³⁴³

Bu sınıflandırmanın sonuçları değerlendirildiğinde, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından temsil düşmanlığı kesin niteliktedir. Bu nedenle kişinin ayırt etme gücüne

Yoksun Kişiler Adına Alınan Tıbbi Kararlarda Özerklik Hakkının Korunması ve Hasta Talimatı, Seçkin, Ankara, 2018, s. 53-54; Karşılaştırmalı hukuk bakımından bkz. **Özsunay, Ergun**, “Oviedo Sözleşmesi” Işığında Çağdaş Tıp Hukukunun Güncel Sorunları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 185 vd.

³³⁷ Malvarlığı hakkı niteliği taşıyan nafaka talebi hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olmadığı yönünde, bkz. **Helvacı**, Tez, s. 42.

³³⁸ **Serozan/Engin/Atamer**, s. 447.

³³⁹ **Karakaş**, s. 68.

³⁴⁰ **Serozan’u** göre adın değiştirilmesi yasal temsilci rızasını almadan bağımsız olarak kullanılabilir haklardandır, **Serozan/Engin/Atamer**, s. 447.

³⁴¹ Bu hak **Karakaş** tarafından sayılan haklar arasında bulunmamakla birlikte, Kişisel Verileri Koruma Kurumu tarafından verilen bir kararda, kişisel verilerin korunmasını talep etme hakkının nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle ayırt etme gücüne sahip küçükler bakımından bu hakkın bizzat kullanılması esastır. Ancak söz konusu kararda Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelikten kaynaklanan düzenleme sebebi ile e-Nabız verilerine erişim hususunda küçük tarafından aksi öngörülmedikçe hem küçüğün hem velisinin yetkili kılındığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla Kurum, velisinin ayırt etme gücüne sahip küçük adına veri sorumlusuna başvurusu yapabileceği kanaatine varmıştır, KVKK, K. 2020/622 T. 11.8.2020.

³⁴² **Helvacı**, Tez, s. 6.

³⁴³ **Dural/Öğüz**, s. 79.

sahip olmaması halinde, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı olarak nitelendirilen bir hak, hem hak sahibi hem de onun yasal temsilcisi tarafından kullanılamaz.³⁴⁴ Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise, ayırt etme gücüne sahip hak sahibi tarafından bizzat kullanılır. Ancak hak sahibi ayırt etme gücünden yoksun ise yasal temsilcisi onun adına bu hakları kullanabilir.³⁴⁵

Yapılan bu sınıflandırma her ne kadar tam ehliyetsizlere yönelik problemleri bertaraf etmek için ileri sürülse de, hangi hakların mutlak veya nispi olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı oldukları konusunda bir uzlaşma bulunmamaktadır. Ayrıca boşanma hakkında olduğu gibi mutlak olarak kabul edilen bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar için de somut olayın temsili gerektirdiği durumlar gündeme gelebilir.³⁴⁶ Zira mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, ayırt etme gücünün yokluğu durumunda hem hak sahibi hem de onun yasal temsilcisi tarafından kullanılamaz hale gelir. Bu noktada tam ehliyetsizlerin menfaatlerinin korunması gereken durumlar meydana çıkabilir.

Tam ehliyetsiz kişinin menfaatine olduğu halde, hakkın yasal temsilci tarafından kullanılmaması, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından kural olan temsil düşmanlığının *varlık sebebini* kaybetmesi anlamına gelir.³⁴⁷ Zira kişinin vicdani kanaatlerinin ön planda olduğu bu haklar için yasal temsilin reddedilmesi, mümkün olduğunca hak sahibinin iradesini korumak içindir.³⁴⁸ Korunmaya değer iradenin bulunmaması, bir başka deyişle kişinin ayırt etme gücünden yoksun olması halinde ise ehliyetsiz kişinin korunmaya değer farklı menfaatleri öncelik kazanır.

Görüldüğü üzere kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin mutlak ve nispi sınıflandırması her ne kadar tam ehliyetsizler bakımından hak ehliyetsizliğine varan halleri aşmak adına yapılsa da, önceden yapılan bu sınıflandırmanın somut olay bakımından adaleti

³⁴⁴ Breitschmid, s. 90.

³⁴⁵ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 136; Dural/Öğüz, s. 80.

³⁴⁶ İmre, s. 394; Serozan/Engin/Atamer, s. 446.

³⁴⁷ Ataay, s. 196.

³⁴⁸ Ataay, s. 210.

sağlamaması mümkündür. Bu nedenle *Serozan*, kanaatimizce haklı olarak bu kavramcı yaklaşımı *sakıncalı* bulmaktadır.³⁴⁹ Yazara göre hangi hakları yasal temsilcinin kullanabileceği hangilerine ise rıza göstermesi gerektiğine ancak somut olaya göre ve sonradan (*a posteriori*) belirlenebilir.³⁵⁰ Bu belirleme yapılırken ise ehliyetsiz lehine duyarlı bir menfaat değerlendirmesi yapmak gerekir.

2.1.2. Kullanım Şekillerine Göre Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Sınıflandırılması

2.1.2.1. Genel Olarak

Kullanım şekillerine göre kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar; hak sahibinin irade açıklamasının yeterli olduğu ve resmi makamların katılımının gerekli olduğu haklar olarak ikiye ayrılır.³⁵¹ Hak sahibinin irade açıklamasının yeterli olduğu kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarda, hakkın kullanılabilmesi için herhangi bir resmi makam katılımı gerekmez. İradenin açıklanması hakkın kullanımı sonucunu doğurur. Resmi makamların katılımını gerektiren kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar ise mahkemede ileri sürülmesi gereken ya da noter veya evlendirme memuru gibi kanunen yetkilendirilmiş kişilerin katılımını gerektiren haklardır.

2.1.2.1.1. Hak Sahibinin İrade Açıklamasının Yeterli Olduğu Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Kullanılmaları için herhangi bir resmi organın katılımı gerekmeyen, hak sahibinin iradesinin yeterli olduğu kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar şunlardır: dernek kurma ve derneğe üye olma³⁵² (TMK m. 57, 64), nişanlanma ve nişanlılığı sona erdirme (TMK m. 118 vd.), boşanma sebepleri bakımından af (TMK m.161, 162), birlikte yaşamaya ara

³⁴⁹ *Serozan/Engin/Atamer*, s. 449.

³⁵⁰ *Serozan/Engin/Atamer*, s. 449.

³⁵¹ *Karakas*, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanım şekli yönünden bu sınıflandırmayı “irade açıklamasının yeterli olduğu haklar” ve “kullanımları bir devlet organının katılımını gerektiren haklar” başlıkları ile yapmaktadır, bkz. s. 81 vd.

³⁵² Üyelik haklarının *instutitus personae* (kişiliğin göz önünde tutuluşu) unsuru taşıdığı ancak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak olmadığı yönünde bkz. *Helvacı*, Tez, s 52.

verilmesi (TMK m. 197), mal rejimi sözleşmesi yapma (TMK m. 204), dinini seçme (TMK m. 341), vasiyetten dönme (TMK m. 542), mirastan yoksunluk hallerinde af (TMK m. 578), mirasbırakanın mirasçılardan birinin diğer mirasçılarla veya üçüncü kişilerle yapacağı sözleşmeye izin vermesi (TMK m. 678), bağışlama ve bağışlama sözü vermenin geri alınması (TMK m. 295 vd.)

2.1.2.1.2. Resmi Makamların Katılımının Gerekli Olduğu Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

Resmi makamların katılımını gerektiren kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların önemli çoğunluğunu dava yoluyla kullanılanlar oluşturur.³⁵³ Bunlara örnek olarak; kişiliğin korunmasına ilişkin davalar (TMK m. 25), adın korunması davası (TMK m. 26), evlenmenin butlanına ilişkin davalar (TMK m. 145 vd.), boşanma ve ayrılık davası (TMK m. 161 vd.), nafaka davaları (TMK m. 174, 327 vd.), soybağının kurulmasına veya kaldırılmasına ilişkin davalar (TMK m. 286 vd.) verilebilir.

Bunlara ek olarak, ergin kılınma (TMK m. 12) ve on altı yaşını doldurmuş olan kişilerin evlenmesine izin verilmesi (TMK m. 124/2) hakim izni gerektirdiğinden;³⁵⁴ evlenme ise (TMK m. 124) yetkili evlendirme memuru tarafından yapılması gerektiğinden resmi makamların katılımını gerektirir.³⁵⁵ Koruma amacıyla özgürlüğün korunmasına itiraz (TMK m. 435), vesayet makamına şikayette bulunma ve denetim makamına itirazda bulunma (TMK m. 461), vesayetin kaldırılması isteminde bulunma hakları da (TMK m. 472) vesayet makamı ve denetim makamı niteliğinde olan sulh ve asliye hukuk mahkemelerine başvuru gerektirdiğinden resmi makamların katılımını gerektiren kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklardandır.³⁵⁶

³⁵³ Öğretide **Ertaş**, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları hukuki işlemle kullanılanlar ve dava yoluyla kullanılan olarak ikiye ayırmaktadır. Evlenme, nişanlanma, evlat edinme, tanıma, ölüme bağlı tasarrufta bulunma gibi haklar hukuki işlemle kullanılan kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Yargısal erginlik talebi, boşanma, soybağının reddi gibi haklar ise dava yoluyla kullanılan haklardır, bkz. **Ertaş**, s. 3.

³⁵⁴ **Karakaş**, s. 83.

³⁵⁵ Aksi yönde bkz. **Karakaş**, s. 82.

³⁵⁶ **Karakaş**, s. 83.

Resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından hak sahibinin dava ehliyeti önem arz eder. Dava ehliyetini haiz olan kişiler, bizzat veya yetkili kılınmış bir iradi temsilci aracılığı ile bir davayı, davalı yahut davacı olarak takip edebilir, gerekli usul işlemlerini yapabilir ve davada hüküm alabilir.³⁵⁷ Bir usul hukuku kavramı olan dava ehliyeti, medeni hukuktaki fiil ehliyetinin karşılığını oluşturur.³⁵⁸ Fiil ehliyetine sahip olan gerçek ve tüzel kişiler dava ehliyetine de sahiptir.³⁵⁹ Tarafların dava ehliyetine sahip olmaları HMK m. 114/1-d gereği taraflara ilişkin dava şartı³⁶⁰ niteliğindedir ve davanın açılmasından sonuna kadar mevcudiyeti gerektiğinden davanın her aşamasında re'sen araştırılır. Taraflar da dava ehliyeti eksikliğini her zaman ileri sürebilir.³⁶¹ Dava ehliyetinin yokluğu halinde davanın HMK m. 115/2 kapsamında usulden reddi gerekir. Ancak hakimin, bir dava şartı olan dava ehliyeti noksanlığının giderilmesi için kesin süre vermesi gerekir (HMK m. 115/2). Dava ehliyeti bulunmayan kişiye karşı dava açılması veya bu kişinin bir dava açması halinde hakim; eğer yok ise kişiye yasal temsilci atanması için eğer kişinin yasal temsilcisi var ise yasal temsilcinin davaya icazet edip etmediğini bildirmesi için süre verir.³⁶²

Dava ehliyetine sahip olmayan tarafın gerçekleştirdiği ve bu tarafa karşı yapılan tüm usul işlemleri geçersizdir.³⁶³ Örneğin dava ehliyeti olmayan tarafın hakimi reddetmesine, yetki itirazında bulunmasına yahut dava ehliyeti olmayan kişiye tebligat yapılmasına bir sonuç bağlanamaz.³⁶⁴ Dava ehliyetine sahip olmayan taraf, dava henüz sonuçlanmadan dava ehliyetine kavuşur ve geçersiz olan işleme onay verirse yahut dava ehliyetine sahip olan

³⁵⁷ **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 219; **Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet**, Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 195.

³⁵⁸ **Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayyavaz, Sema/Hanağası, Emel**, Medeni Usul Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 270; **Helvacı**, s. 71.

³⁵⁹ Her ne kadar dava ehliyeti, fiil ehliyetinin usul hukukundaki görünümü olsa da fiil ehliyeti ile dava ehliyeti birbirine eş kavramlar değildir. Fiil ehliyetine sahip olmayanların dava ehliyeti olmadığı yönündeki bir ifade doğru olmayacaktır. Zira devlet tüzel kişiliğinden ayrı olarak hak ve fiil ehliyeti bulunmayan kurumların dava ehliyeti olduğu 659 s. KHK ile kabul edilmiştir, bkz. **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 220.

³⁶⁰ HMK m. 114-115 hükümlerinde düzenlenen dava şartı, bir davanın esasına ilişkin yargılama yapılabilmesi için varlığı yahut yokluğu gerekli olan hallerdir. Dava şartlarından birinde veya birkaçında eksiklik bulunduğu halde açılan bir dava derdesttir ancak kural olarak bu davanın esas hakkında inceleme yapılamaz; hakimin davayı usulden reddetmesi gerekir. Dava şartları mahkemeye veya dava konusuna ilişkin; yahut dava ehliyetinde olduğu gibi taraflara ilişkin olabilir. **Kuru/Aydın**, Usul Hukuku, s. 130.

³⁶¹ **Kuru/Aydın**, Usul Hukuku, s. 116

³⁶² **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 195

³⁶³ **Görgün/Börü/Kodakoğlu**, s. 195.

³⁶⁴ **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 224.

tarafın yasal temsilcisi geçersiz işleme icazet verirse yapılmış olan usul işleminin geçerlilik kazanacağı ileri sürülmektedir.³⁶⁵ Dava ehliyeti bakımından önem arz eden bir diğer husus da HMK m. 375/1-c gereği “*Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması*”nın yargılamanın iadesi sebebi teşkil etmesidir. Yargılamada dava ehliyeti olmayan bir taraf, yasal temsilcisi olmayan bir kişi tarafından temsil edildiğinde HMK m. m. 375/1-c gereği yargılamanın iadesinin talep edilmesi mümkündür.³⁶⁶

Sonuç olarak resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların büyük çoğunluğu dava yolu ile kullanıldığından, hak sahibinin dava ehliyetine sahip olması bizzat veya iradi temsilci aracılığı ile davayı takip ederek gerekli usul işlemlerini yapabilmesi ve davada hüküm alabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

2.1.2.2. Sonuçları

Kullanım şekillerine göre kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar iki gruba ayrılır. Bunlar, hak sahibinin irade açıklamasının yeterli olduğu kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ve resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Yapılan bu sınıflandırma özellikle bir kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın iradi temsilci aracılığı ile kullanılabilmesi bakımından önem taşır.³⁶⁷ Kullanımı şekli yönünden hak sahibinin irade açıklamasının yeterli olduğu haklarda, kişinin bu iradeyi ortaya koyması, arzu edilen hukuki sonucun doğması bakımından yeterlidir. Örneğin nişanlılardan biri nişanı bozma iradesini açıkladığında, bu açıklama ile birlikte söz konusu kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkını kullanmış olur. Bu nedenle irade açıklamasının yeterli olduğu kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından iradi temsil mümkün değildir.

Kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar; dava, başvuru veya şikayet yolu ile kullanılır. Bu haklar bakımından resmi

³⁶⁵ Atal/Ermenek/Erdoğan, s. 224; Görgün/Börü/Kodakoğlu, s. 197.

³⁶⁶ Kuru/Aydın, Usul Hukuku, s. 116.

³⁶⁷ Karakaş, s. 81-82.

makamların bir yargılama yapması veya işleme katılması gerekir. Hak sahibinin veya yasal temsilcisinin bu haklar bakımından iradi temsilci ataması ve iradi temsil ile yapılmış olan başvuruyu geri alması mümkündür.³⁶⁸ Örneğin nişanın bozulması sebebiyle manevi tazminat talep etmek isteyen kişi, bu hakkı kullanmaya karar verdikten sonra gerekli usul işlemlerini yürütmek için HMK m. 74 kapsamında özel yetki vermek sureti ile iradi temsilci atayabilir.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaların açılması için aranan özel yetki, bizzat hak sahiplerinin vekilleri bakımından aranmalıdır. Örneğin kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıyan evlat edinme işlemi için açılan davalarda özel yetki gerekir. Ancak evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yönelik TMK m. 318 kapsamında açılan davalarda, sadece davanın taraflarının evlat edinen veya evlat edinilen olması durumunda varsa vekilin özel yetkili olması şarttır. Ancak maddede belirtilen diğer ilgililerin bu davayı açmaları kendilerine ait kişiyeye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımını niteliğinde değildir. Bu nedenle diğer ilgililerin vekilleri bakımından özel yetkili vekaletname aranmaz.³⁶⁹

Resmi makamların katılımını gerektiren hakların büyük kısmı dava yolu ile kullanıldığından hak sahibinin dava ehliyeti de önem taşımaktadır. Kişinin bizzat veya yetkili temsilcisi aracılığı ile davacı veya davalı sıfatı ile davayı takip edebilmesi ve hüküm alabilmesi için dava ehliyetine sahip olması gerekir.³⁷⁰ Dava ehliyetine sahip olmayan kişilerin dava açması halinde ise yasal temsilcinin sonradan icazet verip veremeyeceği konusunda farklı yıllarda farklı kararlar verilmiştir.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde de olan boşanma davasına ilişkin 2013 tarihli bir kararına göre Yargıtay'ın yerleşik uygulaması icazetin verilebileceği yönündedir ve söz konusu kararda “*özellikle ayırt etme gücüne sahip bulunmayan kişinin açmış olduğu*

³⁶⁸ Karakaş, s. 84.

³⁶⁹ 18. HD., E. 2015/2510 K. 2015/16201 T. 10.11.2015.

³⁷⁰ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 219.

davanın yasal temsilcisinin icazet vermesiyle geçerlilik kazanacağı” ifade edilmiştir.³⁷¹ Anılan kararda bu durumun Yargıtay’ın yerleşik uygulaması ile uyumlu olduğu belirtilmiş ve HGK, 07.04.1965, E. 1/26 esas, K. 149 kararına atıf yapılmıştır. Atıf yapılan HGK kararında icazetin daha önceki işlemleri geçerli kılmak üzere yapılmış bir işlem olması sebebi ile icazetin geriye yürüyeceği ifade edilmiştir.³⁷²

Ayrıca söz konusu Yargıtay kararında yerleşik uygulamanın 09.03.1955 gün ve E. 22, K. 2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gerekçesiyle de uyumlu olduğu ifade edilmiştir. Bahsi geçen İçtihadı Birleştirme Kararında TMK m. 15’te düzenlenen ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmayacağına ilişkin hükmün mutlak surette herhangi bir hareketin hukuken hiçbir netice doğuramayacağı şeklinde yorumlanamayacağı ifade edilmektedir. İçtihadı birleştirme kararına göre hükmün lafzını ruhu ile kontrol etmek gerekir. Söz konusu hüküm ile amaçlanan tam ehliyetsiz kişilerin korunmasıdır.³⁷³ Dolayısıyla tam ehliyetsizin korunmasına hizmet eden durumlarda bu kişilerin fiillerine hukuki sonuç bağlanabilir ve bu amaca hizmet edecek şekilde yasal temsilcinin verdiği icazet geriye etkili olacak şekilde değerlendirilebilir.

Yargıtayın yerleşik uygulaması ile aynı yönde olan ve İBK ile desteklenen 2013 tarihli kararın aksine, 2016 tarihli bir başka kararda Yargıtay; dava ehliyeti bulunmayan tam ehliyetsiz kişiye karşı açılan ve yasal temsilcisinin yokluğunda sürdürülen davanın yasal

³⁷¹ 2. HD., E. 2013/2735, K. 2013/15307, T. 3.06.2013.

³⁷² “...Medeni yasanın 13 ve sonraki maddelerindeki temyiz yeteneğine ilişkin hükümler, bu yetenekten yoksun olan kişileri korumak amacıyla konulmuş bulunduğu göre, bu hükümlerin, amacına aykırı olarak uygulanmaması gereklidir. Bu davada, davacının vekili durumunda bulunan avukat Abdullah’ın açmış olduğu davaya ve yaptığı işlemlere, vasinin bu avukatı yeniden vekil atayarak icazet vermiş olması, davacının yararına bir sonuç doğuracağından, davanın başından beri yapılan işlemlerin geçerli sayılması, bu bakımdan dahi, yasa hükümlerine uygun düşmektedir ve böyle durumlarda, temyiz yeteneğinden yoksun bulunanların yaptıkları işlemlerin icazetle geçerlilik kazanamayacağı kabulü, korumak istenilen kimsenin yararına değil, zararına sonuç vereceğinden, hukuka aykırı olur...”

³⁷³ YİBGK 09.03.1955 gün ve E. 22, K. 2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı “... Şöyle ki; Medeni Kanunun (Mümeyyiz olmayan şahsın tasarrufu hukuki bir hüküm ifade etmez. Kanunda muayyen istisnalar bakidir.) hükmünü ihtiva eden onbeşinci maddesini mutlak surette yani mümeyyiz olmayanın yaptığı herhangi bir hareketin hukuken hiçbir nitece doğuramayacağı şeklinde tefsir etmek doğru olmaz. Çünkü Medeni Kanunumuzun birinci maddesine göre kanunun tefsirinde lafzı kadar ruhu da esas teşkil eder. Her hükmün lafzı ruhu ile kontrol edilmek gerekir. Medeni Kanunun onbeşinci maddesindeki hükmün vazında asıl gaye ve maksadın Medeni hakları kullanmaktan gayri mümeyyizlik sebebiyle mahrum olan kimselerin korunması olduğu meydandadır...”

temsilcinin icazeti ile geçerlilik kazanmayacağı yönünde hüküm kurmuştur.³⁷⁴ Söz konusu karara göre “... *dava ehliyeti bulunmayan (tam ehliyetsiz) kişiye karşı açılan ve kanuni temsilcisinin yokluğunda sürdürülen dava, yasal temsilcinin izniyle hukuki varlık ve geçerlilik kazanmaz. Yasal temsilci, tam ehliyetsizin yaptığı işleme sonradan icazet vermiş olsa bile, işlem geçerli hale gelmez. Eğer yasal temsilci tam ehliyetsizin yaptığı işlemi, gerekli ve onun çıkarlarına uygun buluyor ve devam ettirmek istiyorsa, o işlemi yeniden ve kendisi yapmak zorundadır.*”³⁷⁵ Bahsi geçen kararda verilen icazetin işlemi geçerli hale getirmeyeceği şeklindeki yorum kanaatimizce isabetsiz olsa da söz konusu dava bakımından icazetin davada hüküm kurulduktan sonra verildiğine de dikkat çekmek gerekir. Nitekim Yargıtay, dava ehliyeti bulunmayan tarafın savunmalarını ileri sürme ve ispat hakkı bakımından da değerlendirme yapmış ve bu değerlendirmeyle birlikte yasal temsilcinin icazet vermesinin hukuki önemi olmadığı sonucuna varmıştır.³⁷⁶

2.2. EHLİYET GRUPLARINA GÖRE KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların farklı ehliyet grupları bakımından değerlendirilmesi yapılırken hakkı kullanıp kullanmama konusunda karar verme aşaması ve hakkı fiilen kullanma aşaması ayrı değerlendirilmelidir. Buna ek olarak bazı kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilci rızasının da göz önünde bulundurulması gerekir.³⁷⁷ Bu kapsamda genel olarak ehliyet türleri ve bunların kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanması incelenecektir.

³⁷⁴ **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 224, dn. 27.

³⁷⁵ Yargıtay, 2. Hukuk Dairesi, E. 2015/24007, K. 2016/439, T. 13.01.2016.

³⁷⁶ Yargıtay, 2. Hukuk Dairesi, E. 2015/24007, K. 2016/439, T. 13.01.2016; “*Bu bakımdan tam ehliyetsiz erkeğe karşı açılan davada, hüküm kurulduktan sonra yasal temsilcisinin onay vermesinin hukuki bir önemi bulunmamaktadır. Davalının yargılamayla ilgili açıklamada bulunma, bu çerçevede savunmalarını ileri sürme ve ispat hakkı mevcuttur. Bu hakkını, ancak kendisine atanmış olan kanuni temsilcisi vasıtasıyla kullanması mümkündür (HMK md. 114/1 -d). Davalı erkeğin kısıtlanması nedeniyle kendisine atanmış olan kanuni temsilcisine usulüne uygun olarak dava dilekçesi tebliğ edilmeden, ön inceleme duruşmasına ve tahkikat duruşmasına davet edilerek (HMK mad.147) göstermesi halinde delilleri toplanmadan yokluğunda karar verilmesi hukuki dinlenilme hakkına (HMK mad. 27.140-141) aykırı olup hükmün bu sebeple bozulmasını gerektirmiştir.*”

³⁷⁷ **Breitschmid**, s. 90.

2.2.1. Tam Ehliyetliler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

2.2.1.1. Tam Ehliyetliler

Ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan ve kendisine yasal danışman atanmamış her ergin kişinin fiil ehliyeti tamdır (TMK m. 10). Bu kişiler kendi fiilleri ile her türlü hak kazanabilir ve borç altına girebilir.³⁷⁸ Fiil ehliyetinin kapsamına hukuki işlem ehliyeti, tasarruf ehliyeti, haksız fiillerden sorumlu olma ehliyeti ve dava ehliyeti de girer.³⁷⁹ Dolayısıyla tam ehliyetli kişiler sayılan bu ehliyetlere de sahiptir.

2.2.1.2. Tam Ehliyetlilerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı

Tam ehliyetliler kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat olarak kullanabilirler.³⁸⁰ Bu sonuca TMK m. 16 hükmünden ulaşmak mümkündür. Yukarıda incelendiği üzere Türk hukuku bakımından kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasına ilişkin düzenleme sınırlı ehliyetsizlere ilişkindir. Tam ehliyetlilere ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmamakla birlikte, buna gerek de yoktur. Yasa koyucu TMK m. 16 hükmü ile ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları yasal temsilci rızası olmadan kullanabileceğini düzenlemiştir. Anılan hükümden hareketle, sınırlı ehliyetsizlere tanınan bu hukuki imkanın tam ehliyetliler bakımından evleviyetle³⁸¹ (*a fortiori*) geçerli olduğu söylenebilir.³⁸²

Tam ehliyetlilerin kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklarını bağımsız olarak kullanabilmesi, hakkı kullanmaya karar verme ve hakkı fiilen kullanma bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar kural olarak hakkı kullanmaya ilişkin

³⁷⁸ Öztan, Kişiler, s. 165.

³⁷⁹ Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler Hukuku, s. 285 vd; Öztan, Kişiler, s. 165.

³⁸⁰ Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 130.

³⁸¹ Kanunun evleviyetle (haydi haydi) uygulanması, belirli bir eylem, davranış veya ilişki hakkındaki kanun hükmünü veya bu hükümden çıkan ilişkiyi, benzer fakat kanunda düzenlenmemiş bulunan bir eylem, davranış veya ilişkiye uygulamaktır. Kıyasen uygulama kanunun evleviyetle uygulaması esasını da kapsar, bkz. Edis, s. 144; Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler Hukuku, s. 124 vd.

³⁸² Karakaş, s. 70.

kararın bizzat hak sahibi tarafından verilmesi gereken haklardır.³⁸³ Ancak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından kişinin ayırt etme gücü bulunmadığı hallerde yasal temsilcinin hakkı kullanıp kullanmamaya karar verebileceği (ve hakkı fiilen kullanabileceği) kabul edilmektedir. Örneğin manevi tazminat davası açma bakımından durum böyledir. Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan bu davayı açıp açmamaya ilişkin karar yasal temsilci tarafından verilebilir. İşte bu noktada tam ehliyetliler bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkı kullanmaya ilişkin karar, söz konusu hak ister nispi ister mutlak nitelikte olsun bizzat tam ehliyetli kişi tarafından verilmelidir. Tam ehliyetliler bakımından yasal temsil zaten gündeme gelmemekle birlikte, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın kullanımına ilişkin karar, tam ehliyeti kişinin iradi temsilcisi tarafından da verilemez.³⁸⁴

Kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanıp kullanmama konusunda kararın verilmesinden sonra, hakkın fiilen uygulanması bakımından ise durum farklıdır. Bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda, hakkı kullanmaya karar veren tam ehliyetli kişi, hakkın fiilen uygulanması konusunda iradi temsilci atayabilir.³⁸⁵ Örneğin boşanma davası açmak isteyen kişi, davayı açması ve yürütmesi için bir avukatı yetkilendirebilir. Vekilin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin davaları açma ve takip etme bakımından özel olarak yetkilendirilmiş olması (HMK m. 74) gerekir.

Ancak birtakım kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda tam ehliyetli kişi hakkı kullanmaya ilişkin kararı bizzat verse de hakkın fiilen uygulamaya konması için bile iradi temsilci atayamaz.³⁸⁶ Örneğin; evlenme, nişanlanma, nişanı bozma, tanıma beyanında bulunma, ölüme bağlı tasarruf yapma bakımından durum böyledir.³⁸⁷ Bu tip haklar bakımından kişi kararı bizzat vermesine ek olarak konuya ilişkin iradesini de kendisi açıklamalıdır.³⁸⁸

³⁸³ Oğuzman/Barlas, s. 160; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 129.

³⁸⁴ Oğuzman/Barlas, s. 160; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 129; Ertaş, s. 4.

³⁸⁵ Özsunay, Giriş, s. 240; Kayıhan/Ünlütepe, s. 256; Oğuzman/Barlas, s. 160; Kavak, s. 180; Breitschmid, s. 90.

³⁸⁶ Dural/Öğüz, s. 79; Hatemi, Kişiler, s. 40; Kayıhan/Ünlütepe, s. 256; Oğuzman/Barlas, s. 162.

³⁸⁷ Özsunay, Giriş, s. 240; Kayıhan/Ünlütepe, s. 256; Kavak, s. 180; 8. HD., E. 2017/844 K. 2017/4133 T. 23.03.2017.

³⁸⁸ Hatemi, Kişiler, s. 40; Kayıhan/Ünlütepe, s. 256.

Ancak örneğin nişanı bozduktan sonra bundan doğan talepleri için dava açmak isteyen tam ehliyetli kişi bu taleplerini vekil aracılığıyla ileri sürebilir.³⁸⁹

2.2.2. Sınırlı Ehliyetliler Yönünden Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

2.2.2.1. Sınırlı Ehliyetliler

Sınırlı ehliyetliler ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlı olmayan kişilerdir.³⁹⁰ Öğretide yasal danışman atanan kişiler ile tartışmalı olmakla birlikte evli kişiler sınırlı ehliyetli olarak değerlendirilmektedir.³⁹¹ 4721 sayılı TMK, önceki kanunun aksine evli kişilerin ehliyetlerini sınırlayan halleri azaltmış; cinsiyet eşitliğine de uygun olarak eşlerin ve evlilik birliğinin korunmasını sağlamak amacıyla sınırlama getiren hükümler düzenlemiştir.

Bu kapsamda TMK m. 194 ile aile konutunun korunması için eşlerden birinin diğer eşin açık rızası olmaksızın aile konutuna ilişkin kira sözleşmesini feshedemeyeceği, aile konutu devredemeyeceği veya üzerindeki hakları sınırlayamayacağı düzenlenmiştir. Benzer şekilde TBK m. 584 gereği eşlerden biri, ticari işlere ilişkin işler hariç olmak üzere, diğer eşin yazılı rızası olmadıkça kefil olamaz. Ayrıca eşler, diğer eşin rızası olmadan paylı mülkiyet konusu malda tasarrufta bulunamaz (TMK m. 223); ortaklık mallarına girecek olan mirası reddedemez veya tereke borca batık ise mirası kabul edemez (TMK m. 263, 265). Söz konusu bu işlemler bakımından evli kişilerin ehliyetlerinin sınırlandığı ifade edilmektedir.³⁹²

³⁸⁹ Ertay, s. 4.

³⁹⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 116; Hatemi, Kişiler, s. 21; Kurt, Ekrem, “Kendilerine Yasal Danışman Atanan Kişilerin Hukuki Durumu”, ABÜHFD, Cilt: 4, Sayı: 8, 2016, s. 44 vd; AYM'nin 29/11/1990 t. E. 1990/30, K. 1990/31 sayılı kararı ile iptal edilen 743 s. MK m. 159 hükmüne göre evli kadınların bir meslek veya sanatla uğraşabilmesi için kocalarının rızası gerekmekteydi. Hükmün yürürlükte olduğu dönemde evli kadınların da sınırlı ehliyetli olduğu yönünde bkz. Ataay, Şahıslar, s. 78, Hatemi, Kişiler, s. 21; Kendilerine yasal danışman atanan kişilerin ehliyetlerinin sınırlı olmadığı yönündeki görüşler için bkz. Kılıçoğlu, Medeni, s. 262.

³⁹¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler, s. 336.

³⁹² Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler, s. 339.

Kendilerine yasal danışman atanan sınırlı ehliyetliler ise fiil ehliyetinin şartlarına sahip olmakla birlikte kendilerinin veya rızası gereken kişilerin menfaatini korumak maksadıyla kanunda belirlenmiş bazı işlemler için ehliyetleri sınırlanmış kişilerdir.³⁹³ Bu işlemler bakımından yasal danışmanın olumlu görüş bildirilmesine ihtiyaç duyarlar. Yasal danışmanlık, kanunda açıkça belirtilmemiş olsa da öğretilerde oy danışmanlığı, yönetim danışmanlığı ve karma danışmanlık olarak üç grupta incelenmektedir. Oy danışmanı TMK m. 429/1’de tahdidi olarak sayılan ve sınırlı ehliyetli tarafından yapılacak olan işlerde olumlu görüşü alınmak üzere atanır.³⁹⁴

Oy danışmanı sınırlı ehliyetlinin yasal veya iradi temsilcisi değildir.³⁹⁵ Hükümde sayılan işlemleri sınırlı ehliyetli adına oy danışmanı yapmaz.³⁹⁶ Sınırlı ehliyetli bu işlemleri bizzat yapar ancak işlemin geçerliliği bakımından danışmanın olumlu oyu gerekir. Bu oy alınmadan yapılan işlemin akıbeti yasal temsilci rızası alınmadan sınırlı ehliyetsiz tarafından yapılan borçlandırıcı işlem gibidir.³⁹⁷ Olumlu oyun verilmesine kadar işlem askıda geçersizdir ve bu durum hakim tarafından re’sen dikkate alınır.³⁹⁸ Danışmanın olumlu görüş açıklaması bakımından TMK m. 451 hükmü kıyasen uygulanır ve hâkimin belirleyeceği uygun bir süre içinde görüş yasal danışman görüş bildirilmez ise, diğer taraf

³⁹³ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, *Kişiler*, s. 336; Fiil ehliyetinin sınırlanması her halde kişiyi sınırlı ehliyetsiz haline getirmez. Yasal danışman atanması kişinin ehliyetinin, sınırlı ehliyetsiz durumuna getirilmeden sınırlanmasını ifade eder, **Kurt**, s. 49.

³⁹⁴ TMK m. 429 hükmünde her ne kadar “*görüşü alınmak üzere*” yasal danışman atanacağı ifade edilmişse de bundan yasal danışmanın olumlu görüşü anlaşılmalıdır, bkz. **Hatemi**, *Kişiler*, s. 48; **Tat, Orkun**, *Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 23; **Kurt**, s. 54; “*Oy danışmanlığında kişi tüm medeni haklarını kullanma yeteneğine (ehliyet) sahiptir. Yaptığı işlemin hukuken geçerliği için, danışmanın olurluğunu almış olması veya danışmanın yapılan işleme sonradan olurluğunu vermesini gerektirir...*” 2. HD., E. 1994/2054 K. 1994/2859 T. 23.03.1994.

³⁹⁵ “*...iştirak müşaviri, vasi gibi kanuni temsilci değildir. Kendisine iştirak müşaviri tayin edilen kişi müşavirin izni ile tek başına dava açabileceği gibi müşavirle birlikte de dava açabilir veya açılan davaya müşavir sonradan icazet (olur) verebilir...*” 1. HD. E. 1993/11520, K. 1993/5506, T. 26.04.1994.

³⁹⁶ **Gençcan, Ömer Uğur**, *Vasi-Kayyım Yasal Danışman ve Vesayet Daireleri*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 1049; “*...Danışman işlemin yapılmasına katılamaz, kendisine danışman atanan kimse yerine geçerek veya onu temsilen bir işlem yapamaz...*” 2. HD., E. 1994/2054 K. 1994/2859 T. 23.03.1994; Eğer kendisine oy danışmanı atanan kişi söz konusu hukuki işlemi bizzat yapabilecek durumda değilse bu durumda kayyım tayinine gidilir., **Özcan, Bilge**, “*Kanuni Müşavirlik ve Federal Mahkemenin Bu Konuya İlişkin Görüşü*”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975 Cilt-I, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977, s. 297-329, s. 310.

³⁹⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 118.

³⁹⁸ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 107.

bununla bağılı olmaktan kurtulur.³⁹⁹ Oy danışmanının görüşünü açıklaması şekle tabi değildir. İzin veya icazet şeklinde veya işleme katılma şeklinde açıklanabilir.⁴⁰⁰

Yönetim danışmanlığında yasal danışman sınırlı ehliyetli kişinin mallarını yönetmek için gerekli işlemleri yapmaya yetkilidir.⁴⁰¹ Yetkinin sınırını, malvarlığının yönetimine ilişkin kapsam oluşturur. Bu bakımdan malvarlığının yönetimi dışında kalan işlemler için kişi tam ehliyetli gibidir. Kendisine yönetim danışmanı atanan kişi geliri ve kişisel kazancında dilediği tasarrufta bulunabilir (TMK m. 429/2) ancak mallarının sermaye bölümünü yönetme yetkisini haiz değildir.⁴⁰²

Öğretide yönetim danışmanının sınırlı ehliyetlinin malvarlığını yönetme yetkisine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre yönetim danışmanı malvarlığına ilişkin işlemler bakımından sınırlı ehliyetlinin yasal temsilcisi konumundadır.⁴⁰³ Bu görüşe göre yönetim danışmanı malvarlığının sermaye bölümüne ilişkin işlemleri doğrudan yapabilir, sınırlı ehliyetli kişi ise yönetim danışmanının kapsamına giren işlemleri bizzat yapamaz.⁴⁰⁴ Diğer bir görüşe göre ise yönetim danışmanı sınırlı ehliyetlinin malvarlığına ilişkin davalarda dava takip yetkisine sahiptir, bu davaları görevi gereği taraf sıfatı ile yürütür.⁴⁰⁵ Ancak yönetim danışmanının yetkisi dava takip yetkisine sahip olmakla sınırlı olmadığından bu görüş kanaatimizce isabetli değildir. Zira yönetim danışmanı sınırlı ehliyetlinin malvarlığına ilişkin farklı işlemleri yapma yetkisine de sahiptir.⁴⁰⁶

³⁹⁹ **Elgün Toğrul, Emel Şeyda**, Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 343.

⁴⁰⁰ **Tat**, s. 21.

⁴⁰¹ **Öztan**, Kişiler, s. 224.

⁴⁰² **Tat**, s. 79.

⁴⁰³ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 968; Benzer yönde, “*Her ne kadar idare müşaviri; müşaviri olduğu kişinin mal varlığına ilişkin işlemler bakımından onun kanuni temsilcisi durumunda olduğundan, bu nitelikteki davaları tek başına açabilir, o kişiye karşı açılmış davaları yine aynı şekilde takip edebilirse de iştirak müşaviri, müşaviri olduğu kişi adına onun iştiraki olmaksızın dava açamaz...*” 1. HD. E. 1993/11520, K. 1993/5506, T. 26.04.1994.

⁴⁰⁴ **Öztan**, Kişiler, s. 224.

⁴⁰⁵ **Elgün Toğrul**, s. 353-354.

⁴⁰⁶ **Tat**, s. 79.

Yönetim danışmanlığına ilişkin bir diğer tartışma konusu ise yönetim danışmanının yapabileceği işlemler bakımından vasilik kurumunda olduğu gibi bir izne tabi olup olmadığıdır. Bu kapsamda yönetim danışmanının sınırlı ehliyetlinin malvarlığına ilişkin işlemleri (dava açmak ve tasarruf işlemleri vb.) izne ihtiyaç duymadan yapabileceği görüşü bulunmakla birlikte⁴⁰⁷ bu görüş yasal danışmanı veliliğe yaklaştırdığından eleştirilmektedir. Bir diğer görüşe göre ise yönetim danışmanı vesayet dairelerinin iznine tabi olan işlemler bakımından (TMK m. 462-463) tıpkı vasi gibidir.⁴⁰⁸ Bu izin alınmadığı takdirde TMK m. 465 hükmü kıyasen uygulanır. Bu görüşü savunanlara göre sınırlı ehliyetliler için öngörülen vasilikte dahi pek çok işlemi vesayet dairelerinin iznine tabi tutmuştur. Bu husus ile birlikte değerlendirildiğinde sınırlı ehliyetli bir kişiye atanan yönetim danışmanının tasarruf alanı daha geniş tutulmamalıdır.⁴⁰⁹

Bir diğer yasal danışmanlık türü ise TMK’da açıkça düzenlenmemiş olan karma danışmanlıktır. Kendisine karma danışman atanan kişi malvarlığının sermaye kısmını yönetme yetkisine sahip değildir; TMK m. 429/1’de sayılan işlemler için de yasal danışmanının oyu gerekir.⁴¹⁰ Bunlar dışında kalan işlemleri ise tek başına yapması mümkündür.⁴¹¹ Fiil ehliyetini sınırlama yönünden bir sıralama yapıldığında en ağır karma danışmanlık, en hafifi ise oy danışmanlığı olarak değerlendirilir.⁴¹² Bu nedenle karma danışmanlık vesayete en yakın olandır.⁴¹³

2.2.2.2. Sınırlı Ehliyetlilerin Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmaya ilişkin karar bizzat sınırlı ehliyetli kişi tarafından verilmelidir.⁴¹⁴ Sınırlı ehliyetli kişi bu haklardan birini kullanmaya yönelik

⁴⁰⁷ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 969.

⁴⁰⁸ Tat, s. 81.

⁴⁰⁹ Elgün Toğrul, s. 355; Aksi yönde bkz. Kurt, s. 67.

⁴¹⁰ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 970.

⁴¹¹ Öztan, Kişiler, s. 224.

⁴¹² Öztan s. 309.

⁴¹³ Vesayetten farklı olarak yasal danışmanlık altındaki kişinin şahsına özen gösterilmesi gerekmez.; Ayan, Mehmet, “Kanuni Müşavir Atanan Kişinin Fiil Ehliyeti”, DÜHFD, Cilt: 3, Sayı: 3, 1985, s. 426;

⁴¹⁴ “...Kendisine müşavir tayin olunan kişi şahsına sıkı sıkıya bağlı, haklarını kullanırken müşavire danışmak zorunda değildir...” 2. HD. E. 8298, K. 8002, T. 16.12.1974; “... Hacrine gerektiren yeterli sebep bulunmayan kişiye, yararlarını korumak amacı ile kanunî müşavir tayin olunur (MK. 379). Bu gibi kişiler, hukuk açısından, mahdut ehliyetlidirler. Yani mümeyyiz küçükler gibidirler. Onun için şahıslarını sıkı

iradesini yasal danışmana veya iradi temsilciye bırakamaz.⁴¹⁵ Hakkı kullanmaya ilişkin kararın verilmesinden sonra hakkı fiilen uygulamaya yönelik işlemler bakımından ise TMK m. 429/1 önem taşımaktadır. Hükümde kendisine oy danışmanı atanan kişiler bakımından *dava açma* yasal danışmanın olumlu oyunu gerektiren işlemler arasında sayılmıştır.⁴¹⁶ Ancak dava yoluyla kullanılan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından sınırlı ehliyetli kişi, yasal danışmanın onayına ihtiyaç duymaz.⁴¹⁷ Bu davalar bakımından sınırlı ehliyetli kişi dava ehliyetine sahiptir.⁴¹⁸

Kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakka ilişkin dava, aynı zamanda kişinin malvarlığına ilişkin neticeler de doğuruyor ise bu durumda Yargıtay, yasal danışmanın oyunu aramaktadır. Bunlara örnek olarak boşanma ve evlat edinme verilebilir.⁴¹⁹ Her ne kadar Yargıtay uygulaması bu yönde olsa da öğretide bu uygulamanın isabetli olmadığına ilişkin görüşler bulunmaktadır.⁴²⁰ Kanaatimizce de dava yolu ile kullanılan kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak için yasal danışmanın oyunu aramak isabetli değildir. Zira yasa koyucu TMK m. 16'da sınırlı ehliyetli kişiler bakımından dahi bu konuda yasal temsilci rızasını aramamaktadır.⁴²¹

sıkıya bağlı haklarını doğrudan doğruya kullanırlar. Olayda miras bırakana, yani vasiyetçiye kanunî müşavir tayin edilmiştir. MK.nun 379. maddesinde, hangi konularda kanunî müşavirin düşüncesine başvurulacağı gösterilmiştir. Bunlar arasında şahsa bağlı hak niteliğinde olan vasiyete yer verilmemiştir. Öyle ise kendisine kanunî müşavir tayin olunan kişi, müşavirin reyini [oyunu] almadan vasiyet yapabilir..." 2. HD., E. 1983/978 K. 1983/2735 T. 29.03.1983.

⁴¹⁵ **Kurt**, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 129.

⁴¹⁶ "... Kendisine danışman atanan kişi danışmanın izni ile tek başına dava açabileceği gibi danışmanla birlikte de dava açabilir ya da açılan davaya danışman sonradan icazet verebilir. Ancak yasal danışman, danışmanı olduğu kişi adına onun katılımı olmaksızın dava açamaz onun aleyhine açılan davayı tek başına yürütemez..." 1. HD., E. 2016/13523 K. 2019/6030 T. 25.11.2019; **Kurt**, dava açma konusunda aranan olumlu görüşün yalnızca TMK m. 429'da sayılan husular için gerekli olduğu görüşündedir., **Kurt**, s. 57.

⁴¹⁷ "Kendisine müşavir tayin olunan kişi şahsına sıkı sıkıya bağlı, haklarını kullanırken müşavire danışmak zorunda değildir.", 2. HD., E. 1974/8298 K. 1974/8002 T. 16.12.1974; **Öztaş, Bilge**, Aile Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 1344; **Tat**, s. 26; **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 1047; **Tekinay, Selahattin Sulhi**, Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 538.

⁴¹⁸ "... Gerek uygulamada gerek bilimsel alanda ortaklaşa kabul edildiği üzere, kendisine danışman atanan kimse medeni hakları kullanma ehliyetine sahiptir. Özellikle şahıs varlığı haklarını hiçbir kısıtlama olmaksızın tek başına kullanabilir..." 1. HD., E. 2016/13523 K. 2019/6030 T. 25.11.2019; **Elgün Toğrul**, s. 344.

⁴¹⁹ "Öte yandan davacı L. H.'nin evlat edinme davası açması ise, kendisine atanan "yasal danışmanın" görüşüne tabidir..." 2. HD., E. 2011/15963 K. 2012/31130 T. 20.12.2012.; 2. HD. E. 2001/415, K. 2001/2497, T. 15.02.2001.

⁴²⁰ **Tat**, s. 26.

⁴²¹ **Kurt**, s. 57.

Uygulama dikkate sınırlı ehliyetli malvarlığını etkileyen kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmak için dava açmak istediğinde yasal danışmanın iznini almak durumundadır.⁴²² Davanın açılmasından önce izin verilebileceği gibi davanın açılmasından sonra da icazet verilebilir.⁴²³ İzin veya icazet veren yasal danışmanın duruşmalara katılma zorunluluğu olmamakla birlikte katılması ve sınırlı ehliyetliye yardımcı olması mümkündür.⁴²⁴ Yasal danışman kendisinden izin alınmadan açılan davaya icazet vermezse dava usulden reddedilir. Sınırlı ehliyetli yasal danışmanın olumsuz oyuna karşı vesayet makamına, vesayet makamının kararına karşı da gerekirse denetim makamına başvurabilir (TMK m. 461). Bu nedenle davanın usulden reddedilmesinden önce sınırlı ehliyetlinin varsa bu başvurularına ilişkin kararın neticesi beklenmelidir.⁴²⁵

2.2.3. Sınırlı Ehliyetsizler Yönünden Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

2.2.3.1. Sınırlı Ehliyetsizler

TMK m. 14 hükmü ile ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyetine sahip olmadıkları düzenlenmiştir. Bu kişiler bakımından ehliyetsizlik esastır. Ancak ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar için ehliyetsizlik, sınırlı bir özellik taşır.⁴²⁶ Bu kişiler ayırt etme gücüne sahip olduklarından kısmen de olsa kendi lehlerine haklar ve kendi aleyhlerine borçlar yaratabilecek durumdadır.⁴²⁷

⁴²² **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 972.

⁴²³ İzin veya icazetin bir şekle tabi olmadığı kabul edilmektedir. Yasal danışman davadan önce yazılı izin verebileceği gibi sınırlı ehliyetli ile birlikte dava dilekçesini de imzalayabilir. Davanın açılmasından sonra verilen icazet bakımından da iznin yazılı olarak verilmesi yahut duruşmaya katılmak suretiyle sözlü verilmesi de mümkündür; Bkz. **Elgün Toğrul**, s. 345-346.

⁴²⁴ **Elgün Toğrul**, s. 346; Öte yandan yasal danışmanın aynı zamanda iradi temsilci olarak atanıp sınırlı ehliyetli adına davayı açarak sürdürmesi kanaatimizce ancak avukat olması halinde mümkündür (Av. K. m. 35). Normal şartlarda sınırlı ehliyetsizin dava açabilmesi için (kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin davalar hariç) yasal danışmanın olumlu oyu yeterlidir. Sınırlı ehliyetli davasını bizzat yürütebileceği gibi bir iradi temsilci de atayabilir. Ancak eğer avukat ise yasal danışmanın aynı zamanda iradi temsilci olarak atanabilmesi de mümkündür, benzer yönde bkz. **Öztan**, s. 314; **Tat**, s. 29.

⁴²⁵ **Elgün Toğrul**, s. 347.

⁴²⁶ **Ataay**, Şahıslar, s. 79; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 304.

⁴²⁷ **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 322.

Sınırlı ehliyetsiz olarak isimlendirilen ilk grup ayırt etme gücüne sahip olan küçüklerdir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler, olağan erginlik yaşı olan 18 yaşını doldurmamış (TMK m. 11) yahut evlenme (TMK m. 11) veya ergin kılınma (TMK m. 12) ile ergin statüsü kazanmamış olan kişilerdir.⁴²⁸

Bu ehliyet grubuna dahil olan ikinci grup ise ayırt etme gücüne sahip olan kısıtlılardır. Kısıtlama, kişinin ehliyetinin TMK m. 405 vd. maddelerinde sayılan sebeplerden birinin varlığı dolayısıyla kısmen veya tamamen kaldırılmasıdır.⁴²⁹ Kısıtlama sebepleri kanunda akıl hastalığı veya akıl zayıflığı (TMK m. 405); savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim (TMK m. 406); özgürlüğü bağlayıcı ceza (TMK m. 407) ve kişinin kısıtlanma isteği (TMK m. 408) olarak sayılmıştır. Kişinin kısıtlanma sebebi, ehliyet grubunun belirlenmesi bakımından önem taşır. Eğer kişinin kısıtlama sebebi ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyor ise kişi tam ehliyetsiz olur. Örneğin akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanmada veya alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığında kişinin ayırt etme gücünden yoksunluğu ve bunun kişinin ehliyetini etkilemesi gündeme gelebilir.⁴³⁰ Diğer kısıtlama sebepleri bakımından ise kişinin ayırt etme gücü bulunur.

Kısıtlama, kişinin vesayet altına konulması sebeplerinden biri olduğundan kısıtlanan kişiye vesayet makamınca bir vasi atanır (TMK m. 413 vd.)⁴³¹ Vasi, kısıtlının yasal temsilcisidir ve kural olarak vesayet altındaki kişiyi bütün hukukî işlemlerinde temsil eder

⁴²⁸ Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler Hukuku, s. 322.

⁴²⁹ Öztan, Kişiler, s. 158; Akipek/Akıntürk/Ateş, Kişiler Hukuku, s. 302.

⁴³⁰ Öztan, Kişiler, s. 147; Bir kişide var olan akıl hastalığının, ayırt etme gücünü ortadan kaldırmaması veya epilepsi ya da psikoz hallerinde olduğu gibi dönemsel olarak ayırt etme gücünü kaldırması da söz konusu olabilir. Akıl zayıflığı hallerinde de çoğunlukla kişinin ayırt etme gücü bulunur. Bu nedenle hakim, ayırt etme gücünün varlığına yahut yokluğuna ilişkin bir tespit yaparken tıp biliminin verilerine ihtiyaç duyar. TMK m. 409 hükmünde akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlamaya ancak resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verileceği düzenlenmiştir, Erkin, Gözde, Akıl Hastalarının Hukukta Sorumluluk Kavramı Açısından Doğurduğu Sınır Problemleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 152-153; Kişi, akıl hastalığı ayırt etme gücünü ortadan kaldırmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat kullanmaya yetkilidir, Ataay, s. 209.

⁴³¹ Vesayet altındaki kişinin mutlaka kısıtlı olduğu söylenemez. Ana ve babasından velayet kaldırılmış olan yahut ana ve babası ölmüş olan küçükler de vesayet altına konur. Bu durumdaki küçükler kısıtlı değildir ancak vesayet altındadır; Öztan, Kişiler, s. 159.

(TMK m. 448).⁴³² Ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların sınırlı ehliyetsizlik durumu kısıtlılık kararının kesinleşmesiyle başlar.⁴³³ Bu kararın üçüncü kişilere karşı sonuç doğurabilmesi için ise ilan edilmesi şarttır (TMK m. 410/2).

TMK m. 16’da sınırlı ehliyetsizlerin ehliyet durumu düzenlenmiştir. Hükme göre ayırt etme gücüne sahip olan küçüklerin⁴³⁴ ve kısıtlıların kendi işlemleri ile borç altına girebilmeleri⁴³⁵ ancak yasal temsilci rızasının bulunmasına bağlıdır.⁴³⁶ Yasal temsilci rızasının bulunmamasının yaptırımını ise askıda hükümsüzlüktür.⁴³⁷ Kendilerini yükümlülük altına sokan bu işlemler dışında, sınırlı ehliyetsizlerin hukuki durumu ve ehliyetlerinin kapsamı üç grupta incelenebilir. Bunlardan ilki sınırlı ehliyetsizlerin haksız fiillerinden sorumluluğudur. Haksız fiillerden sorumlu olmak, ehliyeti kişinin ayırt etme gücüne göre belirlendiğinden sınırlı ehliyetsizler de haksız fiillerinden sorumludur.⁴³⁸

İkinci grup ise yasak işlemler olarak ifade edilen sınırlı ehliyetsizlerin ve yasal temsilcilerinin yapamayacağı işlemlerdir. TMK m. 449’da sayılan bu işlemler; kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmaktır. Bunlara ek olarak TBK m. 444 gereği rekabet yasağı kaydında bulunmak da sınırlı ehliyetsizler için yasak işlemdir.⁴³⁹ Sınırlı ehliyetsizler sayılan bu işlemleri bizzat yapamayacağı gibi yasal temsilcilerinin

⁴³² Vasiler ve veliler noterlik işlemi yaptırmak isterse, sıfat ve yetkilerini ve işlemi yapmaya izni olduklarını bildirir belge göstermekle yükümlüdürler (1512 s. Noterlik Kanunu m. 79), bkz. **Yener**, s. 106.

⁴³³ **Ayan**, s. 433.

⁴³⁴ Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar bakımından velayete sahip anne ve babanın temsil yetkisi tamken ayırt etme gücüne sahip çocuklarda temsil yetkisinin sınırı TMK m. 16 hükmüne göre belirlenir, **Özcan Büyüktanır**, s. 53.

⁴³⁵ Borç altına girme, yalnızca borçlandırıcı işlemleri değil tasarruf işlemlerini de kapsar. Sınırlı ehliyetsizlerin kendi aleyhlerine sonuç doğuran veya doğurabilecek olan hukuka uygun bütün fiilleri bu kapsamda değerlendirilmelidir., **Ataay**, Şahıslar, s. 89; **Serozan**, Sınırlı Ehliyetsizlik, s. 813.

⁴³⁶ **Öztan**, Kişiler, s. 193; **Ataay**, Şahıslar, s.82; **Hatemi**, Kişiler, s. 29.

⁴³⁷ Askıda hükümsüzlük (noksanlık) halinde, kurucu unsurları bulunduğu için kurulmuş olan bir sözleşmenin hüküm ifade etmesi için bir veya birkaç unsurla tamamlanması gerekir. Bu nedenle sözleşmenin hüküm ifade etmesi askıdadır, bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 185-186; **Ataay**, Şahıslar, s. 100; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 324; **Hatemi**, Kişiler, s. 29; **Serozan**, yasal temsilci onayına kadar hukuki işlemin akıbetini askıda geçersiz olarak ifade etmekle birlikte nişanlanma açısından durumu “*topal ilişki*” olarak ifade etmektedir, bkz. **Serozan**, Sınırlı Ehliyetsizlik, s. 819.

⁴³⁸ **Ataay**, Şahıslar, s. 93; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 335; **Öztan**, Kişiler, s. 131; **Helvacı**, s. 88.

⁴³⁹ **Ataay**, Şahıslar, s. 91; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 335.

rızası ile de yapamaz.⁴⁴⁰ Ayrıca bu işlemlerin sınırlı ehliyetsizin adına yasal temsilcisi tarafından yapılması da mümkün değildir. Aksi halde yapılan işlem kesin hükümsüzdür.⁴⁴¹ Bu nedenle işlemin geçersizliği bizzat sınırlı ehliyetsiz, yasal temsilcisi ve sözleşmenin diğer tarafı da dahil olmak üzere tüm ilgililer tarafından ileri sürülebilir.⁴⁴²

Sınırlı ehliyetsizlerin ehliyet kapsamına ilişkin üçüncü grup ise kendi başlarına yapabilecekleri işlemleri içerir. Bu işlemler sınırlı ehliyetsizi borç altına sokmayan ve onlara yalnızca yarar sağlayan işlemlerdir. Karşılıksız kazanma sağlayan işlemler yapmak⁴⁴³ (TMK m. 16), serbest mallarıyla ilgili işlemler yapmak (TMK m. 357 vd.), bir meslek veya sanatla bağımsız olarak uğraşmak (TMK m. 453) ve bir başkasını temsil etmek⁴⁴⁴ (TMK m. 344) sınırlı ehliyetsiz kişinin kendi başına yapabileceği işlemlerdir.⁴⁴⁵

2.2.3.2. Sınırlı Ehliyetsizlerin Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı

Sınırlı ehliyetsizlerin kendi başlarına yapabilecekleri işlemlerden biri de kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmaktır.⁴⁴⁶ Bu husus daha önce incelendiği üzere TMK m. 16 hükmünde düzenlenmektedir. Yasa koyucu, sınırlı ehliyetsizlerin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanması bakımından yasal temsilci rızasını aramamıştır.⁴⁴⁷ Bu açıdan sınırlı ehliyetsizler tam ehliyetliler gibi değerlendirilmektedir.⁴⁴⁸ Tam ehliyetliler için yasal temsil söz konusu olmadığından, sınırlı ehliyetsiz bir kişinin de yasal temsilcisinin o kişi

⁴⁴⁰ **Öztan**, *Kişiler*, s. 217; **Ataay**, *Şahıslar*, s. 91; **Helvacı**, s. 88.

⁴⁴¹ **Hatemi**, *Kişiler*, s. 39.

⁴⁴² **Akipek/Akıntürk/Ateş**, *Kişiler Hukuku*, s. 335.

⁴⁴³ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 82; Karşılıksız kazandırma kapsamında tipik örnek bağışlamanın kabulüdür. Sınırlı ehliyetsiz kişi kendi lehine yapılmış bağışlamayı tek başına kabul edebilir. Ancak yasakoyucu sınırlı ehliyetsizi zararlı bağışlamalardan korumak adına TBK m. 287/2 hükmünde yasal temsilciye bağışlamayı kabulünü yasaklama veya bağışlanan şeyin geri verilmesini emretme hakkı tanımıştır. Öğretide yasal temsilciye tanınan bu hakka *veto hakkı* denmektedir, bkz. **Hatemi**, *Kişiler*, s. 39; **Helvacı**, s. 85.

⁴⁴⁴ **Akyol**, s. 227; Sınırlı ehliyetsiz kendisine verilen temsil yetkisini aşarsa TBK m. 47 kapsamında değil, TMK m. 452/2 hükmüne göre sorumlu olur, **Öztan**, *Kişiler*, s. 212; Ayrıca belirtmek gerekir ki sınırlı ehliyetsizler veli, vasi, kayyım ve yasal danışman olamazlar, bkz. **Ataay**, *Şahıslar*, s. 87; **Öztan**, *Kişiler*, s. 212.

⁴⁴⁵ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 87, 92; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, *Kişiler Hukuku*, s. 324 vd.; **Helvacı**, s. 87.

⁴⁴⁶ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 83;

⁴⁴⁷ **Serozan**; yargısal erginlik kazanma, evlenme, tanıma gibi bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilci rızası aranması sebebiyle TMK m. 16 hükmünde yer alan “kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.” ifadesini *fazla geniş* bulmaktadır, **Serozan**, *Sınırlı Ehliyetsizlik*, s. 818.

⁴⁴⁸ **Breitschmid**, s. 90; **Helvacı**, s. 80.

adına kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanması mümkün değildir.⁴⁴⁹ Sınırlı ehliyetliler kural olarak dava ehliyetine sahip olmamakla birlikte⁴⁵⁰, ehliyetlerinin genişletilmiş olduğu alanlardan biri olan kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanma konusunda dava ehliyetine sahiptir.⁴⁵¹

TMK m. 16'da kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları *kullanmada* yasal temsilci rızasının gerekli olmadığı düzenlenmiştir. Hakkın kullanılması kapsamına, hakkın ileri sürülmesi ile birlikte hakkın gerçekleştirilmesine yönelik hukuki işlemler ve gereken hallerde usul işlemlerinin yapılması ve dava açılması da girer.⁴⁵² Sınırlı ehliyetlilerin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmak üzere dava açmaları halinde davacı sıfatı ile gösterilmeleri gerekir.⁴⁵³ Bu bağlamda ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlı; kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanmaya yönelik irade açıklamasında bulunabilir, idari mercilere ve kanun yollarına başvurabilir.⁴⁵⁴ Bunlara ek olarak sınırlı ehliyetlilerin, kendilerine yapılan manevi tazminat ödemelerini kabul edebileceği ve borçlunun borcundan kurtulabileceği, belirli şartlar altında manevi tazminat talebini devredebileceği kabul edilmektedir.⁴⁵⁵

⁴⁴⁹ **Ataay**, Şahıslar, s. 97; **Akipek/Akıntürk/Ateş**, Kişiler Hukuku, s. 327.

⁴⁵⁰ 6. HD., E. 2010/14334, K. 2011/3364, T. 21.03.2011.

⁴⁵¹ 3. HD., E. 2013/9033 K. 2013/11360 T. 02.07.2013. **Serozan/Engin/Atamer**, s. 231; **Öztañ**, Kişiler, s. 196; **Ataay**, Şahıslar, s. 94; **Baygın/Nar**, s. 388; **Dural/Öğüz**, s. 93; **Yener**, s. 107; Türkiye Noterler Birliği 12.06.2019 tarihli ve 13 Numaralı Genelgesi, s. 2 vd.(<https://portal.tnb.org.tr/Lists/BirlestirilmisGenelgelerListesi/Attachments/13/Birlestirilmis%20Genelge%2013.pdf>) ; Türkiye Noterler Birliği, 22.07.2020 tarihli ve 44 Numaralı Genelgesi, s. 2 vd.(<https://portal.tnb.org.tr/Lists/BirlestirilmisGenelgelerListesi/Attachments/45/Birlestirilmis%20Genelge%2044.pdf>)

⁴⁵² **Bucher/Aebi-Müller**, s. 438; "... hükümlülük sebebiyle vesayet altında bulunan davacının doğrudan kendisinin (babalığın tespitine ilişkin) dava açmasında bir usulsüzlük görülmemiştir.", 18. HD., E. 2015/9434 K. 2016/5188 T. 29.3.2016; "... davalı H. A.'nın "hükümlülük" sebebiyle Türk Medeni Kanunu'nun 407. maddesi uyarınca kısıtlandığı ve ayırt etme gücüne sahip olduğu, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanabileceği anlaşılmalıdır...", 18. HD., E. 2015/22201 K. 2016/957 T. 25.1.2016.

⁴⁵³ "Ayırt etme gücüne sahip küçükler kendi adlarına nafaka davası açtıklarına göre, kararda 'davacı' olarak isimlerine yer verilmemesi usul ve yasaya aykırıdır.", 2. HD., E. 2012/9858 K. 2013/3484 T. 14.02.2013.

⁴⁵⁴ **Egger**, s. 198-199; **Karakaş**, s. 76; Danıştay, sınırlı ehliyetli konumundaki tutukluların kendi durumlarını ilgilendiren bazı mevzuat hükümlerinin iptaline yönelik açtığı davalarda kanaatimizce hatalı şekilde vasi izni aramakta ve bu iznin bulunmadığı hallerde davanın ehliyet yönünden reddine karar vermektedir. Ancak söz konusu kararların karşı oylarında bu davaların kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıdığı ifade edilmektedir., Bkz. 10. D., E. 2021/3057 K. 2022/2990 T. 31.5.2022; 10. D., E. 2020/314 K. 2021/4027 T. 13.9.2021.

⁴⁵⁵ **Karakaş**, s. 77; **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 135.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkı kullanmaya ilişkin kararın bizzat ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlı tarafından verilmesi gerekir.⁴⁵⁶ Yasal temsilcisi, sınırlı ehliyetsiz adına bu kararı veremez.⁴⁵⁷ Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar; dar anlamda yasal temsile, yani işlemin doğrudan ehliyetsiz kişi adına ve hesabına yapılmasına düşmandır.⁴⁵⁸ Ancak geniş anlamda yasal temsile, yani işlemin tamamlayıcı olurunun verilmesine düşman değildir.⁴⁵⁹ Bu nedenle bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilci rızasının gerekmesi⁴⁶⁰, sınırlı ehliyetsizin hakkı kullanmaya ilişkin iradesinden ayrı değerlendirilmelidir.⁴⁶¹ Örneğin TMK m. 308/2 kapsamında evlat edinmeye rıza gösterme, ayırt etme gücüne sahip küçük bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.⁴⁶² Ancak ayırt etme gücüne sahip küçüğün bu iradesine (rızasına) ek olarak TMK m. 309/2 gereği ana ve babasının da rızası aranmaktadır.⁴⁶³ Sınırlı ehliyetsiz, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkını kullanıp kullanmama konusundaki tercihi iradi temsilciye de bırakamaz.⁴⁶⁴

Her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların vazgeçilemez olduğu ifade edilmiş olsa da istisnai olarak bazı haklar bakımından haktan vazgeçme söz konusu olabilir.⁴⁶⁵ Örneğin kişilik haklarının ihlalinden doğan talepler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Sınırlı ehliyetsiz, eğer kişilik hakkının ihlalinden bir talep hakkı doğmuş ise bunlardan vazgeçebilir veya bu taleplerle ilgili sulh sözleşmesi yapabilir.⁴⁶⁶

⁴⁵⁶ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 109-110.

⁴⁵⁷ "... Hakim huzurunda vasiinin iradesini boşanma doğrultusunda açıklamış olması, boşanma isteğinin "şahsa sıkı sıkıya bağlı" haklardan olması sebebiyle sonuç doğurmaz...", 2. HD., E. 2012/13695 K. 2012/30690 T. 18.12.2012; **Oğuzman/Barlas**, s. 160; **Elgün Toğrul**, s. 163.

⁴⁵⁸ **Arpacı, Abdülkadir**, *Kişiler Hukuku*, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2000, s. 65.

⁴⁵⁹ **Serozan**, *Sınırlı Ehliyetsizlik*, s. 818; **Helvacı**, *Tez*, s. 8.

⁴⁶⁰ Yasal temsilci rızasını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kanunda düzenlenmelidir, yorum yolu ile belirlenemez, **Breitschmid**, s. 90; **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 135; **Arpacı**, s. 65.

⁴⁶¹ **Yücel**, *Kayım*, s. 18; Yasal temsilci rızası gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından bu rızanın haklı bir gerekçe olmadan verilmemesi halinde; TMK m. 2 kapsamında hakkın kötüye kullanılmaması kuralına, TMK m. 345 kapsamında kayıım atamasına veya son çare olarak çocuğun üstün yararının gözetilmesi gereken ıztırar hallerinde vekaletsiz işgörme hükümlerine gidilebileceği ifade edilmektedir. Bkz. **Serozan/Engin/Atamer**, s. 448.

⁴⁶² **Dural/Öğüz**, s. 93.

⁴⁶³ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 91, 98; **Kılıçoğlu**, *Medeni*, s. 257.

⁴⁶⁴ **Oğuzman/Barlas**, s. 160; **Helvacı**, *Tez*, s. 83.

⁴⁶⁵ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 437.

⁴⁶⁶ **Karakaş**, s. 77; Nişanlanma bakımından benzer yönde **Koç, Nevzat**, *Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi*, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2002, s. 110.

Sınırlı ehliyetsiz, dava yolu ile kullanılan kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkını kullanmaya karar verdikten sonra özel yetki de vermek suretiyle bir iradi temsilci atayabilir.⁴⁶⁷ Bu noktada sınırlı ehliyetsizin iradi temsilci olan avukat ile sözleşme yapmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Avukatlık sözleşmesi; iş sahibi (müvekkil) ile avukat (vekil) arasında, iş sahibinin hukuki yardım talebinin avukat tarafından özenli ve gereği gibi yerine getirileceği konusunda akdedilen bir sözleşmedir.⁴⁶⁸

Herhangi bir geçerlilik şekline tabi olmayan avukatlık sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen rızai bir sözleşme niteliğindedir.⁴⁶⁹ Avukatlık sözleşmesi belli bir hukuki yardımı ve vekalet ücret değerini kapsar.⁴⁷⁰ Türk Borçlar Kanunu hükümlerine göre vekalet sözleşmesi bakımından ücret belirleme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak TBK m. 502/3 hükmünde sözleşme veya teamül bulunması halinde vekilin ücrete hak kazanacağı düzenlenmiştir. Avukatlık sözleşmesi de bu bağlamda ücret karşılığı yapılması gereken bir sözleşmedir.⁴⁷¹ Avukatlık Kanunu⁴⁷² (Av. K.) m. 164/4 gereği taraflar, avukatlık asgarî ücret tarifesi altında vekâlet ücreti kararlaştıramaz.

Avukatlık sözleşmesi, borç doğurucu bir hukuki işlem olmasına rağmen öğretilerde sınırlı ehliyetsizin dava yolu ile kullanılan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından avukatlık sözleşmesi yapabileceği kabul edilmektedir.⁴⁷³ Bu görüşü savunanlara yazarlara göre sınırlı ehliyetsiz bu sözleşmeyi akdetmek için yasal temsilcinin rızasına gerek duymaz.⁴⁷⁴ Çünkü yasa koyucu kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanması için sınırlı ehliyetsizin yasal temsilci iznine ihtiyaç duymadığını düzenlemiştir (TMK m. 16). Dava yolu ile kullanılması gereken kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından, sınırlı ehliyetsizin

⁴⁶⁷ Breitschmid, s. 90; Bucher/Aebi-Müller, s. 438; Ataay, Şahıslar, s. 86; Elgün Toğrul, s. 163; Özsunay, Giriş, s. 240.

⁴⁶⁸ Ruhi, Ahmet Cemal/Ruhi, Canan, Avukatlık Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 24.

⁴⁶⁹ Çetin, Süleyman/Ateş, Derya, Avukatlık ve Noterlik Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 60; Ruhi/Ruhi, s. 24.

⁴⁷⁰ Ruhi/Ruhi, s. 25.

⁴⁷¹ Çetin/Ateş, s. 61.

⁴⁷² Avukatlık Kanunu, Kanun Numarası: 1136, Kabul Tarihi: 19/3/1969, RG 7/4/1969, Sayı: 13168.

⁴⁷³ Bucher/Aebi-Müller, s. 463; Serozan/Engin/Atamer, s. 231; Helvacı, Tez, s. 84.

⁴⁷⁴ Serozan/Engin/Atamer, s. 231.

yapacağı avukatlık sözleşmesi için yasal temsilci rızası aranırsa söz konusu hükmün işlevsiz kalacağı ifade edilmektedir.⁴⁷⁵

Buna karşı bazı yazarlar ise sınırlı ehliyetsizin avukat ile yapacağı sözleşmenin ücret unsuru içermesi sebebiyle yasal temsilci onayına bağlı olduğunu ifade etmektedir.⁴⁷⁶ Bu görüşe göre yasal temsilci sözleşmeye onay vermezse sınırlı ehliyetsizin sözleşmeden doğan sorumluluğu serbest malları ile sınırlıdır (TMK m. 455). İsviçre Federal Mahkemesi ise kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımının kapsamına avukatlık sözleşmesi yapmanın da dahil olduğu yönünde karar vermiştir.⁴⁷⁷

Sınırlı ehliyetsiz adına yasal temsilcinin avukatlık sözleşmesi yapması konusunda ise Yargıtay, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin onayını aramaktadır.⁴⁷⁸ 2016 tarihli bir kararda kısıtlı bir kişiye annesi veli tayin edilmiştir. Yasal temsilci olan anne, kısıtlı adına vekil tayin etmiş ve avukatlık ücret sözleşmesi imzalamıştır. Haksız azilden doğan vekalet alacağına ilişkin bu olayda Yargıtay “*öncelikle vekalet sözleşmesi ve Avukatlık Ücret Sözleşmesine ilişkin vesayet makamının onayının olup olmadığının incelenmesi*” gerektiğini belirterek eksik inceleme yapıldığı sonucuna ulaşmıştır.⁴⁷⁹

Yargıtay vekil tayin etme ve avukatlık ücret sözleşmesi yapma bakımından vasinin açıkça yetkilendirilmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. 2019 tarihli Yargıtay tarafından verilmiş bir onama kararında, bölge adliye mahkemesi “*Avukatlık ücret sözleşmesi kısıtlının haklarının takibi için yapılmış olduğundan kısıtlı lehine düzenlenmiş ise de aynı zamanda kısıtlıyı borç altına sokacak mahiyette bulunduğundan vesayet makamınca ücret*

⁴⁷⁵ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 463; **Serozan/Engin/Atamer**, s. 447; **Tunçomağ**, s. 413; **Breitschmid**, s. 90.

⁴⁷⁶ **Tekinay**, Aile, s. 245; **Yılmaz**, s. 49; **Tekinay’a** göre avukat işi ücretsiz kabul etmiş ise bu durumda yasal temsilci iznine gerek yoktur. Fakat daha önce de ifade edildiği üzere avukatlık sözleşmesi kural olarak kanun gereği ücret unsuru içermek zorundadır. Ancak örneğin sınırlı ehliyetsiz adli yardımdan faydalaniyorsa (Av. K. m. 176 vd.) Tekinay’ın görüşü doğrultusunda yasal temsilcinin rızası gerekmediği sonucuna ulaşılabilir; **Helvacı**, Tez, s. 99.

⁴⁷⁷ 5A_194/2011; 5A_10/2007.

⁴⁷⁸ **Ruhi/Ruhi**, s. 32.

⁴⁷⁹ 13. HD., E. 2016/6674 K. 2016/15353 T. 16.6.2016; Benzer yönde 3. HD., E. 2021/1122 K. 2022/5153 T. 27.5.2022.

sözleşmesi yapılması hususunda da vasiye açık yetki verilmesi zorunlu olduğu”nu ifade etmiş ve yapılan ücret sözleşmesinin onaylanmasına yönelik bir karar tesis edilmesi gerektiği belirtmiştir.⁴⁸⁰

2.2.4. Tam Ehliyetsizler Yönünden Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar

2.2.4.1. Tam Ehliyetsizler

Fiil ehliyetinin unsurlarından biri olan ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler, tam ehliyetsizdir.⁴⁸¹ Bu kişilerin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz (TMK m. 15). Tam ehliyetsiz kişi küçük ya da ergin olabilir.⁴⁸² Ayırt etme gücü bulunmayan kişi küçük ise kural olarak velayet altındadır ve yasal temsilcisi velisidir.⁴⁸³ Ayırt etme gücü bulunmayan kişi ergin ise bu durum kısıtlama sebeplerinden biri olduğundan (TMK m. 405) kişi hakkında eğer kısıtlama kararı verildiyse yasal temsilcisi vasisidir.⁴⁸⁴ Kişi henüz kısıtlanmadıysa yasal temsilcisi bulunmaz.⁴⁸⁵ Kısıtlanan ergin çocuklar ise kural olarak vesayet altına alınmayıp velâyet altında bırakıldığından (TMK m. 419/3) tam ehliyetsiz ergin kişinin velayet altında bırakılması da mümkündür.

Tam ehliyetsiz kişiler hukuki netice doğuracak bir irade beyanında bulunamaz veya bu kişilere karşı yapılan irade beyanları sonuç doğurmaz.⁴⁸⁶ Tam ehliyetsizler tarafından yapılan hukuki işlemler kendiliğinden kesin hükümsüzdür.⁴⁸⁷ Bu geçersizlik işlemin yapıldığı andan itibaren mevcuttur.⁴⁸⁸ Kesin hükümsüz olan bu işlemler yasal temsilcinin

⁴⁸⁰ 3. HD., E. 2022/444 K. 2022/7859 T. 18.10.2022.

⁴⁸¹ **Özta**n, Kişiler, s. 167; **Helvacı**, s. 70.

⁴⁸² **Özta**n, Kişiler, s. 168; **Hatemi**, Kişiler, s. 18.

⁴⁸³ **Özta**n, Kişiler, s. 185; **Helvacı**, s. 70; Evlilik devam ederken velayet hakkı anne ve baba tarafından beraber kullanılır (TMK m. 335). Evlilik birliği devam ederken anne veya babadan birinin ölmesi halinde sağ kalan eş velayet hakkına sahiptir (TMK m. 336). Evlilik birliği boşanma veya ayrılık kararı ile sona ermişse velayet hakkı kendisine bırakılan taraf velidir (TMK m. 336). Küçüğün annesi ve babası evli değilse velisi kural olarak annesidir (TMK m. 337).

⁴⁸⁴ **Özta**n, Kişiler, s. 185; **Helvacı**, s. 70.

⁴⁸⁵ **Helvacı**, s. 70; TMK m. 405/2 hükmünde kısıtlama sebebinin öğrenen idarî makamların, noterlerin ve mahkemelerin, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorunda olduğu düzenlenmiştir.

⁴⁸⁶ **Özta**n, Kişiler, s. 170; Y. 4. HD, E: 2002/6689, K: 2002/7259, T: 12.06.2002.

⁴⁸⁷ **Ataay**, Şahıslar, s. 102; **Helvacı**, s. 71; **Hatemi**, Kişiler, s. 28.

⁴⁸⁸ **Özta**n, Kişiler, s. 171.

izin/icazet vermesi ile yahut zamanaşımının geçmesi ile geçerlilik kazanmaz.⁴⁸⁹ Kişinin ayırt etme gücünü kazandıktan sonra işleme bizzat onay vermesi de mümkün değildir.⁴⁹⁰ Ayırt etme gücüne sahip olmama bir itiraz niteliği taşıdığından hakim tarafından re'sen dikkate alınır ve ilgililer tarafından da ileri sürülebilir.⁴⁹¹

Tam ehliyetsiz tarafından yapılan işlemler kesin hükümsüz olmakla birlikte TMK m. 15 hükmünde kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı tutulmuştur. Bu konuda istisnalardan ilki hukuki işlem dışı hallerdir. Örneğin tam ehliyetsiz bir kişi işleme, karışma veya birleşme ile taşınır mülkiyeti kazanabilir (TMK m. 775-776).⁴⁹² Bir diğer istisna evlenmeye ilişkindir.⁴⁹³ Ayırt etme gücünden sürekli yoksun olan bir kişinin evliliği mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145). Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk hali var ise evlilik nisbi butlanla sakat olur (TMK m. 148). Ancak yasa koyucu evliliğin kamu düzeni olan ilişkisini de dikkate aldığından ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin evliliklerini kendiliğinden hükümsüz saymamıştır.⁴⁹⁴ Batıl olan bir evlilik hakim bu konudaki kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur.⁴⁹⁵

Tam ehliyetsizlerin kural olarak haksız fiillerinden sorumluluğu yoktur.⁴⁹⁶ Nitekim TBK m. 49 kapsamında haksız fiilin şartlarından biri de kusurun varlığıdır. Ayırt etme gücü

⁴⁸⁹ Öztan, Kişiler, s. 171.

⁴⁹⁰ Dural/Öğüz, s. 69; Öztan, Kişiler, s. 171; Ataay, Şahıslar, s. 103.

⁴⁹¹ Ayırt etme gücü bulunmayan kişi tarafından yapılan veya ona karşı yapılmış işlemin kesin hükümsüzlüğünü ileri sürme hakkın kötüye kullanımı teşkil ediyorsa bu durumda itiraz dinlenmez. Bkz. Kılıçoğlu, Mustafa, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Açıkça Kötüye Kullanma Yasağı, 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 288. Hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin itiraz iki taraflıdır. Hem tam ehliyetsiz kişi hem de onunla işlem yapan kişinin itirazı hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olamaz. Bkz. Dural/Öğüz, s. 73 ; Konuya ilişkin YİBGK., E. 1954/22 K. 1955/2 T. 09.03.1955 "... On beşinci maddenin mümeyyiz olmayan kimse ile muamele yapmış olan tarafça, mümeyyiz olmayan kimse aleyhine olarak dermeyan edilmesi, bu hükmün konması maksadına aykırı ve adil olmayan neticeler doğurmaktadır... Mümeyyiz olmayan tarafından hukuki muamelenin hükümsüzlüğü iddiası objektif hüsnüniyet kaidelerine aykırı olduğu takdirde dinlenmez, zira bir hakkın suistimali durumuna girer ve kanuni himayeden mahrum olur.".

⁴⁹² Öztan, Kişiler, s. 179; Helvacı, s. 73.

⁴⁹³ Ataay, Şahıslar, s. 108; Öztan, Kişiler, s. 181.

⁴⁹⁴ Tekinay, Aile Hukuku, s. 157 vd; Helvacı, s. 75.

⁴⁹⁵ Zevkliler, Aydın/Cumalıoğlu, Emre/Acabey, Mehmet Beşir, Medeni Hukuk-III Aile Hukuku, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, 2024, s. 255; Kılıçoğlu, s. 78.

⁴⁹⁶ Helvacı, s. 70.

bulunmayan kişilerin kusurundan söz edilemez.⁴⁹⁷ Ancak kanunda buna ilişkin iki istisna bulunmaktadır. Bunlardan ilki kusursuz sorumluluk halleridir.⁴⁹⁸ Hakkaniyet sorumluluğu (TBK m. 65) dahil olmak üzere kusursuz sorumluluk hallerinde kişinin kusuru aranmadığından tam ehliyetsiz bir kişi bu kapsamda verdiği zararlardan sorumludur.⁴⁹⁹ İkinci istisna ise TBK m. 59 hükmü gereği ayırt etme gücünü kendi kusuru ile geçici olarak kaybeden kişinin verdiği zararlardan sorumlu olmasıdır.⁵⁰⁰

Tam ehliyetsizlerin hukuki işlemleri onlar adına yasal temsilcileri tarafından yapılır.⁵⁰¹ Sınırlı ehliyetsizlerde olduğu gibi yasal temsilcinin izin veya icazet vermesi de mümkün değildir.⁵⁰² Yasal temsilci, kural olarak tüm işlemleri tam ehliyetsiz adına yapmakta yetkilidir.⁵⁰³ Yasal temsilcinin Ancak TMK m. 449'da vesayet altındakiler için yasak olarak addedilen işlemler tam ehliyetsizin yasal temsilcisi tarafından da yapılamaz.⁵⁰⁴

2.2.4.2. Tam Ehliyetsizlerin Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Hakları Kullanımı

Yasal temsilci tarafından tam ehliyetsiz adına yapılamayacak işlemler kapsamında kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar da değerlendirilmelidir. Buradaki temel problem; tam ehliyetsiz kişinin ayırt etme gücü bulunmaması sebebiyle hakkı kullanmaya yönelik iradesini ortaya koyamamasında; yasal temsilcisinin ise kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların niteliği gereği (en azından kural olarak) söz konusu hakkı kullanmada yetkisiz kalmasıdır.⁵⁰⁵ Öğretide yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanıp kullanamayacağı konusunda kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakkın türünden hareket eden ve hak sahibinin menfaatinden hareket eden farklı görüşler bulunmaktadır.⁵⁰⁶

⁴⁹⁷ **Öztan**, *Kişiler*, s. 175.

⁴⁹⁸ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 111; **Helvacı**, s. 77; TBK ve diğer yasalarda belirlenen farklı kusursuz sorumluluk halleri bulunmaktadır, bkz. **Kılıçoğlu**, *Borçlar Genel*, s. 416 vd.

⁴⁹⁹ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 113; **Öztan**, *Kişiler*, s. 177.

⁵⁰⁰ **Helvacı**, s. 79.

⁵⁰¹ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 115.

⁵⁰² **Öztan**, *Kişiler*, s. 184; **Kılıçoğlu**, *Medeni*, s. 256.

⁵⁰³ **Berki, Şakir**, "Türk Medeni Kanunu'nda Küçüklerin Ehliyeti", *AÜHF*, Cilt: 24, Sayı: 1, 1967, s. 149; 2. HD., E. 2011/19347 K. 2012/15337 T. 6.6.2012.

⁵⁰⁴ **Hatemi**, *Kişiler*, s. 39; **Öztan**, *Kişiler*, s. 185.

⁵⁰⁵ **Arpacı**, s. 52.

⁵⁰⁶ **Dural/Öğüz**, s. 79 vd; **Ertaş**, s. 6

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın türünden hareket eden yazarlara göre mutlak ve nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ayrımı önem arz eder.⁵⁰⁷ Mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından temsil düşmanlığı bulunduğundan tam ehliyetsizler adına bu hakların yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün değildir.⁵⁰⁸ Nişanlanma, evlenme, soybağının reddi ve evlat edinme gibi haklar bu kapsamda değerlendirilmektedir.⁵⁰⁹ Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise ayırt etme gücü bulunması halinde bizzat hak sahibi tarafından kullanılmakla birlikte, ayırt etme gücü bulunmayan kişiler adına yasal temsilcinin kullanabileceği haklardır. Kişiliği koruyucu davalar, tıbbi müdahaleye rıza gösterme, tanımaya itiraz bu haklara örnek gösterilmektedir.⁵¹⁰

Hak sahibinin menfaatinden hareket eden yazarlar ise kişiye sıkı sıkıya bağlı hak sahibinin ayırt etme gücünden yoksun olması halinde, hakkın amacından hareket ederek yasal temsilci tarafından kullanılıp kullanılmayacağına karar verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre tam ehliyetsizlik durumunda esas kural, yasal temsilcinin o hakkı tam ehliyetsiz kişi adına kullanamamasıdır. Ancak eğer ki tam ehliyetsiz kişinin menfaati gerektiriyorsa yasal temsile izin verilmelidir.⁵¹¹ Yasal temsilcinin, temsil olunanı koruma endişesi ve amacıyla hareket ettiği durumlarda kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmaya yetkili olduğu kabul edilmelidir.⁵¹² Aksi halde tam ehliyetsizleri korumaya yönelik amaç kanunun öngörmediği şekilde aşılmış olacaktır.⁵¹³

Örneğin boşanma sebeplerindeki af beyanında bulunma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşımakla beraber niteliği gereği yasal temsilci tarafından kullanmaya uygun

⁵⁰⁷ **Ertaş**, s. 7.

⁵⁰⁸ **Öztaş**, *Kişiler*, s. 211; **Breitschmid**, s. 90.

⁵⁰⁹ **Karakas**, s. 143; **Dural/Öğüz**, s. 80; “*Evlad edinmek isteyen davacının akıl hastalığı nedeniyle kısıtlı olup fiil ehliyetinin bulunmamasına, evlat edinmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, yasal temsilci aracılığı ile evlat edinmenin de mümkün bulunmamasına göre...*”, 2. HD., E. 2010/6062 K. 2010/15569 T. 28.9.2010.

⁵¹⁰ **Helvacı**, *Tez*, s. 89; **Dural/Öğüz**, s. 80.

⁵¹¹ **Arpacı**, s. 55; **Öztaş**, *Kişiler*, s. 188; **Baygın/Nar**, s. 373; **Gençcan**, *Vasi-Kayyım*, s. 439; **Helvacı**, bu ayrım bakımından öncelikle tam ehliyetsizin somut olay bakımından “*hak ehliyetinin varlık şartı olarak ayırt etme gücünün aranıp aranmadığının*” değerlendirilmesi; daha sonra ehliyetsizin korunmasına ilişkin bir değerlendirme yapılması gerektiği görüşündedir, **Helvacı**, *Tez*, s. 62.

⁵¹² **Arpacı**, s. 55; **Berki**, s. 148.

⁵¹³ **Ataay**, *Şahıslar*, s. 120; **Arpacı**, s. 53; **Oğuzman/Barlas**, s. 161; **Baygın/Nar**, s. 372.

değildir.⁵¹⁴ Zira burada bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılmasında tam ehliyetsizin menfaatinden de bahsedilemez.⁵¹⁵ Öte yandan kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşıyan kişiliğin korunmasına yarayan davaları açmada ise yasal temsilcinin bu hakkı kullanması, hem hakkın niteliği hem de tam ehliyetsizin menfaatinin korunması bakımından mümkündür.⁵¹⁶ Hakkın niteliğinden hareketle değerlendirme yapılırken mutlaka kişinin ayırt etme gücünden yoksun olması ve hakkın kullanılmamasının adaletsizlik yaratması gerekir.⁵¹⁷ Yasal temsilcinin, tam ehliyetsiz adına kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmasında sınırı belirleyen husus; hakkın hiç kullanılmamasının, hak ehliyetinin temel prensipleri olan genellik⁵¹⁸ ve eşitlik⁵¹⁹ ilkelerine aykırılık teşkil etmesidir.⁵²⁰

Bazı yazarlar ise bu konuda genel kuralın uygulama alanı bulacağını ve yasal temsilcinin tıpkı diğer işlemlerde olduğu gibi tam ehliyetsiz adına işlem yapabileceğini (hakkı kullanabileceğini) ifade etmektedir.⁵²¹ Bu görüşü savunan *Tekinay*'a göre, TMK m. 16/2 hükmü yanlış yorumlanmaktadır. Yazara göre TMK m. 16/2 ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat kullanabileceklerine ilişkindir. Hüküm, tam ehliyetsizler adına kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilci tarafından kullanılmasına ilişkin bir sınırlama getirmez.⁵²² Hükümde kanuni temsil düşmanlığını gösteren bir ibare de yoktur.⁵²³ Aksine ehliyetsiz kişinin menfaatlerini korumak kanunun farklı maddelerinde yasal temsilcinin bir yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir.⁵²⁴

⁵¹⁴ **Ataay**, Şahıslar, s. 118; **Helvacı**, Tez, s. 83; **Arpacı**, s. 54.

⁵¹⁵ **Ataay**, Şahıslar, s. 120.

⁵¹⁶ **Ataay**, Şahıslar, s. 121; **Özsunay**, Giriş, s. 240; **Helvacı**, Tez, s. 74.

⁵¹⁷ **Ataay**, s. 201; **Helvacı**, Tez, s. 62.

⁵¹⁸ Hak ehliyetinin genelliği ilkesi tüm şahısların medeni haklardan faydalanmaya ehil olmasını ifade eder, bkz. **İmre**, s. 358; **Helvacı**, s. 46.

⁵¹⁹ Hak ehliyetinin eşitliği ilkesi tüm şahısların hukukun sınırları içerisinde medeni haklardan faydalanmakta eşit olmasını ifade eder. Bir özel hukuk kuralı olan bu ilke, fiili değil hukuki eşitlik anlamına gelir ve kanunun sınırları içerisinde (TMK m. 8/2) değerlendirilir, bkz. **İmre**, s. 360; **Helvacı**, s. 46; **Hatemi**, Kişiler, s. 5.

⁵²⁰ **Ataay**, Genel Teori, s. 398.

⁵²¹ **Tekinay**, Aile Hukuku, 247; **Dural/Öğüz**, s. 82; **Ataay**, Şahıslar, s. 119; **Ertay**, s. 7.

⁵²² Benzer yönde bkz. **Ataay**, Şahıslar, s. 119; **Ataay**, s. 199.

⁵²³ **Helvacı**, Tez, s. 79.

⁵²⁴ Anne ve babanın yükümlülüğüne ilişkin TMK m. 339; Vasinin yükümlülüğüne ilişkin TMK m. 445 vd.

Buna ek olarak yasal temsilciler için yasak işlemleri düzenleyen TMK m. 449'da kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımı sayılmamıştır.⁵²⁵ Sonuç olarak *Tekinay*'a göre, ayırt etme gücünden yoksun kişilerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları bakımından temsil yasağı bulunduğu sonucuna ulaşamaz.⁵²⁶ İlgili hükme aksi yönde bir anlam yüklendiği takdirde, ayırt etme gücü bulunmayanların fiil ehliyetine ilişkin durumları aşarak hak ehliyetsizliğine yaklaşan bir hal alabilir.⁵²⁷

⁵²⁵ **Ertaş**, s. 7.

⁵²⁶ **Tekinay**, Aile, s. 248; Benzer yönde bkz. **Ataay**, s. 197; **Oğuzman/Barlas** da hak ehliyetsizliğine yaklaşan bu durumu “*hakkın hiç kullanılmamasına sebep olunması*” şeklinde ifade etmiştir, bkz. **Oğuzman/Barlas**, s. 161; **Tekinay**, ifade edilen sonuca ulaşmakla birlikte, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan bazılarının mahiyetleri gereği temsil ile kullanılamayacağını özellikle belirtmektedir. Yazara göre nişanlanma, evlenme, zina yapan eşi affetme bu kapsamdadır, bkz. **Tekinay**, Aile, s. 248.

⁵²⁷ **Ataay**, Şahıslar, s. 119-120; **Dural/Öğüz**, s. 82; **Ertaş**, s. 6.

3. BÖLÜM

AİLE HUKUKUNDA

KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARIN

DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. GENEL OLARAK

Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabını Aile Hukuku teşkil eder. Kanunun sistematığı bakımından Aile Hukuku; Evlilik Hukuku, Hısımlık ve Vesayet olmak üzere üç ayrımdan oluşmaktadır. Bu nedenle aile hukuku kapsamında kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, söz konusu ayrımlara uygun olarak üç bölümde incelenecektir.

3.2. EVLİLİK HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR

3.2.1. Nişanlanma Hakkı

Nişanlanma, ayırt etme gücüne sahip ve aralarında evlenme engeli bulunmayan iki kişinin karşılıklı olarak birbirlerine evlenme vaadinde bulunmalarıdır (TMK m. 118).⁵²⁸ Nişanlanmanın hukuki mahiyeti ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar⁵²⁹ tarafından önsözleşme olarak kabul edilen nişanlanma, bazı yazarlar⁵³⁰ tarafından ise bağımsız bir sözleşme olarak değerlendirilir. Azınlıkta kalan bir görüşe göre ise nişanlanma karar niteliğindedir.⁵³¹ Bugün Yargıtay tarafından da kabul edilen görüşe göre ise nişanlanma aile hukukuna özgü bağımsız bir sözleşmedir.⁵³² Nişanlanmanın kurucu unsurları karşılıklı evlenme vaadi ve vaatte bulunan taraflarının farklı cinsten

⁵²⁸ Kılıçoğlu, s. 10; Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Aile Hukuku, 25. Baskı, Beta, İstanbul, 2024, s. 23; 4. HD., E. 2016/2846 K. 2017/8285 T. 13.12.2017.

⁵²⁹ Schwarz, Andreas B., Aile Hukuku-I, (Çev. Bülent Davran) 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946, s. 36; Velidedeolu, s. 322.

⁵³⁰ Tekinay, Aile, s. 8; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 44; Hatemi, Hüseyin, Aile Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 9; Akıntürk/Ateş, s. 30; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa, Türk Özel Hukuku Cilt-III Aile Hukuku, 19. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 15; Abik, Yıldız, Nişanlanma ve Nişanlılık, AÜHFD, Cilt: 54, Sayı: 2, 2005, s. 147.

⁵³¹ Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K., Türk Medeni Hukuku Cilt-III, 2. Baskı, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960, s. 43.

⁵³² 3. HD., E. 2016/22515 K. 2018/9548 T. 4.10.2018; 3. HD., E. 2007/1442 K. 2007/1598 T. 12.02.2007; Benzer yönde Koç, s. 20.

olmasıdır.⁵³³ Nişanlanmanın geçerli olması için tarafların nişanlanmaya ehil olması, nişanlanma iradelerini açıklamaları ve nişanlanmaya engel bir durumun bulunmaması gerekir.⁵³⁴ Nişanlanma iradesinin açıklanması kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir.⁵³⁵ Bu nedenle nişanlıların ehliyetleri ve evlenme vaadinin açıklanması, nişanlanmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliği bakımından önem arz eder.

Tam ehliyetliler her türlü hukuki işlemi kendi başlarına yapabileceğinden nişanlanma bakımından da ehliyete sahiptir. Tam ehliyetli bir kişinin nişanlanmak için bir izne ihtiyacı yoktur.⁵³⁶ Nişanlanma yasal danışmanın görüşünü gerektiren işlemler arasında da sayılmadığından (TMK m. 429) sınırlı ehliyetliler de nişanlanmaya ehildir.⁵³⁷

Sınırlı ehliyetsizler bakımından ise TMK m. 118/2’de “*yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça*” nişanlanmanın ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıyı bağlamayacağı⁵³⁸ düzenlenmiştir.⁵³⁹ Yasal temsilci rızasının yokluğunda sınırlı ehliyetsiz olan taraf, nişanlanmadan doğan haklara sahiptir ancak yükümlülüklerden sorumlu tutulmaz.⁵⁴⁰ Buna karşılık nişanın diğer tarafı tam ehliyetli ise iyiniyetli olup olmadığı fark etmeksizin nişanlanma ile bağlıdır⁵⁴¹, dolayısıyla yasal temsilcinin icazetine kadar nişanlanma askıda bir total işlemidir.⁵⁴² Tam ehliyetsizler ise ayırt etme gücüne sahip olmadıklarından nişanlanma ehliyetleri de yoktur.⁵⁴³ Bu kişiler yasal temsilci rızası ile de nişanlanamaz.⁵⁴⁴

⁵³³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 15.

⁵³⁴ Akıntürk/Ateş, s. 30.

⁵³⁵ Kılıçoğlu, s. 11; Güven, s. 148.

⁵³⁶ Akıntürk/Ateş, s. 31; Hatemi, s. 11; Koç, s. 28.

⁵³⁷ Koç, s. 28; Akıntürk/Ateş, s. 31; Hatemi, s. 11-12.

⁵³⁸ Kanundaki “*bağlamaz*” ifadesinin isabetli olmadığı ve ZGB’deki aslına uygun “*yükümlü olmamak*” şeklinde ifade edilmesi gerektiği yönünde bkz. Şahin, Mustafa, “İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Türk Hukukunda Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçük ve Kısıtlıların (Sınırlı Ehliyetsizlerin) Nişanlanma Ehliyeti (TMK M. 16 / 1, 118 / II)”, ABD, Cilt: 72, Sayı: 4, 2014, s. 90.

⁵³⁹ Sınırlı ehliyetsiz velayet altında ise rıza ana ve baba tarafından; velayet altında ise vasi tarafından verilir, Dural/Öğüz/Gümüş, s. 20.

⁵⁴⁰ Saymen/Elbir, s. 47; Kılıçoğlu, s. 13; Öztan, Aile, s. 42.

⁵⁴¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 20; Sınırlı ehliyetsizin fiil ehliyetine sahip olduğu hususunda diğer tarafı yanıltmasına ilişkin TMK m. 452 hükmü saklıdır, Öztan, Aile, s. 44.

⁵⁴² Akıntürk/Ateş, s. 32.

⁵⁴³ Saymen/Elbir, s. 45; Kılıçoğlu, s. 12; Koç, s. 28; Ayırt etme gücünün geçici kaybı halinde ise nisbi butlan söz konusu olur, Akıntürk/Ateş, s. 33-34.

⁵⁴⁴ Koç, s. 28; Akıntürk/Ateş, s. 33.

Nişanlanma iradelerinin açıklanması bakımından bir şekil şartı öngörülmemiştir.⁵⁴⁵ Bu iradenin karşılıklı olarak açıklanması gerekir ancak irade açıklaması açık veya örtülü nitelikte olabilir.⁵⁴⁶ Kişiyi sıkı sıkıya bağlılık özelliğinin bir sonucu olarak nişanlanma iradesi bizzat nişanlılar tarafından açıklanmış olmalıdır.⁵⁴⁷ Sınırlı ehliyetsizin yasal temsilcisi tarafından nişanlanması veya tam ehliyetli kişinin iradi temsilcisi vasıtasıyla nişanlanması mümkün değildir.⁵⁴⁸ TMK m. 118/2 bağlamında yasal temsilcinin sınırlı ehliyetsizin nişanlanmasına rıza göstermesi, nişanlanma iradesinin yasal temsilci tarafından kullanılması anlamına gelmez.⁵⁴⁹ Bu rıza nişanlanmanın sınırlı ehliyetsiz nişanlı üzerinde birtakım maddi sonuçlar doğurması sebebiyle aranmaktadır.⁵⁵⁰

Nişanlanma ehliyeti ve nişanlanma iradesi birlikte değerlendirildiğinde nişanlanmanın genel sınıflandırmada mutlak kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu görülmektedir.⁵⁵¹ Bu hakkın kullanılmasına ilişkin karar bizzat hak sahibi tarafından verilmelidir.⁵⁵² Hakkın mutlak niteliği, ayırt etme gücü bulunmayan kişi yerine yasal temsilcisinin bu hakkı kullanamamasından kaynaklanır.⁵⁵³ Bu noktada sınırlı ehliyetsizler bakımından aranan yasal temsilci rızası söz konusu niteliği etkilemez. Çünkü bu rıza, hakkı oluşturan bir nitelik taşımaz, yalnızca sınırlı ehliyetsizin iradesini destekler⁵⁵⁴ ve onun ağır mali yükümlülüklerle karşı korunmasını amaçlar.⁵⁵⁵ Hakkı kullanmaya ilişkin iradenin bizzat hak sahibi tarafından oluşturulması zorunluluğuna ek olarak, hakkın fiilen kullanılması

⁵⁴⁵ 4. HD., E. 2016/2846 K. 2017/8285 T. 13.12.2017; Bu konudaki tartışmalar için bkz. **Çaldağ, Coşkun**, Nişanın Sona Ermesinin Hüküm ve Sonuçları, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 28 vd.

⁵⁴⁶ **Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey**, s. 48; 4. HD., E. 2016/2846 K. 2017/8285 T. 13.12.2017.

⁵⁴⁷ **Koç**, s. 22; **Saymen/Elbir**, s. 49; **Öztan**, Aile, s. 48.

⁵⁴⁸ **Akıntürk/Ateş**, s. 35; **Kılıçoğlu**, s. 11.

⁵⁴⁹ **Öztan**, Aile, s. 48.

⁵⁵⁰ **Saymen/Elbir**, s. 46.

⁵⁵¹ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 451; **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 136; **Schwarz**, s. 42.

⁵⁵² “Nişanlanma tarafların ortak ve hür iradeleri Medeni Kanun’un belirlediği ilkeler çerçevesinde yapılması gerektiği düzenlenmiştir.”, 3. HD., E. 2015/19079 K. 2017/6101 T. 26.4.2017.

⁵⁵³ **Karakaş**, s. 110; **Breitschmid**, s. 90.

⁵⁵⁴ **Schwarz**, s. 42; **Öztan**, Aile, s. 48; **Kılıçoğlu**, s. 13; **Şahin’e** göre sınırlı ehliyetsizlerin nişanlanması bakımından yasal temsilci rızası aranmamalıdır. Bu görüşe göre bir yandan sınırlı ehliyetsizleri haksız fiillerinden sorumlu tutarken diğer yandan onları korumak amacıyla nişanla bağlılıkları bakımından yasal temsilci rızasına muhtaç bırakmak tutarlı değildir. Yazara göre bu durum kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilci rızası olmadan kullanılabilmesine ilişkin genel düzenlemeyle de (TMK m. 16) uyumsuz, **Şahin**, s. 100-101; Şahin ile benzer yönde bkz. **Ertekin, Oğuzhan**, “Duygusal ve Hukuki Bakımdan Nişanlanma”, MHD, Cilt: 1 Sayı: 1, 2024, s. 51.

⁵⁵⁵ **Abik**, Nişanlanma, s. 80.

açısından da yasal veya iradi temsil gündeme gelmez. Nişanlanma iradesinin kullanılması da bizzat taraflarca gerçekleştirilmelidir.⁵⁵⁶

Sonuç olarak nişanlanma hakkı, hak sahibinin tam ehliyetsiz olması halinde yasal temsilcisi tarafından kullanılmadığından mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Kullanım şekli bakımından ise resmi makamların katılımını gerektiren bir hak değildir; hak sahibinin irade açıklaması, nişanlanma hakkının kullanımı için yeterlidir.⁵⁵⁷

3.2.2. Nişanı Bozma Hakkı

Nişanın sona erme sebeplerinden biri olan nişanı bozma, nişanlılardan birinin tek taraflı bir irade beyanı ile nişanlılığa son vermesidir.⁵⁵⁸ Nişanlılardan her biri haklı bir sebep olmaksızın dilediği zaman nişanı bozabilir.⁵⁵⁹ Bu hak nişanlılığın evlenmeye zorlama hakkı vermemesinin (TMK m. 119) doğal bir sonucudur.⁵⁶⁰ Nişanı bozma hakkı vazgeçilmez ve aksine anlaşma yapılamaz niteliktedir.⁵⁶¹ Tek taraflı ve varması gerekli yenilik doğurucu hak niteliği taşıyan bir irade açıklamasıdır.⁵⁶² Bu irade açık veya örtülü şekilde açıklanabilir.⁵⁶³ Hukuki niteliği itibariyle dönme iradesi olduğundan nişanlılığı geçmişe etkili olarak ortadan kaldırır.⁵⁶⁴ Nişanı bozma halinde haklı sebebin mevcut olup olmadığı yalnızca nişanlanmanın mali sonuçları (TMK m. 120-121) bakımından önem taşır.⁵⁶⁵ Haklı sebebin yokluğu nişanı bozan taraf için tazminat yükümlülüğü doğurur.⁵⁶⁶ Nişanlanmanın evlenme vaadi olması fakat haklı sebep olmadan dahi tek taraflı olarak bozulabilmesi, bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlılık niteliği bakımından önemlidir.

⁵⁵⁶ Akıntürk/Ateş, s. 35; Schwarz, s. 42; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 17; İradenin oluşmasından sonra aracı (haberci) ile iletilmesi mümkündür, Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 48.

⁵⁵⁷ Karakaş, s. 82.

⁵⁵⁸ Akıntürk/Ateş, s. 45; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 34.

⁵⁵⁹ Velidedeoğlu, s. 327; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 55.

⁵⁶⁰ Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim, Aile Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985, s. 57; Dural/Öğüz/Gümüş, Aile s. 30.

⁵⁶¹ Kılıçoğlu, s. 20; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 31.

⁵⁶² Kılıçoğlu, s. 20; Öztan, Aile, s. 76;

⁵⁶³ Schwarz, s. 43; Dural/Öğüz/Gümüş, Aile s. 30; Akıntürk/Ateş, s. 45.

⁵⁶⁴ Kılıçoğlu, s. 20.

⁵⁶⁵ Nişanı bozma bakımından haklı sebepler, nişanlılığın devamını ve evlenmeyi dürüstlük kuralı çerçevesinde beklenemez kılan sebeplerdir, Dural/Öğüz/Gümüş, s. 31; Köprülü/Kaneti, s. 57

⁵⁶⁶ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 55; Öztan, Aile, s. 76.

Aslında nişanlılık, nişanlılara evlenme vaadine uygun hareket etme yükümlülüğü yükler.⁵⁶⁷ Ancak bu yükümlülük diğer tarafı evlenmeye zorlama hakkı vermez (TMK m. 119). Burada hak sahibinin duygusal saikleri ön plandadır ve nişanlılığı sona erdirecek sebeplere sadece nişanlı karar verebilir.⁵⁶⁸

Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde, tam ehliyetliler ve sınırlı ehliyetliler nişanı bizzat bozabilir. Bu noktada nişanlanma ile bağlı olabilmek için yasal temsilci rızasına ihtiyaç duyan sınırlı ehliyetsizler için de durum aynıdır. Sınırlı ehliyetsizlerin nişanı bozması için yasal temsilci rızası aranmaz.⁵⁶⁹ Hatta onların rızaları hilafına nişanı bozmaları da mümkündür.⁵⁷⁰ Nişanlanmadan sonra ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybedip tam ehliyetsiz hale gelen nişanlı bakımından da yasal temsilcinin bu hakkı kullanması gündeme gelemez. Zira kişinin sürekli biçimde ayırt etme gücünden yoksun olması kesin evlenme engeli niteliğindedir (TMK m. 125). Bu nedenle nişanlılardan biri, nişanlanmadan sonra ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybederse nişanlılık kendiliğinden sona erer.⁵⁷¹

Nişanlanma hakkı, ayırt etme gücünün bulunmaması halinde kişinin yasal temsilci tarafından kullanmayı gerektirecek bir hak olmadığından mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁵⁷² Kullanım şekli bakımından ise nişanı bozma irade açıklamasının yeterli olduğu bir haktır⁵⁷³. Herhangi bir resmi makamın katılımını gerektirmez.

3.2.3. Nişanın Bozulması Sebebiyle Manevi Tazminat Talep Etme Hakkı

Nişanın bozulması sebebiyle kişilik hakkı ihlal edilen nişanlı, kusurlu olan diğer nişanlıdan manevi tazminat talep edebilir (TMK m. 121). Manevi tazminat talebi için

⁵⁶⁷ Kılıçoğlu, s. 20.

⁵⁶⁸ Ertekin, s. 51.

⁵⁶⁹ Bucher/Aebi-Müller, s. 451; Öztan, Aile, s. 75.

⁵⁷⁰ Schwarz, s. 43.

⁵⁷¹ Akıntürk/Ateş, s. 44; Schwarz, s. 43; Kılıçoğlu, s. 21.

⁵⁷² Bucher/Aebi-Müller, s. 451; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 143

⁵⁷³ Karakaş, s. 82.

aranan ilk şart nişanın bozma ile sona ermesidir. Nişanlanma devam ederken veya nişanı sona erdiren diğer hallerde manevi tazminat talep etme hakkı doğmaz.⁵⁷⁴ Bu şart bakımından nişanı kimin bozduğu önem taşımaz ancak nişanı bozma haklı bir sebebe dayanmamalıdır.⁵⁷⁵ İkinci şart, manevi tazminat talep eden tarafın kişilik hakkının zarara uğramasıdır.⁵⁷⁶ Tek başına nişanın bozulması manevi tazminat talebi için yeterli değildir.⁵⁷⁷ Zarara ve miktarına ilişkin ispat yükümlülüğü tazminat talep eden nişanlıdadır (TBK m. 50).⁵⁷⁸ Üçüncü şart, manevi tazminat talep edilen nişanlının kusurlu olmasıdır.⁵⁷⁹ Somut olay bakımından her iki nişanlının da kusuru varsa bu durumda davacının kusuru mutlaka davalının kusurundan az olmalıdır.⁵⁸⁰ Eğer davacının kusuru daha ağır ise bu durumda manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.⁵⁸¹ Son şart ise nişanın bozulması ile uğranılan manevi zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır.⁵⁸²

Manevi tazminat talebi haklı görülürse TBK m. 58/2’den farklı olarak yalnızca “*uygun miktarda bir para ödenmesi*”ne karar verilebilir.⁵⁸³ Para dışında veya buna ek olarak başka bir giderim türüne hükmedilemez. Hükmedilecek olan tazminat miktarı hakim tarafından belirlenir (TMK m. 4 ve TBK m. 51-52).⁵⁸⁴ Tazminat talebi bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir (TMK m. 123). Manevi tazminat talep hakkının mirasçılara intikaline ilişkin TMK m. 121’de özel bir düzenleme bulunmadığından genel nitelikli TMK m. 25/4 hükmü uygulama alanı bulur.⁵⁸⁵ Manevi tazminat talep etme hakkı kişilik hakkı ihlal edilen nişanlı tarafından sağlığında ileri sürülmüş ise mirasçılara geçer.⁵⁸⁶

⁵⁷⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 39.

⁵⁷⁵ Kılıçoğlu, s. 27.

⁵⁷⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 39; Akıntürk/Ateş, s. 55; “.. tek başına nişanın bozulması olgusu, manevi tazminata yol açan haksız fiilin eylemi kabul edilmeyecektir.”, 3. HD., E. 2016/20113 K. 2018/6557 T. 7.6.2018.

⁵⁷⁷ 3. HD., E. 2016/20113 K. 2018/6557 T. 7.6.2018.

⁵⁷⁸ Öztan, Aile, s. 117.

⁵⁷⁹ Akıntürk/Ateş, s. 54.

⁵⁸⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 42; Manevi tazminat talep eden nişanlının kusursuz olması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Akıntürk/Ateş, s. 55.

⁵⁸¹ Kılıçoğlu, s. 28; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41.

⁵⁸² Kılıçoğlu, s. 28.

⁵⁸³ Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 43;

⁵⁸⁴ Kılıçoğlu, s. 28; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 44.

⁵⁸⁵ Kılıçoğlu, s. 29; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 42.

⁵⁸⁶ Akıntürk/Ateş, s. 57; Abik, Nişanlanma, s. 143.

Yine TMK m. 25/4 kapsamında manevi tazminat talep etme hakkı diğer nişanlı tarafından açıkça kabul edilirse üçüncü kişiye de devredilebilir.⁵⁸⁷

Nişanın bozulması sebebiyle manevi tazminat talebinin dayanağı; bizzat hak sahibinin ruh aleminin etkilenmesi ve manevi huzurunun bozulması olduğundan⁵⁸⁸ kişiye sıkı sıkıya bağlıdır⁵⁸⁹ ve yalnızca kişilik hakkı ihlal edilen nişanlı tarafından diğer nişanlıya karşı ileri sürülebilir.⁵⁹⁰ Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetliler nişanın bozulması sebebiyle manevi tazminat talebini bizzat ileri sürebilirler. Sınırlı ehliyetsizler de bu hak için yasal temsilci rızasına ihtiyaç duymaz (TMK m. 16).⁵⁹¹ Nişanın bozulması sebebi ile kişilik hakkı ihlal edilen sınırlı ehliyetsiz, bizzat bu davayı açmaya yetkilidir⁵⁹², yasal temsilcisi onun adına bu davayı açamaz.⁵⁹³ Tam ehliyetsizler bakımından ise öğretide yasal temsilcinin bu hakkı kullanabileceği ifade edilmektedir.⁵⁹⁴ Örneğin nişanın bozulması sebebiyle duyduğu üzüntüden ayırt etme gücünü kaybeden bir nişanlı adına onun yasal temsilcisinin bu hakkı kullanabilmesi gerekir. Aksinin kabulü halinde kanunun amacı sağlanamaz.⁵⁹⁵

Tam ehliyetsiz nişanlı adına yasal temsilcisinin de bu hakkı kullanabileceği kabul edildiğinden, nişanın bozulması sebebi ile manevi tazminat talep etme hakkı nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kategorisinde kabul edilmektedir.⁵⁹⁶ Bu netice kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunması amaçlanan değerler bakımından da isabetlidir. Zira kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunan değerlere, kişilik hakkını oluşturan kişisel varlıklar da dahildir.⁵⁹⁷ Söz konusu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılabilmesi, tam ehliyetsizin

⁵⁸⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 42; Akıntürk/Ateş, s. 57.

⁵⁸⁸ Abik, Nişanlanma, s. 136.

⁵⁸⁹ Koç, s. 111; Saymen/Elbir, s. 64; Schwarz, s. 51; Öztan, Aile, 116.

⁵⁹⁰ Köprülü/Kaneti, s. 62; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41

⁵⁹¹ Öztan, Aile, s. 115; Akıntürk/Ateş, s. 56; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 42

⁵⁹² Tekinay, Aile, s. 57; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41;

⁵⁹³ Velidedeolu, s. 330; Öztan, Aile, s. 115; Abik, Nişanlanma, s. 142.

⁵⁹⁴ Saymen/Elbir, s. 64; Öztan, Aile, s. 115; Velidedeolu, s. 330; Koç, s. 111; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41; Abik, Nişanlanma, s. 142.

⁵⁹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 41

⁵⁹⁶ Karakaş, s. 112; Yasal temsilci velayet hakkı sahibi ise (veli) hakkı doğrudan tam ehliyetsiz adına kullanabilirler ancak vasilerin bu hakkı kullanabilmesi için TMK m. 462/b.8 gereği vesayet makamının izni de gerekir.

⁵⁹⁷ Bkz. yukarıda 1.1.4.

kişilik hakkına ilişkin menfaatlerinin korumasına hizmet eder. Nişanın bozulması sebebi ile manevi tazminat talebi yetkili aile mahkemesinde dava ile ileri sürüleceğinden (4787 s. Kanun m. 4), kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren bir hak niteliğindedir.⁵⁹⁸

3.2.4. Evlenme İzni Başvurusunda Bulunma Hakkı

Evlenme ehliyetinin şartları; yaş, ayırt etme gücü ve yasal temsilci izni olarak düzenlenmektedir (TMK m. 124 vd.). Olağan evlenme yaşı kanunda on yedi yaş olarak belirlenmiştir. On yedi yaşını tamamlamış kişiler diğer şartları da sağlıyorsa evlenebilir. Olağan evlenme yaşı bu şekilde düzenlemekle birlikte istisnai durumlarda on altı yaşını tamamlamış kişiler de kendilerine evlenme izni verilmesi için hakime başvurabilir (TMK m. 124/2). Evlenme izni başvurusu yapabilmek için aranan şartlardan ilki başvuruda bulunan kişinin on altı yaşını doldurmuş olmasıdır.⁵⁹⁹ İkinci şart, olağanüstü bir durumun ve pek önemli bir sebebin bulunmasıdır.⁶⁰⁰ Olağanüstü durumun ve sebebin başvurunun kabulü için yeterli olup olmadığını hakim somut olaya göre takdir eder.⁶⁰¹ 743 sayılı MK m. 88 hükmünün aksine TMK m. 124/2’de yasal temsilcinin dinlenmesi bir şart olarak öngörülmemiştir.⁶⁰² Kanunun ifadesine göre yasal temsilci “*olanak buldukça*” karardan önce dinlenir.⁶⁰³ Dolayısıyla hakim, mümkünse yasal temsilciyi dinleyecektir ancak onların fikri ile bağlı değildir. Yasal temsilci aksi kanaatte bulursa dahi hakim evlenmeye izin verebilir.⁶⁰⁴

Evlenme izni başvurusunda bulunma hakkı, yaş küçüklüğü sebebiyle evlenmesi mümkün olmayan kişilere, kişiliği uğruna tanınmış bir haktır.⁶⁰⁵ Bu başvuruda bulunmaya yönelik karar, başvuru tarafından belirlenebilecek haklı sebepler gerektirir. Bu nedenle söz

⁵⁹⁸ Karakaş, s. 83.

⁵⁹⁹ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 66; Kılıçoğlu, s. 51.

⁶⁰⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 51;

⁶⁰¹ Somut olayda söz konusu durum ve sebeplerin olup olmadığı yargılamayı gerektirir bu nedenle TMK m. 124/2 kapsamında evlenme hakim iznine tabi kılınmıştır, bkz. Kılıçoğlu, s. 37; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 51; Köprülü/Kaneti, s. 70.

⁶⁰² Kılıçoğlu, s. 38; Akıntürk/Ateş, s. 68.

⁶⁰³ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 67.

⁶⁰⁴ Tekinay, Aile, s. 71; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 52; Akıntürk/Ateş, s. 68; Hatemi, s. 44.

⁶⁰⁵ Karakaş, s. 113.

konusu hak, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşımaktadır.⁶⁰⁶ Ehliyet grupları açısından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetliler evlenme ehliyetine de sahip olduklarından evlenme izni başvurusunda bulunmalarına gerek yoktur. Tam ehliyetsizler ise ayırt etme gücüne sahip olmadıklarından evlenemez. Bu nedenle evlenme izni için başvuruda bulunma hakkının kullanımı tam ehliyetsizler veya onların adına yasal temsilcileri için de gündeme gelmez. Sınırlı ehliyetsizlerden ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar ise evlenme ehliyetine ilişkin yaş şartını sağladıklarından (ergin olduklarından) bu hakkı kullanmaları gerekmez. Bu nedenle söz konusu hak yalnızca ayırt etme gücüne sahip küçükler bakımından kullanılabilir niteliktedir. Ayırt etme gücüne sahip küçük, bu hakkı bizzat kullanmalıdır.⁶⁰⁷ Yasal temsilcisinin onun adına başvuruda bulunması mümkün değildir.⁶⁰⁸

Sonuç olarak, evlenme izni başvurusunda bulunma hakkının, ayırt etme gücü olmayanlar adına yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün olmadığından, bu hak mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁶⁰⁹ Kullanım şekli bakımından ise başvuru (4787 sayılı Kanun m. 4 gereği yetkili aile mahkemesine yapılır. Bu nedenle evlenme izni başvurusunda bulunma hakkı, resmi makamların katılımını gerektirir.⁶¹⁰

3.2.5. Evlenme Hakkı

Evlenme, tam ve daimi bir hayat ortaklığı yaratmak üzere farklı cinsiyetten iki kişinin hukuken geçerli bir şekilde birleşmesidir.⁶¹¹ Evlilik ilişkisinin kurulabilmesi için birtakım maddi ve şekli şartların sağlanması gerekir.⁶¹² Evlenmenin maddi şartları, tarafların evlenme ehliyetine sahip olmaları ve tarafların arasında evlenme engellerinden birinin

⁶⁰⁶ Öztan, Aile, s. 133; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 51.

⁶⁰⁷ Köprülü/Kaneti, s. 70; Kılıçoğlu, s. 38; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 52; Duruşmaya küçük adına kayyımın katılması yönünde verilen karar isabetli değildir, bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 51 (dn. 98)

⁶⁰⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 51; Yargıtay'ın 2000 ve 2004 yıllarında aksi yönde verdiği iki karar bulunmaktadır: "...mümeyyiz küçük ya da onun yasal temsilcileri davayı açabileceklerdir. Yasal temsilci tarafından açılan davada, mümeyyiz küçük de dinlenecek, evlenme için gerekli kişiliğe, bedeni ve fikri olgunluğa erişip erişmediği hakim tarafından gözlenecektir.", 2. HD., E. 2004/3737 K. 2004/4675 T. 13.4.2004; 2. HD., E. 1999/13645 K. 2000/1032 T. 02.02.2000.

⁶⁰⁹ Kurt, Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 145; Karakaş, s. 113.

⁶¹⁰ Karakaş, s. 83.

⁶¹¹ Velidedeoğlu, s. 331.

⁶¹² Akıntürk/Ateş, s. 61.

bulunmamasıdır.⁶¹³ Evlenmenin şekli şartları ise TMK m. 135 vd. hükümleri ile birlikte Evlendirme Yönetmeliğinde⁶¹⁴ düzenlenmiş olan evlenmeye ilişkin şekli işlemleri kapsar.

Evlenme hakkı, herkese kişiliği sebebiyle tanınmış olduğundan kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁶¹⁵ Evlenme ehliyeti için kanunda evlenme yaşı, ayırt etme gücü ve yasal temsilci izni⁶¹⁶ aranmıştır (TMK m. 124 vd.). Tam ve sınırlı ehliyetliler evlenme ehliyetine de sahip olduklarından⁶¹⁷ kimsenin iznine ihtiyaç duymadan evlenebilirler.⁶¹⁸ Sınırlı ehliyetsizler bakımından ise evlenme yaşı ve ayırt etme gücüne ek olarak yasal temsilci rızası da gerekir (TMK m. 126-127).⁶¹⁹ Tam ehliyetsizler ayırt etme gücünden yoksun olduklarından evlenemezler (TMK m. 125). Evlenme hakkının temsilci aracılığı ile kullanılması mümkün değildir.⁶²⁰ Hakkı kullanmaya ilişkin irade açıklamasının bizzat evlenecek olanlar tarafından yapılması gerekir (TMK m. 142).

Sonuç olarak evlenme hakkı, tam ehliyetsizler adına yasal temsilci tarafından kullanılabilir nitelikte olmadığından mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁶²¹ Sınırlı ehliyetsizler bakımından aranan yasal temsilci rızası evlenmeye ilişkin iradenin bizzat evlenecek kişi tarafından ortaya konulmasını, yani hakkın mutlak kişiye sıkı sıkıya

⁶¹³ Akıntürk/Ateş, s. 62;

⁶¹⁴ Evlendirme Yönetmeliği, RG 7/11/1985, Sayı: 18921.

⁶¹⁵ Fankhauser/Bleichenbacher, s. 136; Breitschmid, s. 90; Köprülü/Kaneti, s. 71; Zevkililer/Cumalıoğlu/Acabey, s. 68.

⁶¹⁶ İsviçre hukuku bakımından evlenecek kişilerin on sekiz yaşını tamamlamış ve ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir (ZGB m. 94), ayrıca yasal temsilci izni gerekmez. Benzer şekilde **Güven**, kısıtlıların evlenmesi için aranan yasal temsilci rızasının kaldırılmasının isabetli olacağı görüşündedir, **Güven**, s. 153. Ancak Yargıtay kısıtlama iradi nitelikte olsa dahi yasal temsilci rızasının alınması gerektiği kanaatindedir, bkz. 2. HD., E. 2015/11390 K. 2015/13359 T. 23.6.2015.

⁶¹⁷ TMK m. 12 kapsamında mahkemece ergin kılınan kişinin evlenmeye ilişkin yaş şartını sağlamadan evlenemeyeceği ayrıca ifade edilmelidir. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 54.

⁶¹⁸ Sınırlı ehliyetliler bakımından evlenme yasal danışman onayını gerektiren işlemlerden değildir (TMK m. 429); **Akıntürk/Ateş**, s. 69; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 53; **Kılıçoğlu**, s. 39.

⁶¹⁹ Yasal temsilcinin haklı bir sebep olmaksızın evlenmeye izin vermemesi durumunda bu izin hakim tarafından verilebilir (TMK m. 128). Sınırlı ehliyetsizin bu izne yönelik başvurusu da mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması niteliğindedir, bkz. **Karakaş**, s. 114.

⁶²⁰ Bu kapsamda EY. m.17 evlenecek kişinin *müracaat işlemini yürütmek üzere* vekil tayin edebileceğini düzenlemektedir. Anılan hüküm, evlenme hakkının iradi temsilci aracılığı ile kullanılması anlamına gelmez.

⁶²¹ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 452; 10. D., E. 2015/3748 K. 2020/3217 T. 23.9.2020.

bağlılık niteliğini etkilemez.⁶²² Zira sınırlı ehliyetsiz adına bu irade yasal temsilci tarafından açıklanamaz⁶²³ veya kişinin ayırt etme gücünden yoksun olması halinde bu hak yasal temsilci tarafından da kullanılamaz.⁶²⁴ Söz konusu hak bakımından bu durum, temsil düşmanlığının bir sonucudur.⁶²⁵ Yasal temsilci rızasının aranması ile amaçlanan, ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlının menfaatlerini, evlenmenin getireceği çeşitli yükümlülükler karşısında korumaktır.⁶²⁶ Kullanım şekli bakımından ise evlenme töreni, TMK m. 141 gereği yalnızca yetkili evlendirme memuru tarafından yapılabilir. Bu nedenle evlenme hakkı, resmi makamların katılımını gerektiren bir kişiye sıkı sıkıya bağlı haktır.⁶²⁷

3.2.6. Evli Kadının Soyadını Belirleme Hakkı

Evli kadının soyadını düzenleyen TMK m. 187 hükmü Anayasa Mahkemesi'nin 22/2/2023 tarihli ve E. 2022/155, K. 2023/38 sayılı kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı 28.1.2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu iptal kararı ve sonrasında TMK'da oluşan boşluk, evli kadının soyadına ilişkin uzun yıllar süren hukuki gelişmelerin şu an için son basamağıdır. Kişilik hakkına dahil bir değer olarak soyadı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır.⁶²⁸ Bu sebeple ilk olarak iptal kararı öncesinde yaşanan hukuki süreç ve şu an için geçerli olan durum değerlendirilecektir. Devamında karşılaştırmalı hukuk bakımından Almanya ve İsviçre'deki mevcut düzenlemeler incelenecektir. Son olarak

⁶²² **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 55; **Tekinay**, yasa koyucunun evlenmeyi ehliyet bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar rejimine bağlı kılmaktan çekindiğini ifade etmektedir, bkz. **Tekinay**, Aile, s. 66. Yazarın bu tespiti sınırlı ehliyetsizlerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımı bakımından yasal temsilci rızasını aramayan TMK m. 16 hükmünden kaynaklanmaktadır. Ancak sınıflandırma başlığında da değindiğimiz üzere (yukarıda 2.1.) kişiye sıkı sıkıya bağlı birtakım haklar için yasal temsilci rızası aranması söz konusu hakların kişiye sıkı sıkıya bağlı olma niteliklerini etkilemez, bkz. **Breitschmid**, s. 90.

⁶²³ **Köprülü/Kaneti**, s. 71.

⁶²⁴ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 54.

⁶²⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 55.

⁶²⁶ **Velidedeoğlu**, s. 333; **Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey**, s. 68; **Karakaş**, yasal temsilci rızası aranmasını AY. m. 17 (Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı) ve AİHM m. 12 (Evlenme hakkı) hükümlerine aykırı bulmaktadır, bkz. **Karakaş**, s. 115; İsviçre Hukuku bakımından erginlik yaşı ile evlenme yaşı aynı olduğundan yasal temsilci rızası yalnızca ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar bakımından devam etmektedir (ZGB m. 94).

⁶²⁷ **Karakaş**, evlenme hakkını irade açıklamasının yeterli olduğu haklar arasında kabul etmektedir, bkz. **Karakaş**, s. 82.

⁶²⁸ “*Kişinin adı ve soyadı üzerindeki hak, kişilik haklarının bütün özelliklerini taşır ve mutlaktır; bu hak şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup bir başkasına devredilemez.*”, HGK., E. 2012/195 K. 2012/344 T. 6.6.2012; **Abik, Yıldız**, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

AYM'nin iptal gerekçelerine uygun bir düzenleme yapılması halinde, olması gereken hukuk bakımından söz konusu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlılığı incelenecektir.

İptal edilen TMK m. 187 “*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.*” düzenlemesini içermekteydi.⁶²⁹ Bu nedenle evlenen kadınların yalnızca evlenmeden önceki soyadlarını taşımalarına kanunen izin verilmemişti. Bu durum Türk hukuku bakımından “*aile adında birlik*” ilkesinin istisnasız benimsenmesinin bir sonucudur.⁶³⁰ Ancak söz konusu düzenleme AİHM'in 16.11.2004 tarihli Ünal Tekeli-Türkiye kararında⁶³¹ cinsiyete dayalı farklı muamele oluşturması sebebiyle AİHS'e aykırı bulunmuştur. Bunun devamında AYM'ye TMK m. 187'nin anayasaya aykırılığı iddiası ile itirazda bulunulmuş ancak mahkeme 743 sayılı Medeni Kanun döneminde yapılan itirazla aynı doğrultuda karar vererek başvuruyu reddetmiştir.

AYM, bireysel başvuru yolunun kabulünden sonra ise TMK m. 187'ye ilişkin başvurularda Any. m. 17'de güvence altına alınan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar⁶³² dikkate alındığından Any. m. 90 gereği TMK m.187'nin uygulama olanağı bulunmadığı karar vermiştir.⁶³³ AİHM ve AYM'nin bireysel başvuru kararlarına rağmen

⁶²⁹ Bu hüküm 4721 sayılı Kanun'un yeni getirdiği bir düzenleme değildir. 743 sayılı Medeni Kanun'da 14.15.1997 tarih ve 4228 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası m. 153 gereği kadınlar önceki soyadlarını eşlerinin soyadından önce kullanma imkanına sahipti, bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 117.

⁶³⁰ **Helvacı, Serap/Kocabaş, Gediz**, “Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı”, MÜHFHAD, Cilt: 21, Sayı:2, 2015, s. 633.

⁶³¹ “*AİHM, Taraf Devletlerin uygulamalarının, evli bir çiftin ortak bir aile adı taşımamayı tercih ettiği durumlarda bile aile birliğinin korunup güçlendirilebileceğini gösterdiğine dikkat çekmektedir. Avrupa'da uygulanan sistemlerin gözlemlenmesi bu bulguyu desteklemektedir. Söz konusu davada Hükümet, ortak bir aile ismi ile aile birliğinin yansıtılmaması halinde, evli çiftlerin ve/veya üçüncü tarafların karşılaşabileceği somut ya da önemli bir sorun gösterememiş ya da kamu çıkarının zarar gördüğünü kanıtlayamamıştır...*”, AİHM, Ünal Tekeli-Türkiye Davası, Başvuru No: 29865/96, 16.11.2004.

⁶³² Bu kapsamda Türkiye'nin de taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 16. maddesinde “*aile adı*” konusunda taraf devletlerin karı ve koca için eşit hakları sağlayacağı düzenleme altına alınmıştır; Ayrıca bkz. AİHS m. 8 ve 14, 7 No.lu Protokol m. 5.

⁶³³ “*Uluslararası sözleşmelerin, evli erkek ve kadının evlilik sonrasında soyadları bakımından eşit haklara sahip olmasını öngören hükümleri ile evli kadının kocasının soyadını kullanması zorunluluğunu öngören iç hukuk düzenlemelerinin aynı konu hakkında farklı hükümler içermesi nedeniyle, ilgili sözleşmenin*

TMK m. 187 hükmünde bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak söz konusu kararların ışığında açılan bireysel davalar bakımından YHGK 30.9.2015 tarihli E. 2014/2-889, K. 2015/2011 kararı ile AİHS m. 8 ve Any. m. 17 kapsamında evli kadının sadece evlenmeden önceki soyadını kullanabileceğine hükmetmiştir. Bu gelişmelerin devamında ise son olarak TMK m. 187 hükmü AYM tarafından iptal edilmiştir.⁶³⁴ İptal kararı 28.01.2024 tarihinde yürürlüğe girdiğinden söz konusu hüküm bakımından TMK’da boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun, tabi olunan uluslararası anlaşmalar ve Anayasa’da korunan temel hak ve özgürlüklere uygun olarak doldurulması gerektiği ifade edilmektedir.⁶³⁵

Bu nedenle mevcut durumda evli kadın, bireysel dava açmak suretiyle yalnızca evlenmeden önceki soyadını koruyabilir. Evli kadının dava açmak suretiyle soyadını belirleme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağı nitelik taşır. Evli kadın, tam veya sınırlı ehliyetli ise dava açma hakkını bizzat kullanabilir. Benzer şekilde ayırt etme gücüne sahip kısıtlı ise yasal temsilcisinin izni gerekmeksizin bu hakkı kullanabilir ve iradi temsilci atayabilir. Evlenme kişiyi ergin kılacağından bu hak ayırt etme gücüne sahip küçükler bakımından gündeme gelmez. Evlendikten sonra ayırt etme gücünü kaybedip tam ehliyetsiz hale gelen kadınların ise evlenmeden önceki soyadını koruma iradesi ile dava açmaları mümkün değildir. Bu durumda yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına dava açması da kabul edilmemelidir. Kanaatimizce burada tam ehliyetsizin menfaatine ilişkin bir değerlendirme yapılsa dahi, kişinin soyadı üzerindeki hakkın mutlak niteliği⁶³⁶ onun belirlenmesi bakımından yasal temsile uygun değildir.

Olması gereken hukuk bakımından ise evlenen kişilere dava açmaksızın soyadını belirleme hakkı tanınması gerekir. Alman hukukuna bakıldığında kural *aile adında birlik*

hükümlerinin somut uyumsuzluk açısından esas alınması gereken hukuk kuralı olduğu sonucuna varılmakla, başvurunun manevi varlığı kapsamında güvence altına alınan isim hakkına yönelik müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşılmaktadır...” AYM, Sevim Akat Eşki Başvurusu, Başvuru no: 2013/2187, 19.12.2013; Aynı yönde bkz. AYM, Gülsim Genç Başvurusu, Başvuru no: 2013/4439. 06.03.2014.

⁶³⁴ T. 22/2/2023, E. 2022/155, K. 2023/38.

⁶³⁵ Akıntürk/Ateş, s. 120.

⁶³⁶ Abik, s. 37.

ilkesidir.⁶³⁷ Eşler, içlerinden birinin soyadını aile adı olarak belirleyebilir.⁶³⁸ Soyadı aile adı olarak belirlenmeyen eşin, kendi soyadını aile adının önünde kullanması mümkündür. Ancak Alman hukuku bakımından aile soyadının belirlenmesi bir zorunluluk değildir. Eşler, aile adına ilişkin bir belirleme yapmadıkları takdirde evlilik sırasında kullandıkları adı evlendikten sonra da kullanmaya devam ederler (BGB § 1355/1). Anne ve babanın birlikte velayet sahibi olup farklı soyadına sahip olmaları halinde çocuğun soyadı, anne ve babanın nüfus idaresine yapacağı beyan ile belirlenir (BGB § 1617/1). Böylece beyan sırasında çocuğun soyadı için ana veya babanın soyadından birinin seçilmesi söz konusu olur.⁶³⁹ Evliliğin sona ermesi halinde ise kural, varsa tarafların aile adını koruması yönündedir (BGB § 1355/5).

İsviçre hukuku bakımından ise kural, evlenenlerin kendi soyadını korumasıdır (ZGB m. 160/1) Bu nedenle İsviçre hukuku bakımından “*doğumla kazanılan soyadlarının değiştirilmezliği*” ilkesi kabul edilmiş durumdadır.⁶⁴⁰ Öte yandan taraflar, içlerinden birinin bekarlık soyadını ortak aile adı olarak kullanmak istediklerini nüfus memurluğuna bildirebilir (ZGB m. 160/2). Ayrıca evlenecek olanlar, kendi soyadlarını muhafaza etmişlerse çocuklarının hangi tarafın soyadını taşıyacağını da belirleyeceklerdir (ZGB m. 160/3). Buna ilişkin bildirim ilk çocuğun doğumundan itibaren bir yıl içinde yapılabilir (ZGB m. 270/2). Eğer ortak bir aile adı belirlendiyse taraflar bu adı evliliğin sona ermesi halinde de kural olarak korumaya devam eder.⁶⁴¹

Görüldüğü üzere hem Alman hem de İsviçre hukuku bakımından evlenen kadınların eşinin soyadını alma zorunluluğu yoktur. Her iki hukuk sisteminde de taraflara kendi soyadlarını muhafaza etme hakkı tanınmış; buna ek olarak isteğe bağlı aile soyadı belirleme imkanı da verilmiştir. AYM'nin TMK m. 187 hükmüne ilişkin iptal gerekçelerine uygun olarak BGB § 1355 veya ZGB m. 160'a benzer bir düzenleme

⁶³⁷ Helvacı/Kocabaş, s. 621.

⁶³⁸ Ancak eşlerin soyadlarının bir bölümünün veya tamamının birleştirilmesi yolu ile aile adı oluşturulamaz, bkz. Helvacı/Kocabaş, s. 623.

⁶³⁹ Helvacı/Kocabaş, s. 625.

⁶⁴⁰ Güven, s. 244.

⁶⁴¹ Helvacı/Kocabaş, s. 632.

yapılması halinde eşler için kendi soyadını muhafaza etmeye veya aile soyadı belirlemeye ilişkin beyan da kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımını niteliğinde olacaktır.⁶⁴²

Kanaatimizce böyle bir durumda evlenecek kişi ister tam veya sınırlı ehliyetli ister sınırlı ehliyetsiz olsun söz konusu hakkını bağımsız olarak kullanabilir. Sınırlı ehliyetsizler bakımından yasal temsilci rızası aranmamalıdır. Zira kişinin ismi üzerindeki hakkı doğrudan kişilik hakkına dahil bir değerdir.⁶⁴³ Tam ehliyetsizlerin evlenmesi mümkün olmadığından bu hak onlar için gündeme gelmez. Onlar adına yasal temsilcilerinin bu hakkı kullanması da hakkın doğası gereği mümkün değildir. Bu nedenle eşlerin soyadını belirleme hakkı mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olacaktır. Ayrıca bu bildirim karşılıklı hukuktakine benzer şekilde nüfus müdürlüğüne yapılması gerekeceğinden resmi makamların katılmasını gerektiren bir hak söz konusu olacaktır.⁶⁴⁴

3.2.7. Evlenmenin Mutlak ve Nisbi Butlanını Dava Etme Hakkı

Evlenmenin nisbi veya mutlak butlan ile sakat olduğu hallerde ortada kurulmuş olan ancak batıl bir evlilik vardır.⁶⁴⁵ Batıl olan evliliklerde evlenme öncesi mevcut bir engel bulunur⁶⁴⁶ fakat yine de bu evlilik ancak hakim kararı ile sona erer ve hakim kararına kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğurur (TMK m. 156).⁶⁴⁷ Mutlak ve nisbi butlan kararının her ikisinde de evliliğin ortadan kaldırılması sonucu doğar.⁶⁴⁸

⁶⁴² Alman hukuku bakımından bu beyanın kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu yönünde bkz. **Helvacı/Kocabaş**, s. 623.

⁶⁴³ **Kılıçoğlu/Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 41.

⁶⁴⁴ Olması gereken hukuk bakımından değerlendirmelerimiz bu yönde olmakla birlikte 03/07/2024 tarihli (2/2290 E.) Vergi Kanunları ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nde TMK m. 178 için şu hüküm metne alınmıştır: "*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır. Şu kadar ki; kadın evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruya kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Kadının soyadı, kendi soyadı ile önceki kocasının soyadından oluşuyorsa kadın bu soyadlarından sadece birisini evleneceği kocasının soyadının önünde kullanabilir.*" Söz konusu bu kanun teklifi, halihazırda devam eden tartışmalar sebebiyle tekliften çekilerek kanunlaşmamıştır.

⁶⁴⁵ **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 74; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 80-81.

⁶⁴⁶ **Kılıçoğlu**, s. 62.

⁶⁴⁷ "...evlenmenin batıl olduğu hallerde evlenme, bu geçersizliğe rağmen kurulmuştur; sonradan bir dava ile ortadan kaldırılmadıkça varlığını sürdürür... Görüldüğü üzere, evlenmenin butlanı bu yönüyle Borçlar Hukukuna tabi işlemlerinin butlanından açıkça ayrılmaktadır.", HGK., E. 2011/695 K. 2011/673 T. 02.11.2011.

⁶⁴⁸ **Akıntürk/Ateş**, s. 211; **Hatemi**, s. 70.

Ancak bu halleri ileri sürebilecek, yani butlan davası açabilecek kişiler arasında farklar bulunur.⁶⁴⁹ Mutlak ve nisbi butlan davası açma hakkı tanınanlara ilişkin bu fark, söz konusu hakların kişiye sıkı sıkıya bağlı olma niteliğini de etkiler. Bu nedenle önce mutlak butlan davası açma hakkı sonrasında ise nisbi butlan davası açma hakkı ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Evliliğin nisbi ve mutlak butlanı halleri kanunda sınırlı sayı prensibi ile düzenlenmiştir.⁶⁵⁰ Mutlak butlan halleri şunlardır (TMK m. 145): eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması.

Mutlak butlan davası, cumhuriyet savcısı tarafından re'sen ve ilgisi olan herkes⁶⁵¹ tarafından açılabilir (TMK m. 146). Mutlak butlan davası açma hakkı, eşler bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁶⁵² Ancak bu hakkın mutlak mı yoksa nispi olarak mı kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu tartışmalıdır.⁶⁵³ Katıldığımız görüşe göre evlenmenin mutlak butlanını dava etme hakkı, nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Zira yasa koyucu kamu düzenine ilişkin menfaatleri de dikkate alarak eşler dışında üçüncü kişilerin dahi bu davayı açabilmesine imkan tanımıştır.⁶⁵⁴ Üçüncü kişilerin de dava açabildiği bir hak bakımından ayırt etme gücü bulunmayan eş adına yasal temsilcinin dava açamayacağını kabul etmek isabetli olmaz.⁶⁵⁵ Ancak ayırt etme gücünün sonradan kazanılması yahut akıl hastalığının iyileşmiş olması durumlarında

⁶⁴⁹ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 255.

⁶⁵⁰ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 245; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 81.

⁶⁵¹ İlgisi olan herkes ifadesi, evlenmenin iptalinde maddi veya manevi ilgisi olan kimseler şeklinde anlaşılmalıdır, bkz. Akıntürk/Ateş, s. 228; Hatemi, s. 71; "...kanun metninde ilgili deyimini ile kimlerin amaçlandığı belirtilmemiş ise de, ilgiliden amaç, bu geçersiz evlenme ile maddi yada manevi yararı zedelenen kişi olduğu söz götürmez.", 2. HD., E. 1981/7888 K. 1981/8649 T. 29.12.1981.

⁶⁵² Schwarz, s. 124; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 96; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 257; Akıntürk/Ateş, s. 228; Tekinay, evlenmenin mutlak butlanını dava etme hakkını kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak kabul etmemektedir. Savcı ve her ilgiliye cömertçe dava hakkı tanındığından kişiye sıkı sıkıya bağlı olarak değerlendirilemez, bkz. Tekinay, Aile, s. 138.

⁶⁵³ Karakaş, s. 117.

⁶⁵⁴ Tekinay, Aile, s. 106; Öztan, Aile, s. 585; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 81.

⁶⁵⁵ Karakaş, s. 118; Aksi yönde bkz. Akıntürk/Ateş, s. 228.

davanın yalnızca ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin açabileceği düzenlendiğinden (TMK m. 147/2) söz konusu hallerde mutlak butlan davasının nisbi butlana dönüştüğü kabul edilmektedir.⁶⁵⁶

Fiil ehliyetleri bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetlilerin mutlak butlan davasını bizzat açması mümkündür.⁶⁵⁷ Sınırlı ehliyetsizler bakımından ayırt etme gücüne sahip eşin vesayet altında bulunması söz konusu olabilir. Bu durumda sınırlı ehliyetsiz olan eş, yasal temsilci (vasi) rızası olmaksızın evliliğin mutlak butlanını dava edebilir.⁶⁵⁸ Tam ehliyetsiz eş bakımından ise, bu hakkı nisbi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak kabul ettiğimizden, yasal temsilcinin ayırt etme gücü bulunmayan eş adına mutlak butlan davası açması mümkündür.⁶⁵⁹

Örneğin evlenme sırasında zaten evli olan biri ile evlenen kişi, evlenmeden sonra ayırt etme gücünü kaybederse yasal temsilcisi tam ehliyetsiz hale gelen bu eş adına evliliğin mutlak butlanını dava edebilmelidir. Çünkü tam ehliyetsiz kişinin kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile korunması amaçlanan değerler kapsamındadır ve ehliyetsiz kişinin buna yönelik menfaatlerinin dikkate alınması gerekir. Burada yasal temsilcinin “*ilgisi olan kişi*” kapsamında bizzat dava açması da pek tabii mümkündür ancak onun bu hakkı, tam ehliyetsiz kişi adına yasal temsilcinin nisbi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanmasından ayrı bir husustur.⁶⁶⁰

Nisbi butlan halleri ise eşlerden birinin evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksun olması (TMK m. 148), yanılma (TMK m. 149), aldatma (TMK m. 150), korkutma (TMK m. 151) ve yasal temsilci izninin bulunmamasıdır (TMK m. 153). İlgili kişilerin veya

⁶⁵⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 87.

⁶⁵⁷ Çelik, Nazlı Hilal, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 259.

⁶⁵⁸ Tekinay, Aile, s. 136; Öztan, Aile, s. 621; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 96; Çelik, s. 260.

⁶⁵⁹ Benzer yönde bkz. Öztan, Aile, s. 621; Çelik, s. 260.

⁶⁶⁰ Çelik, s. 260.

cumhuriyet savcısının nisbi butlan davası açma hakkı yoktur.⁶⁶¹ Bu davayı açabilecek kişiler; evlenme sırasında ayırt etme gücünü geçici kaybeden veya irade sakatlığına uğrayan eş, yasal temsilci izninin alınmaması halinde de yasal temsilci olarak düzenlenmiştir. Ayrıca yasa koyucu eşler bakımından altı ay ve beş yıllık hak düşürücü süre öngörmüştür (TMK m. 152). Yasal temsilcinin dava hakkı ise evlenen kimsenin sonradan on sekiz yaşını doldurması, kısıtlı olmaktan çıkması veya kadının gebe kalması halinde kaldırılmıştır (TMK m. 153).

Evlenmenin nisbi butlanını dava etme hakkının, mutlak mı yoksa nisbi nitelikte mi kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu tartışmalıdır. Bizim de kabul ettiğimiz görüşe göre bu hak, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁶⁶² Çünkü bu davayı açma hakkı yalnızca eşe ve rızası alınmaması halinde yasal temsilciye tanınmıştır. Yasa koyucu tarafından diğer eşe dahi bu davaları açma hakkı tanınmadığından ayırt etme gücü bulunmayan eş adına yasal temsilcinin davayı açamayacağı kabul edilmelidir.⁶⁶³

Bu durum nisbi ve mutlak butlan hallerinin arasındaki farklılıktan da kaynaklanmaktadır. Mutlak butlan hallerinde evlilik; eşlerin, cumhuriyet savcısının veya ilgililerin dava açmaması sebebiyle geçerlilik kazanmaz. Bir hak düşürücü süre de öngörülmemiştir.⁶⁶⁴ Ancak nisbi butlan davası açma kararı, eşe ve yasal temsilciye bırakılmıştır. Hak sahipleri dava açmamak suretiyle nisbi butlan sebebini geçersiz hale getirebilir.⁶⁶⁵ Öğretide eşin

⁶⁶¹ **Kılıçoğlu**, s. 63.

⁶⁶² **Bucher/Aebi-Müller**, s. 454; **Güven**, s.173; **Karakaş**, nisbi butlan davası bakımından mirasçılara açılmış olan davayı sürdürme hakkı tanınmasını (TMK m. 159) eleştirmektedir. Yazara göre bu durum, hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlılığı ve ölümle sona erme gerekliliği ile uyumsuz. Ancak kanaatimizce, eşin dava açma yönündeki iradeyi bizzat kullandıktan sonra mirasçılarının davayı sürdürebilmesi hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlılığı çelişmez. Zira dava açma hakkı ile açılmış olan davaya devam etme birbirinden farklıdır. Burada artık sadece sağ kalan eşin evlenme sırasında iyiniyetli olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılacaktır. Devam edilen dava evlenmenin butlanı davası değildir. **Kılıçoğlu**, devam edilen davanın “sağ kalan eşin mirasçılığını önleme davası” olduğunu ifade etmektedir. Mutlak butlan davası bakımından ise her ilgilinin mutlak butlanın karar altına alınmasını istemesi mümkündür (TMK m. 147/1). Bkz. **Karakaş**, s. 118-119; **Kılıçoğlu**, s. 82.

⁶⁶³ **Karakaş**, s. 117; “Nisbi butlan hâllerinde, ‘yasal temsil düşmanlığı’ kuralı geçerlidir.”, **Öztañ**, Aile, s. 598; Öğretide **Tekinay**, **Dural/Öğüz/Gümüş** ve **Çelik** ayırt etme gücü bulunmayan eşin adına eğer menfaati gerektiriyorsa yasal temsilcinin dava açabileceği görüşündedir, bkz. **Tekinay**, Aile, s. 139; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 96; **Çelik**, s. 264.

⁶⁶⁴ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 81; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 84.

⁶⁶⁵ **Tekinay**, Aile, s. 106; **Öztañ**, Aile, s. 619; **Akıntürk/Ateş**, s. 212.

butlan davasını açtıktan sonra ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde yasal temsilcisinin davaya devam edebileceği ifade edilmektedir.⁶⁶⁶ Bu noktada evlenmede rızası alınmayan yasal temsilcinin dava hakkı, ayırt etme gücü bulunmayan eş adına yasal temsilcinin nisbi butlan davası açıp açamayacağı hususundan bağımsızdır. Rızası alınmayan yasal temsilcinin dava hakkı, bizzat onun şahsına tanınmış bir hak niteliğindedir.⁶⁶⁷ Ayrıca öğretide butlan davasının yanında malvarlıksal talepler de söz konusu ise bu talepler bakımından sınırlı ehliyetsizin yasal temsilci tarafından temsil edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁶⁶⁸

Evlenmenin mutlak veya nisbi butlanı halinde hak sahipleri, bu davaları yetkili aile mahkemesinde ileri sürebilirler (4787 s. Kanun m. 4). Dolayısıyla evlenmenin mutlak veya nisbi butlanını dava etme hakkı resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.

3.2.8. Boşanma ve Ayrılık Hakkı

Boşanma, kanunda öngörülen sebeplerden birine dayanarak açılan dava sonucunda hakim kararı ile evlilik birliğine son verilmesidir.⁶⁶⁹ Boşanmanın özel sebepleri m. 161-165 arasında zina; hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış; suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme; terk ve akıl hastalığı olarak düzenlenmiştir. TMK m. 166'da ise boşanmanın genel sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması yer alır. Boşanma sebeplerinden herhangi birinin varlığı halinde eşlerden biri, boşanma davası açarak boşanmaya yahut ayrılığa karar verilmesini isteyebilir (TMK m. 167). Bu nedenle bir boşanma davasının konusu, boşanma veya ayrılık olabilir.⁶⁷⁰ Boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁶⁷¹ Boşanma veya ayrılığa ilişkin istek, hak sahibi tarafından karar

⁶⁶⁶ Öztan, Aile, s. 625; Çelik, s. 270.

⁶⁶⁷ Tekinay, Aile, s. 134; Kılıçoğlu, s. 76; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 93; Hatemi, rızası alınmayan yasal temsilci öldükten sonra artık onun davasının devam etmemesi ve yeni dava da açılmaması gerektiğini ifade etmektedir, bkz. Hatemi, s. 81.

⁶⁶⁸ Bucher/Aebi-Müller, s. 447.

⁶⁶⁹ Akıntürk/Ateş, s. 237.

⁶⁷⁰ Akıntürk/Ateş, s. 277.

⁶⁷¹ Saymen/Elbir, s. 259; Boşanma kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir ve mirasçılara intikal etmez. Ancak mirasçılar boşanma kararına ilişkin yabancı mahkeme ilamlarının tanınmasını talep edebilir, bkz. 2. HD., E. 2011/21901 K. 2012/8257 T. 3.4.2012.

verilmesi gereken duygusal bir nitelik taşır. Ancak boşanmanın kişiye sıkı sıkıya bağlılık niteliğinin mutlak mı yoksa nispi mi olduğu tartışmalıdır. Bu soruya verilecek cevap evlendikten sonra tam ehliyetsiz hale gelen kişiler bakımından özellikle önem taşımaktadır.

Tam ve sınırlı ehliyetliler bakımından boşanma davası açma hakkı bizzat ve bağımsız şekilde kullanılabilir (TMK m. 125 vd.).⁶⁷² Bu hak sınırlı ehliyetliler için yasal danışman onayı gerektirmez. (TMK m. 429) Ancak Yargıtay boşanma davası açılabilmesi için yasal danışman onayını gerekli görmektedir.⁶⁷³ Tam ve sınırlı ehliyetlilerin bu hakkın kullanımına ilişkin kararı bizzat verdikten sonra boşanma davasında kendilerini temsil etmeleri için birer iradi temsilci ataması da mümkündür.

Sınırlı ehliyetsizler, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan boşanma hakkını kullanmak için yasal temsilci rızasına ihtiyaç duymaz (TMK m. 16). Kişi evlenmekle ergin olduğundan bu durum yalnızca ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar bakımından uygulama alanı bulacaktır. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar, herhangi bir rızaya ihtiyaç duymadan boşanma davası açabilir ve aleyhlerine açılan davada savunmada bulunabilir. Ayrıca sınırlı ehliyetsizlerin davanın takibi için iradi temsilci ataması da mümkündür.⁶⁷⁴

Sınırlı ehliyetsizlerin bağımsız olarak bu hakkı kullanabilmeleri öğretide⁶⁷⁵ kabul görmüş olsa da Yargıtay'ın bu husustaki aksi kanaat içeren kararları bulunmaktadır. 1986 yılında verilen bir kararda yasal temsilcinin (vasinin) sınırlı ehliyetsiz kişi adına boşanma davasında yetkili olacağı ifade edilmiştir.⁶⁷⁶ 1994 tarihinde verilen bir başka kararda

⁶⁷² Sınırlı ehliyetliler bakımından **Gönensay, Samim A.**, Medeni Hukuk Cilt-II Aile Hukuku Kısım 2: Nesep, Velayet, Vesayet, 1. Baskı, Arkadaş Yayınevi, İstanbul, 1940, s. 218.

⁶⁷³ 2. HD., 415-2497, T. 15.2.2001, **Gençcan**, Vasi-Kayyum, s. 972 (dn. 51).

⁶⁷⁴ **Karakaş**, s. 121.

⁶⁷⁵ **Arpacı**, s. 58.

⁶⁷⁶ "... davalının hükümlülük süresinin araştırılması bir seneden fazla ceza ile mahkum olduğunun anlaşılması halinde ilgiliye vasi tayin ettirilmesi, duruşmanın vasi huzuru ile yürütülüp sonucuna göre karar verilmesi ceza süresinin bir seneden az olduğunun tesbiti halinde ise şimdiki gibi hüküm tesisi olunması gerekir..." 2. HD, 1986/7091 E., 1986/7709 K., 19.9.1986 T.

boşanma davasının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğu kabul edilmiş ancak dava yoluyla kullanılması ve mali neticeler de doğurabilmesi sebebiyle ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların boşanma davasını bizzat takip edemeyecekleri ve iradi temsilci ile yapacakları sözleşmenin de yasal temsilci tarafından yapılması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁷⁷ Yine 2015 yılında verilen bir başka kararda ise boşanma davasında sınırlı ehliyetsize yapılan tebligatın geçerli olmadığına ve yasal temsilciye yapılması gerektiğine hükmedilmiştir.⁶⁷⁸ 2001 yılında verilen bir kararda ise diğerlerinin aksine boşanma davası ve ona bağlı isteklerin kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşıdığı, bu nedenle ayırt etme gücüne sahip kısıtlı tarafından yasal temsilci rızasına gerek olmaksızın kullanılabilmesine karar vermiştir.⁶⁷⁹

Tam ehliyetsizlerin ise bizzat boşanma davası açması mümkün değildir.⁶⁸⁰ Onun adına yasal temsilcinin boşanma davası açıp açamayacağı ise tartışmalıdır. Boşanma davası açma hakkının mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğunu savunan yazarlar, yasal temsilcinin bu davayı açamayacağı görüşündedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre yasal temsilcinin evlilik birliğinin akıbetine ilişkin karar vermesi mümkün değildir.⁶⁸¹ İsviçre Federal Mahkemesi de farklı tarihlerde verdiği kararlarında bu görüşten yana tutum sergilemiştir.⁶⁸² 1990 tarihli bir kararında⁶⁸³ ise Federal Mahkeme boşanma davası açtıktan sonra ayırt etme gücünü kaybeden davacının boşanma konusundaki iradesinin değiştiğini gösteren ciddi belirtiler olmadıkça yargılamaya devam edileceğine hükmetmiştir. Ancak Federal Mahkeme, tam ehliyetsiz kişinin yasal temsilci tarafından temsil edilip edilmeyeceğine ilişkin hususu cevapsız bırakmıştır.

⁶⁷⁷ “Boşanma münhasıran şahsa bağlı haklardan ise de, Hukuk sistemimiz ancak dava yolu ile boşanmaya imkan verdiği için boşanma davasının münhasıran bu şahsi hakkın kullanılması niteliğinde kabul etmek mümkün değildir. Davaya bağlı olarak veya karşılık dava sebebiyle davanın taraflarına bir kısım mali külfetin yönelmesi muhtemeldir. İşte bu sebeple mümeyyiz mahcurlar dahi boşanma davasını bizzat (MK. 405) (Y. 2. H.D.nin 8.10.1985 günlü ve 7164/7948 sayılı kararı) takip edemezler. Hele kendilerini vekil ile temsil ettirmeleri söz konusu olduğunda mutlaka akti ilişkinin vasileri tarafından kurulması zorunludur.”, 2. HD. 1994/1417 E., 1994/1882 K., 22.2.1994 T. Söz konusu kararda muhalefet şerhi de bulunmaktadır: “...mahkumiyeti nedeniyle kısıtlanan ancak sezgin olan davacının şahsa sıkı sıkıya bağlı olan boşanma davası hakkını kullanmasına vasinin iznine gerek yoktur.”; Karar ile benzer yönde bkz. **İmre**, s. 410.

⁶⁷⁸ 2. HD., E. 2014/25532 K. 2015/821 T. 3.2.2015.

⁶⁷⁹ 2. HD., 387-942, 22.01.2001 T. (**Gençcan, Ömer Uğur**, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Yorumu Cilt-I, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 208)

⁶⁸⁰ **Tekinay**, Aile, s. 211; **Gençcan**, Vasi-Kayyim, s. 430.

⁶⁸¹ **Karakaş**, s. 123.

⁶⁸² BGE 68 II 145; BGE 78 II 101; **Tekinay**, Aile, s. 212; Bern İstinaf Mahkemesinin 1929 tarihli bir kararında aksi yönde hüküm verdiği yönünde bkz. **Saymen/Elbir**, s. 259.

⁶⁸³ BGE 116 II 385.

Boşanma davası açmanın nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğunu savunan yazarlar ise tam ehliyetsiz eş adına yasal temsilcisinin bu davayı açabileceğini ifade etmektedir.⁶⁸⁴ Kanaatimizce de bu görüş isabetlidir zira yasal temsilcinin bu davayı açmasına hiçbir şekilde izin vermemek hakkaniyete aykırı durumlar oluşturabilir. Ayrıca yasal temsilcinin dava açamaması, tam ehliyetsizin boşanma davası açma hakkını hiçbir şekilde kullanamayacağı anlamına da geleceğinden; bu durum, hak ehliyetinin genellik ve eşitlik prensibine de aykırılık teşkil eder.⁶⁸⁵

Bu görüşü savunan yazarlara göre tam ehliyetsiz eşin menfaatlerinin korunmasını gerektiren hallerde yasal temsilcinin o eş adına boşanma davası açmasında izin verilmelidir.⁶⁸⁶ Tekrar eden zina hali, hayata kast ve pek kötü muamelede bulunulması bu hallere örnek verilmektedir.⁶⁸⁷ Bu kapsamda yasal temsilcinin boşanma davası açabilmesi için önemli bir zorunluluğun bulunması ve davacının mutlak yararına hareket edilmesi gerekir.⁶⁸⁸ Hakim söz konusu gereklilikleri davada ön sorun olarak incelemeli ve gerekirse yasal temsilcinin açtığı davayı reddetmelidir.⁶⁸⁹

Yargıtay da öğretiyle paralel olarak boşanma davası açma hakkını nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı olarak değerlendirmektedir.⁶⁹⁰ Bu nedenle İsviçre hukukundaki uygulamanın aksine

⁶⁸⁴ **İmre**, s. 394.

⁶⁸⁵ **Ataay**, Şahıslar, s. 120; **Saymen/Elbir**, s. 259.

⁶⁸⁶ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 453; **Köprülü/Kaneti**, s. 182; **Ataay**, s. 210; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 135; **Tekinay'ın** m. 16/2 hükmünün yanlış değerlendirildiğine ilişkin görüşü için yukarıda 2.2.4.2.

⁶⁸⁷ **İmre**, s. 394; **Schwarz**, s. 147; **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 439; **Antalya/Topuz** s. 219.

⁶⁸⁸ **İmre**, s. 395; **Karakaş**, s. 128; **Dural/Öğüz/Gümüş**, yasal temsilcinin anlaşmalı boşanma davası açamayacağını ancak m. 166/4 kapsamında sürenin dolmasından sonra dava açabileceğini ifade etmektedir. Bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 135; **Karakaş**, ise TMK m. 166/4 kapsamında yasal temsilcinin dava açamayacağı görüşündedir. Bkz. **Karakaş**, s. 128.

⁶⁸⁹ **Tekinay**, Aile, s. 213; **Karakaş**, s. 128.

⁶⁹⁰ "... gerçi boşanma münhasıran şahsa merbut haklardan ise de diğer tarafın haysiyetsiz hayat ve gayri meşru yaşamaya hallerinde akıl hastalığına müptela olan karı veya kocanın vasisinin mezkur sebeplerle boşanma davasını kabul hukukten zaruri bulunmasına..." 2. HD, 5923/1219, 03.03.1947 (**Ataay**, s. 208); "Ancak zorunlu durumlarda kişiye görelî (nispi) olarak sıkı sıkıya bağlı haklarda ayırdım güçsüzlüğü içinde bulunan kişinin temsil yolu ile korunmaları, çıkarlarının, genellik ve eşitlik ilkesi gereği olabilir. Karısı zina yapan kısıtlının temsilci aracılığı ile boşanma davası açmasına olanak sağlanması kamu düzeninin korunması, kişinin onurlu yaşama hürriyetini kullanmasının sağlanması için gereklidir. Görüldüğü gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların temsilen kullanılması için hem kısıtlının ve hem de kamunun yararının ön planda bulunması, bu yetkinin tanınmamasıyla kamu düzeninin olumsuz yönde ve etkin biçimde zedelenmesi kişinin şerefi, saygınlığı, toplum içindeki tüm manevi değerlerden oluşan onurunun

Türk hukukunda, yasal temsilcinin tam ehliyetsiz eş adına boşanma davası açabilmesi mümkündür. Ancak yasal temsilcinin bu davayı açmadan önce TMK m. 462 kapsamında vesayet makamından izin alması gerekir. Ayrıca Yargıtay uygulaması, yasal temsilcinin vesayet altındaki kişiyi temsilen duruşmalara katılması için de vesayet makamından izin alınması yönündedir.⁶⁹¹ Ancak *Gençcan*'a göre TMK m. 462 hükmünde dava açılması için vesayet makamı izni arandığından, dava açıldıktan sonra yasal temsilcinin tam ehliyetsizi temsilen davayı yürütmesi için ayrıca vesayet makamı izni aranması isabetli değildir.⁶⁹²

Sonuç olarak, özellikle kişilik hakkı bağlamında menfaatlerinin korunması gerekiyorsa tam ehliyetsiz adına yasal temsilcinin boşanma davası açması mümkündür. Bu nedenle Türk hukuku bakımından bu hak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir. Kanaatimizce benzer sonuç ayrılık bakımından da geçerlidir. Ayrıca boşanma ve ayrılık, ancak açılacak bir dava sonucunda verilen karar ile mümkün olduğundan⁶⁹³ resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.⁶⁹⁴

3.2.9. Boşanma Sebeplerinde Af Beyanında Bulunma Hakkı

Kanunda boşanma sebeplerinden zina (TMK m. 161) ve hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK m. 162) bakımından affeden tarafın dava hakkı olmadığı düzenlenmiştir.⁶⁹⁵ Af, eşlerden biri tarafından yapılmış olan bir kabahatin diğer eş tarafından o kabahate özgü olarak kabul edilmesidir.⁶⁹⁶ İrade açıklaması değil, duygu açıklaması niteliğindedir.⁶⁹⁷ Af açıklaması, yalnızca ayırt etme gücüne sahip eş tarafından⁶⁹⁸ kendisine karşı yapılan ve boşanma sebebi teşkil eden önceki bir davranışa

korunmasız kalması sonucunu doğurur.”, 2. HD., E. 1993/5968, K. 1993/6507, T. 24.06.1993; 2. HD., E. 2011/19347 K. 2012/15337 T. 6.6.2012; **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 439.

⁶⁹¹ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 432; 2. HD., 2495-3499, 08.03.2005, 2. HD., 21696-1791, 18.02.2008. (dn. 1034 ve 1035).

⁶⁹² **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 433.

⁶⁹³ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 104.

⁶⁹⁴ **Karakaş**, s. 83.

⁶⁹⁵ Af beyanına ilişkin bir başka hüküm mirastan yoksunluğun mirasbırakanın affi ile ortadan kalkacağına ilişkindir (TMK m. 578).

⁶⁹⁶ **Saymen/Elbir**, s. 245.

⁶⁹⁷ **Kılıçoğlu**, s. 95; **Karakaş**, s. 130; Aksi yönde **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 108.

⁶⁹⁸ **Zevkililer/Cumaloğlu/Acabey**, s. 273.

yönelik olabilir.⁶⁹⁹ Af açıklaması yapan eş, bu açıklamadan sonra affettiği boşanma sebebine dayanarak boşanma davası açamaz. Zira af, karşı tarafın işlediği kabahatten hiçbir netice çıkarılmayacağına dair bir açıklamadır.⁷⁰⁰ Eşini affeden taraf, kendisi için evlilik birliğinin temelinden sarsılmadığını kabul ederek dava hakkında vazgeçmektedir.⁷⁰¹

Eş, zina yapmış olan veya hayatına kast eden, kendisine pek kötü veya onur kırıcı davranışta bulunan eşini açık veya örtülü olarak affedebilir.⁷⁰² Ancak af, örtülü olsa dahi af iradesinin bulunduğu açıkça anlaşılmalıdır. Örneğin söz konusu eylemlere maruz kalan eşin ortak konutu terk etmemesi tek başına af anlamına gelmez.⁷⁰³ Af her türlü delille ispatlanabilir.⁷⁰⁴ Öğreti ve Yargıtay uygulamasının da kabul ettiği üzere özellikle zinaya önceden rıza gösterilmesi af anlamına gelmez.⁷⁰⁵ Önceden verilen bu rızanın ahlaka aykırı olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁰⁶ Hayata kast veya pek kötü veya onur kırıcı davranışa önceden rıza göstermek de af olarak değerlendirilmez.⁷⁰⁷ Pek kötü muameleye maruz kalan eşin ceza davasından vazgeçmesi boşanma davası bakımından af niteliği taşımaz.⁷⁰⁸

Af beyanı, mutlaka affeden eşin serbest iradesinin ürünü olmalıdır.⁷⁰⁹ Diğer eşin boşanmaya sebep söz konusu davranışlarını affedebilecek kişi yalnızca odur.⁷¹⁰ Bu

⁶⁹⁹ “Af, öncesindeki zina eylemine dayalı olarak dava hakkını ortadan kaldırır (TMK.md.161/son) ise de, sonrasındaki zina eylemine dayalı dava hakkı üzerinde etkili değildir.”, 2. HD., E. 2014/14998 K. 2014/15758 T. 07.07.2014.

⁷⁰⁰ Schwarz, s. 145.

⁷⁰¹ Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 106.

⁷⁰² Tekinay, Aile, s. 180; Dural/Öğüz/Gümüş, 110; Schwarz, s. 145.

⁷⁰³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 110; Kılıçoğlu, s. 95; Tekinay, Aile, s. 181.

⁷⁰⁴ Kılıçoğlu, s. 95; Af, itiraz niteliğinde olduğundan hakim tarafından re’sen dikkate alınır, Öztan, Aile, s. 661.

⁷⁰⁵ “...zina olayına karının önceden muvafakatını belirten davranış tarzı da şikayet hakkını ortadan kaldıramaz.”, YİBCGK., E. 1966/3 K. 1966/5 T. 23.05.1966; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 110; Tekinay, Aile, s. 179; Öztan, Aile, s. 652.

⁷⁰⁶ Zevkililer/Cumaloğlu/Acabey, s. 273; Ancak Hatemi’ye göre rıza göstermekle yetinmeyip zinaya teşvik eden eşin daha sonra zina sebebi ile boşanma davası açması halinde hakkın kötüye kullanılması sebebiyle davanın reddi gerekir, Hatemi, s. 120; Aynı yönde Tekinay, Aile, s. 180.

⁷⁰⁷ Öztan, Aile, s. 661.

⁷⁰⁸ “Koca hakkında açılan ceza davasında, kadının şikayetinden vazgeçmesi eşini cezadan kurtarmaya matuf olup, başka olgularla desteklenmediği sürece af niteliğinde kabul edilemez.”, 2. HD., E. 2014/10185 K. 2014/21891 T. 06.11.2014.

⁷⁰⁹ Akıntürk/Ateş, s. 249; Köprülü/Kaneti, s. 159.

⁷¹⁰ Karakaş, s. 130.

nedenle af açıklaması hem tam ve sınırlı ehliyetliler tarafından hem de sınırlı ehliyetsizler tarafından bizzat ve bağımsız şekilde kullanılır. Ayırt etme gücü bulunmayan eş adına yasal temsilcisinin bu hakkı kullanması ise mümkün değildir.⁷¹¹ Somut olaya özgü şartlar değerlendirilse dahi yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına böyle bir açıklamada bulunmasında tam ehliyetsizin menfaati olduğu söylenemez.⁷¹²

Sonuç olarak af beyanında bulunma hakkı, yasal temsilci tarafından tam ehliyetsiz adına kullanılmadığından mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁷¹³ Kullanımı bakımından ise resmi makamların katılımını gerektirmez⁷¹⁴, yalnızca hak sahibinin bu yöndeki açıklaması yeterlidir.

3.2.10. Boşanmada Manevi Tazminat Talep Etme Hakkı

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf kusuru olan diğer taraftan manevi tazminat talep edebilir (TMK m. 160). Manevi tazminat talep edilebilmesi için davalının kusurlu olması ve davacının kişilik hakkının ihlal edilmesi gerekir.⁷¹⁵ Davacının hiç kusursuz olması gerekmez, davalıya nazaran daha az kusurlu olması tazminat talep edebilmesi için yeterlidir.⁷¹⁶ Davacının kusuru TBK m. 52 kapsamında indirim sebebi sayılır.⁷¹⁷ Hakim, manevi tazminat olarak yalnızca defaten uygun bir miktar para ödenmesine hükmedebilir (TMK m. 176/2). TBK m. 58/2'de öngörülen diğer giderim biçimlerine karar verilemez.⁷¹⁸ Manevi tazminatın miktarını, maddi tazminatta olduğu gibi hâkim takdir eder.⁷¹⁹ Takdir ederken manevi tazminat talep

⁷¹¹ Arpacı, s. 54; Ataay, Şahıslar, s. 120; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 273; Öztan, Aile, s. 652.

⁷¹² Ataay, s. 201; Karakaş, s. 130.

⁷¹³ Öztan, Aile, s. 652; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 273; Kurt, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, s. 146; Karakaş, s. 130; Velidedeoğlu, niteliğine ilişkin değerlendirme yapmaksızın affi kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak olarak ifade etmektedir, Velidedeoğlu, s. 365.

⁷¹⁴ Karakaş, s. 82.

⁷¹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 160.

⁷¹⁶ Öztan, Aile, s. 830; Kılıçoğlu, s. 131; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 160; Davacının ağır kusuru varsa bu durum illiyet bağına keseceğinden tazminat talebi reddedilir, bkz. Kılıçoğlu, Ahmet M., Medeni Kanunumuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 18.

⁷¹⁷ Bkz. Gerekçe,

(https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf), s. 74.

⁷¹⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161.

⁷¹⁹ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 305; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161.

eden tarafın uğradığı kişilik hakkı zedelenmesini boşanmaya sebep olan olayların ağırlığı ile birlikte değerlendirir.⁷²⁰ Manevi tazminata ancak istem üzerine hükmedilebilir, bu istemin boşanma davasından sonra açılacak ayrı bir davada ileri sürülmesi mümkündür.⁷²¹

Boşanmada manevi tazminat talep etme bakımından tartışmalı bir husus, eşlerden biri ile evli olduğunu bilerek birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eşin manevi tazminat talep edip edemeyeceğidir. Bu konuda verilen içtihadı birleştirme kararına göre üçüncü kişinin, sadakatsizliğe uğrayan eşe karşı tazminat yükümlülüğü yoktur.⁷²² Boşanmada manevi tazminat talebinin mirasçılara geçmesi veya sağlar arası işlemle devredilmesi bakımından ise nişanın bozulmasında olduğu gibi TMK m. 25/4 hükmü uygulama alanı bulur.⁷²³ Boşanmada manevi tazminat talep edip edemeyeceğine yalnızca kişilik hakkı ihlal edilen eş bizzat karar verebilir. Kural olarak manevi tazminat talebini ancak manevi zarara uğradığını yani elem ve üzüntü duyduğunu tespit edebilecek hak sahibi ileri sürebilir. Bu sebeple boşanmada manevi tazminat talep hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlıdır.⁷²⁴ Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetliler ile birlikte sınırlı ehliyetsizler de bu hakkı bağımsız olarak bizzat kullanabilirler. Ayırt etme gücü bulunmayan eş adına ise bu hakkı yasal temsilcinin kullanabileceği kabul edilmektedir.⁷²⁵ Zira burada tıpkı nişanın bozulması halinde talep edilen manevi tazminatta olduğu gibi tam ehliyetsiz kişinin menfaatini gözetme amacı vardır.⁷²⁶

⁷²⁰ Akıntürk/Ateş, s. 303.

⁷²¹ Öztan, Aile, s. 806; Akıntürk/Ateş, s. 304.

⁷²² Yargıtay İBK, 06.07.2018, E. 2017/5, K. 2018/7: “...TBK'nın 49. maddesinin 2. fıkrası, aynı maddenin 1. fıkrasındaki düzenlemeden farklı olarak ahlâka aykırı fiilin kasten zarar verme amacıyla işlenmesi gerektiğini belirtmiştir... evli olduğunu bildikleri bir kişiyle ilişkiye giren tüm üçüncü kişilerin aldatılan eşe zarar vermeyi bilerek ve isteyerek hareket ettiklerine dair bir ön kabul yerinde değildir...”; Eleştiriler için bkz. Hatemi, s. 142.

⁷²³ Ceylan, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 102; Bu konudaki tartışmalar için bkz. Erten Sarı, Zeynep, Boşanmada Manevi Tazminat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 42-43.

⁷²⁴ Ceylan, s. 102.

⁷²⁵ Erten Sarı, s. 44.

⁷²⁶ Yukarıda 3.2.3.

Boşanma halinde manevi tazminat talep etme hakkı, tam ehliyetsiz eş adına yasal temsilci tarafından da kullanılabilirdiğinden nispi kişiye sıkı sıkıya bağılı bir hak olarak kabul edilmektedir.⁷²⁷ Dava yoluyla kullanılması gereken bir hak olduğundan kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektirir.⁷²⁸

3.2.11. Eşlerin Birlikte Yaşamaya Ara Verme Hakkı

Medeni Kanunumuzda evlilik birliğinin korunması için hakim tarafından birtakım tedbirlerin alınabileceği düzenlenmiştir. Bu tedbirlerden ilki, hakimin müdahalesini düzenleyen TMK m. 195/1-2'ye dayalı genel korumadır.⁷²⁹ TMK m. 195/3'te ise hakimin gerektiği takdirde kanunda düzenlenen diğer tedbirleri alabileceği belirtilmiştir. Kanunda düzenlenen diğer tedbirlerden biri de ortak yaşama ara verilmesidir. Kural eşlerin bir arada yaşaması olmakla birlikte⁷³⁰, TMK m. 197'de düzenlenen bu tedbire göre eşlerden her biri, belirli şartlarda ayrı yaşama hakkına sahiptir. Bu şartlardan ilki ayrı yaşama hakkını kullanmak isteyen eşin; ortak hayat sebebiyle kişiliğinin, ekonomik güvenliğinin veya ailenin huzurunun tehlikeye düşmesidir.⁷³¹ İkinci olarak da bu tehlikeye düşme halinin ciddi nitelikte olması gerekir⁷³² ancak tehlike hali için kusur aranmaz.⁷³³

Eşin, TMK m. 197 kapsamında gerekli şartlar sağlandıktan sonra ayrı yaşaması için hakimden izin alması gerekmez.⁷³⁴ Bu düzenleme ile eşlere bir ayrılık kararı olmaksızın ayrı yaşama hakkı tanınmıştır.⁷³⁵ Ayrı yaşama hakkı, buna sebep olan olguların ortadan kalkmasına kadar devam eder.⁷³⁶ Ancak birlikte yaşamaya ara verilmesine bağılı olarak parasal katkı, konut ve ev eşyasından yararlanma, eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemler ve varsa ergin olmayan çocuklarla ilişkilerin düzenlenmesi bakımından hakimin

⁷²⁷ Bucher/Aebi-Müller, s. 446; Karakaş, s. 130.

⁷²⁸ Karakaş, s. 83.

⁷²⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 200; Kılıçoğlu, s. 211.

⁷³⁰ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 98.

⁷³¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 204.

⁷³² Akıntürk/Ateş, s. 138-139.

⁷³³ Öztan, Aile, s. 350; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 248.

⁷³⁴ Akıntürk/Ateş, s. 138; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 248.

⁷³⁵ Köprülü/Kaneti, s. 132; Kılıçoğlu, s. 214.

⁷³⁶ Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 249.

karar vermesi gerekir (TMK m. 197/2,4).⁷³⁷ Bu nedenle birlikte yaşamaya ara verilmesi hakkının kullanımı hakimın alacağı tedbirlerden biri olarak ifade edilmektedir.⁷³⁸ Ayrıca bu hakkın terk sayılmaması için haklı sebeplere dayanılarak kullanıldığını tespit ettirmek de ileride doğması muhtemel uyuşmazlıklar bakımından önemlidir.⁷³⁹

Birlikte yaşamaya ara verme hakkı, kişiliğin korunmasına da hizmet ettiğinden kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır.⁷⁴⁰ Ancak bu hakkın nispi mi yoksa mutlak mı kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Fiil ehliyetleri bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetlilerin bu hakkı bizzat ve bağımsız şekilde kullanabilecekleri açıktır. Sınırlı ehliyetsizler bakımında da bu hak yasal temsilci rızası gerekmeksizin bizzat kullanılır, yasal temsil mümkün değildir. Kanaatimizce tam ehliyetsizler bakımından onların menfaatlerini korumaya yönelik bir yorum yapılmalıdır. Tam ehliyetsiz eş (evlendikten sonra ayırt etme gücünü kaybeden eş) adına yasal temsilcinin bu hakkı kullanabildiğini kabul etmek gerekir.⁷⁴¹

Ancak burada “hakkı kullanmak” ile neyin ifade edildiği açıklanmalıdır. Tam ehliyetsiz eş, birlikte yaşamaya ara vermeye yani ayrı bir konut edinmeye bizzat karar veremez. Ancak “*ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece*” bu kararın onun adına yasal temsilci tarafından alınması kanaatimizce mümkündür. Pek tabii bu kararın alınmasından sonra ayrı yaşayacak olan yine tam ehliyetsiz olan eştir. Yani burada hakkı kullanmak ile kastettiğimiz fiilen ayrı bir konutta oturmak değil buna ilişkin kararın alınmasıdır. Bu kararın alınmasından sonra parasal katkı başta olmak üzere diğer tedbirler ve terke ilişkin diğer sakıncayı önlemek adına yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına hakime müracaat edebilmesi de kabul edilmelidir.

⁷³⁷ Çocuklarla olan ilişkinin düzenlenmesi hariç diğer tedbirler bakımından talep gerekir. **Kılıçoğlu**, s. 215; Birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde talep üzerine alınacak bu tedbirler için bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 205 vd.

⁷³⁸ **Akıntürk/Ateş**, s. 138.

⁷³⁹ **Akıntürk/Ateş**, s. 138; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 99.

⁷⁴⁰ **Karakaş**, s. 131; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 199.

⁷⁴¹ Aksi yönde bkz. **Karakaş**, s. 131.

Sonuç olarak ayırt etme gücüne sahip olmayan eş bakımından bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılabilceğini kabul ettiğimizden, birlikte yaşamaya ara verme hakkının nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu kanaatindeyiz.⁷⁴² Söz konusu hak, kullanım şekli bakımından ise hakim kararı gerektirmediğinden resmi makamların katılımını gerektiren haklardan değildir. Hak sahibinin birlikte yaşamaya ara verme yönündeki irade açıklaması yeterlidir.⁷⁴³ Ancak parasal katkı ve çocuklara ilişkin tedbirler başta olmak üzere birlikte yaşamaya ara verme hakkının devamı niteliğindeki tedbirler bakımından hakim kararı gerekeceğinden, birlikte yaşamaya ara verme hakkının tespiti mahkemeden istenebilir. Böyle bir durumda söz konusu hak ise resmi makamların katılımını gerektirir.

3.2.12. Mal Rejimi Sözleşmesi Yapma Hakkı

Mal rejimi sözleşmesi, eşler veya nişanlılar arasında mal rejiminin seçilmesi, sona erdirilmesi veya değiştirilmesi için akdedilen bir aile hukuku sözleşmesidir.⁷⁴⁴ Evlilikten önce veya sonra kanunda öngörülen seçimlik mal rejimlerinden birine tabi olmak üzere mal rejimi sözleşmesi yapılabilir.⁷⁴⁵ Bu sözleşme ile mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığı rejimlerinden birinin⁷⁴⁶ seçilmesi mümkündür.⁷⁴⁷ Böyle bir sözleşmenin yapılmamış olması halinde ise eşler arasında yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olur (TMK m. 202/1). Mal rejimi sözleşmesi yapmak isteyen kişinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir (TMK m. 204), fiil ehliyetine sahip olması gerekmez.⁷⁴⁸ Ayırt etme gücüne sahip küçükler⁷⁴⁹ ve kısıtlılar (sınırlı ehliyetsizler) bakımından ayrıca yasal temsilcinin rızası aranır.⁷⁵⁰ Buna ek olarak ayırt

⁷⁴² Evlilik birliğine ilişkin tedbir talep etmeyi genel olarak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı kabul eden görüşler için. Bkz. **Bucher/Aebi-Müller**, s. 450; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 199; Kanaatimizce bu görüş kişiliğin korunmasına hizmet eden davaların nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu yönündeki tutumla da uyumludur. Çünkü birlikte yaşamaya ara verme hakkının özü de kişiliğin korunmasına yöneliktir. Bkz. **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 137.

⁷⁴³ **Karakaş**, s. 82.

⁷⁴⁴ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 220; **Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey**, s. 110; **Öztan**, Aile, s. 400.

⁷⁴⁵ **Öztan**, Aile, s. 405; **Akıntürk/Ateş**, s. 151.

⁷⁴⁶ Taraflar yasal mal rejimi dışında yalnızca bu üç mal rejimi arasından bir seçim yapabilirler. Teknik ve dar anlamda bir seçim hakkı söz konusu değildir, bkz. **Kılıçoğlu**, s. 240; **Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey**, s. 111.

⁷⁴⁷ **Akıntürk/Ateş**, s. 148.

⁷⁴⁸ **Kılıçoğlu**, s. 243.

⁷⁴⁹ Ayırt etme gücüne sahip küçük, evlenmekle ergin olacağından (TMK m. 11) yasal temsilci rızası ancak evlenmeden önce yapılacak olan mal rejimi sözleşmesi için söz konusu olur, **Öztan**, Aile, s. 401.

⁷⁵⁰ **Öztan**, Aile, s. 402; **Kılıçoğlu**, s. 244.

etme gücüne sahip kısıtlılar bakımından mal rejimi sözleşmesi yapma, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin iznine tabi işlemlerendir (TMK m. 462/b.9).⁷⁵¹

Mal rejimi sözleşmesi resmi şekilde yapılır ve gereken hallerde yasal temsilci tarafından da imzalanır.⁷⁵² Bu sözleşme noterde düzenleme veya onaylama⁷⁵³ şeklinde yapılır (TMK m. 205/1).⁷⁵⁴ Tarafların evlenmeden önce mal rejimi sözleşmesi yapmaksızın doğrudan evlenme başvurusu sırasında hangi mal rejimine tabi olmak istediklerini yazılı şekilde bildirmesi de mümkündür (TMK m. 205).⁷⁵⁵

Mal rejimi sözleşmesi yapma hakkı, her ne kadar malvarlıksal taleplere özgü neticeler bakımından önemli olsa da⁷⁵⁶ taraflara kişilikleri sebebi ile tanındığından kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁷⁵⁷ Tam ve sınırlı ehliyetliler bu sözleşmeyi bizzat akdedebilirler.⁷⁵⁸ Ayırt etme gücüne sahip küçükler için yasal temsilci rızası⁷⁵⁹; ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar bakımından ise yasal temsilci rızasına ek olarak vesayet makamı izni gerekir (TMK m. 462/b.9).⁷⁶⁰ Ancak önemle belirtmek gerekir ki yasal temsilci sınırlı ehliyetsiz adına bu hakkı kullanamaz, yalnızca imza atmak suretiyle rızasını açıklar.⁷⁶¹ Söz konusu hakkın iradi temsilci ile kullanımı da söz konusu olmaz.⁷⁶²

⁷⁵¹ ZGB’de yapılan 2008 değişiklikleri ile birlikte ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların mal rejimi sözleşmesi yapması için vesayet ve denetim makamının İsviçre’deki karşılığı olan Yetişkinleri Koruma Kurumu (*Erwachsenenschutzbehörde*) onayı aranmamaktadır, bkz. ZGB m. 416.

⁷⁵² **Akıntürk/Ateş**, s. 150.

⁷⁵³ Onaylama biçiminde yapılacak olan mal rejimi sözleşmelerinde tarafların sözleşme içeriğini ancak kanunda belirlenen sınırlar içerisinde düzenlemesi mümkündür. Aksi halde noter onaylama işlemi reddeder, **Kılıçoğlu**, s. 246; TMK m. 203: “*Taraflar, istedikleri mal rejimini ancak kanunda yazılı sınırlar içinde seçebilir, kaldırabilir veya değiştirebilirler.*”

⁷⁵⁴ **Kılıçoğlu**, s. 244.

⁷⁵⁵ **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 263; **Kılıçoğlu**, s. 247.

⁷⁵⁶ **Karakaş**, s. 132.

⁷⁵⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 221; **Zevkililer/Cumalıoğlu/Acabey**, s. 112; **Akıntürk/Ateş**, s. 150; **Kılıçoğlu**, s. 250; **Hatemi**, s. 104.

⁷⁵⁸ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 221; **Kılıçoğlu**, s. 244.

⁷⁵⁹ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 221.

⁷⁶⁰ Eş, vasi konumunda ise TMK m. 426 gereği kayyım tayini gerekir.

⁷⁶¹ **Kılıçoğlu**, s. 251; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 263.

⁷⁶² **Kılıçoğlu**, s. 251; **Öztañ**, Aile, s. 402.

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar mal rejimi sözleşmesi yapamayacağından evlenmeden sonra tam ehliysiz hale gelen eşin bu hakkı kullanması da mümkün değildir.⁷⁶³ Zira kanun, mal rejimi sözleşmesinin taraflarca imzalanmasını şart koşturmuştur (TMK m. 205/2). Yasal temsilci de tam ehliysiz eş adına bu sözleşmeyi yapması yapamaz.⁷⁶⁴ Bu nedenle mal rejimi sözleşmesi yapma hakkı, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.⁷⁶⁵ Kullanım şekli bakımından ise resmi şekilde yapılması düzenlendiğinden resmi makamların katılımını gerektiren bir hak niteliğindedir.⁷⁶⁶

3.3. HISIMLIK HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR

3.3.1. Nafaka Talep Etme Hakkı

Türk Medeni Kanunu'nun 178. maddesinde boşanmanın sonuçlarından biri olarak yoksulluk nafakası⁷⁶⁷, 327 vd. maddelerinde çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama kapsamında iştirak nafakası ve 364. maddesinde yardım nafakası düzenlenmiştir. Nafaka talep etme hakkı kişiye bağlı bir hak niteliğindedir⁷⁶⁸ ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı olup olmadığı tartışılabilir. Nitekim nafaka talep etme hakkı malvarlığına ilişkin neticeler doğurur. Ancak nafakaların talep eden kişi bakımından kişivarlığının korunmasına hizmet ettiği de ifade edilmektedir.⁷⁶⁹

Bu kapsamda örneğin TMK m. 329'da ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün iştirak nafakası talep edebileceği, ayırt etme gücü yoksa onun adına kayyımın veya vasisinin bu davayı açacağı düzenlenmektedir.⁷⁷⁰ Yardım ve yoksulluk nafakası bakımından özel

⁷⁶³ **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 263.

⁷⁶⁴ **Öztan**, Aile, s. 402; **Akıntürk/Ateş**, s. 150; **Kılıçoğlu**, s. 251; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 112; TMK m. 206/2 kapsamında haklı sebep varsa ayırt etme gücü bulunmayan eş adına onun yasal temsilcisinin mal ayrılığına karar verilmesini isteyebilmesi mümkündür. Bu kapsamda olağanüstü mal rejimine dönüş talebi nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir, bkz. **Kılıçoğlu**, s. 252; **Öztan**, Aile, s. 402-403.

⁷⁶⁵ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 452; **Karakaş**, s. 152.

⁷⁶⁶ Aksi yönde bkz. **Karakaş**, s. 82.

⁷⁶⁷ Yoksulluk nafakası boşanmaya ilişkin hükümlerde düzenlenmiş olsa da TMK m. 158/2 hükmündeki atıf sebebi ile evlenmenin butlanı hallerinde de uygulanabilir niteliktedir, bkz. **Tuncay, Burak**, "Yoksulluk Nafakası", ÇÜHFD, Cilt: 4, Sayı: 1, 2019, s. 196.

⁷⁶⁸ **Helvacı**, Tez, s. 39.

⁷⁶⁹ **Karakaş**, s. 134.

⁷⁷⁰ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 439.

düzenleme bulunmamakla birlikte nafaka talep edenin korunması için ayırt etme gücüne sahip olmamaları halinde yasal temsilcileri onlar adına nafaka talep edebilir.⁷⁷¹ Bu nedenle nafaka talep etme hakkı nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak kabul edilmektedir.⁷⁷² Kullanım şekli bakımından ise nafaka talep etme hakkı dava yolu ile ileri sürüleceğinden resmi makamların katılımını gerektiren haklardandır.⁷⁷³

3.3.2. Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı

Soybağının reddi davası, babalık karinesinin çürütülerek çocuk ile baba arasındaki gerçeği yansıtmayan soybağının kaldırılması için açılan bir davadır.⁷⁷⁴ TMK m. 286 vd. hükümlerinde düzenlenen bu davayı açma hakkı, esas olarak koca ve çocuğa tanınmış idi. Buna ek olarak m. 291 hükmünde diğer ilgililerin dava hakkı düzenlenmektedir. Koca ve çocuğa dava hakkı tanıyan 286. madde, anaya soybağının reddi davası açma hakkı tanınmamasının Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırı olması sebebiyle Anayasa Mahkemesinin E. 2023/37 K. 2023/140 26/07/2023 t. kararı ile iptal edilmiştir.

Diğer ilgililere dava hakkı tanıyan m. 291 hükmünde ise belirli şartlar altında⁷⁷⁵ kocanın altsoyu, anası, babası veya *baba olduğunu iddia eden kişiye* dava hakkı tanınmıştır. Söz konusu hüküm, "*baba olduğunu iddia eden kişi*" yönünden doğrudan soybağının reddini dava etme hakkı tanınmaması sebebiyle AYM E. 2023/135 K. 2024/18 23/01/2024 kararı ile iptal edilmiştir. Verilen iptal kararları sonrasında, 7531 sayılı Kanun⁷⁷⁶ ile TMK m. 286. maddede değişiklik yapılarak anaya dava hakkı tanıyan yeni bir hüküm getirilmiştir. Ancak 7531 sayılı Kanun ile 291. madde için getirilen hüküm, eski düzenlemeye nazaran esaslı bir değişiklik içermemektedir. Bu nedenle baba olduğunu iddia eden kişi

⁷⁷¹ Usta, Velayet, s. 73; Ana ve babanın bakım yükümlülüğü çocuğun ergin olmasına kadar devam ettiğinden yoksulluk nafakası bakımından bu durum ayırt etme gücüne sahip olmayan ergin çocuklar için söz konusu olabilir, bkz. Gençcan, Ömer Uğur, Velayet Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 359.

⁷⁷² Karakaş, s. 134; Nafaka talep etme hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak (kişilik işlemi hakkı) olmadığı yönünde bkz. Helvacı, Tez, s. 42.

⁷⁷³ Karakaş, s. 83.

⁷⁷⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 292.

⁷⁷⁵ Bu şartlar; dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesidir (TMK m. 291).

⁷⁷⁶ Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7531, Kabul Tarihi: 7/11/2024, RG 14/11/2024, Sayı: 32722.

bakımından durum değişmemiştir. Aşağıda öncelikle koca, çocuk ve ana bakımından bu hak incelenecek, daha sonra olması gereken hukuk bakımından babanın dava hakkı değerlendirilecektir.

Koca, ana ve çocuğa karşı bu davayı açarak soybağının reddini dava edebilir (286/1). Soybağını reddetme hakkı, kocaya kişiliği uğruna tanınan bir hak olduğundan kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.⁷⁷⁷ Eğer koca, tam ve sınırlı ehliyetli ise bu davayı doğrudan açabilir. Kocanın ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olması⁷⁷⁸ halinde bizzat bu davayı açabilir, yasal temsilci izni gerekmez.⁷⁷⁹ Kocanın tam ehliyetsiz olması halinde ise bizzat dava açması mümkün değildir.

Koca, tam ehliyetsiz ise onun adına yasal temsilcisinin dava açıp açamayacağı ise tartışmalıdır. Öğretide bazı yazarlar, tam ehliyetsiz kocanın yararına ise vesayet makamından izin almak suretiyle yasal temsilcinin dava açabileceğini savunmaktadır.⁷⁸⁰ İsviçre Federal Mahkemesi de 1990 tarihli bir kararında bu davayı, ayırt etme gücü bulunmaması halinde yasal temsilcinin açabileceği davalar arasında saymıştır.⁷⁸¹ Bazı yazarlar ise tam ehliyetsiz koca adına yasal temsilcinin bu davayı açamayacağı, diğer ilgilerin ancak şartları varsa m. 291 kapsamında dava açabileceği görüşündedir.⁷⁸² Kanaatimizce tam ehliyetsiz kocanın menfaatine ise yasal temsilcinin de bu davayı açabilmesine izin vermek gerekir.⁷⁸³ Zira tam ehliyetsiz kocanın yasal temsilcisinin her durumda m. 291 kapsamında dava açabilecek diğer ilgililerden (kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi) olmaması mümkündür. Bu nedenle

⁷⁷⁷ Gönensay, s. 14; Öztan, Aile, s. 879; Tekinay, Aile, s. 355; Akıntürk/Ateş, s. 344.

⁷⁷⁸ Evlenme kişiyi ergin kılacağından kocanın ayırt etme gücüne sahip küçük olması mümkün değildir. Bu nedenle kocanın, sınırlı ehliyetsizler bakımından yalnızca ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olması söz konusu olabilir.

⁷⁷⁹ Akıntürk/Ateş, s. 344; Öztan, Aile, s. 880; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 302; Serozan/Engin/Atamer, s. 447.

⁷⁸⁰ Öztan, Aile, s. 880; Benzer şekilde *Karakaş*, soybağının reddi davasını açmanın diğer ilgililere dahi (TMK m. 291) tanınmış olmasından hareket ederek yasal temsilcinin tam ehliyetsiz koca adına dava açabileceği görüşündedir, bkz. *Karakaş*, s. 137.

⁷⁸¹ BGE 116 II 385.

⁷⁸² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 302; Akıntürk/Ateş, s. 344; Güven, s. 310.

⁷⁸³ Benzer yönde bkz. *Saymen/Elbir*, s. 308.

soybağının reddi davası açma hakkı, koca yönünden nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁷⁸⁴

Soybağının reddi davasının, çocuk tarafından ana ve kocaya karşı açılması da mümkündür (TMK m. 286/2). Bu dava çocuk bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir⁷⁸⁵ Çocuk, tam veya sınırlı ehliyetli ise (ergin olduktan sonra dava açıyor ise) bizzat dava açabilir. Çocuk, sınırlı ehliyetsiz ise ayırt etme gücüne sahip olduğundan soybağının reddi davası açma hakkını yasal temsilci iznine gerek olmaksızın kullanır ve bizzat dava açabilir.⁷⁸⁶ Ergin olmayan çocuk tam ehliyetsiz ise soybağının reddi davası çocuğa atanacak kayyım tarafından açılır (TMK m. 291/2).⁷⁸⁷ Yargıtay, ayırt etme gücüne ilişkin ayırım yapmadan çocuk ergin değilse kayyım atanmasını aramaktadır.⁷⁸⁸ Tam ehliyetsiz çocuk adına, yasal temsilcinin kayyım atanmasını talep etmesiyle soybağının reddi davası açılması mümkündür.⁷⁸⁹ Çocuk vesayet altında ise vasi ile çocuk arasında menfaat çatışması olmadığı sürece vasinin bu davayı açmasında bir engel yoktur.⁷⁹⁰ Bu nedenle soybağının reddi davası açma, çocuk bakımından da nispi kişiye sıkı sıkıya bağlıdır.⁷⁹¹

AYM'nin iptal gerekçelerine uygun olarak anaya da soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır ancak biyolojik baba bakımından yasa koyucu bu yönde bir düzenleme yapmamıştır. Soybağının reddi davası açma, kişiliği sebebi ile tanındığından ana bakımından da kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir. Bu durumda ana, tam veya sınırlı ehliyetli ise dava hakkını bağımsız olarak kullanabilir. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlı

⁷⁸⁴ **Karakaş**, s. 137; Kocanın mirasçılarının soybağının reddi davası açma hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde değildir. Bu nedenle sınırlı ehliyetsiz mirasçı söz konusu davada yasal temsilcisi tarafından temsil edilmelidir, bkz. **Tekinay**, Aile, s. 357.

⁷⁸⁵ **Hatemi**, s. 153; **Öztan**, Aile, s. 883; **Yücel**, Kayyım, s. 76.

⁷⁸⁶ **Yücel**, Kayyım, s. 76; **Öztan**, Aile, s. 883; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 302.

⁷⁸⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 303.

⁷⁸⁸ **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 340; **Yücel**, Kayyım, s. 76; 18. HD., E. 2015/6202 K. 2016/234 T. 12.1.2016; 8. HD., E. 2017/7905 K. 2018/15813 T. 17.9.2018; Çocuğun ayırt etme gücü bulunup bulunmadığına bakılarak kayyım atanmasının daha isabetli olacağı yönünde bkz. **Öztan**, Aile, s. 883, **Yücel**, Kayyım, s. 76.

⁷⁸⁹ **Öztan**, Aile, s. 883.

⁷⁹⁰ **Yücel**, Kayyım, s. 77.

⁷⁹¹ **Karakaş**, s. 138.

olması halinde yasal temsilci izni olmaksızın bizzat dava açmaları mümkündür. Ana, tam ehliyetsiz ise kanaatimizce yasal temsilcisine onun adına dava açma imkanı verilmesi gerekir. Ancak böyle bir olayda hakim, adına dava açılan ana menfaatlerinin yanı sıra çocuğun menfaatlerini de dikkate almalıdır. Eğer davanın açılması, hem çocuğun yüksek menfaatine hem de ananın menfaatine uygun ise yasal temsilcinin tam ehliyetsiz ana adına bu davayı açabilmesi kabul edilebilir. Bu nedenle soybağının reddi davası açma hakkı ana bakımından da nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak kabul edilmelidir.

Sonuç olarak soybağının reddi davası açma hakkı, mevcut durumda dava hakkı sahibi olan koca, çocuk ve ana bakımından nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Olması gereken hukuk bakımından AYM'nin iptal gerekçelerine uygun olarak ileride biyolojik babaya da doğrudan dava hakkı tanınması halinde bu hak, onun için de aynı sonucu doğuracaktır. Tüm hak sahiplerinin soybağının reddini dava yolu ile kullanması gerektiğinden kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren bir hak mevcuttur.⁷⁹²

3.3.3. Tanıma Hakkı

Tanıma; evlilik dışı doğan çocuğun soybağının, biyolojik babasının kanunda öngörülen şekillerde tek taraflı irade ile kurulmasına ilişkin beyanıdır.⁷⁹³ Biyolojik baba, bu beyanı nüfus memuruna karşı, mahkemeye yazılı başvuru ile ya da resmî senette⁷⁹⁴ veya vasiyetnamesinde⁷⁹⁵ ileri sürebilir (TMK m. 295). Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuğun, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınması mümkün değildir (TMK m. 295/3).⁷⁹⁶ Yenilik doğuran işlem niteliği taşıyan tanıma beyanı, geçmişe etkili olduğundan doğum

⁷⁹² Karakaş, s. 83.

⁷⁹³ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 375; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 317.

⁷⁹⁴ 1512 sayılı NK m. 89 gereği tanıma, düzenleme şeklinde yapılacak işlemlerdir.

⁷⁹⁵ Kanunda belirtilmemiş olsa dahi tanıma beyanı bir miras sözleşmesi içinde de yer alabilir. Ancak böyle bir durumda tanıma beyanı miras sözleşmesinin tek taraflı içeriğini oluşturur, bkz. Hatemi, s. 167; Akıntürk/Ateş, s. 358.

⁷⁹⁶ Başka bir erkekle soybağı bulunan çocuk tanınırsa bu beyan kesin hükümsüz olur ve iptale gerek olmaksızın hükümsüzlüğün tespiti talep edilebilir, bkz. Hatemi, s. 169; Öztan, Aile, s. 911.

anından itibaren soybağının kurulmasını sağlar.⁷⁹⁷

Tanıma, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliği taşır.⁷⁹⁸ Ehliyet grupları değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetliler bizzat tanıma beyanında bulunabilirler. Sınırlı ehliyetsizler de bizzat tanıma beyanında bulunabilirler⁷⁹⁹ ancak onların bu hakkı kullanabilmeleri için yasal temsilcilerinin de rızası gerekir (TMK m. 295/2).⁸⁰⁰ Yasal temsilci rızası herhangi bir geçerlilik şekline tabi değildir.⁸⁰¹ Tanımaya ilişkin irade sınırlı ehliyetsiz tarafından verilir, yasal temsilci yalnızca buna rıza gösterip göstermeme hakkına sahiptir.⁸⁰² Yasal veya iradi temsilci sınırlı ehliyetsiz adına tanıma beyanında bulunamaz.⁸⁰³ Tam ehliyetsizler ise tanıma beyanında bulunamazlar, onlar adına yasal veya iradi temsilcilerinin de bu beyanda bulunması mümkün değildir.⁸⁰⁴ Çünkü tanıma beyanında, babanın ana ile ilişki ve doğan çocuk arasındaki illiyet bağına olan inancı etkilidir. Bu nedenle tanıma, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.⁸⁰⁵ Sınırlı ehliyetsizler bakımından yasal temsilci rızası aranması da hakkın mutlak niteliğini etkilemez. Bu rızanın aranması, tanıyanın birtakım mali yükümlülükler altına girecek olmasından kaynaklanmaktadır.⁸⁰⁶

Sonuç olarak tanıma hakkı, tam ehliyetsiz adına yasal temsilci tarafından kullanılamayan bir hak olduğundan mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁰⁷ Kullanım şekli bakımından ise tanıma beyanının nasıl yapıldığı incelenmelidir. Eğer tanıma nüfus

⁷⁹⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 317; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 376.

⁷⁹⁸ **Akıntürk/Ateş**, s. 352; **Saymen/Elbir**, s. 412; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 375; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 318; **Usta, Sevgi**, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 6. Baskı, Pagem Akademi, Ankara, 2018, s. 155.

⁷⁹⁹ **Usta**, Çocuk Hukuku, s. 155.

⁸⁰⁰ Tanımanın, vasiyetname ile yapılması bakımından tanıyanın on beş yaşını doldurmuş ve ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir; yasal temsilci rızası aranmaz (TMK m. 502).

⁸⁰¹ **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 361; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 319

⁸⁰² Vasinin rıza göstermemesi halinde vesayet altındaki kişinin şikayet hakkını kullanması mümkündür (TMK m. 461) ancak ana babanın rıza vermemesi halinde böyle bir imkan yoktur, bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 319 (dn. 115); **Öztan**, Aile, s. 915.

⁸⁰³ **Güven**, s. 320; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 318.

⁸⁰⁴ **Öztan**, Aile, s. 915; **Akıntürk/Ateş**, s. 352; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 319; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 361; **Usta**, Çocuk Hukuku, s. 155.

⁸⁰⁵ **Karakaş**, s. 140.

⁸⁰⁶ **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 375; **Karakaş**, s. 139-140.

⁸⁰⁷ **Karakaş**, s. 140.

memuruna veya mahkemeye karşı ileri sürülmüş yahut resmi senet ile beyan edilmiş ise resmi makamların katılımını gerektirir nitelikte kullanım söz konusudur. Ancak vasiyetname ile ileri sürülmüş ise sözlü veya el yazılı vasiyetname bakımından irade açıklamasının yeterli olduğu bir kullanım vardır. Resmi vasiyetnamede (veya kanunda yer almamakla birlikte miras sözleşmesinde) ileri sürülmüş ise resmi memur tarafından düzenlenmesi gerektiğinden yine resmi makamların katılımını gerektirir.⁸⁰⁸

3.3.4. Tanımanın İptalini Dava Etme Hakkı

Tanımanın iptali, tanıyanın dava hakkı (TMK m. 297) ve ilgililerin dava hakkı (TMK m. 298) olmak üzere iki hükümden düzenlenmiştir. Tanıyan; yanıltma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımanın iptalini dava edebilir. Bu dava anaya ve çocuğa karşı açılır.⁸⁰⁹ Tanımanın iptali davası açma hakkı, tanıma gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸¹⁰ Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetlilere ek olarak sınırlı ehliyetsizler de bu davayı bizzat ve bağımsız olarak açabilir. Sınırlı ehliyetsizler bakımından yasal temsilci rızası gerekmez. Tanımanın iptalini dava etme, tanıyan dışındaki ilgilere de tanındığından eğer tanıyan tanımadan sonra tam ehliyetsiz duruma gelmiş ise onun adına yasal temsilcisinin de bu davayı açabileceğini kabul etmek gerekir. Bu nedenle tanımanın iptalini dava etme hakkı, tanıyan bakımından nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸¹¹

Tanımanın iptali; ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tarafından da dava edilebilir (TMK m. 298). Ana ve çocuğun dava hakkı birbirinden bağımsızdır ve kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸¹² Ana ve çocuk sınırlı ehliyetsiz ise bu hakkı yasal temsilci rızası gerekmeksizin kullanabilir.⁸¹³ Tam ehliyetsiz olmaları halinde ise menfaatlerinin korunması amacıyla yasal temsilcilerinin

⁸⁰⁸ **Karakaş**, söz konusu ayrımlara değinmeden evlilik dışı çocuğun tanınmasını irade açıklamasının yeterli olduğu kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan biri olarak değerlendirmektedir, bkz. **Karakaş**, s. 82.

⁸⁰⁹ Bu hüküm 2002 tarihli değişiklik sırasında Türk Medeni Kanunu'na alınmıştır, bkz. **Kılıçoğlu**, Yenilikler, s. 116.

⁸¹⁰ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 323.

⁸¹¹ **Karakaş**, s. 140.

⁸¹² **Öztan**, Aile, s. 923-924; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 365.

⁸¹³ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 324; **Öztan**, Aile, s. 926.

onlar adına bu davayı açabileceği kabul edilmektedir.⁸¹⁴ Eğer tanınan çocuk tam ehliyetsiz ise bu hak kayyım tarafından çocuk adına kullanılır (TMK m. 426).⁸¹⁵ Dolayısıyla bu hak ana ve çocuk için de nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁸¹⁶ Tanımanın iptalini dava etme hakkı, kullanım şekli bakımından ise dava yolu ile kullanılan haklardan olduğu için resmi makamların katılımını gerektirir niteliktedir.⁸¹⁷

3.3.5. Babalık Davası Açma Hakkı

Soybağı bulunmayan çocuk⁸¹⁸ ile baba arasındaki soybağının mahkemece tespit edilmesi ana ve çocuk tarafından talep edilebilir (TMK m. 301). Bu dava, babalık davası (babalık hükmü) olarak adlandırılmaktadır⁸¹⁹ ve babası tarafından tanınmayan çocukların menfaatinin korunmasına hizmet eder.⁸²⁰ Ana ve çocuğun dava hakkı birbirinden bağımsız olmakla birlikte⁸²¹, bu talep her ikisi bakımından da kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır.⁸²² Ana, tam ya da sınırlı ehliyetli ise bu davayı bizzat açabilir. Eğer ana sınırlı ehliyetsiz ise yasal temsilcisinin rızası olmaksızın bu davayı açması mümkündür.⁸²³ Ananın tam ehliyetsiz olması halinde ise onun adına yasal temsilcisinin bu davayı açabileceği kabul edilmektedir.⁸²⁴ Nitekim babalık hükmü verildiği takdirde, çocuğun bakım ve yetiştirilmesine ilişkin sorumluluğun baba ile paylaşılması söz konusu olacaktır.⁸²⁵ Dolayısıyla burada mali neticelerin yanı sıra ananın kişiliğini ilgilendiren sonuçlar da ortaya çıkmaktadır.

⁸¹⁴ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 324; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 365.

⁸¹⁵ **Özta**n, Aile, s. 926.

⁸¹⁶ **Karakaş**, s. 141.

⁸¹⁷ **Karakaş**, s. 83.

⁸¹⁸ Çocuğun bir başka erkek ile soybağı bulunması halinde bu soybağı ilişkisi ortadan kaldırılmadıkça babalık davası açılması mümkün değildir, **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 327.

⁸¹⁹ **Akıntürk/Ateş**, s. 362; **Özta**n, Aile, s. 932.

⁸²⁰ **Özta**n, Aile, s. 932.

⁸²¹ **Saymen/Elbir**, s. 429; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 381.

⁸²² **Usta**, Çocuk Hukuku, s. 159; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 328; **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 370; Ana veya çocuğun ölümü halinde bu hakkın mirasçılara geçip geçmeyeceği tartışmalıdır. Ağırlıklı görüşe göre babalık davası açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliği gereği bu hak ana veya çocuğun mirasçılara geçmez, bkz. **Özta**n, Aile, s. 935-936, **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.328-329; Aksi yönde **Hatemi**, s. 174, **Erdem/Makaracı Başak**, Aile, s. 371.

⁸²³ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 328; **Özta**n, Aile, s. 935.

⁸²⁴ **Akıntürk/Ateş**, s. 364; **Usta**, Çocuk Hukuku, s. 159; **Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey**, s. 381; **Özta**n, Aile, s. 935.

⁸²⁵ **Karakaş**, s. 142.

Çocuğun ise aynı şekilde tam ve sınırlı ehliyetli veya sınırlı ehliyetsiz olması halinde bu davayı bizzat ve bağımsız olarak açması mümkündür.⁸²⁶ Çocuğun tam ehliyetsiz olması halinde ise menfaatlerinin korunması için yasal temsilcisinin onun adına dava açabileceği kabul edilmektedir.⁸²⁷ Zira çocuğun babası ile arasında soybağının kurulmasında menfaati bulunması muhtemeldir. Ayırt etme gücü bulunmayan çocuğun yasal temsilcisi anası ise bu durumda kayyım atanması gerekir.⁸²⁸

Netice itibariyle babalık davası açma hakkı, hak sahibinin tam ehliyetsiz olması halinde yasal temsilci tarafından da açılabilirliğinden, hem ana hem de çocuk bakımından nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸²⁹ Dava yolu ile ileri sürülen haklardan olduğu için ise kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren bir haktır.⁸³⁰

3.3.6. Evlat Edinme ve Evlat Edinilme Hakkı

Evlat edinme, evlat edinen ile evlat edinilen arasında yapay soybağı kuran bir medeni hukuk işlemidir.⁸³¹ Evlat edinme işleminin tarafları, evlat edinen ve evlat edinilendir. Bunlara ek olarak, evlat edinilen kişiye göre değişiklik göstermekle birlikte, rızası alınması gereken diğer kişiler bulunur. Küçüklerin evlat edinilmesinde anne ve baba rızası, evli kişilerin evlat edinilmesinde eşin rızası, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde evlat edinenin altsoyunun rızası gerekir. Bu nedenle hem işlemin taraflarının evlat edinme ve edinilme hakkı hem de rızası aranan kişilerin bu rızayı göstermesi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.⁸³² Aşağıda öncelikle evlat edinen ve edinilen bakımından, daha sonra rızası alınması gereken kişiler bakımından bu hakların kişiye sıkı sıkıya bağlılığı değerlendirilecektir.

⁸²⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328; Öztan, Aile, s. 936

⁸²⁷ Öztan, Aile, s. 936; Usta, Çocuk Hukuku, s. 159; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328.

⁸²⁸ Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 370; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328; Ergin olmayan çocuk bakımından davanın kayyım tarafından çocuk adına açılacağı yönünde, bkz. Akıntürk/Ateş, s. 365.

⁸²⁹ Karakaş, s. 142.

⁸³⁰ Karakaş, s. 83.

⁸³¹ Akıntürk/Ateş, s. 374.

⁸³² Hatemi, s. 180, 182; Karakaş, s. 143.

Evlat edinen bakımından değerlendirildiğinde evlat edinme, tam ve sınırlı ehliyetliler tarafından bizzat gerçekleştirilebilir.⁸³³ Sınırlı ehliyetsizler bakımından ise evlat edinen ile evlatlık arasında en az on sekiz yaş fark olması gerektiğinden küçüklerin evlat edinmesi mümkün değildir (TMK m. 308/1). Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar ise yasal temsilci iznine ek olarak vesayet makamının ve denetim makamının izniyle evlat edinebilir (TMK m. 463/1). Ayırt etme gücü bulunmayanlar evlat edinme iradesi gösteremeyeceğinden tam ehliyetsizlerin evlat edinmesi mümkün değildir.⁸³⁴ Yasal temsilcileri de onlar adına bu hakkı kullanamaz.⁸³⁵ Bu nedenle evlat edinen bakımından evlat edinme, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁸³⁶

Evlat edinilen açısından ise kişinin ayırt etme gücüne sahip olması halinde evlat edinilme işlemine rıza göstermesi gerekir (TMK m. 308/2), bu rızanın gösterilmesi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır.⁸³⁷ Tam ve sınırlı ehliyetliler evlat edinilme işlemine bizzat rıza gösterebilir. Eğer evlat edinilen ayırt etme gücüne sahip küçük ise ana ve babasının rızası, vesayet altında ise vesayet dairelerinin de ayrıca izni gerekir (TMK m. 308-309). Kısıtlılar evlat edinilmesinde ise vesayet dairelerinin izni gerekir (TMK m. 463). Evlat edinilen tam ehliyetsiz küçük ise yalnızca ana ve babasının rızası ile evlat edinilebilir.⁸³⁸ Bu nedenle evlat edinilen bakımından bu hak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸³⁹

Ana ve babanın küçüğün evlat edinilmesine ilişkin rıza göstermesi de kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması niteliğindedir.⁸⁴⁰ Eğer ana ve baba ayırt etme gücüne sahip

⁸³³ Öztan, Aile, s. 958

⁸³⁴ Öztan, Aile, s. 958; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 379.

⁸³⁵ Tekinay, Aile, s. 387.

⁸³⁶ Zevkililer/Cumalıoğlu/Acabey, s. 395; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 379 (dn. 749); Hatemi, s. 180.

⁸³⁷ Usta, Çocuk Hakları, s. 60; Akıntürk/Ateş, s. 382; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 382; Çilenti Konuralp, Aysen, “Evlat Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, İÜHFİM, Cilt: 80, Sayı: 1, 2022, s. 57.

⁸³⁸ Tekinay, Aile, s. 390; Hatemi, s. 182; Öztan, Aile, s. 965.

⁸³⁹ Karakaş, s. 144.

⁸⁴⁰ Öztan, Aile, s. 969; Ana veya babanın haklı sebep olmadan rıza göstermemesi halinde rızaları aranmaksızın evlat edinmeye karar verilmesi mümkündür (TMK m. 311/b.2)

ise bu rızayı bizzat açıklayabilir.⁸⁴¹ Ancak ayırt etme gücünden sürekli yoksun olmaları halinde bu rızanın aranmayacağı hüküm altına alınmıştır (TMK m. 311). Bu nedenle söz konusu rızanın gösterilmesi mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁴² Benzer şekilde evlilerin evlat edinilmesinde aranan eşin rızası bakımından m. 311 hükmünün kıyasen uygulanacağı kabul edilmektedir.⁸⁴³ Dolayısıyla evlat edinilen kişinin eşi bakımından bu rızanın gösterilmesi de mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir.⁸⁴⁴

Evlat edinmede kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelik taşıyan bir diğer rıza da ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde aranan altsoyun rızasıdır (TMK m. 313).⁸⁴⁵ Altsoyun ayırt etme gücüne sahip olması halinde bu rızayı bizzat açıklaması mümkündür.⁸⁴⁶ Ancak ayırt etme gücünden yoksunluk halinde bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılabilmesi; altsoy ile yasal temsilci arasında menfaat çatışması bulunması halinde kayyım atanması gerektiği ifade edilmektedir.⁸⁴⁷ Bu nedenle söz konusu rızanın gösterilmesi de nispi kişiye sıkı sıkıya bağlıdır.⁸⁴⁸

Sonuç olarak evlat edinme hakkı, tam ehliyetsiz adına yasal temsilcisinin bu hakkı kullanamaması sebebiyle mutlak; evlat edinilme hakkı ise evlat edinenin tam ehliyetsiz olması halinde yasal temsilcinin (ve gerekli ise vesayet dairelerinin) rızası ile mümkün olduğundan nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Rızası alınması gereken kişiler

⁸⁴¹ Usta, Çocuk Hukuku, s. 174.

⁸⁴² Karakaş, s. 144.

⁸⁴³ Dural/Öğüz/Gümüş, tek başına evlat edinmede diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğunu düzenleyen TMK m. 307/2'nin kıyasen uygulanacağını ifade etmektedir, Dural/Öğüz/Gümüş, s. 355; Birinci Uzun, Tuba, "Erginlerin Veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulu", DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, Cilt: 19, Sayı: Özel, 2017, s. 545.

⁸⁴⁴ Karakaş, s. 145.

⁸⁴⁵ Birinci Uzun, s. 543.

⁸⁴⁶ Birinci Uzun, s. 543.

⁸⁴⁷ Öztan, Aile, s. 979; Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 388; Karakaş, s. 145; Bu hususta örtülü bir kanun boşluğu bulunduğu yönünde bkz. Hatemi, s. 182; Altsoyun ayırt etme gücünden yoksunluğunun küçüklükten kaynaklanması halinde evlat edinmenin ertelenmesi yönündeki görüş için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 354; Altsoyun ayırt etme gücü bulunmaması halinde TMK m. 311 hükmünün kıyasen uygulanacağı ve bu rızanın aranmayacağı yönünde bkz. Birinci Uzun, s. 544.

⁸⁴⁸ Karakaş, s. 145.

bakımından ise ana-baba ve eşin rıza göstermesi mutlak; altsoyun rızası göstermesi ise nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bağlı bir hak niteliğindedir. Evlat edinme kararı mahkemece verilir ve söz konusu rızalar mahkemede tutanağa geçirilir (TMK m. 309, 315). Bu nedenle rızaların gösterilmesi de dahil olmak üzere evlat edinme ve edinilme hakkı kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren haklardandır.⁸⁴⁹

3.3.7. Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını Talep Etme Hakkı

Çocukla kişisel ilişki kurulması, velayet hakkına sahip olmayan ana ve babanın veya olağanüstü hallerde üçüncü kişilerin çocukla olan ilişkilerinin mahkeme kararı ile düzenlenmesidir. Bu kapsamda velayet hakkına sahip olmayan⁸⁵⁰ ana veya babadan her biri, çocuk ile kendisi arasında uygun bir kişisel ilişkinin kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m. 323). Çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, kişilik değerlerinden biri olarak kabul edildiğinden ana ve babanın kişilik hakkına dahildir.⁸⁵¹ Kanun, çocuk ile tesis edilecek bu ilişkinin *uygun* nitelikte olması gerektiğini düzenlemiştir (TMK m. 323). Dolayısıyla hakim, somut olayın şartlarını göz önüne alarak çocuğun yüksek menfaatine uygun bir ilişki kurulması için karar vermekle yükümlüdür⁸⁵². Bu konuda gerekirse psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacıların görüşlerine başvurur.⁸⁵³

Çocukla kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı, anne ve babanın doğrudan kendi kişilikleri sebebiyle sahip oldukları bir hak olduğundan kişiye sıkı sıkıya bağlıdır.⁸⁵⁴ Tam ve sınırlı ehliyetlilerin yanı sıra sınırlı ehliyetsizler de bu hakkı bağımsız olarak kullanabilir. Tam ehliyetsizler adına ise yasal temsilcinin bu hakkı kullanması kanaatimizce mümkündür. Örneğin velayet sahibi olmayan ve ayırt etme gücü bulunmayan anne veya baba adına yasal temsilcisinin talepte bulunmasına izin verilmesi gerekir. Zira ana veya babanın tam ehliyetsiz olması, her somut olayda onunla kişisel

⁸⁴⁹ Karakaş, s. 83.

⁸⁵⁰ Ana veya babanın velayet hakkına sahip olmaması hiç evlenmemiş olmalarından, boşanma veya ayrılık kararından (TMK m. 182) ya da velayet hakkının kaldırılmasından (TMK m. 348) kaynaklanabilir.

⁸⁵¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 376; Öztan, Aile, s. 1028.

⁸⁵² Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, s. 390; Erlüle, Fulya, “Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması”, MÜHFHAD, Cilt: 16, Sayı: 1-2, 2010, s. 186.

⁸⁵³ Gençcan, Velayet, s. 281.

⁸⁵⁴ Erlüle, s. 182.

ilişki kurmanın çocuğun menfaatine aykırı olduğu anlamına gelmez. Tam ehliyetsiz adına yasal temsilcisinin de kullanabileceğini kabul ettiğimizden bu hak ana ve baba bakımından nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁵⁵

Her ne kadar TMK m. 323 hükmünde çocuk yönünden bir ifade bulunmasa da kişisel ilişkisinin düzenlenmesini talep etme, çocuk bakımından da bir haktır⁸⁵⁶ ve bu hak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir nitelik taşır.⁸⁵⁷ Nitekim BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 9. maddesinde taraf devletlerin “*çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına*” saygı duyacağı düzenlendiğinden, Any. m. 90/5 gereği yasadaki boşluk sözleşmeye uygun olarak doldurulur ve çocuğun bu yöndeki talebine m. 323 vd. hükümler örnekseme yoluyla uygulanır.⁸⁵⁸ Çocuğun bu hakkını kullanması ana veya babanın bu yöndeki talebi halinde davada dinlenilmesi şeklinde de olabilir.⁸⁵⁹ Ayırt etme gücüne sahip olan çocuk bu hakkını bizzat kullanabilir.⁸⁶⁰ Ancak ayırt etme gücüne sahip değilse yasal temsilcisi tarafından bu hakkın kullanılması da kanaatimizce mümkün olmalıdır.⁸⁶¹ Bu nedenle kişisel ilişki kurulmasını isteme çocuk bakımından da nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.

TMK m. 325'te ise üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurulmasını talep etme hakkı düzenlenmiştir.⁸⁶² İlgili hükme göre çocukla kişisel ilişki düzenlemesi; diğer kişiler

⁸⁵⁵ Aksi yönde bkz. **Karakaş**, s. 146.

⁸⁵⁶ **İmamoğlu, S. Hülya**, “Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)”, AÜHFCD Cilt: 54, Sayı: 4, 2005, s. 844; Kişisel ilişki hakkı ZGB m. 273'te de ana, baba ve çocuk bakımından *karşılıklı* bir hak olarak ifade edilmiştir; Ayrıca bkz. BM Çocuk Hakları Dair Sözleşme m. 9.

⁸⁵⁷ **Türkmen, Ahmet**, “Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, MÜHFHAD, Cilt: 26, Sayı: 2, 2020, s. 1133 (dn. 22); **Yücel**, Kayyım, s. 101; Anayasa m. 40'ta yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça her çocuğun anne ve babasıyla kişisel ilişki kurma hakkı güvence altına alınmıştır. Ancak kişisel ilişki kurma, muhakeme yeteneği olsa bile tek başına karar verebileceği bir husus olmadığından çocuk açısından bazı yazarlar sıkıya bağlı bir hak olarak değerlendirilmemektedir. Bkz. **Fankhauser/Bleichenbacher**, s. 135.

⁸⁵⁸ **Yücel**, Kayyım, s. 99.

⁸⁵⁹ **İmamoğlu**, s. 852.

⁸⁶⁰ **İmamoğlu**, s. 854.

⁸⁶¹ Aksi yönde bkz. **Yücel**, Kayyım s. 101.

⁸⁶² 743 sayılı Medeni Kanun'da söz konusu hükmü karşılayan bir düzenleme yoktu. Büyük anne ve büyük babalar bakımından bu düzenlemenin olmaması 18.11.1959 tarihli 12/29 sayılı YİBK ile aşılmıştır. 4721 s.

bakımından da çocuğun menfaatine uygun olacak şekilde yapılabilir. Hükümde ana ve baba ile kişisel ilişki kurulmasından farklı olarak, olağanüstü hallerin mevcudiyeti halinde bu hakkın diğer kişilere tanınacağı ifade edilmektedir. Öğretide bu şart, üçüncü kişi ile çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenmesini gerektirecek olağanüstü bir yakınlık ve ilişkinin bulunması olarak yorumlanmıştır.⁸⁶³ Örneğin boşanma veya ölüm anına kadar çocuk ile birlikte yaşayan büyükanne ve büyükbabalar veya kardeşler çocukla kişisel ilişkilerinin düzenlenmesini talep edebilir.⁸⁶⁴ Çocuğun da menfaati kişisel ilişki kurulmasını gerektiriyorsa hakimin bu yönde bir karar vermesi ve çocukla üçüncü kişilerin kişisel ilişkisini düzenlemesi mümkündür.⁸⁶⁵

Üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişkilerinin düzenlenmesi için talepte bulunması da kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde tam ve sınırlı ehliyetlilere ek olarak sınırlı ehliyetsizler de bu hakkı bizzat kullanabilirler. Kanaatimizce tam ehliyetsizler adına yasal temsilcilerinin de bu talepte bulunabilmesi de kabul edilmelidir. Örneğin yaşlılığı sebebiyle ayırt etme gücünü kaybetmiş büyükbaba yerine vasisinin, torun ile tam ehliyetsiz büyükbaba arasında kişisel ilişki kurulmasını talep etmesi mümkün olmalıdır. Zira buradaki ölçüt, ilişkinin taraflarının ehliyetinden ziyade çocuğun yüksek menfaatine aykırı bir durumun oluşmamasıdır. Sonuç olarak tam ehliyetsiz üçüncü kişi adına yasal temsilcisinin de çocukla kişisel ilişki kurulmasını talep etmesi mümkün olduğundan bu hak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlıdır. Çocukla kişisel ilişkinin düzenlenmesi; ana-baba, çocuk veya üçüncü kişi tarafından talep edilmesinden bağımsız olarak her halükârda mahkemeye yöneltilecektir. Bu nedenle kullanım şekli bakımından ise resmi makamların katılımını gerektirir.

TMK'da ise m. 325 hükmü ZGB m. 274a'da alınmak suretiyle düzenlenmiş ve YİBK ile büyük anne ve büyük babalar bakımından tanınan hak diğer üçüncü kişilere de uygulanabilecek şekilde genişletilmiştir, **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 153.

⁸⁶³ **Kılıçoğlu**, Yenilikler, s. 157-158.

⁸⁶⁴ **Kılıçoğlu**, Yenilikler, s. 158.

⁸⁶⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 154.

3.3.8. Din Seçme Hakkı

TMK m. 341/3 hükmünde ergin kişinin dinini seçmekte özgür olduğu düzenlenmiştir. Dinini seçme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁶⁶ TMK m. 341/1 hükmünde ise çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkının ana ve babaya ait olduğu ifade edilmektedir. Öğretide bu hükmün uzatılmış velayet (TMK m. 419/3) ve ergin olmakla birlikte kısıtlı kişiler için getirildiği belirtilmiştir.⁸⁶⁷ Bu görüşe göre söz konusu hüküm ergin olmayan velayet altındaki küçüklerin dini inançlarını belirlemesini yasaklamaz. Aksi halde söz konusu hükmün, Anayasa m. 24 kapsamında *herkesin* dini inanç hürriyetine sahip olması ile çelişeceği ifade edilmektedir.⁸⁶⁸

Tam ve sınırlı ehliyetliler ile ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar dinini serbestçe seçebilir. Ayırt etme gücüne sahip küçüklerin dinî eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya aittir (TMK m. 341/1).⁸⁶⁹ Ancak bu düzenleme, ayırt etme gücüne sahip *olmayan* çocukların dini seçimlerinin velileri tarafından yapılabileceği şekilde anlaşılmalıdır.⁸⁷⁰ Anayasa m. 90/5 gereği uygulanabilir nitelikte olan BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 14. maddesi de bu yöndedir⁸⁷¹: “*Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.*” Çocuğa dini eğitim verme hakkı, çocuğun kişilik hakkına aykırı olarak kullanılamaz.⁸⁷² Zira ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkide her iki taraf da “*eşit hak süjesi*” olarak yer aldığından, çocuğun kişilik hakkı ile ana ve babanınki eş değerdir.⁸⁷³ Ayırt etme gücünün yokluğu halinde ise yasal temsilci bu hakkı tam ehliyetsiz adına kullanamaz. Bu nedenle dinini seçme hakkı mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir

⁸⁶⁶ Karakaş, s. 146.

⁸⁶⁷ Usta, Sevgi, “Çocuğun İnanç Özgürlüğü ve Bir Müdahale: Ana Babanın Çocuğun Dini Eğitimini Belirleme Hakkı”, YÜHFD, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 170; Erdem, Mehmet/Dede, İsmail, Türk Medeni Kanunu Kapsamında Çocuğun Eğitim Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlarına İlişkin Değerlendirmeler, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Aslı Makaracı Başak/Seda Öktem Çevik/Gülen Sinem Tek, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 258.

⁸⁶⁸ Erdem/Dede, s. 258.

⁸⁶⁹ Ana ve babanın küçüğü herhangi bir dini eğitim vermeden yetiştirmeleri de mümkündür, bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 388.

⁸⁷⁰ Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 456;

⁸⁷¹ Usta, s. 173-174.

⁸⁷² Erdem/Makaracı Başak, Aile, s. 455.

⁸⁷³ Usta, s. 153-154.

haktır.⁸⁷⁴ Kullanım şekli bakımından ise dinini seçme hakkı resmi makamların katılımını gerektirmez, irade açıklamasının yeterli olduğu bir hak niteliğindedir.⁸⁷⁵

3.4. VESAYET HUKUKUNDA KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLAR

3.4.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına İtiraz Hakkı

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, ergin kişinin “*akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik*” sebeplerinden biriyle toplum için tehlike arz etmesi ve kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması halinde eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilmesi veya alıkonulmasıdır (TMK m. 432).⁸⁷⁶ Kişi hakkında bu tedbire başvurulmasındaki temel amaç, özgürlüğü kısıtlanacak kişinin kişisel korunmasını temin etmektedir.⁸⁷⁷

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı vesayet makamı tarafından verilir (TMK m. 433). Kuruma yerleştirilen kişi veya yakınları, kararın kendilerine tebliğinden itibaren on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirler (TMK m. 435).⁸⁷⁸ İlgili ayırt etme gücüne sahipse tebliğ kendisine yapılacaktır ancak ayırt etme gücünden yoksunsa yakınlarına tebliğ edilir.⁸⁷⁹ İtiraz hakkı, kurumdan çıkarılma isteminin reddi hâlinde de kullanılabilir. Her iki halde de denetim makamının vereceği karar kesindir.⁸⁸⁰

⁸⁷⁴ Karakaş, s. 146.

⁸⁷⁵ Karakaş, s. 82.

⁸⁷⁶ 18. HD., E. 2016/9524 K. 2016/9547 T. 14.6.2016; Vesayet altındaki küçüklerin koruma amacıyla özgürlüklerinin korunması TMK m. 446 kapsamında mümkündür.

⁸⁷⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 481.

⁸⁷⁸ Bu süre hak düşürücü niteliktedir ancak kuruma yerleştirme veya alıkoyma kararı maddi anlamda kesin hüküm niteliğinde olmadığından özgürlüğü kısıtlanan kişinin çıkarılması için yetkili vesayet makamına her zaman talepte bulunulabilir. Bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 487.

⁸⁷⁹ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 495.

⁸⁸⁰ Akıntürk/Ateş, s. 521; 8. HD., E. 2017/7990 K. 2018/567 T. 16.1.2018.

İtiraz hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁸¹ Kişinin ayırt etme gücü varsa bu hakkı bizzat kullanır.⁸⁸² Dolayısıyla tam ve sınırlı ehliyetlilerin yanı sıra sınırlı ehliyetsizler de koruma amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanması kararına karşı bizzat ve bağımsız olarak itiraz edebilirler. Ancak özgürlüğü kısıtlanan kişi akıl hastalığı veya akıl zayıflığı gibi sebeplerle tam ehliyetsiz halde ise itiraz hakkı o kişinin yakınları tarafından da kullanılabilir.⁸⁸³ Yakın kavramına, özgürlüğü kısıtlanan kişinin ilişki içerisinde olduğu ve onun menfaatlerini koruma niyetinde olan kişiler dahildir.⁸⁸⁴ Bu bağlamda tam ehliyetsizlerin yasal temsilcileri de yakın kavramı içerisindedir.⁸⁸⁵

İlgili kişinin yakınlarına da itiraz hakkı tanındığından bu hakkın tam ehliyetsiz adına yasal temsilcisi tarafından da kullanılabileceğini kabul edilmelidir. Bu nedenle kanaatimizce koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına itiraz hakkı nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.⁸⁸⁶ Tebligatın ayırt etme gücü bulunmayan kişinin yakınlarına yapılması da bu hakkın nispi niteliğini desteklemektedir. Kullanım şekli bakımından ise itiraz hakkı, denetim makamına başvuru ile kullanıldığından resmi makamların katılımını gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır.⁸⁸⁷

3.4.2. Vesayet Altındaki Kişinin Görüş Bildirme Hakkı

TMK m. 450’de vesayet altındaki kişinin görüş oluşturma ve açıklama yeteneği var ise vasinin önemli işlerde karar vermeden önce onun görüşünü almakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Örneğin vesayet altındaki kişi ayırt etme gücüne sahipse mümkün olduğu sürece defter tutulurken (TMK m. 438) hazır bulundurulur.⁸⁸⁸ Vasi için söz konusu olan

⁸⁸¹ Karakaş, s. 148.

⁸⁸² Bucher/Aebi-Müller, s.460.

⁸⁸³ Doğan, Murat/Yakan, Burak, “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kapsamında Kuruma Yerleştirme Ve Kurumdan Çıkarma Kararı Ve Bu Kararlara Karşı Başvurulabilecek Yollar”, EÜHFD, Cilt: 8, Sayı: 1, 2023, s. 30-31.

⁸⁸⁴ İmamoğlu, s. 327.

⁸⁸⁵ İmamoğlu, s. 328; Gençcan’a göre yakınlar kavramından ilgilinin mirasçuları anlaşılmalıdır. Bu nedenle örneğin ayırt etme gücü bulunmayan ilgilinin eşi ve çocukları varsa anne ve babasının itiraz hakkı yoktur. Bkz. Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 495.

⁸⁸⁶ Aksi yönde bkz. Karakaş, s. 148; Bucher/Aebi-Müller, s. 460.

⁸⁸⁷ Karakaş, s. 83.

⁸⁸⁸ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 564; Vesayet altındaki kişinin yapılan işi uygun bulması vasiyi sorumluluktan kurtarmaz, bkz. Açıkgöz, s. 209.

bu yükümlülük vesayet altındaki kişi için kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Ancak bu hak, yapılacak işlemlerde vesayet altındaki kişinin izninin alınmasını gerektirmez. Vasinin görüş alma yükümlülüğünü yerine getirmeden yapacağı hukuki işlemlerin ve alacağı kararların geçerli olduğunu vurgulamak gerekir.⁸⁸⁹ Vesayet altındaki kişinin görüş bildirme hakkı, ZGB m. 406'da daha açık ifade edildiği üzere vesayet altındaki kişinin hayatını, “*istek ve fikirlerine göre yetenekleri doğrultusunda*” geliştirmesine hizmet eder. Dolayısıyla görüş bildirme vesayet altındaki kişiye, *kişiliği uğruna* tanınmış bir hak niteliği taşır.⁸⁹⁰

Anılan hüküm vesayet altındaki kişiler için düzenlendiğinden tam ve sınırlı ehliyetliler için bu hak gündeme gelmez. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar bu hakkı bizzat kullanarak önemli işlerde görüş bildirebilirler. Tam ehliyetsizlerin ise görüş oluşturma ve açıklama yeteneği olmadığından bu hakkı kullanmaları mümkün değildir.⁸⁹¹ Söz konusu işlem bakımından vesayet altındaki kişinin görüş oluşturma ve açıklama yeteneği olup olmadığını değerlendirecek olan kişi kural olarak vasisidir.⁸⁹² Hakkın niteliği gereği yasal temsilcisinin bu hakkı tam ehliyetsiz adına kullanması mümkün olamayacağından görüş bildirme hakkı mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁹³ Kullanım şekli bakımından ise irade açıklamasının yeterli olduğu haklardandır.

3.4.3. Vesayet Makamına Şikayet ve Denetim Makamına İtiraz Hakkı

Ayırt etme gücüne sahip vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı şikayet ve itirazda bulunma hakkını kullanabilir. Şikayet vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesine, itiraz ise vesayet makamının kararına karşı tebliğ tarihinden başlayarak on gün içerisinde denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesine yapılır

⁸⁸⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 465.

⁸⁹⁰ Karakaş, s. 148.

⁸⁹¹ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 564.

⁸⁹² Açıkgöz, s. 207.

⁸⁹³ Karakaş, s. 149.

(TMK m. 461).⁸⁹⁴ Vesayet altındaki kişinin şikayet ve itiraz hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁸⁹⁵

Bu hak vesayet altındaki kişiler için öngörüldüğünden tam ve sınırlı ehliyetliler bakımından gündeme gelmez. Sınırlı ehliyetsizler bakımından ayırt etme gücüne sahip vesayet altındaki küçükler ve kısıtlılar bu hakkı bizzat kullanabilirler.⁸⁹⁶ Ayrıca bu konuda gerekli işlemleri yapmak için iradi temsilci atamaları da mümkündür.⁸⁹⁷ Kanunda kişinin ayırt etme gücüne sahip olması arandığından vesayet altındaki tam ehliyetsiz kişilerin bu hakkı kullanması mümkün değildir. Tam ehliyetsiz kişi adına yasal temsilcisinin bu hakkı kullanması işin doğası gereği söz konusu olamaz. Zira şikayet ve itiraz hakkına konu olan işlemleri gerçekleştiren vasi tam ehliyetsizin yasal temsilcisi konumundadır. Tam ehliyetsizler bakımından hakkın yasal temsilci tarafından kullanılması mümkün olmadığından bu hak mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁸⁹⁸ Kullanım şekli bakımından ise şikayet ve itirazın vesayet dairelerine yapılacağı düzenlendiğinden resmi makamların katılımını gerektiren bir hak söz konusudur.⁸⁹⁹

3.4.4. Vesayetin Kaldırılmasını Talep Etme Hakkı

Kısıtlı veya ilgililerden her biri, vesayetin kaldırılması için talepte bulunabilir (TMK m. 472/3). Vesayeti gerektiren sebebin sona ermesi yahut ortadan kalkması sonucunda vesayet makamı vesayeti kaldırmak zorundadır (TMK m. 470 vd.).⁹⁰⁰ Kişi, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebi ile kısıtlanmış ise resmî sağlık kurulu raporu ile kısıtlama sebebinin ortadan kalktığı tespit edilmelidir (TMK m. 474). Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim sebebi ile kısıtlanma hallerinde ise kişinin vesayetin kaldırılması talebinde bulunabilmesi için “*en az bir yıldan beri vesayet altına alınmasını gerektiren sebeple ilgili olarak bir şikâyete meydan*

⁸⁹⁴ Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s. 488.

⁸⁹⁵ Karakaş, s. 149.

⁸⁹⁶ Tekinay, Aile, s. 549; Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 1132.

⁸⁹⁷ Breitschmid, s. 90; Bucher/Aebi-Müller, s. 438.

⁸⁹⁸ Bucher/Aebi-Müller, s. 460; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 111.

⁸⁹⁹ Karakaş, s. 83.

⁹⁰⁰ Kılıçoğlu, s. 626; Öztan, Aile, s. 1428.

vermemiş” olması gerekir (TMK m. 475). Vesayet makamı karar vermeden önce bu husustaki delilleri araştırır.⁹⁰¹

Hükümlüler bakımından ise hapis halinin sona ermesi ile birlikte vesayet kendiliğinden sona erer (TMK m. 471/1).⁹⁰² Hapis hali devam ederken ise toplam beş yıldan az olan hapis cezası söz konusu ise kişinin istemde bulunması halinde vesayet sona erdirilebilir. Toplam beş yıl veya daha fazla hapis cezası bulunmakta ise kişinin talebine ek olarak kişiliğinin ve malvarlığının korunması sebebi ortadan kalktıysa vesayet sona erdirilebilir (TMK m. 471/2). Benzer şekilde TMK m. 408 kapsamında isteğe bağlı kısıtlamanın kaldırılması talep ediliyorsa kısıtlamayı gerektiren sebebin ortadan kalkması halinde vesayet sona erdirilebilir (TMK m. 476).

Vesayetin kaldırılması için talepte bulunma hakkı, vesayet altındaki kişi için kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁹⁰³ Vesayet altındaki kişi, tam veya sınırlı ehliyetli olamayacağından bu hak onlar bakımından gündeme gelmez. Sınırlı ehliyetsizler bakımından ise vesayet altındaki kişi ayırt etme gücüne sahip küçük ise vesayet onun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer (TMK m. 470/1). Ayırt etme gücüne sahip küçüğün erginlik kazanması olağan erginlik yaşına ulaşması⁹⁰⁴ ile yahut evlenme veya yargısal erginlik ile mümkündür.⁹⁰⁵ Küçüğün yargısal erginlik kazanması halinde mahkeme onun hangi tarihte ergin olacağını tespit ve ilân eder (TMK m. 470/2). Dolayısıyla vesayet altındaki ayırt etme gücüne sahip küçükler bakımından da bu hakkın kullanılması gündeme gelmez. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar ise bu hakkı bizzat ve

⁹⁰¹ Öztan, Aile, s. 1427; Kılıçoğlu, s. 627.

⁹⁰² TMK m. 407 ve 471. maddeleri Anayasa Mahkemesi’nin E. 2022/105 K. 2023/54, T. 22.3.2023 kararıyla iptal edilmiştir. İptal edilen m. 407 hükmünde “*Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır.*” ifadesi yer almaktaydı. Yeni hükümde ise “*Kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği üzerine kısıtlanır veya kendisine kayyım atanır. Toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği bulunmasa dahi kişiliğinin veya malvarlığının korunması bakımından gerekli görülmesi hâlinde kısıtlanabilir. Cezayı yerine getirmekle görevli makam hapis cezasının infazına başladığını derhâl vesayet makamına bildirir.*” düzenlemesi yer almaktadır.

⁹⁰³ Karakaş, s. 150.

⁹⁰⁴ Vesayet altındaki küçük, ergin olmadan hakkında kısıtlılık kararı alınmışsa (TMK m. 419) on sekiz yaşını tamamlasa dahi vesayet ortadan kalkmaz. Bu durumda kişinin vesayeti erginlikten sonra da aralıksız devam eder. Bkz. Öztan, Aile, s. 1426.

⁹⁰⁵ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 603; Öztan, Aile, s. 1425; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 473.

yasal temsilci rızası gerekmeksizin kullanabilir.⁹⁰⁶ Gerekli işlemleri yapmak üzere iradi temsilci de atayabilirler.⁹⁰⁷

Tam ehliyetsiz kişinin ise vesayet kaldırılması için talepte bulunması yahut onun adına yasal temsilcisinin bu hakkı kullanması da mümkün değildir. Ayırt etme gücünün noksanlığı devam ettikçe gerekli sağlık raporu alınamayacağından vesayet de devamı gerekecektir (TMK m. 474).⁹⁰⁸ Bu nedenle vesayet kaldırılması hakkı mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir.⁹⁰⁹ Söz konusu hak vesayet makamına başvuru gerektirdiğinden kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren bir hak niteliğindedir.⁹¹⁰

3.4.5. Vasinin Görevden Alınmasını Talep Etme Hakkı

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi veya her ilgili, vasinin görevden alınmasını isteyebilir (TMK m. 484/1). Ayrıca vesayet makamı, vasinin görevden alınmasına sebep olacak durumlardan birinin varlığını başka bir yoldan öğrenirse re'sen vasiyi görevden almakla yükümlüdür (TMK m. 484/2). Vasinin görevini ağır surette savsaklaması, yetkilerini kötüye kullanması, güven sarsıcı davranışlarda bulunması, borç ödemediği acze düşmesi görevden alınmasına sebep olur (TMK m. 483). Bunlar vasilikle bağdaşmayan davranışlardır.⁹¹¹ Vasi, görevini yapmaktaki yetersizliği sebebiyle vesayet altındaki kişinin menfaatlerini tehlikeye düşürürse, kusuru olmasa bile görevden alınabilir. Örneğin hastalık veya ağır iş yükü sebebiyle vasinin kusuru olmaksızın görevden alınması mümkündür.⁹¹²

⁹⁰⁶ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 460.

⁹⁰⁷ **Breitschmid**, s. 90; **Bucher/Aebi-Müller**, s. 438

⁹⁰⁸ Alınan sağlık raporunda kısıtlama sebebinin ortadan kalkmış olduğu duraksamaya yer olamayacak şekilde belirlenmiş olmalıdır, bkz. **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 613.

⁹⁰⁹ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 460; **Karakaş**, s. 150.

⁹¹⁰ **Karakaş**, s. 84.

⁹¹¹ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 629.

⁹¹² **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 478.

Vasinin görevden alınmasını talep etme, vesayet altındaki kişiler için kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁹¹³ Bu nedenle tam ve sınırlı ehliyetliler bakımından gündeme gelmez. Vesayet altındaki sınırlı ehliyetsizler bu hakkı bizzat kullanabilirler.⁹¹⁴ Tam ehliyetsizler ise ayırt etme gücüne sahip olmadıklarından bu hakkı kullanamazlar. Hakkın niteliği gereği bu hakkın tam ehliyetsizin yasal temsilcisi (vasisi) tarafından kullanılması söz konusu olmaz. Bu nedenle vasinin görevden alınmasını talep etme mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır.⁹¹⁵ Vasinin görevden alınması talebi vesayet makamına yapılır ve buna ilişkin karar vesayet makamı tarafından verilir. Bu nedenle vasinin görevden alınmasını talep etme, kullanım şekli bakımından resmi makamların katılımını gerektiren bir hak niteliğindedir.

3.4.6. Vesayet Altına Alınacak Kişinin Yargılama Sürecini Bağımsız Olarak Yürütebilme Hakkı

Vasi atanmasında temel ilke, vesayet makamının gecikmeksizin bu atamayı gerçekleştirmesidir. Ancak yasa koyucu vesayet altına alınacak kişinin korunmasını en kısa sürede temin etmek maksadıyla geçici önlemler alınabileceğini düzenlemiştir.⁹¹⁶ TMK m. 420'ye göre vesayet makamı, vasinin atanmasından önce de resen gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu kapsamda özellikle kısıtlanması istenen kişinin fiil ehliyetini geçici olarak kaldırabilir ve ona bir temsilci atayabilir (TMK m. 420/1).

Hükümde alınabilecek tedbirlerin türüne ve yoğunluğuna ilişkin tahdidi bir sayım yapılmamış, hakime bu konuda geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır.⁹¹⁷ Fiil ehliyetinin geçici kaldırılması ve temsilci atanması ise yoğunluk bakımından ağır tedbirler olduğundan özellikle örnek olarak gösterilmiştir. Bunlar dışında hakim, örneğin vesayet

⁹¹³ Karakaş, s. 151.

⁹¹⁴ Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 638.

⁹¹⁵ Bucher/Aebi-Müller, s. 460; Vesayet makamı tarafından verilen karara karşı temyiz yolu kapalı olmakla birlikte; denetim makamına itiraz edilmesi mümkündür (TMK m. 488), bkz. Gençcan, Vasi-Kayyım, s. 644-645.

⁹¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 454.

⁹¹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 455.

altına alınacak kişinin barınması ve beslenmesine yahut malvarlığı değerlerine ilişkin farklı önlemler de alabilir.⁹¹⁸

Vesayet altına alınacak kişinin yargılama sürecini bağımsız olarak yürütebilmesi hakkı bakımından ise özellik arz eden geçici önlem, kişinin fiil ehliyetinin geçici olarak kaldırılmasıdır. Fiil ehliyetinin geçici olarak kaldırılması sonucunda, o kişi hakkında geçici bir kısıtlama kararı verilmiş olur. Fiil ehliyetinin kaldırılması, alınabilecek en ağır tedbirlerden biri olduğundan eğer mümkün ise daha hafif önlemlerle kişinin korunması sağlanmalıdır.⁹¹⁹ Bu noktada hakkında geçici olarak kısıtlama kararı verilen kişinin, bu karara rağmen vesayet altına alınmasına ilişkin yargılama sürecini bağımsız olarak yürütmesi ve savunma yapması kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak ifade edilmektedir.⁹²⁰

Ehliyetler bakımından değerlendirildiğinde hakkında fiil ehliyeti geçici olarak kaldırılan kişi; ayırt etme gücünden yoksun ise tam ehliyetsiz, ayırt etme gücüne sahip ise sınırlı ehliyetsiz olacaktır. Dolayısıyla bu hak, tam ve sınırlı ehliyetliler bakımından gündeme gelmez. Tam ehliyetsizlerin ise ayırt etme gücü bulunmadığından yargılama sürecini bağımsız şekilde yürütüp savunma yapması mümkün değildir. Tam ehliyetsiz adına atanan geçici yasal temsilcinin de bu hakkı kullanması, söz konusu hakkın doğası gereği mümkün olmadığından bu hak mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak değerlendirilmektedir.⁹²¹ Fiil ehliyeti geçici olarak kaldırılan kişinin bu karara karşı

⁹¹⁸ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 455; Alınabilecek önlemler bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. **Aday, Nejat**, “Vesayet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar ve Vesayet Tedbir Şerhi Uygulaması”, İÜHFİM, Cilt: 77, Sayı: 2, 2019, s. 817 vd.

⁹¹⁹ “... kısıtlı adayı hakkında mahkemece alınabilecek geçici hukuki koruma önlemleri arasında fiil ehliyetinin kaldırılması ve temsilci atanması niteliği itibarıyla ağır sonuçlar doğurabilecek olduğundan son çare olarak düşünülmeli, daha hafif bir önlemlerle hedeflenen koruma sağlanabilecek ise fiil ehliyetinin kaldırılmasına karar verilmemelidir.” Antalya BAM, 6. HD., E. 2021/925 K. 2021/672 T. 21.5.2021

⁹²⁰ **Karakaş**, s. 151; Uygulamada fiil ehliyetleri geçici olarak kaldırılan kişilerin “kısıtlı adayı” olarak haklarında verilen bu kararın kaldırılması için dava açtığı görülmektedir, “Mahkemece 13.02.2020 tarihli ara karar ile; TMK'nun 420.maddesi uyarınca taşınmaz malvarlığı üzerinde çok sayıda haciz bulunduğu gerekçesiyle fiil ehliyetinin geçici olarak sonlandırılmasına, kızı K1'in kendisine yasal temsilci olarak atanmasına karar verilmiştir. Kısıtlı adayı K3 istinaf dilekçesinde; Mahkemece verilen geçici kısıtlama kararının kendisini mağdur ettiğini ileri sürerek mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.” İzmir BAM, 6. HD., E. 2020/1700 K. 2020/2229 T. 14.12.2020.

⁹²¹ **Bucher/Aebi-Müller**, s. 460; **Karakaş**, s. 151.

itirazda bulunması ve savunma yapması buna ilişkin bir yargılamanın varlığını gerektirdiğinden, söz konusu hak resmi makamların katılımını gerektiren bir hak niteliğindedir.

3.4.7. İsteğe Bağlı Kısıtlanma Talep Etme Hakkı

Hukukumuzda, kişinin talebi aranmaksızın kısıtlanmasını gerektiren özel sebeplere ek olarak, talebi doğrultusunda kısıtlanmasına da imkan veren iki hal bulunmaktadır. Bunlardan ilki “yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini” ispat eden erginin talep üzerine kısıtlanmasıdır (TMK m. 408). İkinci hal ise kesinleşmiş hapis cezasının infazı sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan erginin talep üzerine kısıtlanmasıdır (TMK m. 407/1).⁹²²

TMK m. 407/1 ve m. 408 kapsamında kısıtlanma kararı verilebilmesi için kısıtlanacak kişinin serbest iradesiyle bu yönde bir talepte bulunması gerekir.⁹²³ Bu talep kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir.⁹²⁴ Kısıtlama talep eden kişi, henüz kısıtlanmamış biri olacağından bu hak sınırlı ehliyetsizler kapsamında ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar bakımından gündeme gelmez.⁹²⁵ Ayrıca kısıtlama erginler için söz konusu olduğundan⁹²⁶ ayırt etme gücüne sahip küçüklerin de bu hakkı kullanması mümkün

⁹²² TMK’nın 407. maddesi Anayasa Mahkemesi’nin E. 2022/105 K. 2023/54, T. 22.3.2023 kararı ile iptal edilmiş; 2.3.2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun’un 5. maddesi ile yeni düzenleme getirilmiştir. İptalden önce “bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin”in kısıtlanacağı düzenlenmekteydi. İptal kararında bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişilerin ayırt etme gücünü haiz ve herhangi bir vasi atanmaksızın kendi işlemlerini yürütebilecek durumda olduklarına dikkat çekilmiştir. Mevcut kural ile kısıtlama bakımından mahkemeye takdir imkanı tanınmaması, kayyım veya yasal danışman atama yoluna gidilememesi ve hükümlüye zorunlu olarak vasi atanması, ulaşmak istenen amaç bakımından gerekli bir sınırlama olarak görülmemiştir. Belirtilen gerekçelerle TMK m. 407 ve ona bağlı olarak m. 471, Anayasa’nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırı bulunduğundan iptal edilmiştir; TMK m. 407/1 hükmü ile m. 408’de tahdidi şekilde sayılan iradi kısıtlılık talep etme hallerine (yaşlılık, engellilik, deneyimsizlik ve ağır hastalık) örtülü bir ekleme yapıldığı ifade edilmektedir, bkz. **Taşatan, Caner**, “Vesayeti Gerektiren Hallerden Biri Olarak Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza Hakkında 7499 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, İÜHFİM, Cilt: 82, Sayı: 2, 2024, s. 416.

⁹²³ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 294; Kısıtlanacak kişinin, yetkisiz üçüncü bir kişinin TMK m. 408 kapsamında kısıtlama talebine rıza göstermesinin de mümkün olduğu yönünde Bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 444.

⁹²⁴ **Zevkililer/Cumaloğlu/Acabey**, s. 450.

⁹²⁵ **Öztaş**, Kişiler, s. 162;

⁹²⁶ **Kılıçoğlu**, s. 561.

değildir. Hakkın niteliği gereği tam ehliyetsiz kişi veya onun adına yasal temsilcisi de mahkmeden iradi kısıtlılık talep edemez.⁹²⁷ Bu nedenle iradi kısıtlılık talep etme hakkı tam ve sınırlı ehliyetliler tarafından kullanılabilen mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir.⁹²⁸ Kullanım şekli bakımından ise iradi kısıtlılık talep eden kişi vesayet makamına başvuru yapmalıdır. Kısıtlama kararı vesayet makamı tarafından verileceğinden söz konusu hak resmi makamların katılımını gerektirir.

⁹²⁷ **Gençcan**, Vasi-Kayyım, s. 294.

⁹²⁸ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 445.

SONUÇ

Çalışmamızın konusunu *Aile Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar* oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 16. maddesi, kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından temel hüküm niteliğindedir. Bu hükümde ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmak için yasal temsilci rızasına gerek duymadıkları düzenlenir. Hükümün içeriği dikkate alındığında kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin bir tanımın yer almadığı ve kanunda hangi hakların bu nitelikte olduğuna ilişkin bir sayım yapılmadığı görülür. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hak kavramında oluşan bu kural içi (*intra legem*) boşluk, hakim tarafından doldurulur. Hakim, bu boşluğu TMK m. 4 uyarınca takdir yetkisi ile doldururken hangi hakların kişiyeye sıkı sıkıya bağlı nitelikte olduğunu ve temsil başta olmak üzere somut olaya özgü diğer sonuçlarını tespit etmekle yükümlüdür.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, en geniş ifadesiyle kişinin duygusal saiklerle hareket ettiği ve bu nedenle ayırt etme gücüne sahip olması halinde hakkı kullanma iradesini bizzat göstermesini gerekli kılan, kural olarak dar anlamda temsiline caiz olmadığı, devredilemez, vazgeçilemez ve ölümle sona eren kişivarlığı haklarıdır. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların temel özellikleri; kişi olmaktan doğan haklar olması, kişivarlığı hakları olması ve hakkı kullanmaya ilişkin kararın kural olarak sadece hak sahibi tarafından verilebilmesidir. Bu nedenle bir hak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı olarak nitelendirildiğinde bunun sonucu; o hakkın temsile uygun olmaması, ölümle sona ermesi, devredilmez, rehnedilmez ve haczedilmez olmasıdır.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin yapılan esas sınıflandırma, bu hakları mutlak ve nispi özelliklerine göre ayıran sınıflandırmadır. İlk kez *Galliker* tarafından yapılan bu sınıflandırmaya göre öğretilerde farklı yazarlar farklı neticelere ulaşmış olsalar da; söz konusu ayırım, tam ehliyetsizlerin kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanamamasına ilişkin sorunları çözmek adına ortaya atılmıştır. Mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, hakkın kullanımına ilişkin kararın bizzat hak sahibi tarafından verilmesini gerektiren haklardır. Dolayısıyla mutlak kişiyeye sıkı sıkıya bağlı hakların tam ehliyetsiz adına yasal temsilcisi

tarafından kullanılması mümkün değildir. Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise hak sahibinin tam ehliyetsiz olması halinde yasal temsilcisi tarafından kullanılabilir. Örneğin ergin kılınma, nişanlanma, evlenme, tanıma mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı iken; kişiliği korumaya yönelik davaları açma, tedavi niteliğindeki tıbbi müdahalelere rıza gösterme, evlat edinilme hakları ise nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kapsamında değerlendirilmektedir.

Öğretide her ne kadar mutlak ve nispi ayrımı yapılsa da mutlak olarak değerlendirilen bir kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın somut olayda yasal temsilci tarafından kullanılması gerekebilir. Bu nedenle bazı yazarlar, kanaatimizce isabetli olarak sınıflandırmada önsel kalıplara yer verilemeyeceğini ve her olay özelinde ayrı değerlendirme yapmak gerektiğini ifade etmektedir. Zira mutlak olarak nitelendirilen kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar hem hak sahibi hem de yasal temsilcisi tarafından kullanılamaz hale gelir. Bu durum hak ehliyetinin genellik ve eşitlik prensibine de aykırılık teşkil eder. Böyle bir netice ise tam ehliyetsizlerin menfaatlerini daha iyi korumak amacıyla yapılan mutlak-nispi sınıflandırmasının varlık sebebini kaybetmesine sebep olur. Öğretide kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları mutlak olarak değerlendirirken temkinli olunması gerektiği ifade edilmektedir.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların ehliyet gruplarına göre değerlendirilmesi de bu hakların kullanılması ve özellikle iradi ve yasal temsil bakımından sonuçları için önemlidir. Tam ehliyetliler bakımından değerlendirildiğinde, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanma konusundaki karar bizzat hak sahibi tarafından verilmelidir ancak irade açıklamasının yeterli olduğu haklar bakımından iradi temsilci atanması mümkündür. Sınırlı ehliyetliler bakımından da aynı durum geçerlidir. Sınırlı ehliyetliler kapsamında değerlendirilen evli kişilerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanma açısından tam ehliyetlilerden bir farkı yoktur. Kendilerine yasal danışman atanmış kişiler bakımından ise dava açma konusunda yasal danışmanın rızasının alınması noktasında teori ve uygulama arasında çelişki bulunmaktadır. Zira TMK m. 429/1 gereği kendisine yasal danışman atanan kişinin dava açması için yasal danışmanın oyu gerekir. Ancak öğretilerde dava yolu ile kullanılan kişiye

sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından bu oyun gerekli olmadığı ifade edilmektedir. Yargıtay ise kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakka ilişkin açılacak dava, kendisine yasal danışman atanan kişi bakımından ekonomik sonuçlar doğuruyor ise yasal danışmanın oyunu aramaktadır.

Sınırlı ehliyetsizler ise kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların tipik sonuçlarını doğurduğu ehliyet türüdür. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlıların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmaya yönelik kararı bizzat vermeleri gerekir. Bu ehliyet türü bakımından dar anlamda temsil, yani hakkın yasal temsilci tarafından sınırlı ehliyetsiz adına kullanılması mümkün değildir. Sınırlı ehliyetsiz hem hakkı kullanmaya yönelik iradenin ortaya konması hem de hakkın kullanılması bakımından yetkilidir. Ancak özel olarak yasal temsilci rızasının arandığı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bulunmaktadır. Bu rıza, hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlılığını etkilemez. Yasa koyucu; hak sahibinin malvarlığını etkileyen veya ehliyet türünün değişmesine sebep olan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda, sınırlı ehliyetsiz kişinin korunması amacıyla yasal temsilci rızasını aramaktadır.

Tam ehliyetsizler ise kendi leh ve aleyhlerine haklar ve borçlar yaratamayacağından, onların hukuki işlemleri kural olarak yasal temsilcileri tarafından gerçekleştirilir. Ancak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar dar anlamda temsil düşmanlığı gösterdiğinden, tam ehliyetsizler için hakkın, hem hak sahibi hem de yasal temsilcisi bakımından kullanılmaması sonucu doğar. Öğreti ve Yargıtay uygulaması, tam ehliyetsizlerin menfaatleri açısından sakıncalı olan bu durumu önlemek için somut olaya göre yasal temsilcinin onun adına kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı kullanması taraftarıdır. Örneğin Yargıtay, İsviçre uygulamasının aksine tam ehliyetsiz kişi adına yasal temsilcisinin boşanma davası açabileceğini kabul etmektedir. İradi temsil ise tam ehliyetsiz kişiler bakımından gündeme gelemez. Kişi ayırt etme gücüne sahip değilse iradi temsilciyi yetkilendirme işlemi de geçersiz olacaktır. İradi temsilci atama işlemi de onun yerine yasal temsilcisi tarafından yapılır.

Çalışmamız kapsamında aile hukukunda yer alan başlıca kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken TMK'nın aile hukuku sistematığıne uygun olarak evlilik hukuku, hısımlık hukuku ve vesayet hukuku şeklinde üç ayrıma ilişkin başlıklandırma yapılmıştır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların genel özellikleri, sınıflandırmaları, ehliyet grupları bakımından değerlendirmeleri ve her bir hak özelinde yapılan incelemeler dikkate alındığında bu hak kategorisinin kişiler hukuku bakımından önemli olduğu görülmektedir. Yasa koyucular bir yandan bu hakların kullanımı açısından yasal temsilci rızasının aranmayacağını genel hüküm olarak düzenlerken, diğer yandan ise bu haklara ilişkin pek çok özel hükümde yasal temsilci rızasını aramaktadır. Zira bu haklar, hak sahibinin iradesinin korunması ve temsil çerçevesinde diğer menfaatlerinin korunması arasında hassas bir denge gerektirir. Bu nedenle bütün kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların, *Serozan*'ın da ifade ettiği üzere, “*aynı sepete atılması*” kanaatimizce mümkün değildir.

Hakim önüne gelen her somut olayda, ihtilaf konusunun kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı olup olmadığını tespit etmelidir. Eğer yapılan tespit, hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte olduğu yönünde ise bu durumda hak sahibinin ayırt etme gücüne ilişkin bir başka tespit yapılmalıdır. Hak sahibi, ayırt etme gücüne sahip ise söz konusu hakkı kullanma konusundaki iradeyi bizzat göstermelidir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere kanunun ayrıca yasal temsilci rızasını aradığı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda, hak sahibinin iradesine ek olarak bu rızanın da gösterilmiş olması gerekir. Her ne kadar uygulama yönünden farklı kararlar verilmiş olsa da ayırt etme gücüne sahip hak sahibinin iradi temsilci atamak üzere avukatlık sözleşmesi yapması da mümkün kabul edilmelidir.

Eğer hakim; kişiye sıkı sıkıya bağlı hak sahibinin, ayırt etme gücünden yoksun olduğunu tespit etmiş ise artık hakkın yasal temsilci tarafından kullanılmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın; hem hak sahibi hem de yasal temsilci tarafından kullanılamamasının, hak ehliyetinin genellik ve eşitlik prensiplerine aykırılık teşkil edip etmediği araştırılmalıdır. Bu araştırma yapılırken hakkın kullanılamamasının, tam ehliyetsiz kişinin menfaatlerinin

korunmasında zafiyet oluşup oluşturmadığı değerlendirilir. Söz konusu hakkın, hak sahibi ve yasal temsilci tarafından kullanılmaması adalete aykırı sonuçlar doğuruyor ise hakim yasal temsilcinin o hakkı kullanmasına izin verebilir.

Bu bağlamda TMK m. 16 hükmünün ZGB 19c hükmüne benzer şekilde değiştirilmesinin de isabetli olacağı görüşündeyiz. Zira ZGB 19c hükmü, yukarıda belirttiğimiz yönetime uygun olarak, tam ehliyetsizlerin *temsili dışlayacak kadar kişilikle yakın bağlantılı olan hakları dışında* yasal temsilcisini yetkilendirmektedir. Benzer şekilde ZGB 19c hükmünde olduğu gibi sınırlı ehliyetsizler bakımından yasal temsilci rızası gerektiren kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların *saklı tutulması* da kanun tekniği bakımından yerinde olur.

KAYNAKÇA

- Abik, Yıldız:** Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Abik, Yıldız:** Nişanlanma ve Nişanlılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 54, Sayı: 2, 2005, s: 65 - 152. (Kısaltılmış Hali: Nişanlanma)
- Açıkgöz, Aslı:** Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Aday, Nejat:** “Vesayet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar ve Vesayet Tedbir Şerhi Uygulaması”, İÜHFM, Cilt: 77, Sayı: 2, 2019, s. 813–846.
- Akıncı, Şahin:** Roma Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2003.
- Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya:** Aile Hukuku, 25. Baskı, Beta, İstanbul, 2024.
- Akıpek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya:** Eşya Hukuku, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2018.
- Akıpek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya:** Kişiler Hukuku, 18. Baskı, Beta, İstanbul 2021. (Kısaltılmış Hali: Kişiler)
- Aktepe Artık, Sezin:** Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Akyol, Şener:** Türk Medeni Hukukunda Temsil, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- Antalya, Osman Gökhan:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Antalya, Osman Gökhan:** Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017. (Kısaltılmış Hali: Manevi Zararın Belirlenmesi)

- Antalya, Osman Gökhan/Topuz, Murat:** Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Cilt: I, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Arpacı, Abdülkadir:** Kişiler Hukuku, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2000.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel:** Medeni Usul Hukuku, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Ataay, Aytekin M.:** “Boşanma Davasında Gayri Mümeyyiz Olan Davacının Kanuni Temsili, Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar Nazariyesi Üzerine Deneme”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 15, Sayı:1-4, 1959, s. 193-213.
- Ataay, Aytekin M.:** “Yaş Tahsisi Davası, Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 1957, s. 29-35. (Kısaltılmış Hali: Yaş Tahsisi)
- Ataay, Aytekin:** Medeni Hukukun Genel Teorisi, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980. (Kısaltılmış Hali: Genel Teori)
- Ataay, Aytekin:** Şahıslar Hukuku (Giriş-Hakiki Şahıslar), 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978. (Kısaltılmış Hali: Şahıslar)
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin:** Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- Ateş, Derya:** Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık, 1. Baskı, Beta, İstanbul, 2007.
- Atlan, Hülya:** “İsviçre Hukuku’ndaki Değişiklikler Işığında Ayırt Etme Gücüne Sahip Kısıtlının Mirasbırakan Sıfatıyla Miras Sözleşmesi Yapabilmesine İlişkin Düşünceler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 31, 2017, s. 349-370.
- Ayan, Mehmet:** “Kanuni Müşavir Atanan Kişinin Fiil Ehliyeti”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, 1985, s. 421-436.

- Aydos, Oğuz Sadık:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Ayiter, Kudret:** Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963.
- Azak, Kerim:** “İdari Yargıda Sınırlı Ehliyetsizlerin Genel (Objektif) Dava Ehliyeti”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 72, Sayı: 1, 2023, s. 183-212.
- Baygın, Cem/Nar, Ahmet:** Medeni Hukuk Dersleri-I Başlangıç Hukuku ve Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- Berki, Şakir:** “Türk Medeni Kanunu’nda Küçüklerin Ehliyeti”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1, 1967, s. 125-149.
- Birinci Uzun, Tuba:** “Erginlerin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatının Bulunması Koşulu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertuş’a Armağan, Cilt: 19, Sayı: Özel, 2017, s. 535-572.
- Breitschmid, Peter:** CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, (Herausgeber: Ruth Arnet, Peter Breitschmid, Alexandra Jungo), ZGB 19c, Auflage: 4, Schulthess Juristische Medien AG, 2023, s. 89-91.
- Bucher, Eugen/Aebi-Müller Regina E.:** BK - Berner Kommentar, ZGB Art. 19-19c (2. Abschnitt: Rechtsgeschäftliches Handeln unabhängig vom gesetzlichen Vertreter / IV. Ausübung von höchstpersönlichen Rechten), Auflage: 2, Stämpfli Verlag AG, 2017, s. 435-464.
- Ceylan, Ebru:** Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çaldağ, Coşkun:** Nişanın Sona Ermesinin Hüküm ve Sonuçları, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

- Çelik, Nazlı Hilal:** Evlenmenin Hükümsüzlüğü, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Çetin, Süleyman/Ateş, Derya:** Avukatlık ve Noterlik Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Çilenti Konuralp, Ayşen:** “Evlat Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 80, Sayı: 1, 2022, s. 41-80.
- Doğan, Murat/Yakan, Burak:** “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kapsamında Kuruma Yerleştirme ve Kurumdan Çıkarma Kararı ve Bu Kararlara Karşı Başvurulabilecek Yollar”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, 2023, s. 3-46.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan:** Türk Özel Hukuku Cilt-II Kişiler Hukuku, 19. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa:** Türk Özel Hukuku Cilt-III Aile Hukuku, 19. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- Dural, Mustafa/Sarı, Suat:** Türk Özel Hukuku Cilt-I, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Edis, Seyfullah:** Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989.
- Egger, A.:** İsviçre Medeni Kanun’u Şerhi Giriş ve Kişinin Hukuku, (Çev. Volf Çernis), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.
- Elgün Toğrul, Emel Şeyda:** Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

- Erdem, Mehmet/Dede, İsmail:** Türk Medeni Kanunu Kapsamında Çocuğun Eğitim Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlarına İlişkin Değerlendirmeler, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Aslı Makaracı Başak/Seda Öktem Çevik/Gülen Sinem Tek, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2020.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2020.
(Kısaltılmış Hali: Borçlar Özel)
- Erkin, Gözde:** Akıl Hastalarının Hukukta Sorumluluk Kavramı Açısından Doğurduğu Sınır Problemleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- Erlüle, Fulya:** “Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1-2, 2010, s. 181-200.
- Ertaş, Şeref:** “Şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Sayı: 106, 2000, s. 1-9.
(<https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/HukukDergileri.aspx>)
- Ertekin, Oğuzhan:** “Duygusal ve Hukuki Bakımdan Nişanlanma”, Medeni Hukuk Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 1, 2024, s. 27 - 68.
- Erten Sarı, Zeynep:** Boşanmada Manevi Tazminat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Fankhauser, Roland/Bleichenbacher, Anna:** OFK - Orell Füssli Kommentar, (Herausgeber: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser), ZGB 19c, Auflage: 4, Orell Füssli Verlag AG, 2021, s. 135-137.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977.

- Galliker, Franz:** Die Ausübung der höchstpersönlichen Rechte durch den urteilsfähigen und den urteilsunfähigen Bevormundeten, Basel, 1950.
- Gençcan, Ömer Uğur:** 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Yorumu Cilt-I, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Gençcan, Ömer Uğur:** Vasi-Kayyım Yasal Danışman ve Vesayet Daireleri, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015. (Kısaltılmış Hali: Vasi-Kayyım)
- Gençcan, Ömer Uğur:** Velayet Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015. (Kısaltılmış Hali: Velayet)
- Gönensay, Samim A.:** Medeni Hukuk Cilt-II Aile Hukuku Kısım 2: Neseb, Velayet, Vesayet, 1. Baskı, Arkadaş Yayınevi, İstanbul, 1940.
- Görgün, L. Şanal/Börü, Levent/Kodakoğlu, Mehmet:** Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Grossen, Jacques M.:** Schweizerisches Privatrecht, II, Einleitung und Personenrecht, Basel-Stuttgart, 1967.
- Güven, Kudret:** İsviçre Medeni Kanunu'ndaki Son Gelişmeler, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2023.
- Hatemi, Hüseyin:** Aile Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- Hatemi, Hüseyin:** Kişiler Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021. (Kısaltılmış Hali: Kişiler)
- Hatemi, Hüseyin/ Gökyayla, Emre:** Borçlar Hukuku Genel Bölüm. 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.
- Helvacı, Serap:** “Kişilik İşlemi Hakları”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk, İstanbul, 1993. (Kısaltılmış Hali: Tez)
- Helvacı, Serap:** Gerçek Kişiler, 9. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021.

- Helvacı, Serap:** Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, 1. Baskı, Beta, İstanbul, 2001. (Kısaltılmış Hali: Kişilik)
- Helvacı, Serap/Kocabaş, Gediz:** “Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21, Sayı:2, 2015, s. 615-644.
- İmamoğlu, S. Hülya:** “Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 54, Sayı: 4, 2005, s. 299-342.
- İmre, Zahit:** Medeni Hukuka Giriş, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.
- Karakaş, Tülay:** Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- Karataş, Tuba Dilşat:** Hakimin Hukuk Yaratması, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- Kavak, Yalçın:** Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, 2019.
- Kayıhan, Şaban/Ünlütepe, Mustafa:** Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Keskin, A. Dilşad:** Medeni Hukuk Açısından Bizzat Karar Verme Hakkı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Keskin, A. Dilşad:** Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016. (Kısaltılmış Hali: Manevi Tazminat)
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Aile Hukuku, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022. (Kısaltılmış Hali: Borçlar Genel)
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Medeni Hukuk, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022. (Kısaltılmış Hali: Medeni)

- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Medeni Kanunumuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014. (Kısaltılmış Hali: Yenilikler)
- Kılıçoğlu, Ahmet M./Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru:** Kişilik Hakkı ve Korunması, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, 2023.
- Kılıçoğlu, Mustafa:** Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Açıkça Kötüye Kullanma Yasağı, 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015. (Kısaltılmış Hali: Dürüstlük Kuralı)
- Kırca, Çiğdem:** “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı: 1, 2001, s. 91-119.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdülkadir:** Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Koç, Nevzat:** Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2002.
- Koschaker, Paul:** Modern Hususi Hukuka Giriş Olarak Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları (Çev. Kudret Ayiter), Yeni Matbaa, İstanbul, 1961.
- Köprülü, Bülent:** Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişiler Hukuku, 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984. (Kısaltılmış Hali: Medeni)
- Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim:** Aile Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
- Kurt, Ekrem:** “Kendilerine Yasal Danışman Atanan Kişilerin Hukuki Durumu”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8, 2016, s. 41-80.

- Kurt, Ekrem:** “Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, 2016, s. 121-186. (Kısaltılmış Hali: Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar)
- Kuru, Baki:** “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 277-326.
- Kuru, Baki/Aydın, Burak:** İcra ve İflas Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Kuru, Baki/Aydın, Burak:** Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021 (Kısaltılmış hali: Usul Hukuku).
- Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 20. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022.
- Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami:** Medeni Hukuk, 28. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe:** Kişiler Hukuku, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022.
- Ozanemre Yayla, H. Tolunay:** “Manevî Tazminat Alacağıının Devredilmesi Konusuna İlişkin Bir Değerlendirme”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2020, s. 3601-3632.
- Özcan Büyüktanır, Burcu G.:** Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Özsunay, Ergun:** “Oviedo Sözleşmesi” Işığında Çağdaş Tıp Hukukunun Güncel Sorunları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024. (Kısaltılmış Hali: Oviedo Sözleşmesi)
- Özsunay, Ergun:** Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu, 4. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.

- Özsunay, Ergun:** Medeni Hukuka Giriş, 5. Baskı, Güray Matbaacılık, İstanbul, 1986.
(Kısaltılmış Hali: Giriş)
- Öztañ, Bilge:** “Kanuni Müşavirlik ve Federal Mahkemenin Bu Konuya İlişkin Görüşü”,
Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975 Cilt-I, Sevinç
Matbaası, Ankara, 1977, s. 297-329.
- Öztañ, Bilge:** Aile Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015. (Kısaltılmış Hali:
Aile)
- Öztañ, Bilge:** Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
(Kısaltılmış Hali: Kişiler)
- Öztañ, Bilge:** Medeni Hukukun Temel Kavramları, 42. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara,
2017. (Kısaltılmış Hali: Temel Kavramlar)
- Petek, Hasan:** Kişilik Değerlerinin Ölümden Sonra Korunması, 1. Baskı, Yetkin
Yayınları, Ankara, 2015.
- Reisoğlu, Seza:** Türk Kefalet Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2013.
- Ruhi, Ahmet Cemal/Ruhi, Canan:** Avukatlık Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,
2021.
- Saymen, Ferit H.:** Türk Medeni Hukuku Cilt-I Umumi Prensipler, 1. Baskı, İstanbul
Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1948. (Kısaltılmış Hali: Cilt-I)
- Saymen, Ferit H.:** Türk Medeni Hukuku Cilt-II Şahsın Hukuku, 2. Baskı, Hak Kitabevi,
İstanbul, 1960. (Kısaltılmış Hali: Cilt-II)
- Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K.:** Türk Medeni Hukuku Cilt-III, 2. Baskı, Hak
Kitabevi, İstanbul, 1960.
- Schwarz, Andreas B.:** Aile Hukuku-I, (Çev. Bülent Davran) 2. Baskı, İstanbul
Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946.

- Schwarz, Andreas B.:** Medeni Hukuka Giriş, (Çev. Hıfzı Veldet) 1. Baskı, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1942. (Kısaltılmış Hali: Medeni)
- Serozan, Rona:** “Kişilik Hakkının Korunması ile İlgili Bazı Düşünceler”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 4, 2011, s. 93-112.
- Serozan, Rona:** “Kişiyeye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği”, Özer Seliçi’ye Armağan, Seçkin, Ankara, 2006, s. 559-564. (Kısaltılmış Hali: Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği)
- Serozan, Rona:** “Mirasçıya Geçen ve Geçmeyen Haklar, Mirasçının Aslından Kazandığı Haklar ve Mirasbırakanın Ölüm Sonrasına Uzanan Hakları”, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul, 1999, s. 311-317. (Kısaltılmış Hali: Mirasçıya Geçen)
- Serozan, Rona:** “Sınırlı Ehliyetsizlik Rejimiyle İlgili Talihsiz Saplantılar”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 813-819. (Kısaltılmış Hali: Sınırlı Ehliyetsizlik)
- Serozan, Rona/ Engin, İlkay/ Atamer, Yeşim M.:** Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel:** Fikri Mülkiyet Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Sütken, Elvan:** “Roma Hukukunda Nişanlanma, Evlenme ve Evliliğin Sona Ermesi”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 1, 2024, s. 169-193.
- Şahin Caner, Ayşenur/Demirboğa, Dursun Ali/Karacan Çetin, Hatice vd.:** Medeni Hukuk-I Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Ed. İkizler, Metin/Tüzüner, Özlem, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2022.

- Şahin, Mustafa:** “İsviçre Medeni Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Türk Hukukunda Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçük ve Kısıtlıların (Sınırlı Ehliyetsizlerin) Nişanlanma Ehliyeti (TMK M. 16 / 1, 118 / II)”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 72, Sayı: 4, 2014, s. 81-104.
- Şenocak, Zarife:** “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı: 4, 2001, s. 65-80.
- Taşatan, Caner:** “Vesayeti Gerektiren Hallerden Biri Olarak Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza Hakkında 7499 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 82, Sayı: 2, 2024, s. 409-423.
- Tat, Orkun:** Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Tekinalp, Ünal:** Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Tekinay, Selahattin Sulhi:** Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Tekinay, Selahattin Sulhi:** Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990 (Kısaltılmış Hali: Aile)
- Tekinay, Selahattin Sulhi/ Akman, Sermet/ Burcuoğlu Haluk/Altop, Atilla:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, Murat H.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Tuncay, Burak:** “Yoksulluk Nafakası”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, 2019, s. 191-224.
- Tunçomağ, Kenan:** Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 6. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976.

- Türkmen, Ahmet:** “Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, 2020, s. 1126 - 1156.
- Umur, Ziya:** Roma Hukuku Tarihi Giriş-Kaynaklar-Umumi Mefhumlar-Hakların Himayesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974.
- Usta, Sevgi:** Çocuğun İnanç Özgürlüğü ve Bir Müdahale: “Ana Babanın Çocuğun Dini Eğitimini Belirleme Hakkı”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 137-182.
- Usta, Sevgi:** Çocuk Hakları ve Velayet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012. (Kısaltılmış Hali: Çocuk Hakları)
- Usta, Sevgi:** Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 6. Baskı, Pagem Akademi, Ankara, 2018. (Kısaltılmış Hali: Çocuk Hukuku)
- Usta, Sevgi:** Velayet Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016. (Kısaltılmış Hali: Velayet)
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet:** Türk Medeni Hukuku, 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet:** Türk Medeni Hukukunun Umumi Esasları, 4. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1951. (Kısaltılmış Hali: Umumi Esaslar)
- von Tuhr, Andreas:** Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Cilt-I-II, (Çev. Cevat Edege), 2. Baskı, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983.
- Yavuz, Cevdet/Açıkgöz, Osman:** “Mirasın Temsilci Aracılığıyla Reddedilmesi Halinde Özel Yetkinin Gerekli Olup Olmadığı Hususunun Öğretideki Görüşler Ve Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 677-693.

Yener, M. Serhat: “Noterlik Hukukunda, Medeni Hukuktan Doğan şahsa Sıkı Sıkıya Bağlı Hakların Kullanılması, Temsil (Vekâlet)”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 105, 2015, s. 104-108.

Yılmaz, Çiğdem Mine: Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçüğün Bedenvarlığı Üzerindeki Tasarrufları, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.

Yücel, Özge: Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kişiler Adına Alınan Tıbbi Kararlarda Özerklik Hakkının Korunması ve Hasta Talimatı, Seçkin, Ankara, 2018.

Yücel, Özge: Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023. (Kısaltılmış Hali: Kayyım)

Zevkliler, Aydın/Cumalıoğlu, Emre/Acabey, Mehmet Beşir: Medeni Hukuk-III Aile Hukuku, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, 2024.

Zeytin, Zafer/Ergün, Ömer: Türk Medeni Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.